

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) Author(s):	Suhm, Peter Friderich.
Titel Title:	<u>Peter Friderich Suhms Samlede Skrifter.</u>
Alternativ titel Alternative title:	Samlede Skrifter.
Bindbetegnelse Volume Statement:	Vol. 1
Udgivet år og sted Publication time and place:	Kiøbenhavn : S. Poulsens Forlag, 1788-99
Fysiske størrelse Physical extent:	16 bd.

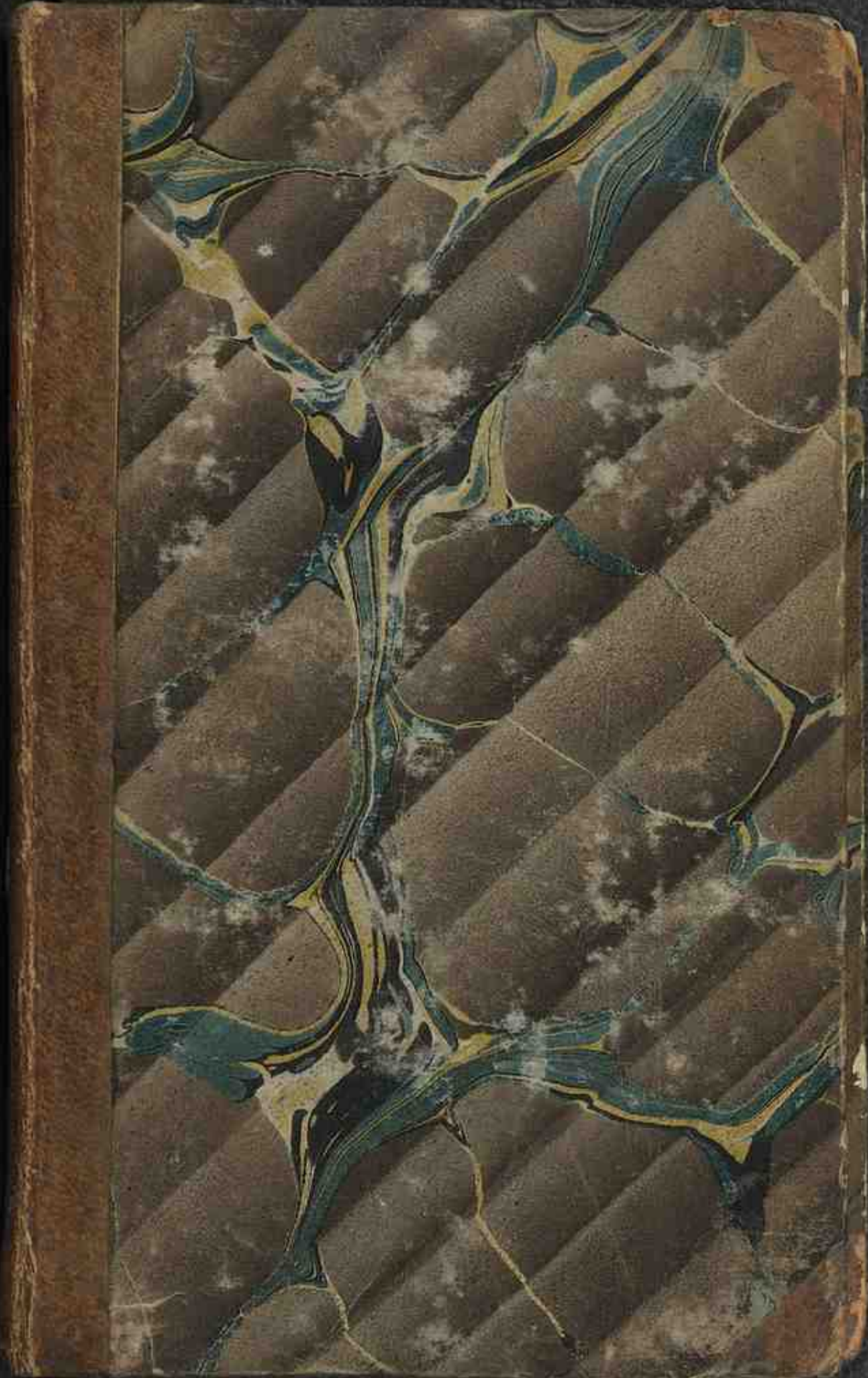
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

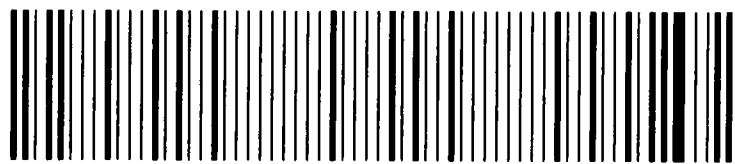
The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

52, -108 Ex. 2

DET KÖNIGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 52 8°

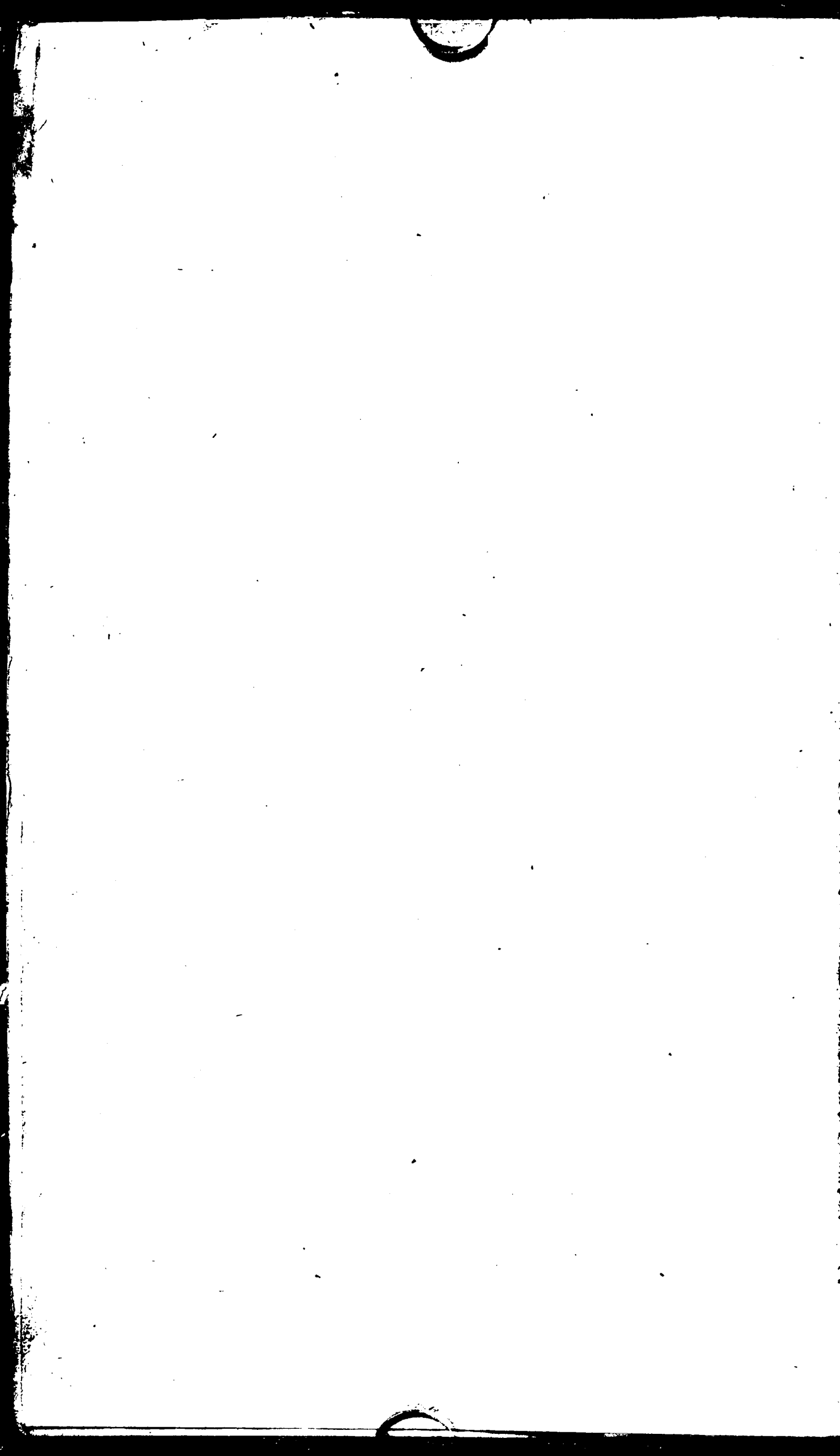
1 1 52 0 8 05204 7

4 REX

Dynesed.

1958. 9. 722

Kammerherre og Kongelig Historiographus

Peter Friderich Suhms

samlede

Skrifter.

Sanna og Beive

Første Deel.

København 1788. Paa C. Poussens Forlag
trykt hos Bogtrykker Laurik Simmelkær.

DET KONGELIGE BIBLIOTIK

Efter den brave og velfortiente Hr. Poulsens Forlangende haver jeg tilladt ham at samle alle mine smaae moralske Afhandlinger, samt de der slaer ind i de smukke Videnskaber, og han haver opført sig heri til min Fornøielse, og som jeg haaber til Publici, baade ved at besørge en smuk Tryk, som og en rigtig og nøiagtig Correctur. I dette Bind forekommer først Samtaler og Idyller, og det efter Narene, de ere skrevne i, hvilket gielder om alle følgende Afhandlinger. Jeg har intet ældre ladet trykke end den første Samtale imellem Enciscus og Aristides, og findes den her næsten uden nogen Forandring, undtagen i Trykfeil og no-

get lidet i Orthographien, forresten har jeg ladet det urene Sprog staae for at vise, hvorledes jeg efterhaanden har forladt det, og følgende Vangebels Spoer stræbt at skrive en reen Dansk Stil. Da jeg udgav Idyllerne uden Navn, saa havde jeg den Fornøielse selv i Selskaberne at høre mange og adskilte Domme over dem. Nogle syntes slet intet om dem, men iblandt dem vare nogle, som reent forkastede alle Idyller, hvis Domme derfor ei kunde ansees for gyldige; men end flere vare de, som funde Behag i dem, og bleve da Frode, Sarrafa, Amymone, Stærkodder, meest roste, ligesom blandt Samtalerne i de Dødes Rige, Signe og Hagbarth.

P. J. S u h m.

S u b s k r i b e n t e r e.

	Ekrup.	Eryfp.
Hans Majestæt Kongen	10	40
Hendes Majestæt Enkedronningen	10	12
Hans Kongelige Høihed Kronprindsen	10	10
Hans Kongelige Høihed Arveprindsen	10	10
Hendes Kongelige Høihed Kronprindsessen	6	2

Hr. Abbe, Th. Kongelig Fuldmægtig	København.	:	1
— Hall, N. B.	Vorsgrund	:	:
— Hasheim, Professor	København	:	1
— Abildgaard, P. E. Justitsraad	—	:	1
— Adler, Professor	—	:	:
Mad. Ahlmann, L. K.	—	:	1
Hr. Albrechtzen	—	:	:
— Anker, B. Etatsraad	i Christiania	:	1
— Anker, P.	paa Bogstad i Aagørs Sogn	:	:
— Arbo, J. Kiebmænd	i Drammen	:	1
— Arbo, E.	—	:	1
— Arup, T. Amanuensis hos Biskop:			
pen i	Christiansand	:	10
			Hr.

Subskribentere.

		Skriv. Tryk.
Hr. Balch, S. Studiosus	Kiøbenhavn	: I
— Balle, Biskop	—	: I
— Balle, Auditeur	—	: I
— Bang, Conferenceraad	—	4 :
— Bang, Professor	—	I :
— Bang, Fuldmægtig	—	: I
— Barth, J. Cancellieraad	Kongsberg	I :
— Bastedom, Skoleholder	Kiøbenhavn	I :
— Bastholm, Confessionarius	—	: I
— Beaufrin, Controleur	Helsingøer	: I
— Bech, C. Studiosus	Kiøbenhavn	: I
— Becker, C. Secretair	—	I :
— Beck, Cancellieraad	—	I :
— Beckmann, Assessor	—	I :
— Berg, J. Pharmaceuticus	—	: I
— v. Berger, Oberst-Lieutenant	Jægersborg	: I
Mad. Berling, C. C.	Kiøbenhavn	: I
Hr. v. Berner, Capitain	Helsingøer	: I
— Bernhoft, J. C. Cancellist	Kiøbenhavn	: I
— Beier, Kammerraad	—	: I
— Bie, E. N. Oberforster	Kongsberg	: I
— Bisrupsen, Præst til Balløbye og Taarnebye	—	: I
— Blom, Justitsraad og Tolder	Drammen	I :
— Bonfils, C. J.	Kiøbenhavn	I :
— Borre, Uhrmager	—	: I
— Borch, N. Studiosus Theologiæ	—	: I
— Bøe, G. paa Pegnam i Guldbrandsdalen	—	: I
— Bradt, Procurator	Kiøbenhavn	I :
— Brangstrup, Procurator	Scheen	: I
— Braunbehrns, J. F. Contoirist	Helsingøer	: I
— Bregaard, junior, Fuldmægtig	—	: I
— Brockmand, Krigs-Assessor	Christiania	: I
— Brodahl, Kammerraad	Kiøbenhavn	I :
— Brown, junior, Kiøbmand	Helsingøer	: I

Hr.

S u b s k r i b e n t e r e.

		Skriv.	Tryk.
Hr. Bruun, N. Studiosus	Kiøbenhavn	2	1
— Bruun, N. Fuldmægtig	—	2	1
— Bugge, Justitsraad	—	2	1
— Bukier, Justitsraad	—	1	3
— Bunken, J. Mægler	—	2	1
— Burmester, Fuldmægtig	Helsingøer	2	1
— v. Bülow, Lieutenant	Drammen	2	1
— Bøgh, L. H. Studiosus	Kiøbenhavn	1	1
— Boyesen, C. Kiøbmand	Drammen	2	1
Hr. v. Cappeln, D.	Scheen	1	2
— Claessen, Kiøbmand	Helsingøer	2	1
— la Calmette, A. Kammerherre	Kiøbenhavn	1	2
— Carstens, Geheimeraad	—	2	2
— Gimber, J. B. Landmaaler	—	2	1
— Classen, J. F. Generalmajor	—	1	2
— Cold, Professor	—	2	1
— Colbjørnsen, Justitsraad	—	2	1
— Collet, P.	Christiania	1	2
— Collin, Fuldmægtig paa Sukkerhuset	Kjøbn.	2	1
— de Coninck, Etatsraad	—	1	2
Hr. Dahl, N. Copiist i Hof og Stads			
Netten	Kiøbenhavn	1	2
— Dalberg, paa Toldboden	—	2	1
— Dan, Justitsraad	—	2	1
— Deichman	—	1	2
— v. Dernath, Greve	—	1	2
— v. Deurs, Commissair	Helsingøer	2	1
— Dirchs, Studiosus	Kiøbenhavn	2	1
— Dorph, F.	—	2	1
— Dreier, C. Secretaire	—	2	1
— Due, P.	—	2	1
— Døhlie, H. Kiøbmand	Christiania	2	1

Subskribentere.

		Skriv.	Tryk.
Enighedsselskabet	Kiøbenhavn	s	I
Hr. Edslev, J. Riismand	Christiania	s	I
— Eggers, N. C.	Kiøbenhavn	s	I
— Elieson, J. paa Frogner i Aggers Sogn		s	I
— Ellefson, P.	Østerridsøer	s	I
— Elmenhorst, Fuldmægtig	Kiøbenhavn	I	s
— Engelbreth, Justitsraad	—	s	I
— Eschemos, Studiosus Juris	—	s	I
— Effendrop, Justitsraad og Oberbergsaants Forvalter	Kongsberg	I	s
Hr. Faber, N. C. Sognepræst for Jonsbøved		s	I
— Fabritius, Congnagel, Conferenceraad	Kiøbenhavn	s	I
— Fabritius, Cancellieraad	—	s	I
— Falck, Secretaire	—	s	I
— Falchenthal, Divisionschirurgus	—	I	s
— Ferslew, Assistent	—	s	I
— Fibiger, N. Secretaire	—	s	I
— Fleischer, Assessor	—	s	I
— Flood, P.	Scheen	s	I
— Frankenaue, Cand. Phil.	Kiøbenhavn	s	I ✓
— Frankenaue, Studiosus Medicinæ	—	I	s
— Friberg, Organist ved Holmens Kirke	—	s	I
— Frik, Rammerraad	—	s	I
— Frost, H. H. Copiist i Cancelliet	—	s	I
— Funch, Secretaire	—	s	I
— Funch, D. C. Urtekræmmer	—	s	I
— Furst, J. D.	Østerridsøer	s	I
Hr. Gamst, Fuldmægtig	Helsingøer	s	I
— Gislefen, Medicinæ Doctor	Drammen	I	s

Hr.

S u b s k r i b e n t e r e.

		Skrip.	Tryk.
Hr. Gløerfeldt, General-Consul	Helsingøer	s	1
— Glückstadt, Sognepræst til Schieberg Præstegield		s	1
— Graah, Justitsraad	Kiøbenhavn	1	s
— Gratwed, R.	—	s	1
— Gravenhorst, F. C. Pharmaceuticus	—	s	1
— Grooss, P. A. Cand. juris	—	s	1
— Guldbrand, Etatsr. og Siomedicus	—	1	s
— Grundtvig, D. Feldt-Præst	—	s	1
— Gustmeyer, Grosserer	—	1	s
— Gylden dal, Agent	—	s	10

Hr. Haack, S. P. i Rentekammeret

ret	Kiøbenhavn	s	1
— Haderup, A. Studiosus	—	s	1
— Hagen, Capitaine	—	1	s
— Hagen, Lieutenant	—	s	1
— Hagen, M. Affessor	—	1	s
— Halse, J. C. dansk Kapellan ved Garnisons Kirken	—	s	1
— Hansen, Damefrisør	—	s	1
— Hartman, Foged	Guldbrandsdalen	s	1
— Hauch, Kammerherre	Helsingøer	s	1
— Hauch, Underofficer ved Søcas dette	Kiøbenhavn	1	s
— Hellefen, J. C. Casserer	—	s	1
— de Hemmer, Jv. Stifts-Præst paa Walløe		s	1
— Herlossen, H.	Øster-Riisøer	s	1
— Hessel, Cantor	Helsingøer	s	1
— Henberg, A. M. Studiosus	Kiøbenhavn	s	1
— Henderdal, P. Forvalter	Christiania	s	1
— Hansen, Klædefræmmer	Kiøbenhavn	s	1
— Hensen, A. Studiosus Theol.	—	1	s

S u b s k r i b e n t e r e .

		Skrip. Erhøj.
Mr. Hinrichsen, A. Studiosus	Kiøbenhavn	1 /
— Hinkeldey, Justitsraad, til	Durupgaard	1 /
— Hinkeldey, Agent, til	Egense	1 /
— Hiort, B. K. Studiosus	Kiøbenhavn	/ 1
— Hodorph, Copist	—	/ 1
— Hoe, E. Studiosus	—	/ 1
— Hoff, Ingenieur-Capitaine	Friiderichshald	/ 1
— Holm, J. Architecte	Kiøbenhavn	/ 1
— Holmboe, J. Kapellan til	Eidanger	/ 1
— Holm, Nabe, Commerceraad	Christianshavn	1 /
— Holm, D. P. Bogholder	Kiøbenhavn	/ 1
— Holm, P.	—	/ 1
— Hoppe, J. E. Sæcader	—	1 /
— Hoppe, J.	—	1 /
— Hornemann, Professor Theologiae	—	1 /
— Hornemann, Informator hos Kon-		
gens Pæger	—	/ 1
— v. Høeberg, Lieutenant	Helsingør	/ 1
— Hvid, Herre til	Mørkegaard	1 /
— Høpfer, J. H. Kjøbmand	Kongsberg	/ 1
— Høvinghoff, Kongl. Fuldmægtig		
i Rentekammeret	Kiøbenhavn	/ 1
— Høyrboe, H. Lærer ved Latinſk Skole	—	/ 1
Mr. Jacobsen, P. Studiosus	Kiøbenhavn	1 /
— Jensen, Supercarga	—	/ 1
— Jensen, P. residerende Kapellan	Mariager	/ 1
— Jespersen, Studiosus	Kiøbenhavn	1 /
— Jeckel, J. Studiosus	—	/ 1
— Jordan, Medicus	—	/ 1
— Jøben, A. Revisor	—	/ 1
— Juell, E. Sognepræst	Nster-Niisøer	/ 1
— Juhl, Cand. S. S. Minist.	Kiøbenhavn	1 /

Dr.

Subskribentere.

		Skrip.	Tryk.
Hr. Raalund, Kammerjunker	Kjøbenhavn	I	:
— Kellermann, Kammerraad	—	:	I
— Kierbye, paa Søe-Assurancecontoret	—	:	I
— Kierulff, N. C. Søekadet	—	:	I
— Kios, N. Kjøbmand	Christiania	:	I
— Klingberg, Candidatus juris	Kjøbenhavn	I	:
— Kopp	—	:	I
— Kornerup, C.	—	:	I
— Kornerup, F.	—	:	I
— Kragh, H. J. paa Toldboden	—	:	I
— Kuur, M. Lieutenant	Øster-Miisøer	:	I
— Kynde, H. N. Stifts Cantor	Walloe	:	I
Hr. Langballe, D. Studiosus	Kjøbenhavn	:	I
— Lange, Advocat	—	:	I
— Lange, L. Copiist	—	:	I
— Larsen, Consistorialraad	Drammen	:	I
— Larsen, Haldor	Christiania	:	I
— Laub, F. Cancellieraad	Kjøbenhavn	:	I
— Lemming, G. Correspondent ved den Grønlandske Handel	—	:	I
— Liebenberg, M. F.	—	:	I
— Lintrup, J. Provst	Strøndsherred	:	I
— Lintrup, Pitteratus	Kjøbenhavn	:	I
— Lous, C. C. Professor og Naviga- tions Directeur	—	I	:
— Lund, C. N.	—	:	I
— Lund, P. E. Sognepræst	Høierup	:	I
— Lund, Tønder, Kammerraad	Kjøbenhavn	I	:
— Lurdorff, Geheimeraad	—	I	:
— Lycke, N. Boghandler	—	:	I
— Løw	—	:	I
— Løvenskiold, G. Kammerherre	Vorsgrund	:	I
			Hr.

Subskribenterne.

		Skrip.	Tryk.
Dr. Madgen, Truels	Aalborg	:	I
— Walling, H. Riibmand	Drammen	:	I
— Mandix, Revisor	Kiøbenhavn	I	:
— Manthen, Præst til Petri Kirke	—	I	:
— Martfelt, Statsraad	—	I	:
— Matthiesen, J. Justitsraad	—	:	I
— Mau, Kammer:Secrtaire	—	I	:
— v. Mehren, Riibmand	Helsingøer	:	I
— Moe, Bogholder	Kiøbenhavn	I	:
— Mohr, Controllour ved Porcelains: fabriket	—	:	I.
— Moltke, A. F. Greve, Ridder og Contra:Admiral	—	I	:
— Moltke, Kammerherre og Stiftamt: mand i	Christiansands Stift	I	:
— Morgenstjerne, Conferentsraad	Kiøbenhavn	I	:
— Müller, E. Probst til	Hørnerup	:	I
— Munthe, Revisor	Kiøbenhavn	:	I
— Muus, Rentekriver	—	:	I
— Müller, Hof:Robberstikker	—	:	I
— Møller, Doctor	Norsgrund	I	:
— Møller, E. Studiosus	Kiøbenhavn	:	I
— Møller, Controllour	—	:	I
Dr. Maur, Forpagter	Walleø	:	I
— Næsted, Cancelliraad	Kiøbenhavn	:	I
— Neergaard	—	I	:
— Nissen	—	:	I
— Nerager, J. Regimentskriver,	Friderichsberg	:	I
— Nerregaard, General:Auditeur,	Kiøbenhavn	I	:
Dr. Obelisk, Conferentsraad	—	I	:
— Orm, J.	Friderichsberg	:	I
— Olsen, P. B. Secrtaire	Kiøbenhavn	:	I

Dr.

S u b s k r i b e n t e r e.

		Skriv.	Tryk.
Hr. Oluffen, Landmaaler	Kjøbenhavn	1	1
Hr. Valudan, Capellan paa	Amager	1	1
— Valudan, J. Præst	Fredensborg	1	1
— Vanecken, J. Studiosus	Øster-Niisøer	1	1
— Venick, Lieutenant	Aalborg	1	1
— Petersen, H. Skoleholder	Christiania	1	1
— Petersen, P. C. Præst i	Eolding	1	1
— Petersen	Kjøbenhavn	1	1
— Petersen, P. Gartner	Friderichsberg	1	1
— Plum, J. Litteratus	Kjøbenhavn	1	1
— Plum, N. C. R. Pharmaceuticus	—	1	1
— Pontoppidan, H. Consistorialraad og Sognepræst til	Idestrup	1	1
— Poulsen, P. Magazinforvalter	Kjøbenhavn	1	1
— Prihn, Justitsraad	—	1	1
Hr. Radich, Fuldmægtig	—	1	1
— Rahbeck, Litteratus	—	1	1
— Ramsing, J. C. Studiosus	—	1	1
— Ranøe, Doct. Medicinæ	—	1	1
— Rasbeck, P. Lærer ved den latinske Skole i	Friderichsberg	1	1
— Reimer, J. Præst	i Nagerup	1	1
Frue Reventlou, Grevinde	Kjøbenhavn	1	1
Hr. Reversen, Justitsraad	—	1	1
— Riber, Litteratus	—	1	1
— Riegels, N. O. Litteratus	—	1	1
— Riisbrigh, Professor	—	1	1
— Rosenkrantz, Geheimeraad	—	1	1
— Rosenkrantz, Baron	—	1	1
— Rosenstand, Kongelig Fuldmægtig	—	1	1
— Rostæd, Conrector	Christiania	1	1
— Rosted, H. Licentiat Medicinæ	Kjøbenhavn	1	1
— Rottbell, Conferentsraad	—	1	1

Hr.

S u b s k r i b e n t e r e .

Skriop. Trykp.

Hr. Rougtved, Kammerraad paa Kommenes			
Gaard ved	Scheen	:	I
— Nyberg, R. Conferenceraad	Kiøbenhavn	I	:
— Nyberg, Afsultant	—	I	:
Mad. Nydiger, M. C.	Manders	:	I
Hr. Nørby, J. H. Præst til Nicolai kirke,	Kiøbenhavn	:	I
Hr. Saabne, S. Inventariifriver paa			
Holmen	Kiøbenhavn	I	:
— Samsøe, Informator hos Kongens Pagar	—	:	2
— Sandberg, Carechet	Christiania	:	I
— Sandrue, H. C. H. Studiosus	Kiøbenhavn	I	:
— Sark, J. F. Studiosus	Øster-Riisøer	:	I
— Schack Mathlou, Geheimeraad	Kiøbenhavn	I	:
— Schebye, Præst i	Helsingøer	:	I
— Scheel, G. Ch. Examinatus juris	Kiøbenhavn	:	I
— Schejtli, J. Procurator	Drammen	I	:
— Schiellerup, Procurator	Kiøbenhavn	:	I
— Schimmelmann, Greve	—	I	:
— Schiøtt, Kammerraad	—	I	:
— Schlytter, H.	Øster-Riisøer	:	I
— Schmidt, Justitsraad og Notarius			
Public.	Kiøbenhavn	:	I
— Schmidt, Stads-Chirurgus	Christiania	I	:
— Schmidt, J. D. Blikkenslager	Kiøbenhavn	:	I
— Schumacher, Soldbetjent	Helsingøer	:	I
— Schytt, P. W. Kapellan	Porsgrund	:	I
— Schou, Assessor	Helsingøer	:	I
— Silberschildt, Lieutenant	Kiøbenhavn	:	I
— Simmelfær, P. Bogtrykker	—	:	I
— Simonsen, N.	Øster-Riisøer	:	I
— Skaar, J. Riismand	Kongsberg	:	I
— Skibsted, Advocat	Kiøbenhavn	I	:
— Sletting, S. Studiosus	—	:	I

Hr.

S u b s k r i b e n t e r e.

Skrip. Tryk.

Hr. Smith, Cancellist	Kjøbenhavn	2	2
— Smith, P. Præst i	Bloustrød	2	1
— Spendrup, Destillateur	Kjøbenhavn	2	1
— Sprunck, Tradslateur	Helsingøer	2	1
— Steenberg, Provisor	—	2	1
— Stephansen, St.	Kjøbenhavn	2	1
— Stillesen, Apotheker	Drammen	2	1
— Storck, M. Fuldmægtig	Kjøbenhavn	2	1
— Stoud, D. Rector	Vordingborg	2	1
— Stratt, Doctor	Helsingøer	2	2
— Studsgaard, Studiosus	Kjøbenhavn	2	1
— Swaller, Fuldmægtig	Helsingøer	2	2
— Sverdrup, Auditeur og Politimester Christiania	—	2	1
— Sylow, L. Hørmester	Sødringholm	2	1
Mad. Sønnichsen	Kjøbenhavn	1	2
Hr. Sørensen, N. Cand. S. S. Min.	—	2	1
Hr. Tectorius, N.	Kjøbenhavn	2	2
— Teisner, W. Kjøbmand	Kongsberg	2	1
— Thies, N. Skoleholder	Kjøbenhavn	2	1
— Thies, L.	Øster-Nissøer	2	1
— Thaarup, F. Copiist	Kjøbenhavn	2	1
— Thaarup, L. Lærer ved Sæ Ead. Acad.	—	2	1
— Thonning, N. Amtschirurgus	—	2	1
— Thornsohn, Foged paa Søve ved	Scheen	2	1
— Tidemann, Secretair	Kjøbenhavn	2	1
— Top, Kongelig Løber	—	2	1
— Torring, E. N. Studiosus	—	2	1
— Trane, P. Kjøbmand	Christiania	2	1
— de Turen, General Krigs-Commissair	Helsingøer	2	1
— de Turen, L. Kapitain	—	2	1
— Tychsen, N. Rector Chymic og Apotheker Kongsb.	—	2	1
— Tønsberg, D.	Kjøbenhavn	2	1

Hr.

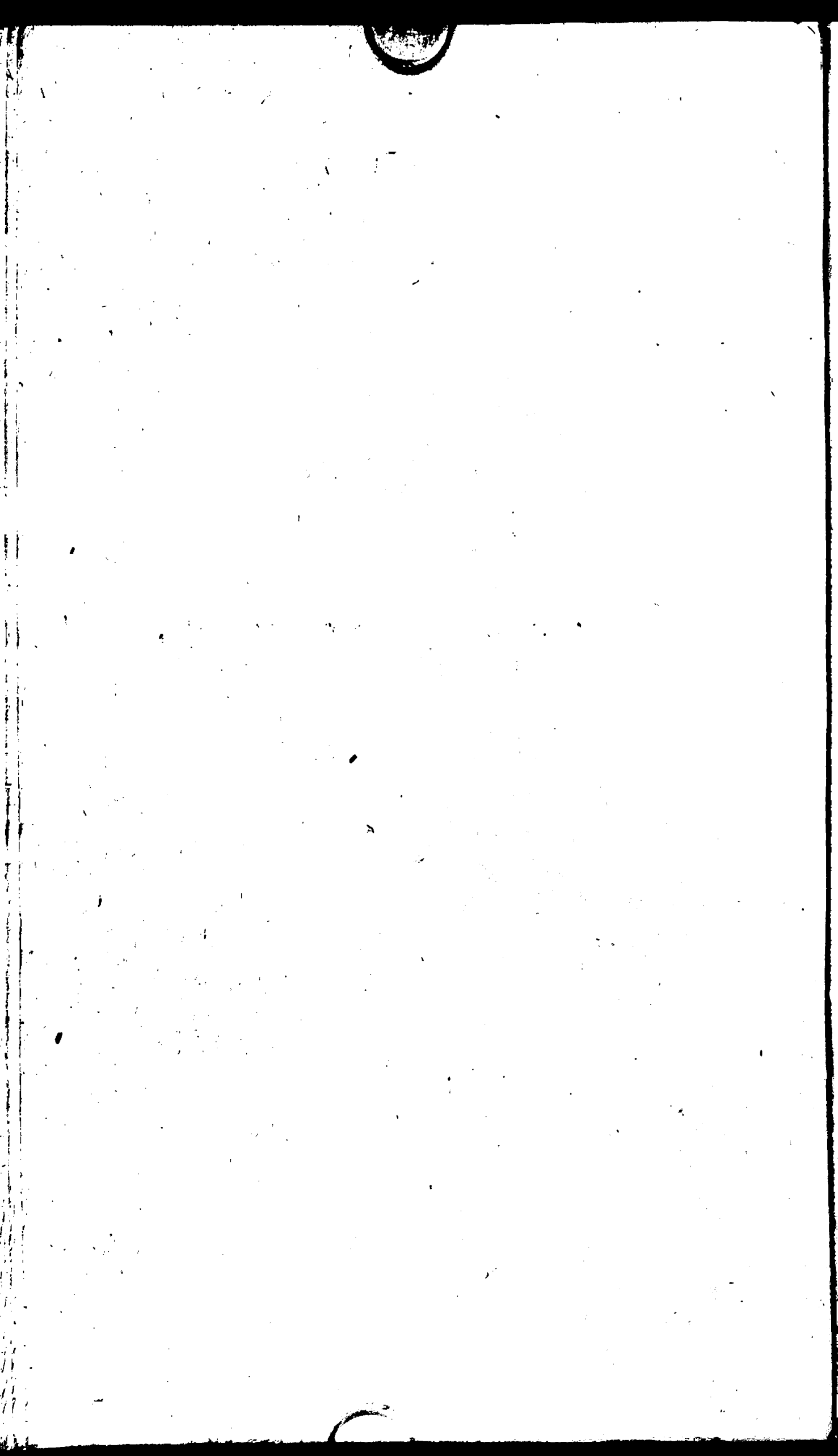
Subskribenterne.

		Skriop.	Tryk.
Hr. Valert, Kongelig Mundskient	Kiøbenhavn	I	I
— Benninghausen	—	s	I
— Bogt, N. N. Kjøbmand	Drammen	s	I
— Bosgraff, Lieutenant Bagtmester,	Friderichshald	s	I
Hr. Wadum, J. Kammeraad	Kiøbenhavn	s	I
— Walker, J.	—	I	s
— Walmøden, Kammerjunker	—	s	I
— Weise, Assessor og Casserer	Helsingøer	s	I
— Weiser, J. U. Studiosus	Kiøbenhavn	s	I
— Wenth, Etatsraad	—	I	s
— Westengaard, D. Præst	—	s	I
— Westergaard, J. Sognepræst for Oddens Menighed		I	s
— Wibe, J. J. Degn	Friderichsberg	s	I
— Wiborg, P. Forvalter paa Porcelainsfabriket Kbh.		s	I
— Winding, Kammeraad	Aalborg	s	I
— Winge, Mægler	Kiøbenhavn	s	I
— Winsløv, Professor	—	s	I
— Winsnes	—	s	I
— Winterfeldt, Kammerherre	—	s	I
— Winter, R. S. Kjøbmand	Kongsberg	s	I
— Winther, Rector	Scheen	s	I
— Wojat, Slotsforvalter	Friderichsberg	s	I
— Wolff, D. Litteratus	Kiøbenhavn	s	I
— Wolquars, Regimentsquarttermester	—	s	I
— Worsøe, A. F. Præst	—	s	I
— v. Würken, C. Premierlieutenant	—	s	I
— v. Würken, F. Proviantforvalter	—	s	I
— Wöldicke, Præst	Helsingøer	s	I
Hr. Zimmermann, Bogbinder	—	s	I
— Zumbagen, Justitsraad	Kiøbenhavn	s	I
Hr. Øblenschläger, Organist	Friderichsberg	s	I

I.

Samtaler og Idyller.

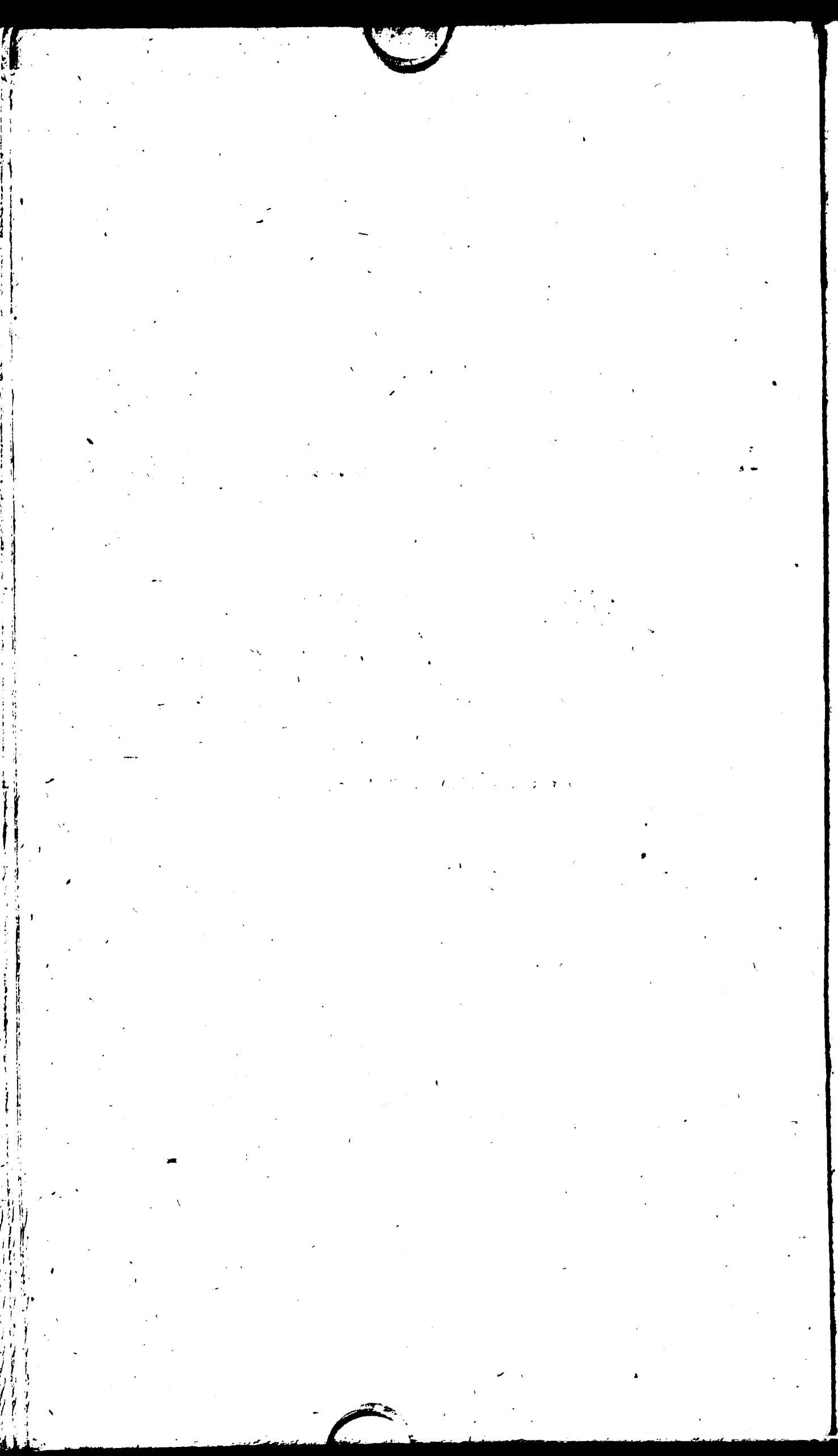

I. Samtale efter Luciani Maade

imellem

Lyciscus og Aristides.

(skrevet 1748.)

Lyc. **D**u kommer mig heel takkefuld for. Hvad skader dig?

Arif. Den Hemmelighed, som nedslaaer mit Sind til Jorden, skal begravet med mig.

Lyc. Jeg meente, at du ei havde noget skjult for saadan en Ven, som jeg. Er det Venfkab? men maaskee du er ei mere min Ven; maaskee du aldrig har været det.

Arif. Al Lyciscus! hvorledes kan du have saadanne Tanker om mig? Jeg sværger ved Himmel, at aldrig har Damon været saa hengiven til Pythias som jeg til dig. Hvad Eder, hvad Forpligtelser vil du mere forlange af mig?

Lyc. Allerkiereste Aristides! jeg har aldrig tvivlet om dit Venſkab. Den Bedrøvelſe, jeg fandt ved det, du vilde holde nogen Ting hemmelig for mig, har imod min Villie lokket diſſe ſtrafverdige Ord af min Mund. Men til et Beviis paa dit Venſkab, ſaa beſværges jeg dig, min kiere Ven, ved ſelv ſamme Venſkab, ved alt det dig er kiert, ja ved dig ſelv, at ſige mig Aarsagen til din uſædvanlige Bedrøvelſe i Dag. Maaſkee jeg kan være din Smerte til nogen Lindring.

Arist. Lyciscus! hvo kan vel holde Stand imod ſaa meget Venſkab? du ſkal ſtrar blive fornøiet; din Nyſgierrighed ſkal blive ſtillet; men tænk aldrig at hemme min Sorg; langt mindre gandske at ophæve den. Du maa fremføre Sentenzer af Socrates, guddommelige Lærdomme af Plato: Det er alt intet: det beſtyrker mig tvertimod i mit Forſæt, langt fra at ſkrække mig fra det. Philoſophie nærer min Bekymring.

Lyc. Jeg troer, du har i Sinde at agere en Tragoedie. Bliv ei for længe ved den Tale; jeg frygter ellers for, at det vil gaae mig ſom Abderiterne. Aabenbar mig din Hemmelighed; jeg kan maaſkee dog raade nogen God paa din Bedrøvelſe, endſkiønt du tænker anderledes.

Arist. Jeg vil nu paa Diebliffet fornøie din Nyſgierrighed, og aabenbare Aarsagen til min Bedrøvelſe. S Nat kunde jeg ikke ſove; jeg var gandske
uroelig;

uroelig; det var som om en behagelig Skiebne nødte mig til at gaae ud. Jeg staaer derfor op, klæder mig paa, og gaaer ud. Det var omtrent Klokken fem. Veiret var meget behageligt; jeg besluttede derfor, at gjøre en dygtig Tour. Jeg gaaer omkring i alle Stadsens Gader; og endelig spadserer uden for Byen. Jeg forsøier mig strax til Academiet, deels for at høre de Visse tale; deels og for at forlyste mine Dine med de lange og lige Spadseregange, og de fiørlige Vandspringe; for hvilket altsammen vi maa takke vor kloge Borger Cimor. Da jeg nu gik op og ned i dybe Tanker, be-
 tragtende efter min Sædvane Verdens Ubestandighed og alle jordiske Tings Forfængelighed, hørte jeg noget gandske sagte komme efter mig. Jeg vender mig derfor om; men af! hvad faldt mig i Dinene? — en Gudinde.

Lyc. Jeg skielver for dig, Aristides. Jeg seer nu Aarsagen til din Bedrøvelse. Den Gud, som tvinger alles Hjærter, der med en Enevoldsmagt regierer baade i Himlen og paa Jorden, har ogsaa overvundet og saaret dit Hjerte med dødelige Skud. Jeg tilstaaer nu gierne, at jeg ei ved nogen Middel kan frelse dig; ei Medea selv med al sin Trolddom kunde redde dig ud af denne Gudindes Snarer. Hvo der kiender og har fornummet Kierlighedens Magt, veed saare vel, at dens Bedrøvelse og Piner ei kan stilles, uden ved at besidde det man elsker. Men dette eneste forundrer mig, at du som saa ster en Philosoph, der

et aleneſte fører den viiſe Ariſtidis Navn, men endog følger hans Fodſpor, har kunnet forfaldet til ſaadan Skrøbelighed.

Ariſt. Opſæt dine Betragtninger til en beleiſigere Tid, og lad mig nu uden Hinder fortælle mit Hændelſe, ſiden du ſelv har bragt mig dertil. Jeg ſiger, at det første, hun faldt mig i Dinene, tænkte jeg, det var en Gudinde; men ſiden overveiede jeg, at alt det, vore Poeter og Præſter ſige om de mange Guder og Gudinder, er lutter Fabel og Snak, og at der ei er uden en eneſte ſand Gud, ſom har ſkabt Himlen og Jorden. Jeg blev derfor imod min Villie nødt til at holde hende for et Menneſke; dog holdt jeg hende derhos for noget mere end et andet Menneſke: jeg faldt ſtrax paa den Tanke, at hendes Siel beſad ei mindre herlige Egenſkaber end hendes Legeme, ſaa at hun i mit Indbildning blev ligesaa viis og dydig, ſom hun var deilig og yndig; Udgangen viſte og, at jeg ei heller bedrog mig i diſſe mine Tanker. Jeg blev ſtaaende, for at betragte denne Deilige; og hun, ſom af en Skiebne, blev ligeledes ſtaaende for at betragte mig. Jeg veed ei, om hun fandt noget ved min ringe Perſon, ſom behagede hende. Dog, efterat vi havde ſtaaet ſaſt en Time paa eet Sted, betragtende hinanden, lod det, ſom hun paa eengang ſamlede ſine adſpredte Sandſer ſammen; en ſtærk opſtigende Rødme i hendes Anſigt gav en heftig Sindsbevægelse tilkiende, hun trak ſin Kappe haſtig for ſit Anſigt, ſom hun ellers havde

kaſtet

kastet tilside, for efter min Mening ret at betragte mig; vendte sig om, og snarere fløi, end gif. Saa længe hun var tilstæde, bildte jeg mig kuns ind, at have Admiration og Respekt for hende; men ligesaa snart hun var borte, formerkede jeg, at den heftigste Kierlighed havde indtaget mit Hjerre; thi jeg fornem strax, at jeg ei et Dieblif kunde være fra hende, og at jeg aldrig vilde blive vel tilfreds, hvis jeg ei kunde faae hende i Tale, og bevæge hende til at elske mig ligesaa heftig, som jeg elskede hende. Jeg forsømt mig derfor ei et Dieblif; jeg følger hende efter, og seer med største Forundring, at hun gaaer ind i Academiet: just i det jeg og der vilde eftersøige hende, kommer mig den ærværdige Theophrastus imøde.

Lyc. Det var en langt bedre Rencontre end den forrige; thi Theophrastus er uden Tvivl den viiseste Mand i vor Tid. En Alder af fast hundrede Aar har forhvervet ham en stor og vis Erfarenhed i Verdens Løb og dens Brug og Maneer; det bedste Beviss herpaa ere de usorlignelige Characterer, hvormed han hver Dag oplyser og beriger Verden.

Arist. Naar du faaer at høre, hvo det Fruentimmer er, saa vil du maaskee ligesaavel som jeg skatte hende endog høiere end den viise Theophrastus selv. Denne viise Mand, som jeg allerede har sagt, kom mig da just imøde. Kiere Aristides, sagde han til mig, tagende mig ved Haanden, hvi est du saa bedrøvet?

Bedrøvelse er en Feil, der ei anstaaer en Philosoph, med mindre du er bedrøvet over det, at du ei endnu finder dig fuldkommen nok. Ak, viise Theophrastus! sagde jeg, faldende ham ind i sine Ord, give Gud, at jeg besad din Klogskab, en langt stærkere Passion end Bedrøvelse har bemægtiget sig mit Hjerte. Jeg tringes af Kierlighed. I det samme slog jeg mine Dine ned til Jorden, forbausset over det, jeg saa tydelig havde viist min Svaghed for saa viis en Mand.

Lyc. O du forføriske Kierlighed! du søde Gift! du gjør af Kloge Daarer, og vender de Viises Sind fra Wiisdom til Daarskab. De, som af dig ere overvundne, bilde sig endog ind, at alle Fornøielser i Verden ei engang kan sættes i Ligning med de Smerter, du forarsager.

Urist. Du kan jeg reprochere dig samme Feil, som du før reprocherede mig; thi dine Exclamationer smage meget efter Tragoedien. Men ophold mig ei længer med unyttig Snak. Theophrastus, da han havde hørt disse Ord af mig, paatog sig en meget alvorlig Mine, og sagde: Deine Passion er ganske uanstændig for en Philosoph; thi den kan efter min Tanke aldrig være fri for Skrøbelighed: Intet uden Beskab bør røre hans Hjerte. For at bringe dig ud af denne Snare, og føre dig til dit forrige philosophiske Sind igjen, saa vil jeg foreholde dig følgende Platons Ord af hans Republik, hvor Socrates taler

saa=

saaledes: "Min kiere Ven, lader os tilfidesætte alle andre Videnskaber, for allene at lægge os efter den, at leve vel. Lader os nøie overveie alt det, vi hidindtil have sagt, for at see; om vi have udfundet de rette Principier. Saasom vor hele Belsærd beror herpaa, saa lader os betragte, hvor høit vi bør agte Lykkens Gaver, og Legemets og Sindets gode Egenskaber; men lader os for alle Ting vel kiende vore indvortes Tilbøieligheder, der kan betiene sig af alle de benævnte Ting, som Midler til at føre os til et lykfsaligt Liv. Troe mig, lader os ei dømmie noget Liv for lykfsaligt, uden det, der bestandig har fulgt Retfærdighed som sin Rettesnoer, og lader os betragte de Blinde, som ei regne Retfærdighed iblant de mange Slags Lykfsaligheder, der uden Ende og Maal optænkes, som de elendigste af alle Mennesker. Det er en uryggelig Sandhed, at ei noget Menneske lykfsaligere henlever sin Tid, end det, som udøver Retfærdighed; og at den tilveiebringer den kraftigste Trøst i Dødens Time. Lader os bestandig erindre os den. Lad den være undseetelig i vore Tanker; og lad den følge os indtil vor Grav. Thi vi maa ellers frygte for, at den fæle Begierlighed efter Magt og Riigdom, vil endog følge os efter Døden, og i Helvede selv blive vor Pine. Lader os ei have den umenneskelige Galsskab, at udøve vor Grumhed imod vor egen Slægt, og finde Behag i at see omkring os en Flod af skrækkelige Ulykker, til hvilke vi selv ere Begyndere; thi vi maa være forvissede om, at hvis

vi overlade os til et ont, haardt og umenneskeligt Hjertes affkuelige Indskydelse, saa vil dog deres Plager, hvor megen Haardhed de end maatte lide af os, ei blive vore lige. Og lader os endelig betænke, at Dyden med en anstændig Maadelighed, er tusinde gange bedre, end Laster med deres skadelige og farlige Overflødighed". Theophrastus sagde derpaa med en mere fornøiet Mine: Du Aristides! jeg haaber, at denne Tale har igien bragt dig paa Dydens Bei. Jeg svarede ham: o Theophrast, jeg vil aldrig vige fra den. Jeg finder den Tale ypperlig. Men hvad, om jeg understod mig at bevise, at min Kierlighed ei strider mod Dyden, og følgerlig ei heller mod denne Tale?

Lyc. Det skulde blive dig vanskeligt at bevise; thi, omendskiønt jeg ei er, som du vel veed, af de strenge Philosopher, men tvertimod af de lystige, og i mange Ting følger Aristippi Meening, og seer igiennem Fingre med Menneskenes Skrøbeligheder, saa holder jeg dog for, at Kierlighed til Qvindfolk ei kan bestaae med Dyden. Ikke, at jeg fordsimmer Ægteskab, tvertimod jeg holder for, at det er nyttig. Men efter min Tanke bør Giftermaal aldrig foretages af Elskov, men af Pligt: Saaledes, at saa længe vore Forældre leve, saa bør vi tage den til ægte, som de vil have, enten hun er saa eller saa. Du er nu vel ei i det Tilfælde; men du bør dog ei gifte dig af Elskov, men af Pligt, alene for at forplante Verden, og forstaae dit Fædreneland gode Borgere. Man bør der-

for

for aldrig have Elskov til sin Kone, men allene en almindelig Kierlighed, som til alle andre Menneſker. Ikke at jeg fordømmer ganske og aldeles Elskov, hvis der kunde være en ganske reen og puur til i Verden. Men derom har jeg altid tvivlet, og nu langt mere, siden jeg ſeer, at du ei engang kan fatte en reen Kierlighed; og det ſlutter jeg deraf, at den kom ſaa haſtig over dig, og det kunſ af Legemetſ Dannelſe, og ei eſterat du havde kiendt hendes Sindſ Gaver. Dog maa jeg tilſtaae, at jeg kiender et Fruentimmer, ſom er i Stand til at fatte en reen og oprigtig Kierlighed; og gjorde jeg mig Forhaabning om, at du engang ſkulde fatte Elskov til hende, og ventede jeg da engang at kunde foreviſe et Exempel paa en reen Egte-Kierlighed i Verden. Men ſiden jeg ſeer, du er bleven forelſket i en anden, ſaa vil jeg ei ſige hendes Navn, og nu kan du eſter Behag fuldføre din Hiſtorie.

Ariſt. Har du nu udtalt? du vil høre min Hiſtorie, og dog falder mig idelig ind i Talen. Forvir mig dog ei mere med unyttig Snak. Theophrastus ſmilede ved min Tale, og ſagde: Jeg havde dog nok Lyſt at høre dine Bevifer. Jeg ſvarede ham: jeg kan anføre mange ſtore Mænd, ſom ſelv have været forelſkede, og derved have tilkiendegivet, at de ei holdte for, at Elskov ſtred mod Dyden. Theophrastus begyndte da mod ſin Sædvane høit at lee, og ſagde: Nævn mig een af de viiſe Mænd, du heraabes dig paa, ſaa vil jeg tilſtaae, at jeg er overvunden. Jeg tog

der:

derpaa Ordet op, og sagde: det skal være mig en let Sag: Cimon, Pericles, ja den Viiseste af alle Mænd i Verden, Socrates, stride for mig. Socrates! raabte Theophrastus forundret ud; det kan ei være. Det kan ei være, svarede jeg, men det er. Jeg grunder denne min Mening derpaa: At da Kantippe i Fængslet saa meget græd og hylede over det, hun nu snart skulde miste sin saa fiere Mand, befalede han at føre hende bort. Dette gjorde han ei af Koldsindighed til hende, men fordi han formærkede, at al hans Philosophie vilde ei blive stærk nok, til at overvinde den Sorg, han betyngedes med, over det han saae den, som han saa høit elskede, i saa elendig en Tilstand. Han vilde derfor, at dette Object skulde tages fra hans Dine, som kunde give hans Philosophie det sidste Stød. Theophrastus raabte da overlydt: Jeg bekiender mig overvunden; jeg bifalder din Kierlighed, dog saaledes, at den skal være ligesaa reen, som Socratis og Periclis haver været. Men for at saae mig til at troe det, saa nævn mig den, du har forelsket dig i. Jeg kiender hende ei ved Navn, svarede jeg; hendes Deilighed og Yndighed ere mig alene tilfulde bekiendte, og hendes muntre Dine forsikre mig om, at hun besidder lige saa stor Forstand, som Legems Skønhed. Jeg fortalte ham derpaa alt det, jeg har sagt dig. Hvad? sagde han, faldende mig ind i Talen, elsker du den, som nu nyelig gif ind i Academiet, da jeg just mødte dig, da elsker du Naturens fuldkomneste Mestestykke; det er Lampria, min viise Læremesters Aristotelis Datter.

Lyc. O Himmel! hvad siger du? elsker du Lampria?

Arist. Ja vist elsker jeg Lampria, og intet uden Døden skal fjerne mig fra hende. Men hvad mener du med den Exclamation?

Lyc. Slaae dig noget til Noelighed, og fuld-
før din Tale, saa skal jeg aabenbare dig Ting af
største Bigtighed. Men fornøi først min Begier-
lighed, om at vide Udfaldet af din Samtale med
Theophrastus.

Arist. For at faae at vide de Ting, du har
at aabenbare mig, saa vil jeg skynde mig med at
gøre Ende paa min Tale. Jeg faldt da Theophrastus
ind i Talen, og sagde: O! har jeg mig selv uvi-
dende fattet Elskov til den Person, som jeg af alle,
uden at see hende, mest har agtet, og som jeg
alle Tider har ønsket dog engang at faae at see, der-
til allene bevæget af Rygtet om hendes store Dyd og
Lærdom? Ja vist, min allerkiereste Aristides, svar-
rede Theophrastus mig, du elsker denne uforlignelige
Person, uden at kiende hende. Du maae være vis
paa, at jeg nu bifalder din Kiærlighed, og at jeg vil
gøre mig al Umage for, du kan blive lykkelig;
jeg vil derfor gaae ind til Lampria, og aabenbare
hende den Kiærlighed, du har fattet til hende. Og
troer jeg, min Forretning vil falde lykkelig ud; thi
det

det kommer mig meget underligt for, at hun just et Kommen her i Dag, og det af sig selv; thi vi have ellers ofte ladet hende indbyde til os her i Akademiet, men vi har aldrig kunnet nyde den Lykke førend i Dag. Jeg er derfor af den Tanke, at en gunstig Skiebne i det mindste har i Dag samlet Eder paa eet Sted, at I kunde faae Leilighed ret at betragte hinanden, og derved uden at kiende hverandre optændes til indbyrdes Kierlighed. Da han havde endt disse Ord, faldt han mig om Halsen, og gik bort og ind i Akademiet. Jeg besluttede, at overlade min Sag i saa vis en Mands Hænder, og derfor ei selv at gaae ind i Akademiet; til den Ende forsøiede jeg mig heel takkesfuld til mit Hiem; da jeg her ved Odeum mødte dig, min kære Lyciscus. Hvis du nu har nogen Lægedom for min Sygdom, saa skynd dig, at give mig den, og røv mig, om det ellers er dig mueligt, ud af den Tvivl, jeg staaer i, om jeg bliver igien ligesaa hæftig elsket, som jeg elsker. Thi hvad ellers vigtigt for mig kunde du have at aabenbare mig?

Lyc. Det jeg haver at sige dig, angaaer Lamprias Person; dog tænker jeg, at du ei tager det fortrydeligt op, om jeg ikke beskriver dig baade hendes Legems og Siels Gaver; thi jeg har havt den Lykke, særdeles at kiende dette fortreffelige Fruentimmer, og kan du da bedre forlade dig paa min Beretning, end paa det almindelige Digtets falske Tale.

Arif.

Ar i st. Jeg tvivler ei paa, du jo giver mig den sandfærdigste Beretning, du nogensinde kan; og er det ei at spørge mig om, om jeg vil høre hendes behagelige Person's Beskrivelse; thi hvor glædelig end de vigtige Ting, som du vil aabenbare, kunde være for mig, saa vil jeg dog hellere sætte min Fornøielse end hendes Berømmelse tilside. Begynd derfor kun paa din Tale; om den end varer en heel Dag, saa skal jeg dog med Behag høre paa den.

Lyc. Giv da vel agt paa Naturens Vidunders Beskrivelse; men hør først, hvorledes jeg er kommet i Bekjendtskab med hende. Du veed, at jeg alle Tider har været af et langt lystigere Gemyt, og mere begierlig efter nyt, end du. Du veed og, at denne Nysgierrighed drev mig til, at see mig om i fremmede Lande; da du derimod besluttede, aldrig at tage ud af Attica, for engang, ved nøie at betragte og overveie Landets Tilstand, og Indvaanernes Natur og Tilbøieligheder, at kunne blive dit Fædreland nyttig. Endskjønt jeg havde Begierlighed til at reise, saa var den dog ei af det Slags, som den gemeenligen er hos vore unge Personer; jeg havde Lyst til at reise, for at udstudere mange Folks Egenheder, og kiende de adskillige Regjeringer og Levemaader, saa og for at omgaaes med de store Mænd, som levede i min Tid. Jeg igienemvandrede derfor Grækenland, og begav mig endelig til Aristoteles, som da opholdt sig i sin Fædrenebye Stagira. Jeg fandt, at Nygtet ei havde sagt nær nok

om denne store Mand, der i sin høie Alder besad selv samme Mands Munterhed, som i sine beste Aar. Jeg kan i Sandhed vidne, at jeg aldrig har fundet noget Menneske saa dybsindig i Moralen, Philosophie, Physik, Politik, og at aldrig nogen har besiddet saa stor Visdom; han havde, imod det almindelige Rygte, stor Verbødighed for sin Læremester Plato, og kunde han aldrig nævne hans, eller sin Discipels Alexanders Navn, uden at fælde Taarer. Han tog imod mig, ei som en Mand, der er hovmodig af sin Visdom, men som en fuldkommen Hofmand. Som han derhos var af en munter Geist, saa spurgte han mig, efterat han først havde talet om adskillige vigtige Ting med mig, om jeg ei paa min hele Reise havde truffet noget Fruentimmer, som jeg havde fundet Behag i? Mit Svar gav ham tilkiende, at, endskiønt jeg just ingen Hader var af Fruentimmer, saa var jeg dog af den Tanke, at Kierlighed ei vel kunde concilieres med Philosophie, og det for fem Aarsager, først = = =

Arist. O spring over de fem Aarsager, og piin ei min arne Siel til Døde med saa megen vidtløftig Snak; kom dog nu til Lampræ. Beskrivelse.

Eyc. Jeg vil da, for at fornøie dig, springe over de fem Aarsager, og strax komme til min Text. Aristoteles smilede over mit Svar, og sagde: Endskiønt man ei burde rose det, man selv besidder, saa har jeg en Datter tolv Aar gammel, hvis Navn er Lampræ,
som

som aldrig endnu hidindtil er bleven seet af nogen Mandsperson uden mig; hende vil jeg vise dig; hun skal nok bringe dig paa andre Tanker. Og herpaa tog han mig i Haanden, og uden at oppebie mit Svar, førte mig igiennem sit Bibliothek, ind i et Kammer, hvor jeg saae, af hvilket Syn! det havde nær gaaet mig, som Docterne fingere ved Medusæ Hoveds Beskuelse, at blive forvandlet til Steen. Jeg saae et Fruentimmer, som endte at læse en Bog, og tvivlede jeg, om det var en dødelig eller udødelig. Hun vendte sig om, da hun hørte den Bulder i sit Kammer, og da hun blev en fremmed Mandsperson vaer, kunde hun ei hindre, at man jo formerkede hendes Blufærdighed ved en Rødme, som steeg op i hendes Ansigt; saa kunde hun ei heller tvinge sig, at hun jo raabte: Min Fader, hvad er dette? Aristoteles smilede over dette, og sagde: Min Datter, frygt ikke, jeg har med beraad Hu ført denne unge Person til dig; jeg er vis paa, du vil finde stor Behag i hans Omgængelse. Nu følger Beskrivelsen over hendes Person: Forestil dig da et Menneske af maadelig Størrelse, hvis Lemmer alle ere proportionerede, som har Haar af den skønneste blond cendré (Afskefarve), der gandske flette flaggre langs Skuldrene, Kinder saa hvide som Snee, mængede med Purpurfarve, en treffig Tour af Ansigt, en liden og velstabt Næse, en Pande hverken for høi eller lav, Dine, der skinne som Stierner, og kaste Straaler fra sig ligesom Solen, Coral-Læber og Elphenbeens-Tænder, en Mund saa velstabt, at jeg ei kan beskrive den, hvis Læber ere lidet op-

hævede, som er een af de største Firater; alt det øvrige, Gorge, Taille, Bryster, Hals, Hænder, Skiærhed af Huden passer sig til det hidindtil beskrevne. Hendes behagelige Latter, Blufærdighed, Nethed, og Dragts Uerbarhed, stemme overeens med alt det andet. Den Bog, hun havde læst i, var Homeri Poemata, og kunde hun ei alene uden nogens Hielp læse og forstaae den, men endog Platons Samtaler, og hendes egen Faders Skrifter. Hendes Skabning og Yndighed var ellers, med et Ord, saa beskaffen, at Phidias ei saaledes kunde oplive Niarmor, og Apelles Farver. Men hendes Forstand og Dyd overgik alle hendes andre Egenheder. Hvad synes dig om dette Portrait? kommer det overeens med den, du saae?

Ar ist. Det er ei at spørge om; du er Mester i at beskrive: dog holder jeg for, at ingen i Verden kan tilfulde beskrive Lampræ Deilighed.

Lyc. Ja, det troer jeg nok. Hvo der er saa forelsket som du, kan ei troe andet. Men for at komme til min Fortælling, saa opholdt jeg mig tre Maaneder hos Aristoteles og hans elskværdige Datter, hvorpaa jeg reiste hjem. Jeg havde neppe været fem Maaneder hjemme, førend jeg fik et Brev fra Lampræ, hvori hun med bevægelige Ord tilkiendegav sin Faders Død, og bad mig om Naad i hendes slibrige Omstændigheder. Jeg gav mig strax paa Reisen til Stagira, uden at svare hende, og kom der inden otte Dage.

Dage. Jeg gik lige ind i hendes Kammer, og fandt hende læsende i Platons Phædon om Sielens Udødelighed. Da hun saac mig, sagde hun: Min kiere Ven, jeg kan ei noksom beskrive den Glæde, jeg faaer af det jeg seer, at du ei med Lykken har forandret dit Hiertelav. O viise Lampria! udraabte jeg, hvor kan nogen forandre sit Venskab imod saadant Fruentimmer, som du? Jeg gav mig derpaa i Tale med hende om hendes Omstændigheder, og bevægede hende til at tage med mig til Athenen. Vi gave os strax paa Reisen, førende med os Aristotelis Been udi en Guld-Urne. Da vi vare komne til Attica, købte jeg for fem Talenter et prægtigt Huus ved den Strøm Cephisum, liggende midt i en Skov af Olie-Træer, med en deilig Hauge ved. Der har den yndige Lampria næsten nu i sex Aar levet sin Tid med fire Slavinder, som hun dog holder snarere som sine Systre end Slavinder, og ere de og ganske anderledes opdragne, end andre Slavinder, og øvede i alle anstændige Videnskaber og Konster. Der er ei nogen Fremmed kommen til hende uden jeg, og er der ingen, undtagen de Wiise i Academiet, som, saa vidt mig er bekiendt, veed, hvor den dydige Aristotelis Datter er henkommen. Hun har ved sit Huus bygget et meget smukt lidet Tempel, hvor hun i Høe tillige med mig og sine Slavinder, kan tilbede den Gud, som Socrates har lært om, og for hvis Skyld den menige Mand holder os for Atheister, og hvis Gudstieneste vi ei offentlig af Frygt for Døden tør udøve. I dette Tempel har hun nedsat sin Faders

Urne med et prægtigt Monument over; og ofrer hun til ham, som til en Heros. Jeg har ofte søgt, at rive hende ud fra hendes Eenlighed, paa det hendes Dyder kunne skinne blandt Folk; men jeg har ei kunnet erholde det, uden en eeneste gang, da hun begav sig til Theophrastus efter min Begiering. Hun talte længe med den viise Mand, indtil hun hørde nogen komme uden for; hun begav sig da af Blufærdighed bag et Gardin, hvor hun kunde see alle, men ingen hende. Den, som hun havde hørt komme, var just dig, som forblev omtrent to Timer hos Theophrastus. Efter din Vortgang kom hun igien for en Dag, og spurzte hun da Theophrastus ad, hvem du var; han beskrev hende din Person med store Berømmelser; hvorpaa hun tog Afsked, og gik bort. Hun lod sig vel ei forstaae med noget, men jeg mærkede dog paa hendes Ansigt en hæftig Bevægelse hos hende; og fandt jeg hende otte Dage i Stad, mere taus, stille og bedrøved end hun ellers pleiede at være. Men hun vilde dog ei lade sig mærke med noget. Jeg blev derfor med Billie tre Dage fra hende; men den fjerde Dag kom jeg til hende. Det første hun saae mig, raabte hun: O Lyciscus! hvorledes har du kunnet bære det over dit Hierte, ei at see mig i saa lang Tid? Undigste Lampria, svarede jeg: jeg tænkte, at hun var vred paa mig, siden hun i otte Dage fast ei taledede et Ord med mig; thi hvad kunde ellers være mægtig til, at sætte hende i saadan Tilstand? O! raabte hun, udsøsende en Strøm af Taare, det Edelste, jeg havde
i Ver-

i Verden, er borte; min Frihed er mig berøvet; min Sielens-Fred er forstyrret. Da hun havde sagt disse Ord, taug hun stille, og overlod sig til sin Bedrøvelse. Da mærkede jeg, hvad Klokken var slaaet, og forstod, at hun var indtagen af en heftig Elskov til dig. Jeg trøstede hende derfor paa det beste, og overbeviste hende, at hendes Elskov ei stred imod Dyden, i hvilken Tanke hun ellers stod. Hun overlod sig derfor ganske til den; og overlagde vi med hinanden, hvorledes jeg skulde beskrive hendes Person for dig, saa at du derpaa alene, uden at have seet hende, skulde forelskes i hende. Og naar det var skeet, skulde jeg tage dig med mig ud til hende, og da Sagen afgjøres. Jeg tog fra hende Dagen efter, i den Tanke, at begynde med hendes Berømmelse hos dig; men hendes Kierlighed har imedens faaet Overhaand over hendes besluttede Raad, saa at hun selv haver begivet sig til Academiet, under Prætext, at besøge de Vise, for der selv at tilkiendegive dig sin Kierlighed; thi jeg havde sagt hende, at du ofte spadserede der. Da hun nu har seet dig, er hun bleven gandske indtagen af din Person, og har staaet i Begreb, at tilkiendegive sin Elskov. Men i det samme er al hendes Philosophie kommen til hende igien, saa at hun haver betragtet det som noget uanstændigt for en Jomfrue, selv at give sin Elskov tilkiende, saa og anseet det farligt for sig, længere at opholde sig paa et Sted, hvor du var nærværende: og det har været Aarsag til hendes hastige Flugt. Nu gaaer jeg hen, at tilkiendegive hende, at

du elsker hende ligesaa høit, som hun dig, og hvis du vil bie her noget, saa skal jeg bringe hende herhid til dig.

Arist. Allersødeste Ven, lad mig først omfavne og takke dig for saa mange Belgierninger, som det er mig umueligt at giengielde, uden med et oprigtigt Venskab. Ja vist vil jeg bie her; bring kuns snart min elskværdigste Lampria, som er min største Forskielse, Glæde og Trøst i Verden, herhid til mig.

II. Samtale efter Luciani Maade .

imellem

Lyciscus, Aristides og Lampria.

(skrevet 1749.)

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO, ILL.

L y c. **E**r du endnu ikke fornøjet? hvorfor staaer du med nedbøjet Hoved? vær dog eengang vel tilfreds! See, jeg bringer din Lampria her med mig!

A r i s t. Lampria! er det vist?

L a m p r. Ja vist er det vist. See ifkun ret til!

A r i s t. Ach Himmel! er det mueligt, at min Gjomfrue kan udvise saa store Prøver paa Bevaagenhed imod mig? hvad vil du nu mere ønske dig, Aristides! du haver jo nu opnaaet dit Maal.

L y c. Vær ei saa hidsig! Du skulde snart selv gjøre dig uafvidende Skade. Dit Ønske og Maal er jo endnu ikke opnaaet; thi jeg skulde vel tænke, at du sigter til noget andet end en blot Samtale. Men mig synes, at du fører dig noget grov og uhøflig op, i det
du

du lader denne Deilige staae saa længe, uden at tale til hende. Mener du maaskee, at hun først skal tale til dig, da bedrager du dig visselig i dine Tanker.

Ar ist. Jeg tilstaaer, jeg har forseet mig; men jeg skal sige med det snarest og beste, at gjøre det godt igien. Og haaber jeg, elskværdigste Jomfrue! at hun derover ei haver fattet nogen Fortrydelse.

L a m p r. Min Herre! jeg kan ikke saa let fortørnes; thi baade hindrer vort Kønns naturlig medfødt Sagtmodighed og Omhed mig deri, saa og den Hviagtelse, jeg bær for deres Person, om hvilken jeg har hørt de Wiise selv tale med Berømmelse; iblant andre den fortræffelige Theophrastus, vore Tidens Socrates.

Ar ist. I de Berømmelser, som min Jomfrue tillægger mig, kiender jeg hendes egen Persons Afskildring: thi hvad mig angaaer, da er jeg saa stor Noes uværdig; hun derimod fortjener, at de Wiise bær fremsætte hende i deres Skrifter, som et fuldkommen Mynster paa alle Dyder; ingen uden en Homerus er værdig at tale og siunge om hende; ingen uden en Phidias fortjener at afbilde hendes Skønhed i Marmor, og Apelles med Farver.

L y c. Disse veltalende Høfligheder ere gode nok, og smukke at høre, allerhelst efterdi de ei falde uden paa Personer, som ere dem værdige; men mig synes dog,

dog, at de begge to kunde anvende Tiden langt bedre, end saaledes spille den med opskruede Talemaader, særdeles siden de have langt vigtigere Ting at bruge den til. De ere komne her, ikke for at lade see deres Beltalenhed; men, at jeg skal sige det reent ud, for at slutte Værestkab imellem sig. Spilder da ei Tiden med unyttig Tale, men skrider til Hovedsagen i sig selv.

L a m p r. Lyciscus har Ret efter mine Tanker; thi lige saa smukt som det er, at vise Beltalenhed paa rette Tid og Sted, saa ubehageligt og kiedsommeligt er det derimod, at fremkomme med den i Altide. Mig synes derfor, Aristides! at baade jeg og de have feilet ved at tale om Ting, vort Forsæt ganske uvedkommende. Jeg tilstaaer reent ud, uden derover at blive rød, som mange andre, at jeg alene er kommen her i dette Forsæt og Henseende, som Lyciscus allerede har omtalt; thi hvorfor skulde jeg blive rød? jeg gjør ei noget, som kan indjage Skam og Blusel; thi naar man engang haver besluttet og fastsat noget saadant, som i sig selv er ret og anstændigt, saa maa man derfor ei siden undsee sig, som for en ond Gierning, eller som saadan een, der trængte til Mørket at skjule sig i; men tvertimod være freidig og frimodig, og glæde sig ved, jo mere den kommer for Lyset, omtales og betragtes af alle. Ond Samvittighed og Frygt søger Mørket; god Samvittighed og Glæde elsker Lyset. Jeg tilstaaer vel, at jeg ei saa frit havde aabenbaret mit Hjertes Tanker, hvis ikke Lyciscus havde forsikret mig

mig om deres Kierlighed og Godhed til mig, om hvilken jeg formedelst den Forvirring og Tausched, som jeg seer dem i, er saa langt fra at fatte slette Tanker, at Tanken om den hos mig tvertimod derved forøges og formeres, saasom jeg deraf tydelig seer den Frygt, som er hos dem, at gjøre mig imod, og den Omhue, de bær, for ikke at fortørne mig, saa og den ugemene og usædvanlige Erbødighed, hvormed deres Elskov til mig er geleidet.

Ar i st. Søddeste Jomfrue! hold ikke op at tale; Bliv ved: Om det end varede et heelt Aar, saa vilde jeg dog med Fornøielse høre derpaa. Jeg tilstaaer ellers, at jeg ikke nær saa godt selv kunde gjøre min Apologie, som min Jomfrue har gjort den. Men at jeg ikke skal opholde Tiden med unyttig Tale, saa vil jeg nu reent ud tilstaae, at jeg i samme Henseende er kommen her, som Jomfruen, og at jeg umuelig kan leve fornøiet, med mindre min Jomfrue giver sit Samtykke til en Forbindelse med mig. Forlad Deiligste! at jeg taler saa frit; jeg havde ei gjort det, hvis jeg ikke stolede paa den Godhed, hun allerede har udviist imod mig. Ja jeg vil gaae endda videre; jeg troer ganske vist, at Jomfruen stiller min Længsel, og, om jeg ikke selv kan overtale hende dertil, saa vil jeg tage Lyciscus til Hielp, ved hvis Middel det da nok skal gaae an, saasom han er Jomfruens beste Ven. — Vil du ei hielppe mig heri Lyciscus?

L y c. So vist, og det af Hjertet; skulde jeg gjøre noget med større Fornæelse, end tiene dig, min beste Ven. Jeg beder da Jomfruen, alt det jeg bede kan, at hun vil bevilge og tilstaae Aristides sin Begiering.

L a m p r. Jeg har allerede eengang tilforn hert sagt mit Hjertes Tanker, nemlig: Ja; disse kan jeg ikke igientage, og skulde det gaae efter dem, vilde Aristides snart see sit Ønske opfyldt. Men herved forekommer mig et Tvivlsmaal, om ei Kierlighed og Elskov stride mod Dyden, og i det mindste mod Ærbarhed og en ret høi Dyd. Hvis nogen af Eder kan betage mig dette Tvivlsmaal, ved at opregne og fremvise Steder, som af navnkundige og dydige Mænd ere skrevne til Elskovs Berømmelse og Priis, saa vil jeg give mig tabt, og gierne følge mit Hjertes Attraa i at bifalde Aristidis Kierlighed.

L y c. Dermed kan man let fornøje Jomfruen; thi Homers gandske Odyssee er intet andet end reen Ægtekierligheds stedsevarende Lov; Socratis Taler, og Platons udødelige Skrifter ere jo ogsaa opfyldte med Elskovs Berømmelse, den Elskov nemlig, som skeer paa rette Maade, Tid og Sted.

A r i s t. Du kunde nok have ladet mig tale; thi jeg kan, lige saavel som du, fremføre lærde og vise Mænds Vidnesbyrd i denne Sag. Jeg erindrer mig,
at

at Anacreon paa et Sted siger: "O Elskov! du alle Ting's Overvinder og Styrrer"; med hvilke Ord han ei alene antegner dens Magt, men end og dens Ypperlighed og Viisdom; thi ingen kan styre andre, uden selv at være viis. Samme Skialdrer fortæller heel artigen paa et andet Sted, hvorledes han og Elskov stred imod hinanden, at Skjold, Hielm og Brynie vare ham til ingen Nytte; thi, siger han tilsidst: "hvoreledes skulde de Ting hjælpe, da Striden ei er udvortes, men indvortes inden i os selv." Paa et andet Sted svinger samme Anacreon, naar han tydeligen vil vise Elskovens Magt: "Jeg svinger om den spæde Elskov, som overvinder Guder, og undertvinger Mennesker."

La m pr. Disse Ord og Vers kan endnu ei overtyde mig, thi de ere tagne af en Skialdrer, som vel i Henseende til sin Bestalenhed er sødere end Honning; men som derhos er bekiendt for at have levet meget ilde, og sølet sig i Bøllyst, hvorfore man ei med Vilighed kan antage hans Vidnesbyrd i denne Sag.

Lyc. Heri har Gømsfruen Ret; thi jeg troer, at Gorden aldrig har baaret noget liderligere Menneske, end denne Anacreon. Han har vel gjort smukke og behagelige Vers, men for Resten er han ikke fire Skilling værd. Har du intet andet at bestyrke din Mening med, saa kunde du lige saa godt have blevet hjemme.

U r i k t.

Arist. Jeg skal nok fremsføre andre Beviser, siden de, jeg hidindtil har sagt, ikke ere blevene antagne. Bacchylides, en ei mindre Skialdrer end den forrige, men som derhos har bedre Nytte, og regnes iblandt de Vise, siger paa et Sted: "Freden, den store Gudinde, uddeler til de dødelige Rigdom, Bers, der flyde af de honningsøde Tunger, Tryghed for Ofringer til Guderne af Stude og de uldbærende Faar, som optændes paa de kunstigen forarbejdede Altare. Hvor Freden hersker, spinde Ederkopper deres Væv i de Jernbeklædte Skjolde; Rust fortærer de oddede Spyde og treæggede Sverde; de Kobber-Basuners Røst høres da ei mere: den behagelige Søn, som styrker vore Lemmer, drives da ei ved nogen fra vore Dienlaage. Landsbyerne ere derimod fulde af lystige Giestebudder, og Elskovs-Sange høres allevegne." Af disse Bacchylidis Ord sees, at han regner Elskov, Fryd og Glæde, som ere dens bestandige og uadskillelige ledsagere, blandt de gode Ting. Desuden kan jo Fred ei erhverves uden ved Samdrægtighed, og Samdrægtighed igien ved intet andet Middel end Kierlighed, hvoraf sees, hvor stor Nytte og Fordeel den tilveiebringer Jorden.

Lampyr. Disse Ord kan endnu ikke bevæge mig til at forandre min Tanke; thi Bacchylides beskriver her hverken Elskov eller dens Egenskaber og Virkninger, men Freden; og siger han ifkun, at Elskov er en Virkning af den, uden enten at laste eller berømme den. De maa derfor fremsføre andre Beviser, om jeg skal overtydes.

Lyc. Deri har Jomfruen ogsaa Ret; thi det, du hidindtil har sagt, vil ei sige meget. Dersom jeg var i dit Sted, skulde jeg gaae langt anderledes til Verks.

Arif. Wie kuns lidt, saa skal du faae at høre flige Beviser, som ikke nogen kan modstaae, dersom ikkun min Jomfrue vil give mig Tid til at tale, og have Taalmodighed, at høre paa min lange Snak.

Lamp r. Dette vil jeg ei nægte ham; han kan frit tale, saa længe som han vil.

Arif. Siden min Jomfrue har givet mig Frihed at tale, saa vil jeg og tale, og det tilgavns. Simonides, en stor Skialdrer og meget viis Mand, efter Platons eget Vidnesbyrd, skriver: "En Mand kan ei faae nogen bedre Ting end en god Hustru, og ei heller nogen værre end en ond." Disse Simonidis Ord tilkiendegive, hvor høit han har agtet Ægteskab og en reen Ægtefærlighed; thi det er den alene, jeg forfægter, og hvis Ypperlighed jeg søger at bevise; saasom anden løs Kierlighed kan efter min Tanke ikke forsvares af noget skikkeligt Menneske. Hesiodus, en ypperlig Skialdrer, som efter manges Mening er ældre end Homerus selv, i det mindste ligesaa gammel, siger paa et Sted: "Af Venus, den deilige og knæfaldverdige Gudinde, hvilken Elskov og den skønne Cupido følge, ere komne Jomfruesnak, Latter, smaa Pud-

serier

serier og Skielmsstykker, behagelig Tale og Samqvem, Venskab og Smiger." Samme Mand siger paa et andet Sted: "Elskov, som bortdriver Sorg, er den deiligste af alle de udsødelige Guder." Men nu er det Tid, at jeg begiver mig til Euripides, som er den viiseste af alle Skialdrer næst Homerus, og i sin Tid, efter Apollinis Orakel, den viiseste Mand næst Socrates: han siger heel merkelligen paa et Sted i sin Medea: "Naar Elskov er alt for umaadelig og heftig, kringer den hverken et godt Nygte, Vre eller Berømmelse; hvis Venus derimod dyrkes med Skønsomhed og Maadelighed, saa kan ingen Gudinde være mere behagelig og tierkommen." Strax efter siger samme Poet: "Jeg elsker Kydskhed, den ypperligste Gave, som Guderne har givet os: jeg skal aldrig opvække tvivlraadig Trætte, eller grum- og umættelig Riv, dertil drevet af et andet Giftermaal. O du mægtige Venus, som elsker de fredelige Ægteskaber, som besidder saa stor Skarpsindighed, sig os, hvo af disse har Ret?" Disse mange fremførte Vidnesbyrd, tænker jeg dog, Deiligste, have bevæget hendes Hierte til Medlidenshed imod mig.

L a m p r. Mit Hierte har længe siden været bevæget, men mit Sind, maa jeg tilstaae, er ei endnu fuldkommen overtudet, om Elskov ikke strider imod den høie Dyd; thi jeg vil gjerne troe, at en vel kan være en god Mand, og dog derhos elske; men at nogen kan besidde en ret heroisk og Heltedyd, og tilligemed elske,

Det kan jeg ei indbilde mig. Og som jeg af al Magt stræber efter at opnaae den høieste Spidse af Dyd, og løber efter den Krone, som Dyden erhverver, saa kan jeg ikke andet see, end at Elskov jo vil blive mig til Hinder i mit Forsæt, og derfor er det nok sikkerst, om jeg søger at overvinde mig selv og bestride min egen Skrøbelighed i denne Sag. Dog, dersom nogen af eder kan ved kraftige og tydelige Beviser forviise mig om, at jeg ved at overlade mig til Elskov, ei begaaer noget, som strider imod den strænge Dyd, saa vil jeg med Glæde og Fornøielse høre og antage hans Beviser; thi jeg tilstaaer reent ud, at det vilde glæde mig, om mit Hjertelav kunde forenes med Dyden, saa at de ei streed imod hinanden.

L y c. Jeg merker nok, at jeg kommer til at gribe Sagen an, om Jomfruen skal overbevises; thi alt hvad du hidindtil har sagt, Aristides, har ei endnu vildet frugte. Jeg vil derfor forsøge, om jeg med Exempler af Euripides kan overvinde Jomfruens Bestandighed. Samme guddommelige Skialdrer siger paa et Sted: "O Elskov, Elskov, som kommer ved Dines Glands, som med søde Sielevellyster overgyder dem, mod hvilke du strider, vær mig aldrig til Skade, kom aldrig umaadelig. Hverken Jlden eller Himlens Hære, have den Virkning og Kraft, som de Pile, der udskydes af Elskov, Jupiters Søn." Euripides siger ogsaa i samme Tragoedie, nemlig den kronede Hippolytus: "O Venus, og du skønne Dreng, som er begavet med

lætte

lætte Binger, udzirede med forskjelligfarvede Fiedre, J, som høie Menneskernes og Gudernes ubøielige Gemytter, du Elskov, som svæver over Land og Hav, som undertvinger og tangjør de vildeste Lovers Grumhed, som ophidsjer Fiskene i det kolde Vand, som spørger alt det, der lever paa Jorden, alt det, Solen bestraalet. Du gyldene Venus, som alene af Guderne allevegne æres og dyrkes." I den Tragœdie, kaldet Troades, siger han: "Den elsker ei, som ei elsker bestandig;" med hvilke Ord han beskriver en retskaffen og oprigtig Elskov. Euripides skal endnu laane mig et kraftigt Devis om den rette Elskovs Fortreffelighed, i det han i sin Aulidiske Iphigenia svinger: "Lyksalige de, som ved en viis og kyndig Elskov ubesmattet besidde deres Ægtejeng, som eie Koeslighed. De ere derimod galne, som drives af Utugts Stormvinde; thi den guldhaarede Cupido legger tvende Elskovspile paa sin Bue: den ene forskaffer et lyksaligt Liv, den anden derimod Ulykke. O deiligste Venus! afvend denne fra mig; lad mig derimod erlange den søde, den behagelige, den hellige og rene Elskov: Lad mig nyde den fornuftige Kierlighed; thi den ufornuftige forkaster jeg. De Dødeliges Tilhøielighed er adskillig. Deres Sæder ere ogsaa foranderlige, men dette er dog stedse godt: Et oprigtigt og viist Hierte, og en god Optugtelse, som meget fremmer Dyden. Blufærdighed forenet med Viisdom, er ogsaa høilig at agte, saasom man ved den ret fatter, hvad der er nyttigt, hvad der forhverver Ære, som

ei visner efter Døden; men at løbe efter Dyden, overgaaer alt andet. Fruentimmeret bør søge den i en kyndig og tugtig Elskov: Mænd i en indvortes og overflødig Gudsfrøgt, som forøger Verdens Gavn."

Lamp. Hold op, Lyciscus! det er nok. Nu er jeg overbevist om, at en reen og fornuftig Elskov ikke strider imod Dyden. Men mig synes, at jeg og Aristides ei i alle Ting har fulgt Fornuften, som vor Rettesnor; thi at forelske sig i een alene efter Nygtet, og førend man har seet ham, er vel Elskov, men ingen fornuftig; naar man derimod elsker en Person for hans Dyd og Forstand, da kan Elskoven først med al Billighed fortjene Navn af dydig og fornuftig. Min Tanke er derfor, at al Elskov, som kommer hastig, og som Deilighed og Yndighed alene har forarsaget, duer intet, saa og den, som kommer imod vor Billie, og uden at vi vide det, og som drager og river os til sig med Magt: og at den derimod er værd at prise og berømme, som opkommer med vor Billie, og alene seer paa Dyd, Gudsfrøgt og Forstand, uden at agte Høihed, Magt, Rigdom, Anseelse, Bælde, Stamme, Byrd, Deilighed, Yndighed og alle andre slige forgiengelige Ting, der alene betage Daarers Hjerte, men ikke de Bises. Dog dersom nogen af Eder kan bevise mig heri at feile, vil jeg med Fornøielse staae fra min Mening, og give Aristides min Haand, ligesom han allerede har mit Hjerte.

Arist.

Ar. i. st. Skiggneste og meer end jordiske Jomfrue ! jeg tvivler ikke paa , at hun jo vil tabe sin Sag , og vilde jeg nok selv heri overbevise hende om sin Bildfarelse , hvis ikke Lyciscus allerede eengang saa lykkelig havde paataget sig at forsvare min Sag , hvorfor jeg og denne gang vil overlade den til ham.

Lyc. Du skal have Tak derfor , du handler ellers meget viiselig , i det du overlader Sagen til mig ; ikke at jeg bedre kan udføre den , men fordi Jomfruen ei vil bekiende sig at være overvunden af dig , i hvor kraftige end dine Beviser ere , saasom hun holder for , at det strider imod Anstændighed , strax at sige ja til sin Beilers Ord , hvorfor hun vil betiene sig af mig , som Mellemand . Men at jeg , uden videre Videløstighed , skal komme til Sagen i sig selv , saa synes mig , at Jomfruen har deelt Elskov i tvende Slags : Elskov med Willie , og uden Willie ; den første antager hun , og den sidste forkaster hun . Jeg tilstaaer , at den første er priselig og anstændig , den sidste kan dog ei heller efter mine Tanker forkastes ; thi ligesom Giftermaal ei bør indgaaes af anden Narrafag end Elskov til den Person , man gifter sig med , uden at see hen til Rigdom , Bælde , Fødsel og alle de andre Ting , som Jomfruen foruusteligen har opregnet , saa tilstaaer jeg vel og , at Elskov ei bør fattes til nogen , uden i Henseende til hans Forstand og Dyd : men man maae vel gjøre Forskiel imellem Elskoven i sig selv , og den første Bevægelse af Elskov ; thi ingen

Skal kunde nægte, at den første Elskovs Bevægelse kommer af et deiligts Husligts Bestuelse, og saa at sige imod vor Villie, og uden vi vide det; thi Deilighed har i den første Bevægelse en forunderlig Kraft at drage, trække og rive alting til sig. Dette hendes dagligen, og er klart og aabenbart for alles Dine; men kunde nogen sige: De uforstandige lade sig alene forvilde af Deilighed; nei, langt fra: De viseste Mand kunne ikke selv imodstaae Elskovens første Bevægelse. Og sandelig den maatte ogsaa være umenneskelig, og ret en Barbar, som aldrig havde sundet disse Bevægelser: ja al Medlidenhed, Barmhertighed, Kierlighed og Troeskab vilde slet undergaae, hvis ei alle Ting's Skaber havde af en særdeles Visdom indprentet i alle Creature en hemmelig Tilbøielighed at elske hinanden. Enhver kan letteligen mærke, at jeg alene taler om en puur og luttret Elskov, og ei om en utugtig og skændig: Endskjønt jeg vel maa tilstaae, at ingen Elskov, særdeles dens Begyndelse og første Bevægelse, er, i hvor reen den endog maatte være, ganske frie for alle uordentlige Begierligheder, hvilket reiser sig af den forunderlige Sammenblanding af Gødt og Ondt, som findes i os, og som for os selv er ubegribelig: men en Elskov kan dog ganske vel, uanseet alt dette, kaldes reen og puur, naar ikkun det Menneske, som er indtaget af den, søger at dempe, ogsaa virkelig demper, de uordentlige Begierligheder, som kan findes hos ham. Hendes egen Fader Aristoteles, o Zenslue! har jo, og det med Rette,

regnet

regnet Sundhed, Styrke, Rigdom, Deilighed iblant de gode Ting, endskjønt langt mindre end de uforgiengelige gode, som Dyd og Forstand tilveiebringe. Dersom nu Deilighed er god, saa bør man jo og elske den, dog at forstaae paa den rette Maade, det er at sige, at man ei sætter Deilighed for Dyden, og ei elsker nogen for sin Deilighed alene.

Lampr. Hold lidt op at tale, at jeg kan sige, hvad jeg herom tænker. Den Tale er fortræffelig; men den viser egentligen intet andet, end hvad tilforn er bleven bevist, nemlig at den retskafne Elskov ikke strider imod Dyden; men derover ere vi jo allerede forligte. Du forlanger jeg ikkun, at de bevise mig, at en hastig ufornodentlig paakommende Elskov, hvis første Oprindelse er Deilighed alene, ogsaa stemmer overeens med Dyden.

Arist. Smukke Jomfrue! Lyciscus har saa længe talet, at jeg vel ogsaa engang maae tale. Mine Bevise skal ikkun blive saa, korte og eenfoldige. Jeg beder da Jomfruen, at hun vil gaae ind i sit eget Hierte, saa skal hun finde Sandheden af den Mening: Oprindelsen til en retskaffen Elskov er altid ufornodentlig og uventelig, og kommer stedse enten af Deilighed, Yndighed eller noget andet saadant, som udvortes kan sees paa Menneffene, og strax falder i Minene; thi da den Sætning er vis og urykkelig, at de Egteskaber, som skee alene for at erlange

Rigdom, eller for at forenes med en anseelig Slægt og Stamme, ere daarlige, utilladelige, mestendeel ulykkelige, og Gud mishagelige, og at intet Ægteskab er godt og ret, uden det, som grunder sig paa Elskov, det er at sige, en fuldkommen Hierternes Overeensstemmelse og tvende Personers forenede Villie: thi en reen Elskov bør have samme Grund som et oprigtig Venkskab; saa er denne Sætning, som flyder af den første, ei mindre vis og urykkelig: Den første Bevægelse af Elskov skeer altid hastig og uformodentlig ved de synlige og udvortes Tings Betragtning, og vi kan aldrig bringe os til at elske en Person ved Fornuftslutninger, og ved at overveie dens Dyd og Forstand. Heraf er det klart, at Elskovs første Bevægelse skeer altid uformodentlig, og antændes som en Lue, ved det man seer en deilig og yndig Person, at den ei kan forhindres, saasom man ei kan sætte sig til Modværge, førend man seer Fienden, og at den endelig ei er at forkaste og fordømme, naar man tilstaaer, at Elskov selv er god; thi ingen Fornuftig forkaster den første Sætning, og antager de deraf følgende. Heraf sees og, at ingen bør gifte sig, uden at have følet denne første Elskovs Bevægelse; thi som man ei bør ægte nogen, uden af Kierlighed til dens Person og de Egenskaber, som den besidder, og ikke nogen anden udvortes Fordeel, som ei egentlig tilhører den Person selv, og det derhos er umuelig at begynde at elske nogen ret hæftig for hans Dyd og Forstand alene, saa skeer man jo, at der ingen anden billig første bevæ-

gende

gende Aarsag bliver til Giftermaal end en hastig og uventelig første Elskovs Bevægelse, som kommer af Deilighed eller noget andet saadant, som strax falder i Dinene.

Men naar man nu saaledes føler Elskov, bør man ei, som de Uvise og Daarlige gjøre, blindt følge den; men vel see sig for, at man ei bliver ved at elske, uden man er forvissat om den Persons Dyd og Forstand, som man elsker. Og herom kan man blive oplyst af det almindelige Rygte, som meget ofte siger Sandhed, af troeværdige Personers Beretning, og endelig af sig selv, ved det man flittig omgaaes med den Person, man elsker, og giver nøie agt paa alle hendes Ord og Gderter, dog uden at lade sig merke for hende med ringeste Tegn til Elskov; thi hvis man det gjør, kan man let blive bedraget, saasom mange Fruentimre ere saadanne Mestere i at forstille sig, at de uden Nøie kan fange et Mandfolk i Garnet. Der som man efter alt dette ei kan mærke andet hos den, man elsker, end hun besidder Forstand og stræber efter Dyden, saa kan man uden al Fare følge sin Elskov, dog saaledes, at Dyd og Fornuft stedse geleide den, at man ei skal begaae noget nedrigt, og at man altid staaer paa Skildvagt, at man ei skal falde. Hvis man derimod skulde finde den, man elskede, udydig og ufornuftig, saa bør man strax afstaae fra sin Elskov, og ei efter de Banvittiges Wiis lade sig af den forlede, og styrte i Ulykke, saa længe man lever. Men her-

til

til hører Wiisdom, og en særdeles Klogskab; thi de, som ere betagne med Elskov, og derhos uforstandige, de kan aldrig see nogen Feil hos den, de elske, men alle dens Udyder blive til ligesaa mange Dyder. Mere vil jeg ei nu fremsføre, for at overvinde Jomfruens haarde Sind, undtagen en Sammenligning imellem hendes Opførsel, og de af mig foreskrevne Regler i Elskov. Det første, hun hørte om mig, var af Kyngtet, derefter saae hun mig selv, og hørte, hvad Theophrastus talte om mig, og endelig har hun nu havt Leilighed at tale med mig selv, hvoraf hun selv behager at see, at alle de fire Regler, som af mig ere foreskrevne for en reen Elskov, ere af hende udøvede; og at baade Begyndelsen og Fortsætningen af vor fælles Elskov er reen og lutter. Nu haaber jeg, allersædste Jomfrue, at hun ikke kan have flere Udflugter tilovers, for ei at fornøie mig; thi hvis det skulde være, saa veed jeg ei, hvad jeg skal sige.

L a m p r. Min Herre! jeg tilstaaer, at alt det, de har sagt, er meget smukt; men jeg vil dog gierne høre, hvad Lyciscus kan sige om den Sag. Tael derfor Lyciscus, og brug al den Veltalenhed, som du besidder.

L y c. Det skal ikke feile paa min Side. Jeg vil da af en meget stor Skribent fremsføre nogle Historier til Beviis, at Elskovs Begyndelse er uformodentlig, og kommer os uafvidende. Jeg vil ikke tale om den

Sam-

Samtale imellem Prindsen af Armenien, og hans Princesse, som staaer i Begyndelsen af Cyropædiens tredie Bog, og som er fuld af Elskov, saasom den just ei vedkommer denne Sag; men jeg vil af samme Xenophons Cyropædiens femte Bog fremføre Samtalen imellem Cyrus og Araspes om den Sag, som lyder saaledes: *A r a s p e s* siger: "Vi betragtede hende (*Panthea*, *Abtradati*, de *Susianers* Konges, Dronning) nøie, og bleve alle enige i, at der aldrig i *Asien* havde været seet noget Fruentimmer af saa stor en Skønhed. Men de kan selv best dømme herom, naar de faaer hende at see; hertil svarede *C y r u s*: Det lader jeg vel blive, om hun er saa deilig, som du siger. *A r a s p e s*. Hvorfor det? *C y r u s*. Jeg maatte jo frygte for, at hendes Skønhed vilde tvinge mig til at see hende alt for ofte, og jeg, som har ingen Tid at miste, derved begynde at forsømme mine Sager, for stedse at være hos hende. *A r a s p e s*. Men tænker De, at et Fruentimmers Skønhed skulde være mægtig til at bringe et skikkeligt Menneske fra sin Pligt, naar han har besluttet at iagttage den? Dersom Deilighed havde den Magt, at frembringe saadan Virkning, saa vilde ingen blive frie derfor. Man seer Ilden allevegne at brænde lige, fordi dens Natur er at brænde: men med Skønhed har det sig ei saaledes; thi nogle bevæges af den, andre ikke, een elsker den, en anden denne: hvilket viser, at Elskov er frievillig, og at enhver elsker det, som ham synes godt. Broderen elsker ei sin Syster, Faderen ei

sin

sin Datter, og dog har de alle ikke destomindre andre Elskere. Frygt for Lovene er alene noksom mægtig at hindre al sliq Elskov. Hvis man derimod gjorde saad. an Lov, at ingen maatte hungre eller tørste, være he ed om Sommeren, eller kold om Vinteren, saa vilde det i ikke gjøre mindste Virkning, saasom Menneekene af Naturen ere underkastede alle disse Ting. Det er derfor klart, at Elskov er ganske frivillig, saasom den er underkasket Lovene, og deraf kommer det ogsaa, at enhver almindelig elsker det, som ham tilhører, som hans Klæder, Huusgeraad, og sliqe Ting. Cyrus. Der som Elskovs Begyndelse er frivillig, hvorfor kan man da og ei holde op at elske, naar man vil? Jeg har seet mange græde bitterligen over de Smerter, som Elskov foraarsagede dem. Jeg har seet andre blive Slaver af dem, som de elskede, hvilke, førend de indtoges af Elskov, ansaae Trældom for meget elendig. Nog le har jeg seet bortgive Ting, som vare dem meget skadelige at miste. Andre ønske sig, at de maatte blive frie for deres Elskov, ligesom for en Sygdom, og som dog ikke kunde blive det, men maatte see sig stedse tilbageholdne af en usorbigiengelig Skiebne, stærkere end Jernlænker. Dette bringer saadanne til dagligen at bevise den, de elske, saa mange slags Tjenester, endog unyttige. Og endskjønt saadan Tilstand er elendig, saa er det dog saa langt fra, at de gjøre sig Umøge for at blive frie for den, at de tvertimod synes at frygte for, at de ei skulle faae den, som foraarsager dem

dem saa meget Ondt. *Araspes*. Det er vel sandt, men pleier ei at hændes uden Folk af nedrige Gemytter, som derfor saa ofte ønske sig Døden, uden at erlange den, endskiønt der ere saa utallige Maader at skille sig af med Livet. De ere Folk, som ere i Stand til at begaae alt andet nedrigt, Tyverie, Rov. Dog straffer man dem, naar de stieles, saasom der var intet, der nødte dem dertil. Man maae ligeledes sige, at Deilighed ei nødte os til at gjøre ondt, og at ingen uden nedrige Gemytter lade sig beherske af deres Begierligheder, og siden skyde Skylden paa Elskov. Men, om de Dydige endog elske Guld, Sølv, smukke Heste, smukke Fruentimmer, saa vilde de dog heller undvære dem, end besidde dem ved Uretfærdighed. Hvad mig angaaer, da har jeg vel seet dette Fruentimmer, og forundret mig over hendes Skønhed, men det hindrer mig ei i, at jeg jo stedse bliver hos dem, og tager min Pligt i Agt. *Cyrus*. Du er uden Tvivl gaaet fra hende, førend Elskov har faaet Tid at overvinde dig. Man kan undertiden røre ved Gld, uden at brænde sig, og Træ kommer ei paa eengang i Lue. Dog vilde jeg ikke for Lyst røre ved Glden, eller alt for nøie betragte smukke Fruentimre, og jeg raader dig at gjøre det samme; thi Glden brænder ikke uden dem, som nærme sig den; men Deilighed antænder langt fra. *Araspes*. De maa være forsikret, at, om jeg endog al min Livstid ei gjorde andet end betragtede dette Fruentimmer, saa skulde det

dog

dog ei bringe mig til at gjøre noget, som jeg ei burde gjøre." Dette er Samtalen imellem Cyrus og Araspes, hvoraf man ikke vel kan slutte noget vist, men Xenophon fortæller længere frem, hvorledes Araspes dog imod sin Villie lod sig overvinde af Elskov, som Cyrus havde sagt ham, hvilket bestyrker denne vor Mening, at Elskov er frivillig, men kommer uventelig.

Lampr. Lyciscus! du har talet vel, jeg befiender mig overvundet: Kom hid Aristides, lad mig omfavne dig: See der, jeg giver dig min Haand, og tilligemed mit Hierte. Jeg sværger dig hermed evig Troeskab, og at Døden alene skal opløse vor Forening.

Arist. Af allersødeste Gomsfrue, min Glæde er saa ubeskrivelig, at jeg for dens Storhed ikke ret kan fremsføre mine Ord. Jeg skal stedse for denne Naade bevise mig taknemmelig, og hun skal i mig i alle Ting finde en lydig Tiener.

Lampr. Tael ikke saaledes, Aristides, brug ei det Ord Tiener men Herre. Lad os ikke af Elskov ammenblande Pligterne, men stedse tage dem i Agt; thi Manden er dog Hustruens Herre, efter alle Love.

Lyc. Gomsfruen har deri Ret, man maa ikke sige andet, end hvad man mener, og hvad man i
Frem-

Fremtiden baade agter at holde og kan holde. Men lad os nu tale om en anden Sag, nemlig hvorledes Brylluppet skal gaae for sig. Efter min Tanke bør det holdes i Jomfruens Huus ved Cephisum i al Stilhed, at det kan skee efter vore hemmelige Skikke, og ei efter de offentlige overtroiske: Jeg mener, at vi ei bør bede nogen til det, uden endel Philosopher, i Særdeleshed Theophrastus og hans værdige Discipel Demetrius Phalareus. Ere de ei begge af eens Tanker heri med mig?

Lamp. Jeg finder dette Forslag vel grundet, og mener, at det bliver best, at følge det. Hvad synes dem herom, min Herre?

Arist. Jeg følger i alting min Jomfrues Villie; thi at gjøre hende Fornæielse er min største Fornæielse.

Lyc. O hvor deiligt er det, naar tvende Forlovede saaledes opføre sig imod hinanden! Hvad kan man da ei vente af dem, naar de blive gifte? See, hvorledes Lampria ei vil tilvælde sig den Magt, der tilkommer Mændene, og deri efterfølge nogle af vore Tids Qvinders Sæder, der gierne selv vilde være Herre; og hvor søielig og kierlig Aristides beviser sig imod hende, tvertimod de Mandfolks Viis, der nu omstunder leve, som gjøre sig store af deres Magt og Herre-

dømme, og ei ville udrette noget ved Elskov, men alting ved Magt. O! hvor lyksalig vil disse tvende Personers Egtteskab blive! Hvor forskiellig fra vor Tids Egtteskaber, hvilke, isteden for at formere Elskoven, udslukke den. Men det maa være nok talet, nu gaae vi hen at rede alting færdig til Bryllup.

III. Samtale imellem Hans og Peer,

hvori tydeligen vises,

at de danske Comoedier due slet intet,
og ere ei værd at spilles.

(Skræbet 1749.)

Kiere Læser!

Dette lille Skrift angaaer ei uden dem, som have en god Gout, det er at sige dem, som holde de nye franske Comoedier for de beste i Verden, og som ei kan fordrage vore danske Comoedier, fordi de ere paa saadant et gemeent Sprog. Jeg underskriver villigen og med Glæde denne Dom, saasom jeg aldrig har fundet Smag i noget uden det, som er paa hiin Side Rhinen. Hvad mit Navn angaaer, saa gøres det ei fornøden, at I vide det; Noget er det, at jeg tillige med Eder er en affagt Fiende af alt det, som skrives paa denne Side Elven. Vil I ei troe mine Ord, saa læser ikkun Samtalen selv, saa skal I befinde, hvor beftig en Fiende jeg er af alle vanstøbte og underlige Meninger.

Gallus Gallinaceus.

Hans. **H**vorledes staaer det til med Sundheden
Monfrere? Comment va la santé?

Peer. Godt nok hierte Broer.

H. Ha! ha! Il me semble, at du seer saa mal-
content ud.

P. Har jeg ei Aarsag dertil? De danske Co-
moedier, som alle Folk før ønskede saa meget at see
spille, blive nu foragtede, og holdte lidt bedre end de
Biser, Drengene løbe om med paa Gaden.

H. Ha! ha! ikke andet end det. Har du rai-
son derover at græmme dig, saa har jeg mafoi raison
at contentere mig. Har man nogen Tid i Verden
seet noget impertinentere, absurdere, obscænere end
de danske Comoedier.

P. Hvori bestaaer det? Forklar mig din Mening; thi jeg veed ei at have seet noget slikt.

S. Jeg skal strax sige mine raisons. Premie-
rement saa ere de Comoedier skrevne dans le Danne-
marc, og man veed, at der kan ingen god Comoedie
skrives dans le Dannemarc; saasom Folket der har et
Tete alt for crasse & bouchée; for det andet, saa
ere de ecrites paa Dansk, et Sprog, hvorudi det er
impossible at skrive noget godt. Nævn mig een eeneste
smuk dansk livre, saa vil jeg være content.

P. Om jeg baade hører og seer ret, saa er du
blevet til en Jean de France. Hør min Ven! hvor
er du fød?

S. Daß weiß du eben so gut als ich. Je suis
né dans Tye, en liden Ville i Jutland.

P. Godt. Skammer du dig da ei, som er fød
midt i Dannemark, saaledes at foragte dit Fæderne-
Sprog og Folk?

S. Jeg skulde strax æstimere min Nation, saa-
snart de vilde forandre deres langue og moeurs, og
vivre a la Françoise.

P. Man maa nok sige, at der er intet Folk til
i Verden, som mere foragter sine egne og sit eget end

vort

vort Folk. Men jeg vil nu lade den Tale fare, og begive mig igien til Comoedierne, som du paa saa ugrundet en Maade lastede.

H. Hvad? En ugrundet Maade? Quelle diantre de langage est cela. Maa man ei crever over disse Folks betise. De raisons, jeg har givet, ere valables, & je me mocque de tout raisonnement.

P. Som jeg siger. Jeg gaaer ei af Stedet, førend du har givet mig andre Marsager.

H. Skal jeg da partout, saa skal jeg og diable m'emporte give saa efficaces raisons, at toi skal blive muet som en poisson. Hvo kan par exempel souffrir den vocable, canaille. O mine oreilles souffrent en damnez, naar jeg hører det Ord; det er jo en vocable endiablée, som ei kan taales af noget honette homme,

P. Det er sandt, det Ord er ei fornemt, men det siges ei heller af fornemme, men af gemene Folk. Dog hvor ofte siges ei de Fornemme i Frankerige de Ord: maraut, fripon, ei alene paa Theatret, men endog virkeltgen.

H. Ha! Det har jeg ei un mot imod, men maa vous ei selv tilstaae, at de mots: maraut, fripon give un discours furieusement bien.

P. Jo det er sandt. Jeg har ofte med stor Fornøielse hørt vore unge Herrer, der nyeligen vare komne fra Paris, blande deres Tale med flige ypperlige Ord. Men hvad flere vigtige Ting har du at sige imod de danske Comoedier?

S. O! Jeg har en sac plein. Hvor mange græffelige & horribles Ceder ere de ei opfyldte med.

P. Det tilstaaer jeg. Men ere de franske Comoedier ei ligesaa opfyldte med Ceder, ja med end flere.

S. C'est bien vrai. Men de klinger dog tout autrement paa Fransk. Par exemple: Diable m'emporte gjør en ypperlig Effect i en fransk Comoedie; men hvorledes lyder det derimod paa Dansk: Fanden tag mig. C'est bien plat. Det er vel certain, at det er une & même chose, men det har dog je ne sai quelle grace paa Fransk.

P. Det er sandt. Det klinger langt bedre paa Fransk. Saaledes, naar en prygles af en Franskmand, saa smager det langt bedre end af en Dansk. Jeg begynder nu efterhaanden at falde alt mere og mere til din Mening. Men Kiere siig mig endnu flere Beviser, at de danske Comoedier due intet, paa det jeg kan faae ligesaa stor Affkye for dem, som du med Vilighed har.

H. Vous serez au plutot contenté. I den Comoedie, som kaldes Jean de France, der af alle er den aller abominabelste, saasom der criticeres det, som gior, que l'homme est homme, car hors de France il n'y a point de salut pour les honnetes gens; i den Comoedie siger jeg, er der et Sted, som surpasse tous les autres endroits en perversité de bons sens; det er un damnable endroit; jeg troer, at Auctor har havt communication avec le diable, da han skrev det, tout cet endroit est condamnable, perverse, detestable. O! havde jeg Auctor sat, saa skulde han faae andet at vide, que parler des honnetes gens, & de plus des honnetes Cavaliers.

P. Hvori bestaaer det da, at det Sted er saa slemt frem for andre?

H. Deri, qu'un homme hænger sin Halsklub bag ud, som dog aldrig nogen dans le France gior.

P. Det er sandt, det er abominable, men alt det andet, som forestilles i samme Comoedie, som for Exempel, at de unge parisiske Herrer snørle, synge i Selskab, givne Coupeer med Fodderne, blande deres eget Sprog med utallige franske Ord, det altsammen dadler jo da Auctor med Røie, saasom det er sandt.

H. C'est bien vrai, mais pourtant ere de lutter Galanterier, som det er detestable at attaquer

dans les formes. Mais pour revenir aux comedies, saa maa man consideriren hvad une comedie er. En Comoedie er en Ting, hvori ei andet end gode Sæder bør beskrives.

P. Hvo har foreskrevet den Regel, maaskee Aristoteles?

S. Hvad bryder Aristote mig, il fut un Turc, un sot, som troede que le soleil couroit autour de Verden, & qu'il fut le precepteur de Tamerlan, ce grand conquerant, som forstyrrede la ville de Troja.

P. Jeg takker for god Underretning. Jeg mærker, at Herren er stærk i Historien.

S. O ja vist; jeg veed par Dieu mere af det Pedanterie, end jeg vel burde savoir. Men at komme til Comoedien igien, saa siger jeg: at der ei kan være nogen belle comedie uden gode Sæder. Der er par Dieu ei heller derfor Comoedier, qu'ils valent quelque chose, end les nouvelles comedies Françoises. Par exemple den comedie la Coupe enchantée overgaaer toutes les comedies de Moliere, og alle de, som ere ecrites dans le Dannemarc. Men a propos hvad kalder man paa Dansk Coupe enchantée?

P. Det heder: Det forherede Beggere.

S. Det forerede Vigger: Quelle diantre de langage est cela. O hvilket grovt, haardt, insupportable, impolie langue er ei dette Sprog. Jeg havde mafoi fast oublieret alt mit Danois dans Paris, som er mig extremement cher, thi je ne peux souffrir

cette

cette langue, je la hais comme la mort, comme le diable, comme Beelzebut.

P. Det er godt nok, men vi faaer ei' derover at høre eders Beviser imod de danske Comoedier.

H. Ah quel homme! Har jeg ikke enumeré un million des arguments contre les danske comedies. Hvad prétendez I mere, dog jeg vil vous contenter. Først siger jeg: Sproget duer intet, det er grovt, burlesque, boufon, intelligible, inintelligible siger jeg, confus, plein d'ordure, des saletes, og naar la langue vaut rien, saa kan les comedies non plus due noget. For det andet, saa ere de fulde af Ceder, pleins des serments, & des horribles serments, ikke galantes comme dans la France, og som diantre, jarni, morbleu, diable m'emporte, Dieu me damne og slige ypperlige quolibets ere.

P. Men ere ei Ceder Ceder, og enten man siger dem paa Dansk eller Fransk, saa ere de jo dog lige de samme.

H. Ah pardonnez moi Monsieur. Les Ceder en langue Danoise sont impolies, mais dans celle de France galantes, og af une douceur inexprimable, endskjønt de souvent kan være les memes.

P. Den Raisonnement er fortreffelig; det maa jeg bekiende. Jeg havde aldrig tænkt, at I med saa kraftige Beviser var i Stand til at vise, hvor flette de danske Comoedier ere. Men siig mig da ubesværgt de Beviser, I endnu kan have tilovers.

H. J skal dans le moment faae dem at høre. For det tredie veux je vous démontrer, at de danske Comoedier ne valent rien, fordi de repræsenterer ei andre end la plus vile populace, og at de endda taler langt falere end la plus vile populace parle. Jeg var hier ou for 3 Dage siden paa den comedie nommée la Mascarade, men jeg havde le diable m'emporte fast crevé de honte & de depit, at jeg saae le Parterre flappe dans les mains fur des vilaines & sales Sing. Je ne pouvois voir le comedie til Ende, men jeg spyttede & me couloit doucement & imperceptiblement bort blant la canaille. Jeg kunde enumerer une infinité des choses semblables, men je n'ai pas le tit.

P. Jeg maa tilstaae, at eders hele Tale er fortreffelig, og at eders Beviser ere saa uryggelige, som mathematiske Demonstrationer. Jeg beder eder ifkun, at J nu vil tillade mig at tale og sige, hvad jeg mener, uden at falde mig ind i mine Ord, om kun J Pariser kan holde op et Dieblif at snakke.

H. Oh! mon cher ami de tout mon coeur. Jeg gjør med le plus grand plaisir du monde alt det, qui vous peut contenter.

P. Siden J har givet mig Lov til at tale, saa vil jeg og tale. Jeg siger, hvad eders første Beviis angaaer, at Sproget duer ikke, at J ei var værd at leve i Dannemark; siden J saa meget elsker de Franske, saa gaaer længe nok til Frankerige, og sulter paa fransk, siden J vil mættes paa dansk; vi kan ei tabe noget

ved

ved eder, som giøre eder selv det danske Navn uværdig ved saa nedrige Meninger. O Himmel! er det mueligt, at al patriotisk Zver kan saa reent forsvinde? Skal vort Land frem for alle andre plages med slike Mennesker, der foragte deres eget, og ophøie alt det, som er fremmed. I som elsker det Fremmede, jeg vil forkynde eder en glædelig Tidende. Der skal med det første holdes her malabariske Comoedier; dem maa I endelig gaae paa, thi I kan ei forstaae eet Ord deraf. Lad være, at det danske Sprog var saaledes, som I beskriver det, hvilket dog er usandsfærdigt, saasom ingen kan nægte, at det jo er et af de smukkeste Sprog i Europa; lad være, siger jeg, at I sagde sandt, saa burde vi dog som Danske elske Sproget, og søge at forbedre det, hvortil Comoedier ere et af de kraftigste Midler. Vilde vi derimod undertrykke de Midler, hvorved Sproget forbedres, saa bliver jo Sproget aldrig anderledes, end det er, og saa handle vi jo ei som Patrioter, hvilket er den største af alle Laster. See om Franskmændene, Engellænderene spille danske Comoedier hos sig, og vi derimod skulde søge paa vore Omkostninger at zire og udbrede deres Sprog. Dette maa være nok svaret paa eders første Beviis. Hvad de tvende andre angaaer, saa vil jeg besvare dem under eet. Jeg maa lee af eders Indvendinger; I maa selv tilstaae, at de franske Comoedier ere ligesaa meget, ja end mere fulde af Ceder end vore, og at de endog sige det selv samme paa fransk, som vore paa dansk, og dog siger I, at de klinge godt, og vore ilde, alene fordi de første ere paa fransk, og

de sidste paa dansk. Hvis J endda var af deres Mening, som holde alle Ceder utilladelige i en Comoedie, og J ei mere vilde forsvare de franske end de danske Ceder, saa vilde jeg endda sige, at J havde nogen Fornuft; men nu, da J bifalder de franske og laster de danske Ceder, endstisnt de ere de selv samme, og der er slet ingen Forskiel imellem dem, saa kan jeg ei see andet, end at J er daarekistegal. Læs Moliere, den største franske Comoedieskriver, som de fleste af eders eget Selskab selv tilstaae, saa skal J finde, at han ei alene er ligesaa meget opfyldt med Ceder, men endog med gemene Talemaader, som vore Comoedier. Læs Plautus, om J ellers forstaaer Latin, som jeg neppe troer, thi J vise ved eders Opsørsel, at J ei vide hvad et Theater er; læs Plautus, siger jeg, saa skal J finde, at han er endnu mere opfyldt med slige Ting, end vore Comoedier. Læs endelig Terentius selv, der dog er den reneeste og zürligste af alle Comoedieskrivere, saa skal J finde, at han ei engang er befriet derfor. Tilslidst maa jeg sige eder alle, hvad en Comoedie er. En Comoedie er et Speil paa det menneskelige Liv, hvor mange adskillige Characterer, som de ere, forestilles. Heraf seer J gode Herrer, at man ei vel paa Theatret kan alene forestille gode Sæder; thi de fleste Mennesker ere onde, og have følgelig onde Sæder, derfor maa og Comoedierne gemeenligen forestille onde Sæder. Man kan vel undertiden gjøre een og anden Comoedie, der forestiller gode Sæder, som Plautus, da han gjorde Capteivei ad probos mores; men man maa dog de fleste

Eder forestille onde Sæder, thi Comoediens Herfigt
 er, paa en ridicule Maade at forestille Menneskenes
 Sæder, som de ere, og derved i det mindste forbedre
 deres udvortes Opførsel. Jeg veed ei ellers, hvad J
 vil sige med eders gode Sæder, thi de nye franske Co-
 moedier, hvilke J citere som Exempler derpaa, have intet
 mindre end gode Sæder; de ere end mere fulde af Eder
 end vore; de forestille lutter forlibte Folk, der tale de
 største Absurditeter med hinanden; de forestille, hvor-
 ledes en Tiener narrer sin Herre, hvorledes en Søn
 bedrager sin Fader, hvorledes en Kone gjør sin Mand
 til Hanrei. Kalder J det gode Sæder? Jeg siger dette
 ei for at laste de nye franske Comoedier, men alene for
 at vise, at eders Favoriter ere ei anderledes end vore
 Comoedier. Hvad det angaaer, at J beskylde vore
 Comoedier for, de ere gemene, saa tilstaaer jeg, at
 de fleste forestille gemene Folks Characterer; men J skal
 og finde andre, der enten ei gjøre det, eller og hvori i
 det mindste ei siges noget grovt eller uanstændigt, som:
 Den Bægelsindede, Mester Geert, Den Stundesløse,
 Didrich Menschenkræk, Det arabiske Pulver, Den
 honette Ambition, Maskeraden, von Tybo, Uden Ho-
 ved og Hale, Hererie eller blind Allarm, Don Ranudo,
 Melampe, og andre. J maa ellers vide, at det er fast
 bedre at forestille gemene Folk paa Theatret; thi som de
 almindeligen have samme Feil, som de Fornemme, skönt
 paa en anden Maade, saa kan man under deres Personer
 med langt større Sikkerhed og bedre laste de Fornemmes
 Feil, end under deres egne Personer; uden man vil, som

de fleste nye franske Comoedier, lade sig nøie med at fremføre lutter forlikt Gladder paa Theatret. For nogen Tid siden blev Jørgen Dingeldang eller George dandin spillet; den blev roest af alle, saasom den var skreven af en Franskmand, da vi dog i Sandhed neppe har blant vore Comoedier nogen, som mere strider imod gode Sæder end denne. Dette maa være nok for at overbevise eder, at I fare vild, og dømme, uden I vide, hvorum I dømme; thi hvis jeg vilde gaae det alt-sammen gandske vidtløftig igiennem, saa kunde en heel Dag ei forslaae dertil.

H. Vertichoux! Têtebleu! Morbleu! Diantre! Diable m'emporte! her skal man tout un jour souffrir des mots impertinens. Adieu Monsieur, je vous abandonne à votre erreur. Jeg skal toute ma vie hade alt det, som dansk er, og aimer dig, o du belle France, & vous beaux François, og det søde Sprog.

N. Gjør som de behager Monsieur. Jeg skal derimod al min Livstid elske det Danske, og alt det som Dansk er, uden derfor at hade Fremmede eller de Fremmedes Sager. Hvad eder angaaer Monsieur, som saameget elsker det Franske og hader de Danske, saa ønsker jeg eder en god Helbred.

IV. S a m t a l e

imellem

Petrus og Theodosius.

(SEVEN 1749.)

INNOVI

1791

1791

1791

Petr. **J**eg er saa nedslaget og forvirret over den uhyggelige Hændelse, som haver mødt mig, at jeg fast ei veed, hvor jeg skal vende mig hen, eller hvad jeg skal tage mig fore. Kunde jeg ifkun slaae det ud af mine Tanker; men jeg kan desværre ikke. Intet kan nu mere trøste mig. Mon og nogen har erfaret saa stor Utroskab? Jeg troer det sandelig ikke. Intet Dyr kan være saa grumt, saa falskt, som dette Fruentimmer. Ak Antonia! Antonia! Er det Lønningen for mine mange Opvartninger, for mine Bønner, for mine Taarer, for mine Knæfald, for den oprigtige og rene Elskov, jeg bar til dig? Hvo kan mere fæste Troe til Løfter? Eder ville fremdeles intet gielde. Men hvo er den, som kommer der? Det er min gamle og trofaste Ven Theodosius. Jeg maae stræbe at skjule min Bedrøvelse for ham, at han ei skal merke den, og efter sin gamle Viis begynde at moralisere.

Theod. God Dag hierte Broder! Hvorledes gaaer det? Lever du vel?

P. Du skal have Tak, jeg lever vel nok.

T. Jeg lever vel nok; hvad skal det betyde? Jeg kan jo see paa dit Ansigt, du er bedrøvet og ilde til Mode. Siig mig, hvad dig fattes, maaskee jeg ved Philosophien kan igien opmuntre dit Sind.

P. Mig fattes intet, og behøver derfor ingen Philosophie at trøste mig.

T. Ja, ja, jeg veed nok, du er bange for moralske Prædikener, og ikke gierne vil høre dem; men det man ikke skjøtter om at høre, er just som oftest det nyttigste at høre. Siig mig derfor Aarsagen til din Bedrøvelse?

P. Hvorledes skal jeg kunne sige den, naar jeg ikke veed den?

T. Det forholder sig ei saaledes, som du siger. Din Mund siger et og dit Hierte et andet. Din hele Adfærd, Afsyn og Gebærder vidne jo nok som tilstrækkeligen om din Bedrøvelse. Maaskee du er bedrøvet over vor store Keysers, den ypperlige Theodosii Død?

P. Jeg

P. Jeg tilstaaer, at dette Dødsfald er gaaet mig nær til Hierte, men det er nu baade saa lang Tid siden; thi sex Maaneder kan nok formindske en Sorg, og desuden er det bedre i slige Tilfælde at væbne sig med Taalmodighed, end at lade sig overvinde af Bedrøvelse?

E. Er du da bedrøvet over nogen af dine Venners og Slægts Død?

P. Nei; thi jeg har ingen mistet af dem i denne Tid.

E. Dersom det er ingen af Delene, saa maa din Bedrøvelse endelig reise sig af noget, din Elskov til Antonia vedkommende. Maaskee hun har været dig utro?

P. *Å! Å!*

E. Der har vi det. Har jeg ei længe tilforn spaaet, at det vilde gaae saaledes? Har jeg ei forud sagt dig hendes ganske Væsen og Opførsel?

P. Tael ei ilde om den, jeg elsker.

E. Hvad? Elsker du hende endnu, efterat hun har forsmaaet dig? Altes du din Ære saa lidet?

P. Jeg gjør mig vel al mulig Umage for at slaae den Elskov af Hu og Sind, men forgiæves; thi hendes uforlignelige Person staaer mig stedse Dag og Nat, ligesom asmalet for Dinene.

T. Veed du, hvoraf det reiser sig? Deraf, at du ei endnu har gjort dig ret Umag for at blive frie for denne Elskov; thi hvis du det havde gjort, saa var du uden al Tvivl ogsaa blevet den qvit. Men sÿg mig, hvad Antonia egentlig har gjort dig imod.

P. Det skal jeg strax giøre. Du veed, i hvor mange Aar jeg har tient hende, hvilke Løfter hun har gjort mig, at hun dog aldrig har vildet tilstæde mig, at begiære hende af hendes Forældre: Nu var jeg hos hende i Overgaars, da tog hun meget umild imod mig, og sagde: At hun havde stor Marsag at besværge sig over mig, og derfor forbød mig aldrig mere at tænke paa hende, eller komme for hendes Ansigt. Jeg vilde gierne vide Marsagen til saa stor en Fortørnelse, men det var mig umuligt at lokke den ud af hende. Jeg gaaer derfor bedrøvet bort, og ved min Ankomst hjemme, finder et Brev fra hende, hvis Indhold korteligen bestod deri, at hun igientog alt hvad hun til mig havde sagt, og fordrede tilbage alle de Breve og smaa Gaver, hun havde tilsendt mig, i Særdeleshed hendes Ring. Jeg vilde dog ikke efterkomme dette Brev, men gif atter hen til hende, for at tale med hende selv. Men mig blev svaret: at Antonia havde

intet

intet at tale med mig. Dagen efter, som i Gaar, var jeg der trende gange, men fik alt samme Svar. Da jeg kom hjem, blev mig igjen et Brev fra hende tilsendt, hvori hun fast skældte mig ud, og med Wundighed befalte mig at skikke sig alt, hvad hun havde begieret. Dette nødte mig endelig til at sende hende alle Gaverne, undtagen Ringen, og alle Brevene, saa nær som nogle faa, der i Tiden meest kan vidne imod hende. Hvad synes dig om denne Handel? Har jeg ikke Marsag at være bedrøvet?

E. Mig synes, at Antonia har ført sig meget ilde op, men det er dermed ei gaaet anderledes, end jeg altid har tænkt. Det, der har bevæget hende til at forlade dig, er uden Tvivl, at en anden riig og fornem Friar har meldt sig, som er i Stand til at give større Gaver end du. Hvad det angaaer, at du spørger, om du ikke har Marsag at bedrøve dig, da siger jeg, at du har Marsag at glæde dig, fordi du er bleven befriet fra saadan Medea, fra saadan Sisyphone. Fat derfor ikkun Mod, og sæt al Bekymring tilside.

P. Ak! hvor kan jeg det? Intet i Verden er i Stand til at trøste mig over saadan Forliis og saa stort et Tab.

E. Dersom du ikkun vilde følge Philosophien, og lyde paa min Tale, saa skulde du snart blive frie for al Bekymring og Græmmelse.

P. Tael kun; Jeg kan endelig længe nok høre paa din Prædiken.

T. Giv da vel Agt. De Gamle have viseligen sagt: at intet er at ligne imod en god og roelig Samvittighed; thi hvo som besidder den, kan altid være i Fred og lyksalig, og kan, som en stor Skiald siger, med et uforfærdet Mod see den hele Verdens Bygning falde ind omkring sig. Det er derhos ogsaa en afgjort Sandhed, at den, der har en ond Samvittighed, og plages af den som Furier, er den ulyksaligste af alle Dødelige. Hvi vil du da saaledes bekymre dit Sind? Hvorfor glæder du dig ei snarere? Du veed jo med dig selv, at du i denne Sag har opført dig, som ethvert ærligt Gemyt egner og anstaaer. Tag derfor Mod til dig, og siig med hiin gamle Poet: om Lykken forlader mig, saa støtter jeg mig dog ved min Dyd. O, har en Epicureer kundet siige saa gyldne Ord, hvad bør da ei du, som er oplært i den vise Platons Skole? Men, vil du vel siige: Jeg har mistet det, jeg meest elskede, ja som jeg fast alene elskede. Nu vel. Mon ei andre have prøvet samme Skiebne? Pericles mistede jo inden faa Dage tvende af sine Sønner. Mon han derover græmmede sig? Det være langt fra; tvertimod, jeg finder, at han ei engang forandrede sin Dragt, eller endog det mindste af sin Levemaade, sædvanlige Forretninger og hidindtil førte Levnet. Fabius Maximus, da han mistede sin tiere Søn, som allerede havde været Borgemester,

lod

lod sig saa lidet nedslaae af Sorg, at han endog selv holdt hans Liigtale. Ja det som mere er: Artemisia, som sættes til et ret Mønster af Kierlighed til sin Egtefælle, som virkelig sørgede over hans Død, med en ikke opdigtet, men naturlig Sorg, satte derfor dog sine Forretninger ei tilside; Hun glemte ei, at hun var Dronning, men betænkte, at et heelt Riges Belsfærd var hende betroet, hvorfor hun og forestod Regeringen med samme Altsomhed som før, ja førte endog mange lykkelige Krige.

P. Din Tale er artig nok, men trøster mig ikke; thi hvad kan andres uovervindelige Mod i Sorg hielpes mig? Hvo forsikrer mig ogsaa, om de indvortes have været ligesaa freidige og glade, som de udvortes have anstillet sig.

L. Kan disse Exempler ei trøste dig? Vil du heller efterfølge Alexander, der blev fast rasende over sin Bens Eliti Død? Men han havde endda nogen Ret at sørge, saasom han var selv Aarsag i sin Bens Død; men du, som har mistet det du elskede, uden din egen mindste Skyld og Brøde, hvad klager du over? Svar mig. Du vil maaskee sige: Ingen kan med Grund tale om saadanne Ting, uden den som selv har været i sliq Tilstand, og dog overvundet sin Sorg. Intet kan være en Mand uanstændigere, end at overlade sig til quindagtig Hysten og Klagen. Betænk fornemmelig, hvor skammelig det vilde være for

dig, som forhen har trøstet andre, og desforuden har anvendt en stor Deel af dit Liv paa at læse philosophiske Skrifter; betænk endelig det, Horatius siger: “det caspiske Hav foruroliges ei bestandig af Stormvinde, og Vinteren vedvarer ei stedse; du derimod vil uden Ophør sukke og klage: Udviis dig dog tapper i Modgang, paa det du engang og kan skikke dig i Medgang”; betænk det Philistus siger til Cicero hos Dion: “At det var saadan viis Mand uanstændig, at sørge over det, han ei var Skyld i, helst da han besad Sundhed og Heltred, hvilke ellers almindeligen skattes for de bedste Ting; og at det var ham ogsaa uanstændig at vente Trøst og Lindring af Tiden, han, der havde trøstet saa mange andre”. Overvei hvad den vise Keiser Marcus Aurelius siger: “Hvor mange Slægter ere ei undergangne? Hvor er nu de Stores Fiendskab? Hvor Alexanders og Cæsars vældige Bedrifter? Hvor saa manges Had, Fiendskab, Kierlighed, Haab, Bedrøvelse og Sorg? Betænk at Døden gjør Ende paa alt dette”. Men overvei og betragt fornemmelig denne Theophrasti Tanke: “At Gud selv har sat Mennesket ligesom paa en Skueplads for at betragte hans Opførsel; og at han vil belønne den, som med Mod og Tapperhed trænger sig igiennem Verdens Væsen, og derimod ei agter den, som viger tilbage, som bliver bange, og som nedbøier sit Sind til Jorden”. — Hvad Marsag kan du endnu have tilovers for endda at bedrøve dig?

P. Jeg har Aarsag nok, thi jeg er et Menneſke, og bekiender, at jeg har alle Menneſkets Skræbeligheder.

L. Godt. Ere alle Menneſker ſaa dannede?

P. Saavidt jeg kan begribe og ſee, troer jeg, at de alle ere af den Beſkaffenhed, og ingen endnu funden, ſom har aflagt alle menneſkelige Skræbeligheder.

L. Hold lidet op at tale, og hør engang, hvad en Hedning ſiger: Jeg veed vel, hvad Folk almindeligen ſige imod Stoikerne: J love alt for ſtore Ting, J byde alt for haarde, vi ere Menneſker, vi kan ei undertvinge alle vore Tilbøieligheder. Tillad os dog at ſørge, men ifkun lidet: at begiere, men maadelig: at vredes, men igien tilfredsſtilles. Veed du, hvorfor vi ei kan gjøre det? Fordi vi bilde os ind, ei at kunne gjøre det. Sandelig vi har anden Aarsag. Vi tage vore Laſter i Forſvar, fordi vi elſke dem, og vi ville heller undſkyldte end udrydde dem. Naturen har givet Menneſket Kræfter nok, om han ifkun vil bruge dem, og ſamle dem alle ſammen, for at betiene ſig af dem alle for ſig, og ei imod ſig. Aarsagen er, at vi ikke ville, men vi give for at vi ikke kunne.

P. Maatte jeg gjøre et Spørgemaal?

L. Hiertelig gierne.

P. Har

P. Har den Philosoph Seneca, som skriver saa herlig, været saa modig og behiørtet, da han kom i Fare og skulde døe? Dei visselig ikke; thi han lod sig ved Dødens Ankomst nogenlunde nedslaae af Sorg. Du maa derfor tage en ganske anden Wei, hvis du tænker at trøste mig, hvilket dog intet Menneſke i Verden er i Stand til at gjøre.

Z. Nu saa vil jeg da ogsaa prøve at lindre din Bedrøvelse paa anden Maade. Og jeg vil søge, ei ved Moral, men ved Fornuft og Politif, saa at sige, at trøste dig. For at komme dertil, vil jeg tage den hele Sag, der nu bedrøver dig, fra sin første Oprindelse af indtil nu. Det er jo da sandt, at Elſkov alene forarsager din Befymring, og et fast fem Aars elendig Liv: At din Elſkov er faldet paa et Fruentimmer, der i Skikthed, Forstand og Yndighed neppe har sin Lige; at det er en Elſkov, som du efter hendes egen Befaling, har maattet holde hemmelig, hvilket ogsaa har forarsaget dig nogen Pine; at du i meget lang Tid har været skilt fra hende, du elsker; og at endelig din Elſkov, ei har været af de gemene Slags, at den ei har ofret til den almindelige, men himmelske Venus. Jeg veed vel, at alt dette ikke er egentlig det, der krænker dig, saasom din Elſkov, der var anderledes end den almindelige, ei havde nogen af de Skrøbeligheder hos sig, som den pleier at have; og derfor vil jeg nu, efter den strengeste Philosophie, ikke dømine din Elſkov, saasom jeg vel veed, at den kan

være

være uskyldig, naar den regieres af Dyden; men det som krænker dig er, at den, du saa høit har elsket, har været dig ubeständig, og at den, som du best har troet, har skuffet dig. Men Kiære! lader os først tale politice om dette Tilfælde; vil du da heftig elske den, som foragter dig, ydmyge dig for den, som i sit Hjerte beleer dig? Besidder du ei saa megen Ære, ikke at agte den, som ei agter dig? Elskede du hende, saa burde hun jo og elske dig, saa er og din Forpligtelse at elske hende ophævet og tilintetgjort.

N. Hvad siger du? Skulde min Forpligtelse at elske hende, være ophævet? Den kan aldrig ophæves. Det er ligesaa umueligt, som at Solen skulde kunne standse i sit Løb. Solen gaaer stedse om, min Elskov varer ved uden Ophør. Jeg tilstaaer, at saadan Elskov er elendig, bedrøvelig og kummerfuld; men ikke destomindre er den dog Elskov; jeg har dog i det mindste Frihed at tænke paa hende, at forestille mig hendes behagelige Person, at overveie alle de Færligheder og Elskovsprøver, hun tilforn har beviist mig. Haabet bliver mig dog tilovers; men hvad siger jeg? alt Haab er jo til Ende; thi hvad skulde jeg haabe efter en saa haanlig Afviiisning? Ak Antonia! elskværdige Antonia! deilige Antonia! Hvorledes har du Antonia kunnet bevæge dig til at forlade mig? Har jeg forskyldt det af dig Antonia? Sødste Antonia! er det Lønningen for min troe Tjeneste? Hvorlunde er det muligt, at saa stor Skjønhed og Ubeständigthed kunne være samlede
i een

i een Person? Hvo ſkulde have tænkt det, naar man ſaae dine glindſende Øine, fra hvilke der gik Straaler af Oprigtighed og Venlighed? din lattermilde Mund, der vidnede om lutter Godhed og Mildhed? dine yn-
dige Gærdter, dit livſalige Bæſen, din alle Sind og Hjerter indtagende Venſkabelighed? Hvor ulykſalig er jeg, der er ſkilt fra ſaa ſtor Deilighed, ſaa fuldkommen Forſtand, ſaa ubegribelig Yndighed! Da jeg tabte dig Antonia! Antonia! tabte jeg alt, ja mig ſelv; thi jeg lever i og ved dig. Skisnneſte Antonia! for-
barme dig dog over din Tiener! Men ak! du hører mig ikke. Hvad ſkal jeg mere ſige, hvad ſkal jeg tale? Ak Theodoſius! jeg kan ikke mere; din moraliſke Prædiken gjorde ikkun ſlet Virkning, og din politiſke endda langt ſlettere.

E. Det gaaer gierne ſaa; thi ethvert bekymret Sind synes nogenlunde at være i Noelighed, ſaa længe man ei rører ved det, men ſaa ſnart man vil ſtikke Hul paa Bylven, ſaa vrier og vender Menneſket ſig, ſaa føler han førſt til Smerte. Dog derſom du vil have Taalmodighed at høre min Tale, ſaa haaber jeg dog at lindre, om ei ganſke borttage din Sorg.

P. Jeg kan gierne høre paa, hvad du ſiger; thi om din Tale ei gjør anden Virkning, ſaa gjør den dog denne, at den nogenlunde fornøier mig ved dens Ziirlighed og Beltalenhed.

E. Den

Z. Den Virkning agter jeg ikke meget; men jeg haaber, at du skal blive af andre Tanker, inden min Tale kommer til Ende. Siig mig, hvad elskede du hos hende? Hendes Skønhed og Deilighed. Betænk, hvad den ei mindre vise end mægtige Kæyser Marcus Aurelius skriver: Skønhed er ei andet end Kiss og Blod. Men hvad er Kiss og Blod? En Ting, som falmer med Aarene. Det gaaer med den, som Naso siger: Den Deilige beskylder det uskyldige Speil, naar hun i det seer hendes favre Ansigt at have forandret sig, og Nynker isteden for en glat og skær Hud. Hvad Deilighed uden Dyd er, see vi i saa mange merkverdige Exempler; det lærer os Helena, Messalina, Thais og utallige andre tilfulde. Det er nu heraf ganske klart, at Deilighed alene og for sig selv, endskjønt den vel kan være et Slags Gode, ei er værd at elske, og fæste sit Hierte til, som til noget væsentlig Gode. Jeg troer derfor ei heller, at du meest har elsket Deilighed hos hende. Men hvad har du da elsket? Hendes Yndighed. Betænk, at Yndighed er Forsængelighed, at den lige saa vel som Deilighed omkiftes med Tiden, og at det er just ved den, Fruentimmer meest lokke Mandfolk til sig, og bringe dem i fordærvelige Snarer. Det er derfor umuligt den, som du har elsket hos hende, saasom den ligesaa lidet som Deilighed er vedvarig og bestandig, ei heller eene mægtig at fornøie et fornuftig Mennecke. Du har derfor endelig maattet elske noget andet hos hende. Maa skee du har elsket hendes Forstand. Ja jeg troer,

at

at det er saa; thi Forstand er af alle Gaver næsten den største, den udædelige Gud har givet os dødelige Mennesker, og hvorved vi paa nogen Maade, skøndt ufuldkommen, blive ham selv lige. Men dog, naar jeg ret overveier alting, saa kan det ei heller være den, som du har elsket hos hende; thi Forstand kan jo anvendes baade til godt og ondt; ja det som mere er, vi see jo desto værre fast dagligen Folk mere bruge deres Forstand til det Onde end til det Gode. Hvad styrkede Alcibiades, Pyrrhus, Hannibal, Marius, ja Cæsar selv i Ulykke? Intet andet end deres Forstand, som ei var geleidet af Dyden. Disse Exempler vise os tilfulde, hvor lidt Forstand uden Dyd er at agte, og at Forstand, som oftest bringer den i største Ulykke, der besidder den. Hvad kunde dog den Forstand, der var hos hende, hjælpe dig, naar hun hverken havde Lyst eller Villie til at bruge den til din Nytte og Fordeel, men snarere til Skade og Fortred. Forstand uden Dyd, fører derforuden saa meget andet ondt med sig, som Hovmod, Egenkierlighed, Foragt mod sin Elsker og alle andre, Beslag i at dadle og laste alting, Egenvillighed, Utroeskab og utallige Laster. Det er derfor ikke troeligt, du har elsket hende i Henseende til hendes Forstand, men jeg vil heller troe, det er Dyden, du alene har seet efter. Dyden, der efter en viis Poets Siggende, skinner af ubesmittelig Ære; der er varigere end de navnkundige Pyramider og stærkere end Kobber; thi disse fortæres af Ælde og Tiden: Denne

der=

derimod kan ei fortæres af nogen Tid, ei fordunkles ved nogen Dagvaskelse, eller formindskes ved nogen Ondskab; men den bliver bestandig ved indtil den Dag, da Verden igien skal komme til sit gamle Chaos, Forvirrelse og Uorden, da alting skal løses fra hinanden og blive til intet. Men et Spørgsmaal foreskalder herved, om ogsaa din Antonia har elsket, eiet og fulgt Dyden, hvorpaa jeg høiligen tvivler; thi hendes hele Opførsel, fornemmelig imod dig, bærer Vidne om det, som er tvert derimod. Da nu enhver lettelig af hendes Levnet kan mærke, at hun ei elsker Dyden, og du vel selv ogsaa har formærket det, saa veed jeg ei, hvor du endnu kan blive ved at elske hende?

P. Ak! Man har stedse gode Tanker om den man elsker; man indbilder sig med Tiden at kunne skille hende ved de Feil, hun er behæftet med: Man tænker og, at de Feil ei ere saa store, og forestiller sig dem at være gandske smaa. Med saa Ord: Jeg kan ei finde Antonia at være nær saa strafværdig, som du beskriver hende.

T. Men Kiære! hvorlunde er det muligt, at nogen kan tale saaledes, som ikkun et Dieblik vil bruge sin sunde Fornuft?

P. Ak Theodosius! Du skulde ikkun selv engang prøve den Omstændighed, jeg er i, saa vilde Er-

farenhed lære dig, hvor haardt det er at overvinde sig selv, og hvor let man derimod kan tale om andre, naar man selv er uden for al Fare.

Z. Mener du, at jeg ei ganske nøie har betragtet og overveiet alt dette. Jeg veed saare vel, at den der er ret forlibt, umulig kan i sliq Tilstand høre, hvad Fornuften siger, langt mindre følge dens Raad; men jeg tager mig derfor vare, at jeg ei skal falde i Elskovs Snarer. Hvis nogen dog skulde mene, denne Passion er saa sød og behagelig, saa vil jeg endda tilståede ham at blive forlibt, naar han ikkun først nøie betragter det Fruentimmer, han vil fæste sit Hjerte til. Men har du opført dig saaledes? Det er langt fra; du har forelsket dig i Antonia imod alle Fornuftiges Raad; dog vil jeg ei tale om den Sag mere, thi hvad der er skeet, det er skeet. Dette eene vil jeg ikkun sige, at det ganske strider imod den sunde Fornuft, paa saadan Maade at elske den, som hader een. Og at jeg skal være kort, saa tillad mig at adspørge dig: Om du, ved at elske hende, tænker igien at bevæge hende til at elske dig eller ei.

P. Jeg tilstaaer, at jeg staaer i den Tanke, aldrig at kunne bevæge hende til igien at elske mig, saasom hun har udviist alt for stort Had og Fiendskab imod mig.

Z. Godt.

E. Godt. Er det ei at løbe i sin egen Ulykke, og tage Livet af sig selv, og sørge sig til døde, ved at elske den, hvor slet intet Haab er, at hun igien skal elske een. Det er jo, ligesom een vilde gaae en vild Løve i Møde, og kaste ham Brød til, og forud vidste, at Løven vilde sønderrive ham. Søddeste Ven! spar dig dog selv; styrt dig ei i Ulykke for et ubestandigt Qvindemenneskes Skyld. Betænk, hvad Synd du med saadan unyttig Sorg begaaer imod Himlen; betænk, hvorledes hun vil fryde sig derover, og med Glæde see dig omkomme af Bekymring. Kiereste Ven! lad dig dog bevæge af din oprigtigste og troestafteste Vens Bønner, og for din egen Belfærd og Lyksaligheds Skyld.

P. Dine Beviser ere grundige; Fornuften skinner i dem alle: Men de ville dog ei ret trænge ind til Hjertet. Giv mig derfor et Mars Tid, at jeg i den kan søge, om det ei er muligt at forandre hendes steenhaarde Hjerte. Hvis det ei gaaer an i den Tid, saa vil jeg stræbe at overvinde min Sorg, og slaar alle Tanker bort; dog maa du være vis paa, at jeg aldrig gifter mig; thi siden jeg ei kunde faae den, jeg elskede, saa vil jeg ei heller have nogen anden; desuden er det mig umuligt at blive tvende gange ret forlibt.

E. Ja, Ja! Du forandrer nok din Tanke, naar du først bliver gandske frie fra denne ulyksalige Elskov, og saa faaer en deilig Pige at see. Kunde du ikkun blive denne Elskov qvit, saa frygter jeg ikke for, at du jo nok forliber dig anden gang. Det glæder mig ellers, at jeg dog i denne Samtale har bragt det saa vidt, og ønsker jeg dig en fuldkommen Helbred, naar vi igien see hinanden. Lev imidlertid vel, og opfør dig som en retskaffen Philosoph og Christen.

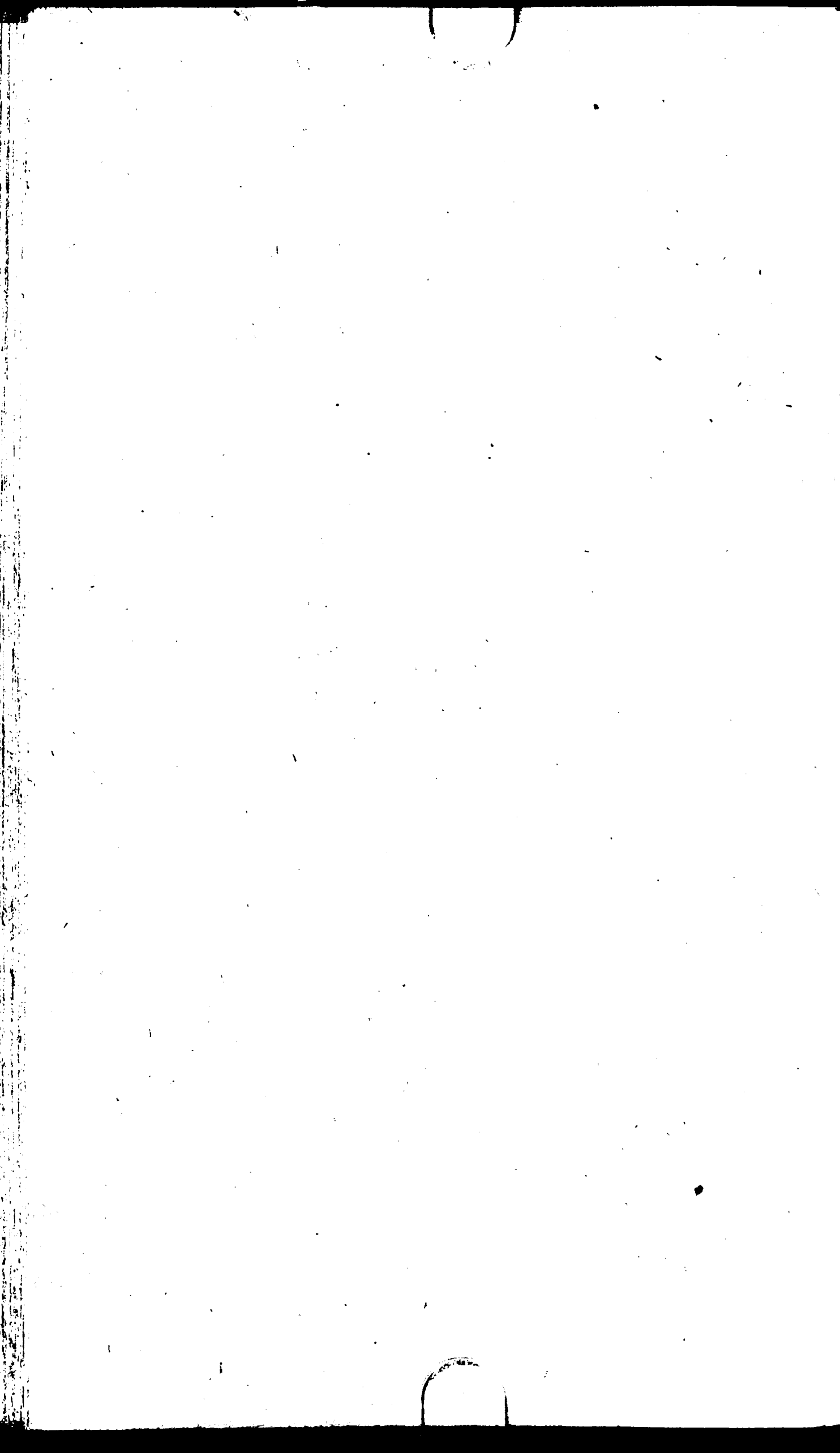

V. S a m t a l e

imellem

C h r i s t i a n o g E b e r h a r d .

(f e r e v e n 1750.)

Chr. Det er og en pokkers Skrivesyge, som er kommen over Folk i denne Stad. Man bombarderer mig fra alle Kanter med Vers, Orationer, Samtaler, Comoedier, opdigtede Reisebeskrivelser, Romaner, Oversættelser. Hvert Menneske jeg seer paa Gaden, anseer jeg nu fast for en Autor. Der er nok, ja mere end nok, som skrive. Enhver dumdriftig, næseviis, indbildsk Karl han vil skrive. Den derimod, som forskaer at skrive, han er undseelig, blye, ydmyg; han skriver ikke, thi han kan aldrig faae det godt nok. Men hvo er den, som kommer der? det er min gode gamle Ven Eberhard? God Dag min gode gamle Ven! hvorledes lider Du? Det er jo nu et halvt Aar, siden jeg saae dig. Du har maattet havt meget at bestille, siden du ei engang har havt Stunder at komme til dine Venner.

E b e r h. Ved du ei, at jeg har skrevet en Bog?

E. Jo vist veed jeg. Men du har dog vel ei taget dig det saa heftig med den, at du jo kunde beholde nogen Tid tilovers.

E. Jo saa men har jeg saa. Jeg har arbeidet med saadan Flid og Iver, at jeg næsten i et halvt Aar ei har seet noget Menneske, og min Sundhed har derved taget temmelig Skade. Jeg tænkte at fortjene Tak dermed, og ansaae derfor hverken Næie, Umage eller Bekostning; men det er falden ganske anderledes ud, end jeg ventede.

E. Hvordan da? Har vel nogen turdet laste dit Arbeide? Er det ei vel skrevet? Er det ei nyttigt? Er det ei et Beviis paa din Lærdom?

E. Jo jo; du præfer godt i en Lygte. Lærdom! Hvo spørger om Lærdom nu omstunder? Havde jeg skrevet en Roman, saa havde jeg været mere velkommen.

E. Siig ikke det; Philosophien og Mathematiken ere meget agtede nu omstunder. Jeg har hørt mange sige, at de ere egentligen at tale, ifkun alene Videnskaber; at den menneskelige Forstand ret viser sine Kræfter i dem; og at, om nogen vilde skrive i de Videnskaber, saa vilde han vist erhverve baade Ære og Penge.

E. Ja Snak har vi nok af. Dersom en statskels Autor kun troede deres Ord, saa skulde vi faae at see, hvor smukt han kom til at betle; og hvad behøver man at tale derom? Lad os kun betragte Autor til de philosophiske Breve, mon han enten er bleven riig eller
stor

stor ved sit Arbeide? tvertimod, jeg har hørt mange moquere sig over den Philosophie, der indeholdes i den Bog. Verden er alt for klog nu omstunder; den veed nok; den behøver ei at vide mere. Der ere mere end nok, som raisonnere; men ingen, som vil skrive. Et der endelig en, der skriver noget, saa maa han vente Foragt, Skam og Spot, i Steden for Ære og Belønning. Strax indfinder sig en utallig Mængde umilde Censores, der saalænge anatomere hans Skrift, og hafte det til Risdmad, eller give Plukkesk deraf, at det omsider bliver til intet. Men ingen af alle disse umilde Dommere er med alt det i Stand til, selv at skrive noget saa godt, som den fattige Autor har giort.

C. Nu, nu, Broder! vær ei alt for hidsig. Det tør maaskee blive bedre.

E. Bedre! Det skeer neppe i vor Tid. Hvorledes gik det vel den danske Spectator? Blev det ei roest og anseet, saalænge man ei vidste, hvem Autor var. Man tænkte maaskee, at det var en høi Standsperson. Men da det kom frem, da man vidste, hvo dets Autor var: da duede Skriftet intet, da blev det Muld, som tilforn var Guld. Og jeg veed sandelig dog ei, hvad man med Føie kunde have paa dette Skrift at sige. Vel vil jeg ei paastaae, at det just er det beste i sit Slags; men det er saamen ei heller det fletteste. Et Sprog, hvori der endnu ikke ere mange Skrifter, maa tage til Takke med maadelige; man rose dets Autors; og derved opmuntre dem og andre til at skrive mere. Ved saadan Opsørsel kan et Sprog be-

riges, forbedres, forandres, ja gøres ufiendelig. Der arbeides saalænge paa maadelige Skrifter, indtil de gode komme, og paa det sidste endelig de ypperlige.

C. Hold dog engang op med at skændte, og fortæl mig omstændelig, hvorledes det er gaaet dig med din Bog.

C. Hvorledes det er gaaet mig? Heel slet, som du vel kan tænke, og som jeg vel og selv burde have betænkt forud. Jeg vil ei rose mit eget, men dette vil jeg dog sige, at den Materie, jeg havde udvalgt at skrive om, ei just var almindelig; om den er vel udført, derom maa andre dømme. Nogle sagde, saasnart den var kommet ud, og de endnu ei havde seet Bogen, ja neppe vidste dens Titel: Vil han ogsaa med; han vil ogsaa være Skribent; og oven i Kibbet skriver han i saadan lumpen, unyttig Materie. Hvad mon det gamle Snaus skal til? Det er jo kun at opfoge Ting, som Verden længe siden har glemt. Han vil og have, at Fruentimmer skulde blive lærde. De har vel andet at bestille. Skulde de derover tilsidesætte at gaae paa Baller, Assembler, forglemme at dandse, spille Kort. Andre sagde: Den Materie var ham jo ganske uvedkommende, Skriftet kan være godt nok, men det passer sig ei for ham; han burde snarere have skrevet om at spille Kort, gjort nogle forlibte Vers, eller andet saadant. Atter andre sagde: Sy, sy! man kan lugte Pedanten langt fra, det er skammeligt, han maa vel ei forstaae meget andet end saadant Skolefuxerie; havde han skrevet i Philosophien, det havde endda

endda været noget, men dette er ham ganske uanstændigt. Dette er Lønningen, de give mig for min Umage. Man sveder, paa det de skulle faae noget smukt at læse, og saaledes betale de en.

C. Broder giv dig dog tilfreds: det duer ikke at gjøre sig vred; man vinder derved ifkun Folkes Brede og ei deres Yndest. Lad nu enten af at skrive, eller og skriv noget, som kan behage Folk. Tag dig nogle Oversættelser for; Vren er vel mindre, man derfor erlanger, men sikrere. Om Folk laste Skriftet, saa er det ei dig, der lastes, men dets Forfatter; thi jeg tvivler aldeles ikke paa, at jo din Oversættelse vil blive meget god, haade rigtig og ziirlig. Du kan jo derhos ogsaa udvælge en behagelig, og tilligemed nogenlunde nyttig Historie, som du ved, Folk vil finde Smag i.

E. Oversættelser! Jo jo, dem skulde Folk nok synes om. Alle sige jo, at det er ingen Konst. Folk mener, at man dertil ifkun behøver at forstaae Sprog; ligesom man ei og maatte forstaae Materien, den Bog handler om, man oversætter. Græske og Latinske Skribentere ere smukke; det gøres høilig fornødent, at de oversættes; ingen grundig Lærdom kan erhverves uden dem; og saa ere dog i Stand til ret at læse dem i deres egne Sprog, fornemmelig dem, som ere skrevne paa Græsk. Men jeg veed, hvad der strax vil svares: Det lader saa gammeldags, saa pedantisk, saa underligt. Folk, der forstaae Latin og Græsk, maa vel ei forstaae meget andet. Franske og Tydske Skribentere ere neppe Umagen værd at oversætte, fordi fast alle forstaae disse Sprog, og
ingen

ingen vil derfor kisse flige Oversættelser. Betragt ikkun, hvorledes det er gaaet med Fontenelles Oversættelse. Mon Autor er bleven riiig ved den? Hvad Tak har han derfor? Han skulde smukt have blevet hjemme, sige mange. Hvad har Fruentimret med Maanen og Solen at bestille? De ere gode nok i Romaner, men uden for due de ikke.

E. Alt hvad du siger, lader sig høre; men jeg tvivler dog ei paa, at om Xenophon, Plato, Polybius, Dionysius, Strabo, Livius bleve oversatte, de jo skulde finde Liebhabere, og Oversætterne derved intet tabe.

E. Mener du det? Du tager sandelig Feil min Ven; Folk læse heller en Holger-Danske end en Xenophon, heller en Meinte Foss end en Polybius.

E. Men hvorfor det Kiere?

E. Hvorfor det? Forbi Polybius og Xenophon ere paa Græsk, og alt Græsk er idel Pedanterie.

E. Det er en underlig Snaa. Om en tusinde Aar vil det franske Sprog maaskee være ligesaa fremmed og ubekjendt, som det Græske nu omstunder; Skulde da den og være Pedant, som lagde sig efter det franske Sprog, det tilstaae vore franske Folk aldrig. Og det ene er jo dog ligesom det andet. Men siden det har sig saaledes, saa lad være at skrive.

E. Det er mig umuligt.

E. Umuligt! da maa det og være en pokkers Skrivesyge du har. Sæt da en Roman over, eller skriv selv en.

E.

E. Det er mig ligesaa umuligt. Jeg forstaaer ei at hylle, og veed ei at lempe mig efter Folkets Smag, men maa skrive, hvad jeg selv finder for best, og er overbevist i min Samvittighed om, at være det beste, enten Folk skiotte om det eller ei. Ellers har jeg nu besluttet at skrive Satirer, og deri igiennem: hegle Folks flette Smag.

C. Saa lystig! Det bliver alt bedre og bedre; galere og galere. Skriv længe nok Satirer, siden det dig saa behager, men lav derhos din Ryg til, at tage imod en god Dragt Stofke-Prygl; vent, at dit gode Navn og Rygte vil blive sværtet og bekliffet af mange giftige Spyessuer; at de vil udraabe dig for et særfindet, latterligt, underligt, naragtigt Menneſke, en anden Simon, som ingen kan omgaaes med, ingen have Samqvem med. Ja det vil gaae saa vidt, og saa mange ville tale ilde om dig, at de, som ellers ere dine gode Venner, ei kan eller tør sige noget derimod, men maa tie stille, og som oftest sande med.

E. Ja, hvad skal jeg da skrive; og skrive maa jeg dog endelig.

C. Sæt nogle franske Comoedier over; og udvælg de beste.

E. Jeg mærker nok, at dine Raad ei ere bedre end mine; thi først maatte jeg spørge: Hvilke ere de beste Comoedier? De fleste holde med Destouches; jeg derimod kan aldeles ikke lide ham. Og derhos veed jeg forud, at jeg umulig kunde bare mig for at laste ham, og give min Mening tilkiende i en Fortale;

tale; og saa havde jeg jo en nye Krig paa Halsen. Desuden saa veed du jo vel selv, at Comoedier paa Dansk ikke due; paa Fransk derimod ere de fortræffelige. Dersom jeg derfor agter at behage de fleste, saa maa jeg skrive paa Fransk.

C. Ei, saa skriv da paa Fransk.

C. Jeg? skrive paa Fransk? Jeg? være en Forræder imod mit Fæderne-Land?

C. Er det at være en Forræder imod sit Fæderne-Land at skrive paa Fransk?

C. Ja hvad andet? Om ei imod sit Fæderne-Land, saa dog i det mindste imod sit Fæderne-Sprog. Skulde man paa saadan Maade forlade dets Partie, og forsøge det store Tal af et andet Sprogs Skribentere. Vort Sprog er nok foragtet; det eier kun saa Skribentere; og jeg skulde dog anvende det lidet Pund, Himlen haver forundt mig, til at skrive paa et andet Sprog end mit eget. Da handlede jeg jo visselig ei som een der elskede mit Sprog, mit Fæderneland, mine Borgere, men som alle deres Fiende. Det var jo i en vis Henseende at forraade sit Fædernelands Beste og Fordeel. Det synes mig at være det samme, som en Soldat der fraløber sin Post. Gud og Naturen har villet, at jeg skulde fødes, opklæffes, opdrages i Danmark; jeg vil adlyde Gud og Naturen; jeg vil være Dansk baade med Tunge og Hjerte. Nei! før skal jeg aldrig skrive, end skrive og offentlig give ud i Trykken paa andet Sprog end Dansk. Lad enhver søge at forfremme sit Sprog. Hvad mon vel være de

Frans

Franskes største Noes? Dette: de søge at udvide deres Sprog, saavelsom deres Grændser. Lad ethvert Folk gjøre sit Beste, vi med, og saa see, hvo der faaer Overhaand. Hvorfor skulde vi vel være feigere og frygtagtigere end de andre? Mon vort Sprog ei være ligesaa vel dannet, at blive et Hovedsprog, som andres? Hvilken Skam er det ei for Europa, at da det ei er undervunget af de Franskes Vaaben, det dog taaler den største Haanhed og Spot, som neppe endog pleier at hændes Overvundne, der ere faldne i yderste Trældom og Slaverie; at det antager Fremmedes Sprog, Skikke, Sædvaner, Levemaade, Klædedragt, ja Religion. Romerne kunde ei bringe det dertil, før de havde udgydet meget Blod, baade af deres eget og deres Fienders; og da sukkede Verden endda over det tunge Nag, som den maatte bære. Vi derimod bære ei alene frivilligen vore Lænker, men smidde dem endog selv med Glæde. Gid jeg dog maatte leve den Dag, at jeg kunde see det danske Sprog ligesaa høit agtet, æret og elsket, som det nu er foragtet.

C. Endskjønt Tiden er kostbar for mig, og jeg maae snart hen et Sted, saa vil jeg dog endnu gjøre dig tvende Spørsmaal og Indvendinger. Det første er angaaende det Latinske Sprog; at siden du saa højt sig strider imod alle fremmede Sprog, om du da og for-
dømmer dem, der have skrevet og endnu skrive paa Latin.

E. Aldeles ikke. Naar jeg skriver en Bog, som skal være for alle Lærde, saa er det godt, at jeg vælger et Sprog, som alle forstaae; og intet Sprog er
der=

dertil bedre end Latin. Desuden giver jeg ved det Sprog ikke mit Folkes og Sprogs Ære bort, thi det er nu omstunder et dødt Sprog; intet Folks Sprog.

C. Jeg antager heri din Mening, som heel fornuftig. Det andet jeg vil tale om, bestaaer heri: At jeg af al din Tale ei kan see og slutte andet, end at du er vel skicket til at skrive en Afhandling om det Danske Sprogs Ypperlighed og lige Godhed med andre fremmede Sprog, forstaae, saafremt dine Skuldre ere stærke nok til at bære manges Æstertale og spodske Latter.

C. Dit Raad er ei saa galt; Jeg vil efterfølge det. Hvad Folkes Æstertale angaaer, da har jeg besluttet ei mere at agte den; og at tænke, jeg ei skriver for disse, men tilkommende Tider.

C. Nu Farvel søde Broder! mine Forretninger kalde mig fra dig. Du gjør heri som alle Autores. Jeg ønsker dig Lykke til dit Forehavende.

C. Farvel ogsaa allerkiæreste Broder.

VI. Idyller og Samtaler.

(skrevet 1772.)

Fortale.

Glade og rolige Tider paa Landet have frembragt dette Foster. En Theocrit, en Virgil, en Pope, en Gesner har jeg søgt i nogle Idyller at efterligne; thi Segrais og Fontenelle bør ei komme i Betragtning. Men udi de fleste haver jeg fulgt mit eget Genie, og som jeg fandt, at dem manglede det stille Sprog, den fine Stiil, den liflige Belklang, som egentligen efter Regler tilskrives Idyllen: saa besluttede jeg at føie dertil det Navn: Samtaler. Ja, jeg har søgt i endeel af dem at forene sammen noget af Idyllens Væsen, med Samtalens Heflighed, Munterhed, Styrke, og undertiden Bidskhed efter Luciani Maade. Hvorvidt dette mit Piemærke er bleven opnaaet, overlades til andre at dømme om. Udi de Stykker, som føre aræfiske Navne, har jeg mere villet nærme mig den egentlige Idylle; men i de, som have nordiske Personer, har jeg menet, at vore Forfædres Bildhed kunde og tillade mig at skrive noget stærkere. Maaskee nogle ville synes, at endeel af dem ere et Slags Fortællinger; Mig er det lige meget, hvad De ville kalde dem, naar de kun behage. De saa hist og her forekommende Vers haver jeg ikke ladet afstrykke, som man gemeenligen pleier; men jeg mener dog, at de ere noksom betegnede, deels derved, at der ofte forud tales om Sang, og deels derved, at hver Linie af Verset begynder med et stort Bogstav.

Brynhild og Halban.

Bryn. Her saae jeg sidste gang min elskte Fridleif. Her svore vi hinanden evig Troskab. Her spædede vi Mund til Mund. Mine Læber heftedes her til hans. Her var jeg hans. Ak var! Du Freya, Du saae vor rene Elskov; uskyldig smilte vi til hinanden; uskyldig, ligesom Du til Oddur. Alt er nu borte; Haab, Liv, Lyst, Glæde. Skoven er ei mere grøn, Solen har tabt sin Glæde. Dette forhen behagelige Sted er nu fælt, og derfor mig fiært. Min Hiord vansmægter, mine Faar vantrives. Altting er ude. Freya, giv mig Fridleif igien, eller tag mig i Din Bolig.

(Hun sætter sig ned.)

Halb. Skionne Brynhild! altid saa bedrøvet. Hvi stedse saa forrigfuld? Ofte har jeg villet nærme mig, Omhed for Din Smerte har afholdet mig. Uds

den i min Barm, den beste Geed i min Hiord skal være Din.

Bryn. Ak Haldan! Hiord, Geed, Faar, intet glæder mig mere. Behold derfor Din Geed. Trøst haver ei Sted i mit Hierte. Fridleif er borte.

Hald. Fridleif? han, den raske, den unge, den muntre, den snilde Fridleif; han? var han Din?

Bryn. Ja, den elskværdige, den troe, den yndige, den bestandige Fridleif; han var (hun sukker). Grumme Naar, Du alene er Skyld i, at han ikke er. Hvi slugede Din Bølge ikke ogsaa mig. Hvi lod jeg Fridleif fare alene. Fælles dreve vi Faarene ud paa Marken; fælles jage vi dem hjem igien. Den Mælk, som jeg malkede, den drak Du. De Oste, som jeg pressede, dem aad Du. Men disse glade Dage ere forbi, som en Nøg ere de forsvundne. Ak! at jeg havde fulgt med dig, i det mindste kunde vi da have døet i hinandens Favn, min Aand have blandet sig med Din, naar vore døende Læber havde udstammet det sidste Farvel. — Hvilke fiorten Dage! Men see Haldan, see her Sporet af den elskværdigste unge Person. Tusinde Kysse gav han mig her, her i Freyæ hellige Lund. Hun saae det, og skinte da med dobbelt Klarhed,

hed, listende sig frem bag Træerne. *) Tusinde Kysse
giver jeg igien disse Gudsboer. Dog Skygge! Jeg raa-
ber, mig svares ikke. Jeg sukker: ingen agter min
Klage. Han, som agtede den, han som afstørrede
mine Glædes Taare, han som lagde mit Hoved i sit
Skjold, han som levede for mig, han er død, borte,
forloren, og jeg sidder her.

Hald. Yndige Hyrdinde! Stor er Din Sor-
rig, men andre have fristet lige Skæbne, ja vel
grummere. Tillad mig at lindre Din, ved at fortælle
min; min som langt overgaaer Din, og derfor bør
sætte Grændser for Din Smerte.

Bryn. Hvorvel intet kan bringe mig til at
glemme min Sorrig, saa tillader jeg dig dog at for-
søge, om det er mueligt, at jeg i nogle Dieblig kan
sætte den til Side, for at høre paa Dig, Du gud-
dommelige Skald. Tag Din Harpe, og stem dens
høieste Toner.

Hald. I Bierge! giver Gienlyd af min Klage,
Du Skov! send min angestfulde Stemme tilbage, I
Binde hylér mig imod; Du Søe oprør Dine Bølger!

G 3

Min

*) Gemeenligent forstode vore Fædre Maanen ved Freyr, men
da de blandede Freya og Freyer sammen, saa kan det gierne
tillades en Hyrdinde, at giøre Maanen til Freya.

Min Siel bruser, hylar, hviner end mere i mig.
 Solen opstaaer, stolt reiser den sig af de blaae Bøl-
 ger, i majestætisk Pragt triner den frem; Naturen
 leer den i Møde, klæder sig i sin spraglede Pynt, og
 dunster Vellugt ud. Saa smilede Sigrid imod mig.
 Lyksalige Dage, I ere forbi. Korte, som Matten
 midt om Sommeren. Hastige, som Hvirvelvinden.
 I bortsmæltede, ligesom Sneen for Solen. Da trod-
 fede jeg Odin selv i Lyksalighed. Ikke vilde jeg bytte
 med ham. Ak nu liig Valldurs Fader. Stor var din
 Smerte for Valldur. Større min for Eigrid. Du
 har Guddoms Kræfter; men jeg, jeg føler Mennesket
 alt for meget. Paa hine Høie, der sloge vi Haand i
 Haand; Odin var vort Vidne; Thor anraabtes om
 Hielp. Ved et naadigt Blink viste han sig. Et Blink,
 Billede af vor Lyksalighed. Vore Arme vare sammen-
 snoede, to Sieler gjorde til een, Tankerne stode afma-
 lede i vore Dine, mine Kinder bluffedede af Begierlig-
 hed, dine af jomfruelig Undseelse; vi mærkte, vi saae,
 vi funde? intet uden os selv. Den gandske Verden
 var indsluttet i os, vi vare os selv nok. Drukne af
 Bellyst, og Skioldunger og Ynglinger vare ikke til,
 Odin selv forsvandt for vort Sind. Hvorfor ikke
 evig saa? Hvor korte ere de glade Dieblif! Dog al-
 tid glade, saa længe vi vare sammen. Nu hørte vi
 Faarenes Brægen, nu Hestens Brinsken, nu Oxens
 Brøl n, nu Lærkens Slag, nu Frøens Qvæffen.
 Men hvorfor tier nu, nu alt? Naturen serger, Dy-
 rene

rene ere tause, Fuglen synger ei mere; Sigrid er borte. Græsset haver mistet sin Farve, Blomsteret sin Lugt; Sigrid er borte. Søen udbryder i hule Sukke, Vindene storme imod hinanden; Sigrid er borte. Maanen er mørk, Solen er bleg; Sigrid er borte. Ja hun er borte, den Ranke, den Sneehvide, den Forsølvede. Min Glæde er borte. Vant var jeg at gaae paa Jagten; forbandet være den Dag, da Bue først kom i min Haand. Haren var da en angennem Byrde for mig; Som et Pant paa min Kierlighed lagdes den for Sigrids Fødder. Jeg gaaer ud, i Busken rører det sig, Naaen var sprunget did ind; Bueen tages, Pilen flyver. Brist Hierte, brist i tu, Piil sid i det; flyder I Taare! Giver Vand I Dine! Det klare Die er luft, evig luft! Min Haand, min Piil, mit Hierte! Endda spillede Din Siel paa mine Læber; min Siel suede din Siel begierligen i sig: fra den Tid lever ikke jeg, men Sigrid i mig. Sid min Siel maatte beboe Dit Legeme. Sex Aar ere forbigangne, endda sidder Pilen her, her. (leggende Haanden paa sit Bryst). Jeg iler, jeg flyver, død segnede jeg i Dine Arme, dog ei som sædvanlig; Forvorpne Medlidenhed, som kaldte mig igien til Livet, for at døe stedse. Ofte satte jeg mig for at følge Dig efter; Udi Freyæ Sal at fortsætte vor Elskov. Men Straf fortiente jeg, at leve er Straf. (Taare hemmede hans Sang, og Harpen faldt af hans Hænder).

Bryn. Store Skald. Min Siel var færdig
at forlade sin Bolig, imedens Du sang. Din Corrig
opslugede da min; men nu vender den med dobbelt
Kraft tilbage. Dog kan Dit Tab ei liges ved mit;
thi Du har ingen Fridleif mistet. Verden giver ingen
Glæde mere; i Valhalla bliver den ene at finde. —
Men Mørket minder at gaae herfra.

Othar og Eric.

O t h. Høit flaaer Lærken nu, og glæder sig ved Dagens Komme. Stillsigen quidrer i Lunde. Sødte er det at arbeide. Frøen hopper i Moradsen, quækker og raaber. Skov-Duen klynker i Træerne. Sødte er det at arbeide. Myren indsamler Vintersøde. Lødderen flukker for sin Mage. Sødte er det at arbeide.

E r i c. Hvorledes kan Du ved saa tungt Arbeide siunge? Grov Du endda for Dig selv og Dine, men nu maae Du adlyde Din Huusbondes Røst.

O t h. Det er sandt, men naar denne Grav er færdig, og jeg faaer ledet Vandet fra Torve-Rosen, saa tillader min gode Herre mig, at have Næsten af Dagen for mig selv.

E r i c. Vel nok, men naar Du er udslæbet, hvorledes formaaer Du at arbeide mere?

O t h. Det skal jeg strax siige Dig. Saasnart mit foresatte Arbeide er til Ende, iler jeg hiem; mit troe Signe tørrer Sveden af mit Ansigt; mine fire Smaa omfavne mine Knæ. O, hvor godt smager da Maden. Da lønnes jeg for mit Arbeide; da opmuntres jeg til nye Nøie. Let er det da at drage

Plougen, at binde Humlestænger om den høie Aft, at omgierde Marken med Staver, at besnære Fisken i Nøttet.

Eric. Men den hele Dag gaaer jo paa saadan Maade bort med Arbeide. Jeg vilde derimod gjøre mig til Gode, strække mig under den skyggesfulde Eeg, og indsove ved Havnens Skrig.

Oth. Hvorfra skulde da Signe faae Føde? De Smaa vilde da skrige efter Brød. Træt kommer jeg hjem, med Solens Nedgang forlader jeg Arbeidet. En Skaal med Mælk staaer færdig, hurtig skynder sig Signe: fremsætter de røde Jordbær paa Bordet, eller og Multen, plukket af Myren; stundom praler det sorte Brombær i vort Maaltid, og undertiden ligger den krusede Orret paa Fadet, nylig fanget i Bækken. Andre Tider, anden Føde. Vinteren frembyder Sild, Torst, Fugl, fanget i Snære eller forrasket ved den hastige Piiil; og efter alt dette, hvorledes mener Du, at jeg er til Nøde, naar jeg, bedækt med Børnes-Huden, trykkes af Signe til Hendes kydske Bryst. Er dette ei værd at takke Alfader for? Var jeg ikke glad, hvo skulde da være det?

Eric. Du veed saa liffligen at male Din Tilstand, saa jeg næsten skulde misunde Dig, dersom en bedrøvelig Erfarenhed ei havde lært mig, hvor tung den er; thi vi ere jo dog ifkun Trælle. Kone og Børn har jeg ikke. Denne Lyksalighed mangler mig, og
den

den maae Du gierne beholde; thi da jeg neppe kan føde mig selv, hvorledes skulde jeg da føde andre; udi Kone og Børn seer jeg intet andet, end Byrde.

Oth. Men har Din Herre ei overladt Dig et Stykke Jord til Eiendom, ligesaa vel som min Herre, og hvorfor føder den Dig ikke, uden alene fordi Du ingen troe Medhielperinde har!

Eric. Torne og Tidsle vore paa den; af Nælder er den begroet; Skarntyden prunker der i Stædet for Byg, og Skingræs er min Havre.

Oth. Tag Spaden, grav Jorden om, opryk Tidslen, forbrænd Tornen, lad Plougen gaae over Marken, og da skal det gule Syn glæde Dit Die; Rugen skal bsie sig, og frembyde sig til Seglen; Havren skal affalde, hvis du ei skynder Dig med at afmeie den.

Eric. Tiden forslaaer ei til at udrette det mig paalagde Arbeide; onde Ord, Skielden og Stokken er min visse Løn, naar jeg fremstiller mig for min Husbonde, og endda vil Du, at jeg skal arbeide for mig selv. Kan man og stedse arbeide? Behøves ei Hvile? Jo, I trætte Hænder, I stive Arme, I smertefulde Been, I behøve Hvile, hvis I ikke skulle ligge under Arbeidet; men gid I gjorde det, gid mine Dine vare lukte, og jeg skilt fra saa megen Plage.

Oth.

O t h. Hvor er Dit Arbeid i Dag, og hvortil er Du sat?

E r i c. Jeg skulde indelukke et Stykke med Nisgierde; men saasnart Opsynsmanden forlod os, snigede jeg mig bort; thi Arbeidet var for strængt, og der bliver desuden mere end Tid nok til at sovede; snart bliver jeg vel opsøgt, og da vee min Nyg. Men hvorlunde er det mueligt, at Du kan arbeide uden Ophør, vedblive Din Forretning, og endda tale med mig?

O t h. Du indseer jeg, hvi Tidster begroe Din Ager, hvi Hunger nager Dit Legeme, hvi Misforvæelse hersker i Dit Sind, hvorfor Din Herre er saa stræng. Frugtbar Flittighed, du Glædens Moder, du avler Nølighed af dig, du forskjønner den hele Natur, du fryder Naden, du alene giver let Svær; Tiden bortflyver med Orne-Ringer under din Skygge. Elendige Eric! Klag ei over Skiebnen, ei over Din Herre, ei over Tiden, men anslag Dig selv. Hver Stand er lykkelig, endog vor Trællestand; Alfader har givet mig en god Herre, men maaskee alle Trælle kunde have gode Herrer, dersom alle Herrer havde gode Trælle. Forsøg eengang Eric, ved Flittighed at formilde Opsynsmanden. Hvo veed, om Du endnu ikke kunne komme til at rose hans Fromhed, og Din Herres Godhed.

E r i c.

Eric. Jeg arbeide ligesom Du? Være paa Færde om Natten med Uglen, og om Dagen med Bjørnen? Nei før vil jeg taale min Skiebne.

Oth. Ulykkelige! hvis Kaar ei kan forbedres. Ligesom Fisken elsker Vandet, Fuglen Luften, Geedden Barken, Røven Gaasen, Ulven Faaret: saa elsker Du Lædighed. Dine Lemmer gispe, Din Sid sover. Tak være Dig Alfader! at Du og frembragte Flittighed, Din Dotter, som evig smiler med Ungdoms Smil, Legemet med Lethed, Hurtighed, paa hvis Pande evig Røse staaer tegnet, i hvis Dine evig Fryd tindrer; den bestandig grønne Gran omkrandsfer Din Finding, den aldrig falvende Furre er i Din høire Haand, og den mørke Barlie i Din venstre. Stedse skal jeg følge Dine Spoer, De Spoer dryppe af Honning, Mælk rinder af Dine Bryste, Du mangfoldiggjør Hiorden, ved Dig bugner Træet af Frugt, Jorden bær sin Grøde, og vilde Dyr fordærve ei Algeren. O Alfader! lad mig stedse elske denne Din Dotter, lad Tiden glide bort for mig under hendes Binger, og lad mig ved hendes Smil opvaagne i Gimle, i Selskab af Signe og af de Emaae.

Eric. Behold Du din Flid, Din Signe, Dine Emaae, Din Sveed, Dine trøtte Lemmer; heller vil jeg underkaste mig den hundrede Stok, end længer høre paa Din kiedsommelige Sang.

Mirtil, Menalcas, Palæmon.

Mirt. **S**kyggesfulde og høitidelige Lunde; I ere stedse ærverdige for mig, thi i Eder saae jeg først min Amaryllis; I vare Vidne til den rene Lue, som hun optændte i mit Hierte! Aldrig seer jeg Eder, uden Amaryllis rinder mig i Sinde; Eders Echo svarer mig Amaryllis; Eders Blomster dunste mig Amaryllis imod.

Men. Lutter Amaryllis, Du har intet andet end Amaryllis i Hovedet, og dog kan hun ei regnes imod min Glycerium, men forsvinder ligesom Dampen for Solen.

Mirt. Ubesindige Menalc, som vil sætte Din Glycerium imod min Amaryllis. Lad Palæmon, som følger med Dig, dømme, hvo af os der elsker hæftigst og best, og deraf slutte, hvis Kiereste fortjener Prisen; thi den, som har opvaft den ædleste Lue, bør og ansees for den beste.

Men. Vel; jeg er fornøiet hermed. Palæmon være vor Dommer, saafremt han selv vil.

Pal.

Pa l. Tiden minder vel, at jeg skulde drive disse Faar hjem, men hvo kan imodstaae den Drift, at høre tvende saa ypperlige Sangere. Men lader os imedens hvile under denne store Bøg.

Mirt. Hvad Priis vil Du udsætte? Det beste Faar af Hiorden skal være Dit, saafremt Du vinder.

Men. Efter min Fader besidder jeg en Kande af Valbirk; Alcidas udskar den med konstig Haand. Han udskar Venus blot, ligesom da Hun steg af Havet, den venstre Haand fuld af Tang; med den høire stryger Hun en Løve, som slikker Hendes Fødder. Bingede Cupidines strøe Blomster paa Hendes Hoved, og i Hendes Barm. Nogle af dem binde Løven med Blomster-Lænker. Den Kande skal være Din, men vind den først.

Pa l. Unge Hyrde, Tiden bortgaaer, mine Faar længes efter Stalden, og jeg end mere efter Eders Sang.

Mirt. Som den hvide Klever er for Dien, Eegen for den skønne Dryade, Havets blaae Bølger for den sneehvide Nymfhe, Endymion for Nattens Hersterinde, saa er Du o Amarillis for mig!

Men.

Men. Fuglen elsker Nyg, Turtel-Duen sin Mage, Hiorten forfølger Hinden, og Hunden holder sig til sin Herre, saa holder jeg mig til Dig o Glycerium!

Mirt. Amaryllis gaaer? Rosen voxer under Hendes Trin. Hun aabner sin Mund, og Balsom aander ud. Nympherre staae stille, og adspørge hinanden, hvor denne ukjendte Nymphe har opholdt sig saalænge? Diana standser i sin Fart, og lader af Misundelse Røggeret falde.

Men. Lilier fremspire under Glyceria's Spoer. En liflig Rosmarinlugt udgaaer af Hendes Mund. Fauner og Satyrer skue til, og blusse af Elskov. Paris vilde ei have røvet Helena, om han først havde seet Dig.

Mirt. Cupido vankede engang om i Skoven uden Forretning. Han fandt Amaryllis sovende. Af Raadhed kastede Han Blomster paa Hende. Sagte kastede Han dem; thi jeg vil ei vaagne min Moder, sagde Han. Noget efter mødte Han Venus. Moder, tiltalte Han hende, hvi nu mindre skjon end før. Kan da en Dødelig bedrage Dit Syn, svarede den yndige Venus; ere Cupido's Dine saa dumme, at de ikke formaae at skjelne imellem Amaryllis, og Elskovs Gudinden. Kom selv, betragt, soel og dem, var den lille vingede Guds Svar. Venus lod sig føre

fære af ham; Forundringsfuld stod hun stille, saae, sukede, fravendte Dinene, og blev rød som Blod.

Men. Engang forraffede jeg Glycerium i Søvine. Den lette Vestenvind blottede Hendes Bryst. Mig var ei anderledes til Mode, end naar man gaaer i en Skov, og seer ind i en anden, skilt ved et ringe Gierde fra den første: Saaledes saae jeg paa Hendes deilige Ansigt, og ned i Hendes Barm; Gierne vilde mine Dine hefte paa det første, men end hellere paa den sidste. De tvende klare Stjerner skødde Liv og Lyst fra sig, i det Hun vaagnede. Uvis vankede mit Diesyn paa dem; Diet ligesom Vandringemanden, der gaaer paa et høit Sted; En fersk Søe, omkrandsset med Skove, ligger paa Hans høire Haand. Og en anden fersk Søe paa hans venstre, lig den første, og dog ulig, begge prunkende af adskilte lige Skønheder. Dette behagelige Syn, den friske Luft, den blide Udsigt gjøre, at Han snart kaster Diet til den ene Side, snart til den anden. Ligesaa uvis henrykt var jeg. Du er værd at elskes, sagde jeg, og Du er ogsaa værd at elskes; I ere det værdige begge to.

Mirt. Naar jeg skuer Dit Ansigt, milde Amaryllis, da synes mig at see Maanen i sin listige Prag. Sød Henrykkelse betager mig. Jeg føler først intet uden Dig, og tilsidst intet. I Begyndelsen leer den hele Natur ad mig; hver Sugl er Matteredgal, hvert Vand Hippocrene, hvert Træ Ceder.

Midt om Vinteren smiler da Foraaret. Men legger Du Din Haand i min Haand, saa vil jeg ikke bytte med Jupiter selv; Lad Juno længe nok regiere i Himlen: Amaryllis hersker paa Jorden. Alting farer sammen i eet, alt andet forsvinder; Amaryllis er alt. Midt paa Dagen, da Solen var høiest, lagde Du Din Haand i min. Sagte stryger Du med den anden paa min Kind; Jeg vaagner, og see Solen er nedgaaet. Mine Læber vare da heftede paa Din Haand. Timer vare blevne eet Dieblik. Saa elske, saa frydes de salige Sieler udi det glade Elysium. Der hersker et bestandigt Nu, alting er Eet.

Men. Ei bortdrive Glycerium og jeg Tiden saa ilde. Vi elske med Gld og med Lue, men vi kiende dog altid os selv, vi ere os altid selv bevidste. Vi siget tusinde gange til hinanden: Du er elskværdig. Vi føie Haand i Haand, vi favne, vi kysse, vi elske. Træt heraf gaae vi til vor Hiord; Undertiden spiller jeg paa min Fløite: Enten hører hun til, eller og geleider hun den med sin Sang. Skøn er hun, den skønneste iblandt alle, men der ere og andre Skønne. Et stiaalen Diekast vinker undertiden ad dem; Kielen vredes da Glycerium, og vor Elskov vender tilbage med fornyede Kræfter.

Mirt. Timer bortgaae, og jeg formaaer ei andet end at skue, at betragte, at føle. Glæde hemmer mine Ord. En sagte Haandtrykken vidner om

Dit

Dit Hjertes Tilstand o Amarylli. Lige for Dig sætter jeg mig. Med Glæde male vi hinandens Billeder i vore Dine. Dybt seer jeg ind, ind i Din Siel. Dit skønne yndige Dække, Din jordiske Boelig elkes vel af mig, og hvo kan skue den, uden at elske? Men Sielen, den er det, min Attraae egentligen gaaer til (*). Vore Sieler betragte og fornemme hinanden. Vi svinge os i Veiret, langt over alle Himle, til det Sted, hvor idel Klarhed hersker; Da see vi Mistanke, Brede, Fortrydelse, Had, Avind, Letsindighed, Uro, Bankelmødighed, Ujevnhed lagde under vore Fødder. Vi brænde da af rene, af pure, af himmelske Luer. Saa vilde Minerva elske, om hun elskede. Da byde vi Sygdom, Skikkelses Forandring, Tid, Fraskillelse, Døden selv Trods, at kunne i mindste Maade forandre eller formindske vor Kierlighed. Tungen er for svag til at udtrykke dette, Sproget mangler Ord. Glæde velter ind paa os, Tanken sætter ikke det vi føle; Sappho og Anacreon vilde her blive stumme. Kielne Haandklap, afbrudte Sukke; Dine, hvorudi Sielene staae udtrykte; Timeviis ud-sagde: Jeg elsker Dig. Dette maler stærkere end en Flod af de zürligste Ord, end en Skare af de meest velklingende Vers. Naaneder gaae, Aar forsvinde, endda er vor Elskov den samme. Nu staaer Amaryllis for mig, hiffet seer jeg Hende, i dea hellige Lund hvor Hun mig evig Troskab. Min Amarylli giv mig Din Haand. (Han rækker sin Haand ud, og tager den først efter nogen Tid tilbage, faldende i en dyb Taushed.)

(*) Dette Sted er taget af Petrarca.

Men. Den forelskte Sværmer drømmer. Det Glycerium, vi vide at forene Elskov og Lyst, vi gjøre ei Kierlighed til Marter. Lad Mirtil længe nok vandre i hine høie Kredse; Jeg springer med min Glycerium i Kap. Uden Legeme vilde jeg ikke elske hende, og skulde hun døe i mine feierste Aar, ikke vilde jeg vedde den beste Duf i min Hiord, at jo Galatea, Lycoris eller en anden kunde optønde nye Lue i mit Hierte. Næmeligen tænker Glycerium ligeledes, men det forurolicher ikke mit Sind. Nok, at vi nu elske hinanden. At kysse, at klappe, at favne, at skiertse, at lee, det være min Deel. Elskoven i de Elyseiske Marker overlader jeg gierne til Dig Mirtil.

Pa l. Selen haver allerede skiulet sig bag hiint Lund, det er derfor Tid at ende denne Kamp. Menalcas elsker som de fleste; Vore Hyrder og Hyrdinder kunne let følge hans Epoer. Den Elskov er maaskee mere naturlig, men var jeg Amaryllis, da vilde jeg helst elskes af Mirtil. Giv derfor Randen fra Dig Menalcas, og tilstaae, at Mirtil er Din Overmand, og at Amaryllis overgaaer Glycerium.

Frøde.

F r o d e.

Hagbarth, og Koric.

Hagbarth. (Gaar krum af Alder, hældende sig paa en Stav. Han siger :) Tredive Aar ere nu forløbne, siden jeg forlod mit Fæderneland. Uenighed herskede der allevegne. Dvin rasede allevegne. Ven var ei sikker for Ven, ei Broder for Broder, ja ei Fader for Søn. Forvorpne Tid! Unkrærdige Fæderneland; da jeg ikke kunde hielppe dig, forlod jeg dig. I fremmede Lande søgte jeg Krigen. Nu er jeg endelig efter saa lang Tids Forløb kommet tilbage for dog at bese og begravnes her, i Dig o kiære Fæderneland. Man haver og sagt mig, at Urolighederne ere stillede, og Frode, som nu regierer, berømmes allevegne.

Koric. Hisset seer jeg en gammel Mand, krum og nedbøiet ligesom Haslen, naar dens modne Frugt afplukkes; den bøde Riep truer dens Grene, de drages imod Jorden, og give yndig Føde af sig. Men tag Rieppen bort, strax stige de i Veiret igien, og kneise; ligesaa er der noget Høit i denne Mand's Ansyn. Mon troe han er en Udsødelig, som haver paataget sig

menneſkelig Skikkelse. Jeg maae tale ham til. Værdige Mand, hvis hoide Skæg vidner om Din Alder, og hvis Aaſyn ſpaaer Høihed, ſig mig, er Du en udødelig, ſom viſer Dig for os, eller hvo er Du, ſaaſremt Du er Menneſke?

H a g b. Menneſke er jeg, og ſkal ſtrar videre oplyſe Dig, naar Du førſt vil underrette mig, om det er Sandhed, ſom Nygtet fortæller, at Frode regierer dette Land i Fred.

N o r. Sandhed er det; Fred herſker allevegne, og haver nu i nogle Aar herſket.

H a g b. (Sukkende dybt.) Da var det ikke ſaaledes i min fremfarne Tid. Borger hvæſſede Sværd imod Borger. Om Dagen turde ingen lade ſig ſee paa Landeveiene, og om Natten driftede man ſig ikke til at belure den liſtige Nattergal; naar man tænkte tryggeſt at ſove i ſin Seng, omſpændte den forræderſke Lue Huſet, og Biellerne fulde ned. Hvad Fienden havde levnet, det opaad Landets Indfødde. Diſſe Dine have ſcet Mødre dræbe deres egne Børn, for at redde dem fra Trældom; Faderen ſtøde Dolken i Datterens Bryſt, for at bevare hendes Værd; ja, Fader at flye, og lade Søn efter ſig. (Her trillede Taarene af den Gamles Pine, og efter nogen Taushed ſagde han :) Saa megen Jammer nødte mig til at forlade mit Fæderneland, og at gjøre mig ſelv landflygtig.

N o r.

N o r. Et bedre var det i min Barndom. Min Ungdom gik bort under lutter Bulder. Ak, hvor ofte saae jeg mine beste Faar slagtes, Hiorden berøves, bortspredes. Fengang, det Syn gaaer mig aldrig af Minde, komme tre stærke, lange, fæle Karle, de toge bort, betænk, endog Bædderen selv. Det arme Dyr's Brægen gav Gienlyd i Træerne, og jeg troer, at de sukede med. Mit Hierte var færdigt at bryde, og en Brægen vaagnede mig siden ofte op af Søvn. To gange har jeg seet vor Hytte opbrændt; tre gange fiendtlige Krigshære at drage over denne Mark. Hist under hiin Eg, blev min Broder myrdet af en forbandet Nøvertrop. Mig selv have de ogsaa afflædet nægen. Men Tak være Odin, Landets Gud, og Frode, vor gode Konge; nu har Stevens Klint ti gange været bedækket med Snee, og Fred haver imedens omgierdet vore Landemerker.

H a g h. Raader Du da en gammel Mand til, at ende sine Dage her, og mener Du, at han kan trøste sig ved at leve saa længe i Fred, indtil han selv vil drage hen til Odins Bolig. Men den lange Bei og Mæthed minde mig om at søge Hvile. Kom min Ven, og lad os finde den under hiin Bøg, og fortæl mig der om Frode.

N o r. Som Du vil; de Unge bør adlyde de Gamle. Og endskiønt jeg ikke har Erfarenhed nok for at give Dig Raad, saa raader selv Tingen Dig til, at

staae Din Voepæl op i det lyksalige Land, som derhos er Dit Fæderneland; lyksaligt, fordi Frode behersker det. Men da jeg ikke fornaaer værdigen nok at tale om saa god en Konge, saa tillad mig at fremføre den Sang, som Regnald, vor Egn's beste Skald, gjorde i Fior, og som alle vi Hyrder have vedtaget aarligen at synge paa den Dag, Alfader meddeelte os saa herlig en Gave. Er Du ikke hermed fornøiet?

H a g b. Visselig; thi Sang kildrer endnu mit gamle Dre.

N o r. Tier I Faar; afbryder ei ved eders Brægen min Sang. Du Dre var stille, og opfyld ei Luften med din Brølen. Ingen Vind suse i Træernes Toppe. Intet forurolige min Sang; Thi jeg vil siunge om min Konge, den Store, den Gode, den Vise, Om Frode vil jeg siunge. Jeg saae Stæder nedfaldne i Gruus, Palladser skæfede, Hytter afbrændte, Taarne nedrevne, Landet øde for Indvaanere, Algeren begroet med Torne, Engen fuld af Vand; Jeg saae Faderen vanke om i Skoven, tilsidst afmægtig at segne til Jorden, og forbande den Dag, da han avlede; Moderen sønderrev med egne Hænder sine Børns Indvolde, slikkede deres Blod, og høit haabede derved i Nastrond at fordobble Straffen af sine Forsølgere, og indviede dem til Lofe, Hæl og al deres Selskab. Hæv Dig Midgaards Orm, bruse o Regir Dine Bølger, lad dem reise sig, overskylle, og Sielland er ei mere, anden

anden gang reise sig og Tjen forsvinder. Fenris Uls
 aabne din Strube, lad det umaalelige Rum fra Jorden
 til Himlen kun blive eet Gab for Dig. Saa ønskede
 jeg, saa bad jeg, træt af saa megen Jammer. Men
 hvad viser sig? Nye Stæder opstige af Jorden, skønnere
 end de forrige; Taarne kneise høit i Luften, Pallad:
 ser prunke, Hyrden smiler i sin Hyttes Dør, Indbyg:
 gere vrinle paa Beiene, Algeren guluer af Freyrs Gave,
 paa Engene danser den unge Hyrde med den milde
 Hyrdinde, Moderen degger Barnet i sit Skød; Gid
 jeg see Dine Børnebørn, beder hun høit, og alle istem:
 me med hende; Faderen beklager, at han for seent haver
 avlet, og at Odin ei haver tildeelt ham den gamle
 Haldans Skiebne. Hvorfra kommer denne Foran:
 dring? Vestenvindene hviffe mig imod; en synlig Gud
 har gjort dette. Odin bød Frode at opstige paa Fæ:
 drestoel i Leire, og strax forsvunde indbyrdes Tvedragt,
 Riv, Strid og Glendighed; De Danske jage nu den flyg:
 tige Fiende, forundret over hvordan det gif til, men
 dog jaget. Søerøveren hidsede hastig sine Seil, og
 vendte Dagstavnen til Landet; Far vel Strand, som jeg
 saa ofte har plyndret, stønnede han ud, det skeer albrig
 mere, Frode værger Dig nu; Svantevit skielver, at
 hans Prydelse skal sees paa Thors Skuldre. Hviſker
 S Vestenvinde, hviſker sagte, men dog tydeligen, for
 ei at forstyrre min Sang, at min Konge er stor; fører
 min Sang til hans Boelig. Dog skulde Han vel agte
 paa Hyrdens Sang? Udrustet med Pantser, med
 blinkende Sværd udi Hænde, og alt bæver for Ham;

Han griber sin Bue og Fienden flyer; Naar han op-
 skyder Dienbrynene, da skjuler Uretfærdighed sig; Jar-
 ler ryste, og Herser lade Hovederne synke. Tusinde
 Sorger, høie Bekymringer væltes om i hans Siel, og
 endda skulde han agte paa Hyrdens Sang? Ja, min
 Konge er god, Han er lige saavel Hyrdens Fader, som
 Jarlens. For min Skyld ryster Jarlen, for min
 Skyld skjelver Hersen, for min Skyld pine ædle Gram-
 melfer Dit Hjerte, o Frode, jeg hemmer Din Søn;
 Gierne vil Du lide, naar Dine Børn leve vel. For
 min Skyld saae, o Jelling, Din Landevei, den Konge-
 lige Ring lagt til Bove. Skulde saadan Konge ei agte
 min Sang. Stemmen af den usleste Mands yngste
 Børn, er ham yndigere end Nattergalens. Fremmede
 Sangere og Sangerinder vrimle ikke i hans Sal; hans
 Undersaatteres, hans Børns Frydeskriig er et Chor
 for Ham. Bestænket med Blod, med fiendtlig Blod,
 dampende af billig Brede, omgivet med Støv og Skræk,
 huggende om sig som Odin, hurtig, utrættelig, uover-
 vindelig som han; I alt dette erkjender jeg den store
 Frode, liig mange af sine Formænd. Men hvo var
 den, som sagde: Edle Medborgere, sætter alt Had
 til Side, og ville I hade, see der er Fienden, han som
 haver fortæret eders Mærk, gjort eders Land øde, og
 eders Børn til Trælle; Elsker hverandre, elsker mig,
 hvis ikke, da lad en anden bestige min Throne, den
 Throne, som jeg alene vil besidde, for at gjøre vel
 imod eder. Min Møie skal vorde eders Hvile, min
 Uroe

Uroe eders Noe, min Bekymring eders Glæde. Saa
 tale ikke de, man almindeligen kalder Store, nei den
 Gode taler ene saa, Frode taler saa. Hellige Taarer,
 jeg saae eder rinde, Eftertiden skal evig bevare eder.
 En Kalv blev frembaaret paa dit Taffel. En grum
 Sygdom fortæredede Qvæget. Du forbød, aldrig mere
 at lade Kalv see paa dit Bord, saa længe Sygen va-
 fede. Jeg kildre min Gane, og mine Børn sukke,
 jeg spise Landets Fedme, imedens Hunger gnaver de-
 res Been. Det var Frode, som taledede; og ædle
 Taare, kongelige Taare, runde paa hans Kinder. Sprin-
 ger I Bædre, danser I Bukke, og I sikre Røer
 udbrøler hans Lov. Træer give Gienlyd af min Sang,
 hvert Løv blive til Stemme aarligen med fornøet Kraft
 at udbrede hans Ære, til Verden staaer i Flamme.
 Slaaer Haand i Haand I unge Hyrder og Hyrdinder,
 og opfører en Lovsang for Frode. Det I leve, det I
 nyde, det I elske, Det skylde I Ham. See, Kon-
 gen smiler; Hans Hjerte fryder sig, Hans Børns
 Glæde udbreder sig paa Hans Ansigt. Noksom er han
 lyksalig, naar andre ere lyksalige. O gode Konge,
 Menneskeven, sand Helt, Fader, Du rette Store; Din
 Godhed dæmper min Geist ved for mange Følelser, den
 daaner og falder i Afmagt; Kan intet mere frem-
 føre, uden dette ene: En Konges Godhed kom en
 Skald til at tie.

(Hagbarth og Noric græde; De tie længe stille: Endelig siger den første:) Alt vedde saadan Konges Liv ved at opofre sit eget, er Salighed, og at leve under Hans Herskab, er mere end Valhallæ Glæde.

Nor. Nu haver jeg fyldestgjort Din Begiering, fyldestgjør nu ogsaa min, ved at sige mig, hvo Du er?

Hagb. Hagbarth er mit Navn; i Sielland er jeg født. De grusomme Uroligheder, som i min Manddom herskede her, jage mig bort; ei de, som udvortes Fiender opvakte, men de, som rasede i vor egen Barm. Min Siel kunde ei længer udholde, at see Borgerblod flyde ved Borgerhaand. Jeg besluttede at forlade mit ulykkelige Fødeland, og at reise saa langt bort, at Nygtet om dets Ulykke ei mere skulde ramme mit Sind. Et Barn af fire Aar, al min Glæde, fulgte mig. Nær Strandbredden, og i Sigte af det Skib, som skulde føre os fra det ulyksalige Land, bleve vi overfaldne af en Trop ugudelige Medborgere. Med begge Hænder hug jeg om mig; rasede som Bjørninden, hvis Unger ere borttagne. Hug deelte jeg ud, og Hug tog jeg imod; Blodet flød ned af mig. Nat af Saar og af Harme sank jeg til Jorden, og vaagnede op igien paa Skibet. Første Raab var: hvor er Noric?

Nor.

Nor. (Kaster sig paa Kæde for ham, og legger begge sine Hænder i hans Skød.) See her Din Koric, mit Fader.

Hagb. Alfader! Koric — Glæde — jeg dør.

Nor. Støt Dig paa mine Skuldre, og følg til min Hytte. Der kan Dit udmattede Legeme finde bedre Hvile end her, og der ville vi mange vore Glædes Taare sammen.

Sarraka og Beive.

Sarr. Solen har allerede længe siden forladt Himlen. Endda tøver min Kiereste at komme. Dog gid Beive ei havde vovet sig ud i dette fæle Sneefog. Ak, at han ligge hjemme paa Bjørnehuden, og tænke paa sin Sarraka. Ja, Allerkiereste, bliv hjemme. Hvor let er det at forvildes paa Biergene, naar Sneen fylder alle Spøer, og gjør af Bierge og Dale een Slette. Hvorledes gik det Maderatia forleden? Han drog ud, for at fange den listige Næv; En tyk Sneefaldt ham; fiorten gange har Solen siden dalet. Endda er han ikke fundet: Dybt sørger hans gamle Moder, og kielne Søstre. Jumala bevar Beive fra slig Uheld, eller begrav mig i samme Sneef. Men hvor listig er hans Nafsyn, yndig som Maanen, som den nylig faldne Morgendug; Gladere slipper ei Næven ind i sin Hule, forfulgt af den raske Jæger, hvis hastige Pül han undgaaer, end jeg vilde være ved at skue dit Ansigt, o du min Allerkiereste. Men see, der kommer han jo; jeg hører Skiernes sagte Susen paa den løse Sneef. Indbildning! min Længsel bedaarer mig. Forvorpne Dage! mørke Dage! I berøve mig al min Nøe. Vilde I ikke engang høre op at slage mig; fire Nætter have I nu skilt mig ved min Beives Favntag. Flyv Beive, flyv hastig
paa

paa Sneehavet, ligesom Pilen i Luften; Gid til den, som elsker dig mere end sig selv. Men bedrager min Hørelse mig; Noget suser frem, hastig suser det frem. Af Vind, du drev Spot med mig; hvorfor frembringer du Skiernes Lyd, den mig saa behagelige Lyd. Aldrig trykker en kjerlig Moder sit spæde Foster op til sin Barm med saadan Omhed, som jeg nu vilde trykke Dig, min Veive. Kom, hvil Dig i dette Skib, mine Arme staae aabne for at imodtage Dig, mine Bryster bæve af Længsel. Dog nei, vov Dig ikke ud, Bierge af Snee dnyges op; om Du maat, langt borte, kravlede under dem, om Du — hvor vilde Din Sarraka da blive af? (hun springer hastig op) Af Sneen vilde jeg grave Dig op, i Sneen vilde jeg legge mig ved Din Side, og døe. (Hun segner ned, græder, og sidder længe med sammenlagne Hænder i en dyb Taushed.) Hvor rørte ved mig? Veive er det Dig, min Glæde?

Veive. Yndigste, du er næsten skjult af Snee, stiv frossen af Kulde, kom, leg dig paa min Ryg, og lad mig bære dig ind i dit Telt. (Han bærer hende ind.)

Sarr. Nu, saa er det dog sandt, at jeg holder min Veive i mine Arme. Af, hvor frygtede jeg! Jeg ønskede, at du ei maatte gaae ud, og jeg frygtede ogsaa derfor.

Veive. Hvad Fare skulde vel skrække mig fra at haste hen til min Passerware, (*) mit Lys, min Glæde,

(*) Saa falde Lapperne deres hellige Bierge.

Glæde, min Soel. To Mile? nei ikke ti. Hvor besønnes jeg i dine Arme, et Kys forføder al Mæie. Naar Jægeren haver længe over spidse Stene, dybe Moradfer, steile Steder, høie Klipper forfulgt den flygtige Ren, og han da naaer den, skyder den, treffer den, og nu sidder paa dens døde Krop, fuld af Glæde, saa er min, større er min Glæde, nu jeg savner dig; Hvilke Høie af Sne, hvor kruse sig de bruunlokkede Haer, Mælken er et saa hvid som dit Bryst, og Morgen-Dugen glindser ei saa af Solen, som dine Dine glindse.

Sarr. Nu kiender jeg først din Værd. Skilsmissen haver lært mig den. Hvor rinder Sveden ned af dine Kinder. Kom hid min Yndigste, led mig af-tørre den med mine Hovedhaar.

Beive. Om nogen vilde byde mig tusinde Kiener, legge Elgen til, proppe dette Telt fuldt af Nens-Oste, paa Vilkaar at forlade dig. Jeg vilde svare: Behold dine Kiener, dine Elger, dine Oste, og lad mig beholde min Carraka. Om end Jumala tilbød mig sin Gal uden dig, saa vilde jeg ei tage imod den. Lifiigere vilde det være med dig paa det meest øde Fjeld, i det stærkeste Sneefald.

Sarr. Forleden friede den rige Fin til mig. Han bød min Fader tusinde Kiener; mig vilde han give to tusinde. Men hvad var dette for mig, naar

jeg

jeg skulde forlade min Veive. For mig er ingen Glæde i Verden, uden naar jeg seer Dig. En heftig Ild løber da igiennem mine Aarer; Vinterens Kulde er allerede fordrevet; Føel, hvor mit Legeme gløder. Og jeg skulde forlade dig, min Soel. Ulyksalige Fiendskab imellem vore Forældre, du gjør, at vi maae skiule vor Kierlighed.

Veive. Maaſkee den dog gjør os nogen Tieneste. Da jeg forleden loffede een af mine Nener, den strax kom, og jeg slagtede den, faldt mig ind, hvor meget behageligere det er at forfølge den vilde Nen. Snart taber jeg den af Sigte, nu synes mig at kunne røre ved den, nu forvildes Sporene for mig, nu seer jeg dens Taffer staae op over Sneen, svedig, aandeløs, uden alt Haab, naaer jeg den endelig med den visse Piil. Du er den vilde Nen. Andre Finſomfruer de tamme. Ikke vil jeg bytte min vilde Nen bort for tusinde tamme.

Sarr. For mange Dage siden fandt jeg udi et huult Træ en sød Saft, begierligen samlede jeg den op med Fingrene; En liden Fugl kom ud og stak mig, det sviiede, men ikke lod jeg mig hindre i at sanke Saften. Flere saadanne Fugle, ja mange saadanne, sværmede om mig; een stak mig i Dret, en anden paa Diet. Det svolnede, og længe bar jeg Mærke derefter, mange forstufte mine Hænder; Dog holdt jeg ikke op, førend jeg havde sliffet al Saften i mig. Sød

var den Gæst, men langt sødere ere Dine Kys. Den syntes at give mig Kræfter; men jeg hensegner i dine Arme. Ak, at min Fader fornam Halvparten af den Glæde, som nu blusser i mit Bryst; Ikke skulde han kille mig ved min.

Veive. Som Nenen, forfulgt af Myggene, der stinge hans Nys, og gnave sig ind til Venene, Blodet flyder ned langs hans Lænder; han flyver, neppe berører han Jorden i sin hastige Flugt, Aanden forgaaer ham, han stønner, Tungen hænger ud af hans Hals, han stæber langsom Venene efter sig; I det samme bliver han en Kilde vaer; Han samler sine sidste Kræfter sammen; I fire Spring er han ved den; Nu kaster han sig paa Bugen, og sluger det kislige Vand i sig; Udstrakt, og som død ligger han ved den: Saaledes og jeg, mat af at arbeide mig giennem Sneen, var jeg færdig at falde om i den, da en kiendt Nøg af Dit Telt oplivede mit Mod, gav mig nye Kræfter, for hastigen at kaste mig i Dine Arme, og at døe ved Dit Bryst.

Sarr. Nei Allerkiereste, døe ei; Du er det først Tid at leve. Først ville vi kysse, flappe, tage i Favn; naar da de sneehvide Haar bedække vort Hoved, da først, da ville vi bede Jumala om at døe i hinandens Arme. Streng Moder! hvorlunde kan du nægte mig Veive? du haver jo dog een gang selv elsket. Selv haver du sagt mig, at vort Liv vilde være overmaade

maade bittert uden Elskov. En Aften, en Winter-
Aften, sad du jo ved Tidgruben, og fortaalte mig,
hvorledes din Fader vilde ikke, at du skulde elske og
ægte min Fader, og hvorledes du fandt, at du var
skabt til at gjøre en anden lykkelig, som ei kunde skee
uden ved fælles Elskov. Og nu, nu vil du, at jeg
skal sælge mig for Nener; Det er saa Skik, siger du.
Mit Hierte fordømmer denne Skik. Elskoven kommer,
siger du, naar man har været gift sammen nogen Tid.
Säg, kiere Beive, sig, er dette troligt?

Beive. Aldeles ikke. Mit Hierte føler, at
det umuelig kunde elske Dig mere som Hustrue, end det
nu elsker. Den Smuffes Dine twinge til at elske, at
elske strax. Hvad ei eet Dieblif frembringer, det for-
maær Tiden ikke.

Sarr. Men kiere og troe Beive, hvor kom-
mer det, at mig dog synes at fattes noget midt i min
brændende Elskov? en heftig Attraae, jeg veed ikke efter
hvad, foruroliger mit Sind, min Fornøielse er kun
halv; hvor kan mig mangle noget i dit Selskab?

Beive. Jeg føler samme Længsel. Midt i
vore sødeste Fornøielser er der en skjult Uroe, som
nager mit Hierte. Kiere Sarraka, det maae uden
Tviwl være Frygt for at miste hinanden, Frygt for at
vore Forældre skulle opdage vor Elskov, og betage os
Leilighed at see hinanden. Brist Hierte, brist, sørend

saadant skeer. Sytten Vintre have nu besneet mit Hoved, og aldrig har jeg havt græffeligere Tanke.

Sarr. Femten Sommere have seet blideligen paa mig, men aldrig haver jeg sørget saaledes før som nu. Mon Du, min Livets Glæde, mon Du skulde blive driftig nok til at begiere mig af min Fader. Dog med min Ungdom undskyldte jeg mig, at jeg ikke kunde imodtage den Rikrige Fin. Og hvad vilde min Fader sige, at jeg om saa Dage havde gjort mig gammel nok til at see paa Mand.

Beive. Smaa Piger ere vankelmødige, vilde han sige. Denne Vankelighed var nok at overvinde; men større er den, som vore Forældres Uvenskab legger i Beien. Dog jeg vil see at fange de vilde Rener; Saa længe vil jeg stræbe, indtil jeg har fyldt tusinde Tallet; da vil jeg sige til Din Fader: Nu formaaer jeg at give lige saa meget, som den rige Fin; See, her ere Renerne; Giv mig nu Carraka.

Sarr. (Med en skalkagtig Latter) Men hvor skal jeg da faae mine to tusinde Rener?

Beive. (Kysfende hende heftig) Der har Du to tusinde Kys.

Sarr. Ja min Glæde, hvert Kys af dig er mere end to tusinde Rener. Aldrig kan jeg betale Din Elskov.

Beive

Beive. En Smil af Dig, Du fortrøiede Pige, er mere end al den Glæde Jumala eier. Naar Du yndig, skalkagtig leer, Din lille Mund trækker sig i Folder, da synes mig den listige Naane at male sit Skin i de svævende Bølger. Min Sands, mit Syn, min Forstand forgaaer ved at see paa Dig; De ere hestede paa Dine Dine, paa Din Mund, paa Din Hals, paa Dine sneehvide runde Bryste; Lad mig der samle dem op igien.

Sarr. Du begiærer Dit eget: Ræk mig Din lille Mund, farvet med Morgenrødens Farve, lad mig sue Din Aande i mig; Læber heste til Læber, vore Tunger kysse hinanden; Ak at jeg var hos Dig! Dog Dit Billede staar indpræntet i min Siel, i mit Hierte; Jeg tænker ikke i mig, men i Dig. Men ak søde Nærværelse! du er snart forsvundet, Lampen er næsten udbrændt; Veien er lang; Nødvendigt er det at skilles ad; Tænk paa Din Kiereste.

Beive. Lad os endnu dvæle noget sammen; Hvor langt er det ikke til i Morgen-Aften. Hvad er Forældres Brede, imod at skilles fra sin Kiereste. Fortræd, Umag, Besværlighed, Nød, alting er glemt, naar jeg kun seer Dig.

Sarr. Naar Din brune Haand omslynger mit Hals, da tænker jeg paa intet uden Dig. Men ak! Forældres Brede kan evig adskille os. Staae derfor

op; jeg skal binde Stjerne paa Dine Fødder; Til hiem, førend Dagen røber Din Vortgang; men tænk paa Din Sarraka.

De i v e. For oftere at sees, maae vi vel skilles ad. I mine troe Følgesvenne, I Skier, glad bandt jeg eder paa, men nu . . . af!

S a r r. Vær ved et frit Mod, stræb at fange Dine Diener, og forsøm heller en Nat at komme til mig, end at fange dem. Paa min Side skal jeg og fange Diener, og vi ville kappes, hvo af os der kan fange fleest. Elskoven skal give os Styrke til snart at faae Tallet fuldt.

De i v e. O kiere Sarraka! jeg frygter kun for, at Dine spæde Fødder, uvante til at gaae paa Skien, skulle faae Skade; at Dine svage Knæ ei skulle udstaae den Fart, og at Dine bløde Arme ville trættes ved Stangens Byrde.

S a r r. Hvad tungt, naar Kierlighed understytter! For at bekomme Dig, vil jeg rende fra den ene Ende af Lapmarken til den anden. Elskov skal give mig Vinger og Styrke; Sødt er det at lide for sin Elsker; Men Tiden minder. Vi maae skilles ad, unødigt, men dog skilles ad; Det er haardt. See Himlens tindrer af Stjerner, den blide Maane lader sig see; den før mørke Luft er nu opklaret; De tiene vor Elskov.

Elskov

Elskov geleide Dig, hvor Du staaer og gaaer. I mig boer den. Kys mig engang, endnu engang. Lad os blande Kyssene sammen, at ingen Spaaeqvinde skal vide deres Tal, og skade os.

Beive. Er det nu saa, at vi skal skilles ad, da gjør o mægtige Jumala! at vi snart igjen maas samles. (Han græder.)

Sarr. Den Elskværdigste græder, og det for mig; Lad mig opkysse Dine Taare. Kostbare Taare! I veie paa mit Hierte. Men nu min Allerkiereste; Frisk vovet, det kan ei anderledes være. (Han render bort, og hun brister i Graad.) Tid var det, at Du gif; Nær havde jeg kvaltes i Taarer; Nød befoel mig at ile paa Din Flugt; Hvor tungt at forjage sin Elsker! Men see, der kommer Du jo igjen; Elskværdigste! O Kierlighed uden Lige. (De omfavne og kysse hinanden, de knise sig tæt op til hinanden, de mænge deres Taarer sammen; de falde begge ned paa Jorden, og holde sig fast om Livet, Mund paa Mund. Endelig slider han sig af hendes Arme, springer op som en Rasende, og iler bort med høit Skrig og Graad; hun følger ham med Pinene, og kan ikke tale for Graad.)

N o r n e r n e .

Fridleif og Ingeld.

Fridl. **M**ine Gedder vantrives, og Mælken for-
 gaaer dem. Den strenge Vinter, da saa mange Birk
 og Gran ginge ud, er Skyld derudi; thi nu mangle de
 Næver og Bark. Hisset gaaer den rige Ingeld, han
 eier vel hundrede Kæer, og utallige ere hans Faar;
 men mig synes dog, at han er misfornøiet. Hvorimod
 Nornerne have sunget for min Bugge, at jeg vel stedse
 Kulde være fattig, men dog fornøiet og elsket af alle,
 hvilket hidindtil rigtig nok har truffet ind. Men han
 kommer mig lige i Møde; see, hvor stolt han gaaer.

Ing. Arme Fridleif, Din Skiebne gaaer mig
 til Hierte; jeg har Medlidenhed med Dig. Du stræ-
 ber af alle Dine Kræfter, staaer op med Solen, og leg-
 ger Dig med den om Sommeren, sover kun lidet mere
 om Vinteren, og er og bliver dog fattig. Men hvor
 kommer det, sig mig engang, at Du desuagtet er al-
 tid glad, sjunger, dandser, springer, og er stedse vel
 til Møde?

Fridl.

Fridl. Det skal jeg sige Dig; men som Historien er lang, saa ville vi imedens sætte os ned under denne høie Fur.

Ing. Ja vel, jeg er dermed fornøiet.

Fridl. Neppe var jeg fød, førend Mornerne, tre i Tallet, komme til min Faders Gaard. De vankede da om, for at spaae Menneskerne deres Skiebne, hvilken de have i deres Magt; thi den nye Lære forarsagede, at man ei mere saa flittig besøgte deres Tempel, som forhen. Man haver sagt mig, at de alle tre vare smukke og vel vorne, dog af forskiellig Skønhed; den ene var alvorlig og fuld af Majestæt; den anden naadig og mild, og den tredie lystig og skalkagtig. Eder er for nogen Tid et Barn fød, sagde de til mine Forældre, vi forstaae vel at forudsige Menneskets Lykke, naar vi ikkun nogen Tid see paa ham. Mine Forældre, nysgierrige for at vide min Skiebne, bragte mig strax ind til dem. Den første blev ligesom forfærdet, ved at see mig; hun stod længe stille, taug og havde Dinene fæstede paa mig; endeligen udbrød hun i disse Ord: Den Søn, som nu er fød, bliver eder til liden Baade, Bedre usød end ussel. Hærdet Haand, træt Fod, liden Søvn vil blive hans Deel; og dog skal Armod svæve over hans Hoved, Hunger age paa Bogn med ham. Jeg sees forsultne Heste, udhungrede Gedder, forfalden Hytte, indtil selvgraae Haar skiule hans Hoved, og hans Iffe blottes. Den anden saae ved disse Ord med:

ynksom paa mig; Min Søster har tildelet Dig haarde
 Raar, sagde hun, men jeg vil lindre dem; thi Du maatte
 ellers bukke under Byrden. Nig kan jeg ikke gjøre Dig;
 thi den ene Norne formaaer ei at ændre, hvad den an-
 den haver udsagt. Men Du skal ikke føle Din Armod;
 Fornøielse skal stedse tindre paa Din Pande, Nøilighed
 sidde paa Dine Dienbryne, Glæde skal udvide Din Hud,
 og afftryge alle Rynker; Du skal svinge i Mangel,
 dansse, naar Du hungreer, og den Rige skal misunde Dig
 Din Lykke. Her loe den tredie Søster høit; Du tænker at
 skaffe Glæde min Søster, sagde hun, uden Elskov; men
 den Glæde er død. Jeg giver ham smuk Skabning og
 Deilighed; i Sang skal han overgaae Nat-Baken og de
 ypperste Hyrder. De deiligste Piger skulle kappes om
 at behage ham, de skulle rive ham hinanden af Hæn-
 derne, enhver af dem skal blive rød, naar han ikke
 seer paa hende, af Fortrydelse skulle de slaae Dinene
 til Jorden, og sige: Den som i Dands overgaaer alle
 Hyrder, som saa ædel fører Troppen an i svingende
 Kredse, han, som tvinger Griffen til at tie, og at
 lyde paa hans Sang, han vil ikke see paa os; Alk at
 vi kunde hade ham, og at han var mindre deilig: men
 han skal ikke agte uden een. Saaledes, min kiere In-
 geld, have mine Forældre berettet Nornernes Sang,
 og sandt er det, at intet vil lykkes for mig, al Arbeid
 og Konst er forgieves, mine Gedder vansinægte, og
 deres Mælk er som Vand. Hungeren vilde see mig
 ud af Ansigtet, dersom andres Nødest ei opholdt mit
 Liv. Men dog er jeg altid glad, og veed af ingen
 forrig:

sorrigfuld Time at sige. Det lader ellers, at Nørnerne eller dog en Gudsdom, hvem den endog er, misunder Mennesket en fuldkommen Lykkelighed, og derfor blander noget Bittert i hans Lykke.

Jug. Lykkelig er Du midt i al Din Ulykke. Men siden Du taler om Din Sang, og jeg haver hørt den meget berømme, og dog aldrig været tilstæde, naar Du fornsiede Dig med den, saa udviis mig den Tieneste, nu da vi have intet andet at bestille, at foresiunge mig et Stykke, hvilket Du selv vil.

Fridl. Siden Du sætter det i mit eget Val, saa vil jeg siunge for Dig om en rig Mand, som Nørnerne ogsaa have forudspaaet hans Skiebne. Rigdom meddeler jeg Dig, sang den første Nørne; ved maadelig Flid skal alting lykkes for Dig. Grøn seer jeg Din Eng, med Blomster beprydet; Hvid- og Rødkaal zire Dine Marker; Dine Gierder bære Hindebær, og Multen groer alle vegne paa Myren. Dine Saar føde trende Lam, og hvorvel Dine Hiorder mangfoldiggøres utalligen, saa kunne de dog ikke fortære Græsset paa Din Eng, eller Høet i Din Lade. Dine Køer maske tre gange om Dagen, og alle Spande løbe over. Bækken opsvolner af Fisk, og Myren frembær selv sin Virak. Der er ingen Ende paa Din Ald, og Dine Fied dryppe af Honning. Ingen Sygdom formindsker Din Hiord, ingen Hagel afflaer Dine Blomster, ingen Hede forbrænder Din Eng. Udi Søne voxer Din Rigdom. Hvert Aar,

og Dine Aar skulle blive mange, fordobbles Din Formue, (her smilede Ingeld.) Alvorligere, end sædvanlig, saae den mellemste Søster paa hende: Nu er han altsaa ret lykkelig, men hvad er Rigdom uden Fornøielse, tænker Du uden mig at gjøre lykkelig. Lad ham besidde Hugeliks Skatter, og endda skal han være elendig. Hans Søn skal være uroeligere end andres Baagen. Han skal stedse hige efter mere, og ei være fornøiet med det nærværende. Hans Naboes fede Hiord af ti Kalve skal smerte ham mere, end hans egen af hundrede skal glæde ham. Naar en andens Buk bræger, da skal han blegne, og alene finde Glæde i sit Hjerte, naar Haglen nedslaaer hans Søsters Eng, og faaer hans egen. Han skal forvare den nygiordte Must, og den nylig bryggede Misd til næste Aar, for ei at lide Mangel; men det næste Aar skal aldrig komme. Han skal derfor hades af alle, men hans Stolthed skal ikke see det. Her skoggerloe den tredie Søster; Og ingen skal elske ham, tielent Spøg skal ei opkomme i hans Hu, og han skal ikke vide, hvad det er at skiertse; Ingen Hyrdinde skal derfor nogensinde flette Krands om hans Hoved, og Foraars-Blomstret skal ei pryde hans Linding. Den Ulykkelige! han skal ikke synes, at det er Mangel, og det skal aldrig rinde ham i Sinde, at dele sin Rigdom med nogen; thi han skal frygte for, at fattes. Han skal ei drømme uden om Græs, Høe, Saar, Gedder, Køer, Rigdom, Møye, Sinds Uroe; Aldrig skal den muntre Hyrdinde fremstille sig for ham i Søvne. Steer det engang,

og hun udrækker Haanden til Dands, strax trækker han sin tilbage; thi han tænker, at hun beder om noget. Koneløs, børneløs, venneløs, hadet, belect og foragtet skal han døe.

Sng. Da jeg hverken har Kone eller Børn, og derhos besidder nogen Formue, saa passer denne Sang sig herudi paa mig.

Fridl. Men er Du hadet af alle, er Du misforstået; hvorledes kan Du tilegne Dig sligt?

Sng. Det gjør jeg ikke heller, men takker Dig for Din smukke Sang, og naar jeg engang bliver rig, da skal jeg forære Dig = = = et = = = Ekshorn, fanget i Skoven.

Fridl. Tak for Din Gave; men jeg frygter for, at den kunde hindre, enten Dig, eller nogen af Dine Folk, fra at oppasse Dine Sager.

Amyntas og Chloris.

Amynt. **U**ndige Faar, smaae lille Dyr, hvilke
 Søleffer opvækker eders Brægen i mit Sind. Tilforn
 hørte jeg alene paa eder med Fornøielse uden Uroe,
 men siden Chloris Stemme har trængt ind i min Siel,
 synes mig i eders Brægen at høre hendes kielne Sang.
 Nu er eders Lyd mere følerig for mig, men opvækker
 derhos en mig forhen ubekendt Smerte. Jeg vil
 kaste mig ned paa Græsset, fornøie mig over eders
 Uskyldighed, og tænke paa Chloris; maaskee hun ime-
 dens driver sine Lam her forbi.

Chlor. Uskyldig var mit Hjerte, Glædde sig
 ved Lammets Syn, Naar det i klare Bække Fremviste
 sin Gestalt. Men nu er Lammets traurigt; Forsvun-
 den er den Glæde, Som før behersked' mig. I kielig
 Aftenluft Jeg her Amyntas saae; Udstrakt han laae
 paa Græsset, Og Zephyr kyssed' ham; Med gule Lof-
 den spille, Og sagte rused frem. Paa Brinken bag
 ved ene Jeg stod og saae det an. For Munden
 Haand jeg holdte, At Blad ei skulde røres Og vaagne
 Hyrden op. Sligt Dieblif af Glæde Det hele Liv
 opveier. Bort Faar, bort kielne Lam; Amyntas

ene

ene hersker Udt mit unge Bryst. Men mon jeg er ham værdig? Jo Bækken siger det; Mit Ansigt og har Tælle, Gid kun ogsaa for ham! Med Dig jeg ene vilde I Hytten boe fornøiet; Med omkringslynget Arm I Skoven vil jeg gaae; Da Lam faaer Yndighed, Da Faaret tielent bræger; Natur fornyer sig, Som uden Dig er død. Ak, at Du Smerten vidste, Og Glæden, som bestormer Mit unge Bryst tillige; Medynd Du vilde have; Med yndig Haand Du vilde De Taare tørre af, Som strømineviis nedrinde. Men af Du mig ei hør! Maaaskee en anden Dige Dit Hierte just nu rører; O uden lige Smerte, Jeg døer og segner hen. (Hun tier.)

Amynth. (som imidlertid har listet sig ganske sagte, igiennem Buskene til hende, omfavner hendes Hals bag fra, og siger:) For min Skyld skal Du ikke døe, yndige Hyrdinde. Mit Hierte har længe været Dit.

Chlor. (farer op, og siger:) Forvovne! Amynthas, er det Dig? Haver Du hørt min Sang?

Amynth. Ja, deilige Chloris; Jeg har hørt og følt den.

Chlor. Saa har Du og følt mit Hierte. See der, elskværdige Amynthas, min Haand, leg nu Din i min. Hvilken sød Fornemmelse!

Amynth.

Amynth. Som efter Tordenveir Den blide
Soel fremskinner, Saa muntret Afsyn dit Min
bange Siel til Glæde. Føel der, hvor Hjertet ban-
ker; Det døer af Glæde hen.

Chlor. Nei, lev Amynthas, lev, For mig
Du nu skal leve. O sød Henrykkelse! At elske og at
elkes; At elske den, som elsker. Mit Liv begynder
nu, For Dig jeg kun vil leve.

Amynth. See Bækken rinder her, Lad saa
vort Liv fremglide, O store Jupiter! Du Altings
Herker, Herre. Hvor klar er denne Bæk, Urørt
den stedse flyder; Vort Liv ret blive saa. Lad al-
drig Sygdoms Bee Min Chloris Bryst bespende.
Elysium du vinker, Lad smilend begge døe Udi
hinandens Arme.

Chlor. Den Dag opkomme sildig. Neen
Bellyst lad nu nydes; Ublandet Fryd skal hvile
Paa vore Læber her. Som Honning er Dit Kys;
Langt sødere end Mælken. Dit Syn mit Syn op-
lever; O Glæde uden Lige!

Amynth. Stillitsen freidig quidrer; Triften
flaer saa høit. Hvo kunstig triller saa? Det Natter-
galen er. Hver Fugl jo glædes ved Min Cloris at
bese, Af Glæde svinge de. De snable sig med Fryd,
Vor Lyst de og vil følge.

Chlor.

Chlor. Tier I Fugle, Bliv 'taus du Nat-
tergal; Amyntas taler, Liffigere end Bogfinken, Yn-
digere end Vagten. Holder op at siunge, Min Rie-
reste taler, Sed er hans Røst, I berøve mig hans
Ord. I siunge for Dret, Han siunger ind i Hjertet.
Hvilken Gld! hvilken Lue Giennemløber mine Nærer.
Det nu kan jeg ei bære min Lyksalighed, Lad mig samle
Kræfter paa Dine Læber; Ik Du rører mit Hjerte;
Mit Bryst hopper mod Dig af Glæde.

Amynt. Ei undres jeg, at Paris tog Helena;
Bort Rigdom, bort Ære, Elskov er alt. Vel, at
Paris ei saae Dig, Chloris, Du Deiligste blant Pi-
gerne. Dine sorte Dine have fængslet mit Hjerte,
Med Din Haand emslynger Du mig. Ik, at vi
kunde blive til een. At see Dig, at elske Dig, er
eet; Paris vilde have glemt Helena, thi her er
mere end Helena.

Chlor. Paris var Konge-Søn, Men Du er
min Hyrde. Ei var han saa deilig som Du; Kunde han
elske som Du? betragt Dig i Vækken, og døm; Hvilke
Haarlokker, brune Lopper! Yndig smile Dine Dine,
ligesom Maanen i Vækken. See Fuglene snables, de
sukke af Elskov. Skalkagtig leer Din Mund, kys mig
engang. Amyntas, min Amyntas, salig fülle Hyr-
derne prise mig, salig, fordi jeg er Din. Hyrdinderne
falme, de have alle mistet Dig. See Krandsen faldt
af mit Hoved, Du ruffer mine Haar. Skalkagtige

Amynthas, sæt dem igien til rette, og knyt dem i Knude.

Amynth. Hvor smukt siagre de sorte Haar om Dine Kinder, Natten er ei sortere, og Dagen ei klarere end Dit Ansyn. Lad mig kysse dem, de sorte, de krusede. Jeg vil knytte dem til mine; sønderriv da de Lænker, om Du kan.

Chlor. Med langt stærkere Lænker er jeg bundet til Dig, med Kierligheds Lænker. Lad Knuden derfor løs, knyt op, og sig i mine Dine. Der, der staaer Amynthas malet, den skalkagtige, den blide Amynthas; Kielen er hans Smil, og Elskov pryder hans Kinder.

Amynth. O Venus! Lad vor Lyksalighed vare. Ei begierer jeg, at den skal formeres, thi det er umueligt; men lad alle Nar blive, som dette Dieblif; Lad Chloris altid blive Chloris, og Amynthas den yndige Dreng; saa skal Granat-Æblet ei mangle paa Dit Altar, og Saarets Blod udgydes til Din Ære.

Chlor. De beste Lam skulle døe for Dine Fødder, og Krandsse pryde Din Tinding, naar Chloris kun altid maae blive den samme for Amynthas. Ei beder jeg om, at elske den gamle Amynthas, som den unge, thi mit Sind er uforanderligt. Den unge, den gamle, den syge, den friske Amynthas er altid Amynthas, altid liflig, og boer i dette Bryst. (Hun trykker ham op til sig.)

Amynth.

Amynt. Men Chloris, yndige Chloris, til-
 lad mig at bede Din Fader, at jeg altid maae kalde
 Dig min, at Hymen maae svinge sin Fakkell over
 vore Iffer. Intet ondt Die skal da mere adskille
 os; lad Kragen raabe paa høire eller venstre Side,
 det anfægter mig ikke.

Chlor. Saa skal det være; Med Haand i
 Haand, med sammensnoede Arme, ville vi gaae til
 min Fader; Fader, vil jeg sige, lyksaliggjør din
 Dotter, lad Amyntas blive min.

Amynt. Min Faders Knæ vil jeg omfavne;
 See her din Søn og hans Lykke. Lad Chloris blive
 min, og intet mangler. De samme Fædre see mildt
 ned paa os; Vor Lykke er Deres.

Amymone, eller den døende Moder.

Stille var det, og Maanen beskinne de Væggen i Hytten. Nær var jeg at indseve; Et Dnske herskede kun i mit Hierte: Guderne tage fra dine Dage, og legge til Amymones. Men i det samme hørte jeg en Stønnen, og en svag Stemme: Epicharis skynd Dig, lad mig velsigne Dig og døe. Hurtig sprang jeg op, og saae ved Maanens Skin den bedste Moder bleeg, mat, døende. Den kolde Svædd trillede ned af hendes Kinder. Med den høire Haand understøttede jeg hendes Ryg, og med den venstre det kiere Bryst. Hun slyngede sine Arme om min Hals. Farvel min Dotter, sagde hun med en mild Mine, Guderne bevare Dig. Af Amymone, kiereste Moder, ei tænkte jeg at opleve Din Død, men Guderne kunne maaskee endnu skienke Dig Livet, paa ny til mig. Gudernes Villie skee, svarede den ømme Moder; Dog best følges Naturens Orden, naar den Gamle døer førend den Unge. Intet tænker mig, uden at efterlade Dig, som en atten Aars Pige ugift; Derfor, saasnart Du saaeer brændt mit Legeme til Aske, saa tank paa den unge Amyntæ Kiærlighed. Der ere mange langt rigere blant Hyrderne, men ingen tænker saa ædelt som han. Nei, Amymone, Din Villie er mig vel en Lov, men hvorledes skulde jeg saa hastig kunne glemme Dig? Kiære Epicharis, sagde den ømme

samme Moder, og trykte mig i det samme til sit Bryst
 med svage Hænder, Hedre ærer man de Ufdøde ved et
 roligt Sind, end ved Sorrig. Best er det, at følge
 deres Spor. Jeg har været Hustru og Moder, bliv
 Du ogsaa Hustru og Moder, det er Din Pligt og Be-
 stemmelse. Om en Tid skulle vi og savnes i det liflige
 Elysium. Ak, min Siel higer efter Dig, o Elysium,
 og hvilken Glæde vil det da være, naar du fører til
 mig andre Aristodemer og Amymoner. O Epicharis!
 hvorledes kan Du alene sørge for min efterladte Hiord;
 men naar den stærke Amyntas kommer Dig til Hielp,
 da vil Møien forsvinde. Det kielne Faar, som spiste
 og drak af min Haand, det anbefaler jeg Dig. Plei
 vel den Myrthen-Hække, som Aristodemus plantede
 med egen Haand. Nu min Dotter! Elysium kalder
 ad mig; Jeg seer allerede Din Fader; Lev vel, lev for-
 nøiet, elsk Amyntas, og tænk paa Amymone og den
 Glæde, hun snart nyder. Hun gjorde ligesom et For-
 søg for at ville reise sig, og give mig det sidste Kys;
 men hun sank tilbage, og hendes Aand veeg fra hende.
 Glæde smilte paa hendes Læber, og en sød Røe var
 udbredet paa hendes Ansigt. Guderne lade mig leve
 som hun, og siden døe som hun. Guderne lade mig
 blive lige saadan Moder og Egtefælle, saafremt de
 værdige mig disse hæderlige Navne. O Amymone! Gid
 dit Liv og din Død aldrig gaae mig af Minde, og gid
 jeg stedse erindre mig den bedste Moder.

Regner og Svanhvide.

(taget af Saxonis anden Bog, Pag. 22; 24.)

Regn. Skammeligt er det, at jeg, som Konge-Søn, maae her ved min Stifmoders Ondskab være dømt til denne lidet berømmelige Haandtering, at vogte Qvæg. I Stedet for at behandle Sværd, Bue og Piil, maae jeg den hele Dag løbe om, for at opføre Kæer og Stude. Andre Prindsen ligge ude paa Krigsskibe, og vinde baade Ære og Bytte i Orlog og Ledingsfart, og jeg derimod hendriver min Tid i en nedrig Forretning. Men hvad skal jeg gjøre? Sætte mig op imod min Fader? Der- til er jeg baade for svag, og om jeg end var stærk, saa var det dog ikke billigt. Derfor maa jeg oppebie Ti- den, som Odin har bestemt til at befrie sin Ætkom. Dersom kun Svanhvide ikke faaer min Skiebne at vide; thi jeg kiender denne muntre Prindsesse, hun vil da vist ile, for at befrie mig, og o Skiendsel, om hun faae mig i saadan Tilstand. Men jeg hører no- gen komme; jeg maa løbe at skiule mig, thi det kunde være een af mine gamle Bekiendtere.

Svanh. Wie gode Hyrde, wie; Du kan des- uden ei undgaae min raske Hest. Veed du ikke, hvor Prinds Regner opholder sig? Thovildæ Ondskab skal have fordult ham.

Regn.

R e g n. (For sig selv) Al det er Svanhvide selv Jeg kiender hverken Regner eller Thorilde; Hyrden bekymrer sig kun om sin Stav og Pose.

S v a n h. De Svenske Hyrder pleie dog at kiende og elske deres Prindses. See, dette Guld-Armbaand skal være Dit, om Du vil sige mig Regners Opholdssted.

R e g n. Om Kæer og Stude kan jeg give Dig Beseed, men Regner kiender jeg ikke.

S v a n h. (stirrende paa ham.) Denne Stemme trænger ind i mit Hierte; den ligner Regners. Du er jo selv Regner.

R e g n. Jeg Regner! Naar blev Hyrden til Prinds? Uden Tvivl er Regner en modig Herre, og han skulde fornede sig saa dybt?

S v a n h. Net; Heri kiender jeg ikke Regner. Den Regner, jeg gav mit Hierte til, havde Spyd i Hænde, og denne har en Stav. Hin Regner bar Skiold paa sin Skulder, og denne bær en Pose. Min Regner jog tapre Mænd paa Flugt, og denne vogter Kæer. Men kast dette uværdige Redskab bort, og især Dig igien Heltedragt, strax kiender jeg min Regner. Samme Gang, samme Bert, samme Ansigt, samme Diekast. Det nytter ikke, at Du forstiller Dig; Alene

noget pynteligere var han; men her rinder klart Vand i Bækken, som snart kan astoe Dine Pletter.

Regn. Aldrig svingede min Haand noget Spyd, aldrig beklædte Brynje mit Bryst, aldrig var jeg i Herresal, og endda skal jeg være Regner.

Svanh. Feige og frygtagtige Træl, skabt til at følge Koen, og at holde Bøtten for Malkepigen; Du tør af Frygt ei være Regner.

Regn. Jeg vil ei være Regner, fordi jeg er ikke ham; men hvorvel jeg er Træl, saa frygter jeg dog ikke for nogen vred Mands Nafsyn, og jeg turde gaae i Kamp, mod hvem det skulde være, undtagen mod Thor, for hvilken alle Guder selv skielve; Og vel Dig, at Du er Kvinde, thi ellers skulde Din faade Mund komme Dig dyrt at staae.

Svanh. Saa taler Regner og Trællen ikke. Sæt dog al Forstillelse til Side, og vær ei længere undseelig for Din Kiereste. Gaae i Spidsen for vor Hær, og hevn Dig paa Din Stifmoder og hendes ugudelige Anhang ved deres Død.

Regn. Jeg hverken er, kan, eller vil være Regner.

Svanh.

Svanh. Nu vel; Uden Dig skal jeg bestorme Sigtun; Dansk Blod rinder i mine Aarer, og aldrig har endnu nogen Dansk taalt Forhaanelse. Op I mine Mænd, I Kæmper, I Danske Helte; Affstraffer Thorilda, bader eder i hendes affkyelige Blod. Med dette Sværd skal jeg giennemføre Hundings Bryst, og uden Dig bestige det Upsalske Kongesæde.

Regn. Af spar Hunding, min Fader! . . .
Nu nytter det ikke længer, at fordølge mit Navn. Jeg er Regner, men uværdig at være den stolte Danske Prindsesses Beiler.

Svanh. Værdig, saasnart Du viser Dig i Din forrige Gestalt.

Regn. Men en Fæhgyrde omfavne Skioldungers Afkom?

Svanh. Skioldunger, og Freyrs Et passe sig vel sammen.

Regn. Jeg er pialtet, og bær sønderrevne Klæder.

Svanh. Et ædelt Hierte kiendes og under dem.

Regn. Jeg er fort og skiden.

Svanh. Bandet givr reent.

Regn. Jeg har vanæret min høie Byrd ved at adlyde en ond Kvinde, og at paatage en Træls Skikkelse.

Svanh. Følg mig, tvæt Dig i Dine Fienders Blod, og den Skiændsel er strax afstoet.

Regn. Gierne gjorde jeg det, om Spyd ei skulde løstes imod min Fader. Hvorledes skulde jeg møde ham i Strid, og ei skifte Farve?

Svanh. Nu har jeg min Regner igien; Hyrde-Dragten har dog ikke qvalt det Kongelige hos ham. Du skal drage med os, Du skal stride; men ei paa den Fløi, hvor Din Fader er. Overlad ham til mig, og jeg skal skaane hans Liv, ligesom det var Dit eget.

Regn. Men jeg sidde paa Thronen, imedens han lever?

Svanh. Det skal Du ikke heller, thi naar vi have vundet: og Seieren ere vi visse paa, thi Danske stride; da ville vi lade ham blive paa Konge-Sædet, og alene forsikre Dig Thronfølgen efter ham, thi den tilkommer jo Dig, og ei Thorildæ Unger.

Regn.

Regn. Svensk er jeg, og dog figte mod Svenske! For hvem er ogsaa min Faders Tapperhed ubekjendt? at overvindes og at døe, er eet for ham.

Svanh. Forurettelser bør hevnes. Alle ærlige Svenske ønske den retmæssige Arving paa Thronen. Meget maae overlades til Skiebnen. Strid, døe, Svanhvide dør ved Din Side; Strid, vind, Svanhvide ligger i Dine Arme: Strid ikke, Svanhvide bliver aldrig Din.

Regn. (Han rækker hende Haanden) Fader, Fæderneland, Guder forsvinde, Svanhvide er alt.

Den goddædige Hyrde.

Lycón, Damoetas og Cimon.

Lyc. Væe mig Elendige, hvad skal jeg svare min Herre, naar han tæller Faarene og savner de tvende. Siger jeg Sandhed, at Ulven har taget dem, saa enten troer han mig ikke, og mener, at jeg føier Løgn til Tyverie, eller og beskylder mig i det mindste for Efterladenhed, og den kan jeg ikke ganske frikende mig selv for.

(Han græder.)

Dam. Kiere Lycón, hvorfor græder Du? Andres Taare udlokke mine.

Lyc. Edle Damoetas! Ulven har borttaget tvende Faar af vor Hjord, og Menalcas er min Husbonde.

Dam. Det vil sige saa meget, at Møllen bliver Din viffe Løn. Arme Lycón, mig ynkes over Dig; gaae til mine Hiorde, og udsøg to Faar af samme Størrelse og Farve, som dem Du haver mistet.

Lyc.

Lyc. Min Tunge formaaer ei at fremføre den Tak, som mit Hjerte er fuldt af; men Guderne, der lønne fromme Gierninger, skulle lønne Dig.

Dam. At hielppe en Ulykkelig, er Belgierning imod sig selv; derfor er al Tak overflødig.

Lyc. Tillad mig at spørge: Hvorhen Du agter Dig med den store Spand Mælk, da det ikke endnu er ved den Tid, at Arbeidsfolkene i Marken spise?

Dam. Mælken er gaaet fra den stakkels Thestylis, og som hun er fattig, saa ere hun og Barn nær ved at omkomme af Hunger. Jeg bærer derfor dette lidet Mælk til hende, at hun dermed kan vederqvæge sig og Søn. Men tie stille hermed, at ikke andre faae dette at vide. Thi ingen uden Bedkommende bør vide Belgierninger, saasom Fornøielsen er ellers borte. Dig kunde jeg ikke afflaae dette, siden du har skaffet mig saa stor Belyst i Dag. Men jeg maae ile; thi medens jeg her taler, forsmægter Thestylis.

Lyc. Den guddommelige Mand! Han gjør Godt, og vil ikke at andre skulle vide det; han ligesom undseer sig ved sin Gavnildhed. Andre kunne aldrig nok udbasune det mindste Gode de gjøre, og denne søger med al Flid at skjule det. Hvilken Mand! Men see! der kommer Cimon; Han er nøie kiendt med

Da:

Damoetas. Jeg maae give mig i Tale med ham, for ret at udforske Damoetæ Goddædighed; thi større Fornøielse kan ikke være, end at høre tale vel om sine Venner. See hid, kiere Cimon! til een, som længes efter at tale med Dig.

Cim. Er det Dig Lycon? Du er ret en god Dreng, men jeg beklager ofte Din Skiebne, at Du har saa haard en Herre. Vil Du maaskee søge Naad hos mig?

Lyc. Nei Cimon; Din Ven Damoetas har nylig beviist mig en ulignelig Belgierning, derfor brænder jeg af Attraae efter, at høre denne goddædige Hyrdes øvrige Belgierninger.

Cim. Den Attraae er priselig; men at opregne alle Damoetæ ædle Gierninger, er umueligt. Thi alle Dage betegnes ved dem. Det vil vare længe nok, at fortælle de fornemste, og derfor ville vi imidlertid sætte os under denne Ceder.

Lyc. Ligesom Du vil. Gid hans Navn og Gierninger stode udgravede i Cederen!

Cim. Hans Fader efterlod ham anseelige Hiorde af Æsler, Køer, Saar, Gedder; efter Lovene hørte alting ham til, og han var ikkun forbundet at underholde sine tvende Søstre, og naar de giftede sig, da

at

at dele Huusgeraadet med dem. Men han lod sig ikke nøie med, selv at udsøge værdige Mænd til dem; han gav dem endog Frihed paa Bryllupsdagen, hver at udlede 200 Stykker Qvæg af hans Fjorde, hvilke de selv vilde, og da de, saavel som deres Mænd, vare undseelige over, at modtage saa stor en Gave, og sagde, at han forarmede sig selv, svarede han: Man beriges altid, ved at giøre Vel imod andre. En gang traf han Alphoesiboeus i Begreb med at stiele et Lam fra sig, og som han tiltalede ham haardt, thi jeg kan ingen Uret lide, sagde han, og den anden undskyldte sig med, at den yderste Nød og Hunger havde drevet ham hertil, saa forespurgte han sig hos Naboerne, om det forholdt sig saaledes, og da de bevidnede Sagens Rigtighed, da lod han ham ikke alene gaae, og beholde Lammet; men sagde endog: Tag Moderen med, thi de ville ellers længes efter hinanden. Kort efter bebreidede en ham, at han havde været utidig god imod en Tyv; den er ikke Tyv, svarede han, som i yderste Trang tager kun til Livets nødvendigste Ophold, thi alle Mennesker have Ret til at leve og til at spise; men den Rige er Barbar og Tyv, i hvis Egn nogen vinkommer af Hunger. Hans Bord staaer aabent for alle Fattige; Frugterne i hans Hauge tilhører enhver Forbigaaende; Utallige Syge og Nødlidende faae jevnlig Mad tilsendt, uden at vide, fra hvem den kommer; Dette ene røber ham, at enhver nu veed, at ingen paa ti Mile rundt her omkring, tænker som Damoetas.

Lyc. Den godbedige Mand!

Cim. Siig og den lykkelige. Midt i sin Hauge har han oprettet et lidet Tempel til den godgiørende Zeus, og der aflegger han sin Bøn til ham to gange om Dagen, ved Solens Opgang og ved dens Nedgang, og hvad mener Du vel, at han da beder om?

Lyc. Om Sundhed, et langt Liv, at det maae gaae ham og hans vel! Om Formerelse af sine Hiorde, for at kunne gjøre Godt imod andre!

Cim. Nei, han beder saaledes: Du store og du gode Zeus, hvis Magt og Godhed have ingen Grændser, Du gjør vel imod Menneskene, uden derfor at vente nogen Belønning; lad mig herudi ligne dig, og alene vente den af din Haand i det yndige Elysium; lad mig elske alle Mennesker, som mine Brødre; viis Din Naade mod mig i Dag, ved at give mig Leilighed til at lade dem faae det som er deres, og skänk mig og Mine intet Godt, uden for saa vidt, at jeg lader mine Brødre nyde Deel i den Bessignelse, som Du giver mig; lad mine Naboers Euge, Hanger og Hiorde trives, og lad dem bære dobbelt mere end mine. Saa bad den ypperlige Mand, og jeg stial mig til at høre denne Bøn bag Citron-Buffen.

Lyc. Den ulignelige Mand! Glæde og stille Noe maae stedse boe i hans Hierte.

Cim.

Tim. Derfom Du haver Tid dertil, faa vil jeg forefjunge dig den Sang, fom Mycon har gjort til hans Vere; thi min svage Tunge formaaer ei varedig at prife ham.

Lyc. Hvorvel jeg fkulde efter given Tilladelfe af Damoetas hente to Gaar i hans Hiord i Stedet for de tvende, fom Ulven haver revet ihjel af min Herres Hiord, faa vil jeg dog bie; thi jeg haver det Haab til den algode Zeus, at han bevogter mig for Ulempe, da jeg fætter mig i Fare, for at høre tale om en Mand, fom i Dyder flægter ham paa.

Tim. Hør da Mycons Sang: Zeus faae paa Jorden, Mørkhed herfkede allevegne, thi Medlidendhed, Goddædighed og alle godgjorende Dyder vare bortvegne; Jeg vil fabe Damoet, fagde han, og Gudsfrøgt fmilte. Lyft blev det paa Jorden; Hunger, Mangel, Armed forfvunde; Muntre Dreng og glade Piger frunge fig nu i Kreds; Fryderaab hørtes, hvor før alting var tyft. Himmelfke Godgjorendhed, Du binder Menneffe-Slægten faammen; Du giver, at de føle deres Broderfkap. Ubeftendte, behagelige Fornemmelfer groe i deres Siele; De finde, at det er faligere at give, end at tage. Damoet viser fig: De Smaae omfavne hans Knæ; De Mindre række Hænderne ud imod ham; Pigerne fuge Blomfter for hans Fødder; Karlene behænge ham med Krandsfer; Fra Mødres Bryfte opftige utalte og hermelige Sukke

og Betsignelser til Himlen: Mægtige Zeus! lad vor Fader overleve os, thi hvo skulde ellers sørge for vore Børn; Mændene raabe høit: Zeus lyksaliggjøre dine Trin, du vor Beskytter og Hjælper; Den Gamle humper hastig frem paa Krykken: Lad mig nyde det rare Syn, stønner han ud, at see den som gjør godt, for at gjøre godt. (Damoetas gaaer med nedslagne Pine, løfter dem undertiden op til Himlen, og siger:) Fader Zeus, hvi belønner du saa overflødigen, da jeg dog gjør intet uden min Pligt, og har altid Fornøielsen og Fordelen deraf i mit Hierte. Elskværdige Damoet! Dit Navn, Din Hukommelse skalle evig vedblive; Achilles var tapper, men grim. Agamemnon stridbar, men stolt. Ulysses flog, men underfundig. Du derimod er Godheden, Oprigtigheden selv, Du synes ei alene at være god, men er virkelig god, Dit Hierte viser sig aabenbare. Estertiden skal prise Dig salig: Men hvad er vor Noes? Zeus skal tage Dig til Regel, naar han veier Fortienester, og ligesom nogen i Dyder kommer Dig nær, saa skal han og nærme sig Zeuses Throne, men du skal sidde nærmest op til ham.

E y c. Hvormed skal jeg giengielde Din Sang; Min Evne er ringe; Hiertet maae bøde paa Mangelen. Men der kommer Damoet tilbage; Hvilken Noelighed i hans Ansigt; Af Zeus, giv mig ikke hans Formue, men hans Glæde.

D a m.

D a m. Kiere Lycon, endnu her? Jeg vil haste hjem, for selv at sende dig Faarene.

L y c. Cimon og jeg have her behageligen fordrevet Tiden, med at tale om den beste Mand, om Damoet.

D a m. Om mig? At opfylde sine Pligter, er let; dette Bryst føler idel Glæde derved. Egennytte driver mig dertil.

C i m. Gid alle vare da egennyttige som Du.

D a m. Solens Hede paaminder os om at søge Skygge. Du Lycon følg med og annam Faarene; Jeg vil skienke dig en smuk Hyrdestav for den Angest, som du haver udstaaet; og du, min kiere Ven, tag til Takke med et tarveligt Maaltid.

C i m. Men hvor Glæde hersker, hvor Frihed og Fortroelighed oplive alle, hvor Easten, trykket af de friske Druer, paaminder os om at yde Tak til Zeus, den Mægtige og Store.

Hrolf og Einar.

Hrolf. Intet er dog lykkeligere, end at være sin egen Herre, at staae under ingen, at smage Frihedens Gødhed, da arbejder man med Lyst, thi eens Værn nyde godt deraf, og Efterlægten høster Frugten af Forfædrenes Nøie.

Ein. Det kan jeg desværre ei sige, thi endskjønt Thorgrim ikke er den værste Herre, saa falder det dog meget tungt at arbejde for andre, og at være overbeviist om, at vore Værn skulle friste samme Skiebne som vi selv, og alt hvad man slæber for, at være spildt.

Hrolf. Derfor har jeg heller ingen Trælle til at dyrke mine Jorder, thi jeg bær Afstøje for at see min Broder i Trældom. Daglønnere, fric og muntre Folk, stræbe for mig. Hvor frydefuld gaaer jeg til min Hvile, fordi jeg er overbeviist om, at mit Arbeide er bleven forrettet, uden at nogen sukker over mig.

Ein. Ak, at alle tænkte som Du; Landet vilde da snart sees dyrket allevegne; Beiene vrimle af Mennesker. Men nu betager Mangel endog den Tanke,
at

at see blid paa den yndige Næse, og hvorforre skulde man avle Odelebaarne til Elendighed?

Hrolf. Dersom Tiden tillader det, saa vil jeg fremsætte den Sang, som jeg haver giort om Frihedens Fordele og Trældoms Unkværdighed, og imidlertid ville vi hvile os under denne grenede og tatte Furre.

Ein. Med Fornsielse vil jeg høre paa Dig, og for en Tid glemme min Jammer; desuden kan jeg ikke blive elendigere end jeg er, om end min Herre blev vred paa mig, da saavel Onske som Haab ere mig betagne.

Hrolf. Edle Frihed, Du Odins Gave,
Medstig fra Alfaders Sæde, Og opliv min Sang.
Du giver Sielene Kraft at tænke og at handle. Ved
dig beseiles Havet, Ved dig opgraves Jordens Ryg,
Helte opklækkes ved dig. Fienden kom, Trællen saae
ham og flyede; Thi han havde intet Fæderneland.
Den Frie satte sit Bryst til en Værn; Her igiennem
maae du bryde, Om du vil sætte Fod paa mit Land;
Den Stolte saae ham, Og veeg tilbage. Grøn seer
jeg Marken; Gult, hvidt og blaat prunke i den.
Straaene kunde ei bære deres Vyrde, Og Hænderne
forflaae ei Alt afmeie Freyrs Gave. Lyden af Lurer
og Piber Tone allevegne i mine Øren. Den zittrende
Luft fører den glade Og frie Sang til mig. Med

egen Svend Vedugges min egen Jord, For mig arbeide mine Hænder, Hustru og Børn skulle Engang glæde sig derved, Og sige: Sædt hvile dine Been! Ingen myndig Herre skal Nyde Frugten af min Møie; Ei skal han udjage min Afkom, Og hovmodeligen sige: For mig have I arbeidet, Eders Svend, Eders Nattevagt, Eders Beføstning, Det altsammen er mit; Nei, Frihed omgierder mine Egne, Og jeg træder paa egen Jord. Disse Ord giennemtrængte min Siel, Og den blev stor ved Frihed. I det samme forblindedes mine Dine Ved et klart skinnende Lys, Men efter nogen Tid Saae jeg en herlig Skabning Staae for mig, iført Hvide glimrende Klæder; Majestæt lyste af hendes Pande, Edle Stolthed af Dinene, Hvert Smil forkyndte Lyksalighed. Enten er du Freya, Eller Frihed, sagde jeg; Men det Mod, som fremkinner Af dine Dine, viser, At du er den sidste. Ja, svarede hun, jeg er Frihed, Som saa mange af dine Landsmænd miskiende; De holde deres Medbrødre I en skammelig Trældom, Kiende ei Menneskets Værd, Og sætte samme Priis paa ham, Som paa Lastdyret. Stokken skal udrette, Hvad de ikke ville ved Fornuften. Jo uslere, mere gusten, Medslaget, hviet til Jorden Deres Medborger seer ud, Jo større synes de sig at være. Men Tiden kommer, Den kommer snart, Da Norge med rette Ska! kaldes frie, Og ingen Trælle mere findes; Da skal Nordmanden, Blive virkelig stor, Edle Følelser opkomme I hans Siel; og Frihed Udvide hans Hierte. Men det Folk, som Skioldunge-

Wetten

Etten behersker, Skal under et nyt Og hæderligt Navn
 Sukke under Trældoms svære Byrde, Og smaaesieledede
 Herrer Skulle agte deres Jagthunde Og de ædle Men-
 nesker, Som føde dem, lige meget. Bold, og Ty-
 rannie Ville da beraabe sig Paa Hævd, og den Herre,
 Der meest plager sine Brødre, Vil ansee sig for flo-
 gest. Hytten skal forfalde, Træet fortørres, Barnet
 vantrives, Ugeren begroes med Ufrud, Qvæget van-
 smægte, Engen visne, men Herren skal fedes Ved an-
 dres Ulykke, Trives ved Jammer, Glædes ved Sør-
 geskrig, Og mene Uret at see, Naar man troer, At
 den Uffe Ogsaa haver Rettigheder. Forbandet være
 Dagen, Som drog Hovmod af sit Mærke, Som satte
 Priis paa Mennesket, Ligesom paa Fæet; Et evigt
 Mærke skule den. Og mærkt blev det, Og Friheden
 forsvandt, Og min Sang forvirres; Dødsighed betager
 mit Hoved; Let udslukker Trældom Sielens Gnist.

¶
 Ein. Ja, vel kan den udslukke. Da Frihe-
 den besjungeedes af Dig, da glemte jeg min Tilstand,
 men nu, nu føler jeg Trællen i sin ganske Bidde; Mod,
 Lyst og Sands forgaae ved at betænke, at jeg og Af-
 kom i tusinde Leed ere dømt til Jammer og Nød.
 Jeg saeer, en anden høster; Jeg planter, en anden
 spiser Frugten; Andres Høst er mit Arbeide. Intet
 nyder jeg frit uden Lusten. Hvo derfor arbeide mere,
 end yderste Trang udfordrer. Nei, æd og drif min
 Siel, og dø. Af maatte mine Børn i det mindste
 opleve den glade Dag, da alle Nordmænd skulle worde

frie. Thor, hvis Guddom Du tiener, paa hvis Altar Du som Præst daglig bringer Offer, har vel aabenbaret Dig denne Dag?

Hrolf. Gunders Hemmeligheder tør jeg ikke røbe. Vær imidlertid ved saa freidigt Mod, som mueligt, og betænk, at Norderne tildele enhver sin Skiebne. Utaalmodigheden laster jeg dog ikke hos Dig, thi Grunden dertil er alt for retmæssig, og hvo maae ei segne under Byrden af evig Trældom, Armod og Jammer for sig og sine? Men Tiden er nu at ofre til Thor; Annam derfor denne Trøst tilsidst: Alfader skal engang dømme den ganske Jord, den fromme Træl skal indgaae til Gimles Glæde, men den ubarmhertige Herre til Nastronds Qual, og Forskiel imellem Herre og Træl skal ei findes mere.

Bacchi F est.

Tvende Bacchanter, Silenus og Egon.

(Scenen er i Sicilien, da Hiero den Anden regjerede.)

1. Bacch. Lader os hoppe og raabe, Thi Bacchus kommer; Glæde og Lettsindighed følge ham.

2. Bacch. Bort Sorg, bort Bekymring, Bort Lycæus kommer; Viinkilder springe op Ved hvert Trin han gaaer; Satyrer og Fauner dandse for ham.

1. Bacch. Mennesket gif ene, Misnøiet og traurig; Bacchus lod Den frydefulde Saft Flyde i Beggeret: Drikker og bliver drukne, Tumlér af Glæde, sagde han, Og Verden blive snever for eder.

2. Bacch. Liffige Drik, Nectar bliver Vand, naar du smages; Den Fattige sidder paa Konge-Thronen, Naar dine yndige Dunster fylde hans Hoved; Beileren naaer sine Dnsker, Hyrden besidder tusinde

Hiorder, Haabet slaaer aldrig feil For Agerdyrkeren,
Saa længe Du Ei feiler i Kruset.

1. Bacch. Hisset seer jeg Silen komme,
Krandsen faldet er af Hoved, Tværs sidder han paa
Æslet, Og alle Miner vise, At han er fuld af Bacchus.

2. Bacch. Lyksalige Mand, som glemmer
Verden og sig selv; Som stedse bortjager den gamle
Tummel ved en nye; Dine Dage forsvinde, uden at
Du tæller dem, og Dig intet fattes, naar kun Kan-
den altid er for Din Mund.

Sil. Søde Bacchus, jeg Dig priser, Vinen
gør mig altid glad, Brune Piger andre elske, Men
jeg Vinen kun har kier, Jupiter han Nectar valgte,
Ehi han Vinen kiendte ei, Naar kun Kanden aldrig
tømmes, Hele Verden maae da falde, Jeg dog freidig
siunge vil. Fuld i Gaar, fuld i Dag, Aldrig jeg
mig ædrue mindes; Tanker jages bort ved dig, O du
søde Druesaft, Dyr at ligne Attraae er, Og bekym-
ringeløs at leve, Det er Deel og Lodden min, Toffer
gruble kun paa det, Som de ikke kan begribe, For at
kiende Livet ret, Glemme de at leve her. Nei frisk
Mod, Lad Cithar høres, Og den brumlende Trom-
pet, Skalmey skal mit Sind fornøie, Men o Kande
du er best, I din Bug reen Bellsyst findes, Throner,
Piger, Klogskab viig, Vinen er den største Glæde,
Vinen er mit Lives Lyst.

I. Bacch.

I. Bacch. Som en Klog Du taler her, Daarer laste kun Dit Væsen, Mid paa deres Tunge sidder, Uvind udi deres Bryste. O! at Casten engang maatte, Rildre deres barket Gane, Strax de Randen viide kryste, Op til brændend' Bryst og sige: Af, at vi saa længe have, Særnet dig vor Glæde, Fryd; Gid vi dør med dig for Mund, Ogi Lovsang til vor Bacchus.

2. Bacch. Men see engang, just paa denne store Dag, indviet den godgiørende Bacchus til Ære, paa hans Fest, just da vanærer denne Hyrde saa frydefuld en Stund, og drikker Vand, der rinder ud af Klippen. Hør! hvad heder du?

Æg. Ægon er mit Navn.

I. Bacch. Det passer sig ret paa Dig. Men hvorfor drikker Du pure Vand paa Bacchi Fest?

Æg. Fordi jeg haver intet andet.

Sil. See, Randen jeg Dig rækker Med klarest Druesaft, Det rene Vand af Bækken Al Værd mod den vist taber, Drif een, ja tvende gange, Og. tre, om du saa vil, Ved Guddoms Kraft vor Bacchus, Han magte, at den ikke Af nogen tømmes kan. Vær fattig, Rig Du bliver, Vær syg, Du bliver frisk, De muntre Sange lalle Paa sør uvante Tunge, Lad Kierlighed kun vige, Ei Møe om hun er brun, Et
de

de med hvide Kinder, Dit Hierte røre fulte; Thi
 Binen alting er. Om end fortøiet Pige Engang Dit
 Sind bevægte, En søie Tid lad vare, Til Kanden
 strax du vende, Der, der, du Elskov drukne, Og
 alle Sorger med, Nyde Verden du dig skabe, Og nu
 ad Hiorden lee.

2. Bacch. Men bær du ikke mere Agt for
 Silen, end at lade ham række Dig Kanden saa længe;
 Fort, tag den af hans Haand, og deel Glæde med os.

Ug. Nei, Vandet er sundere, og eders Glæde
 forekommer mig heel sølsom; J ville, at jeg skal glem-
 me min Phyllis, min Hiord, mig selv og den ganske
 Verden. Har mange Tak, jeg vil føle min Glæde,
 og Phyllis bytter jeg ikke bort for al Bacchi Vin.

Sil. Jeg gierne Dig tillader Med Phyllis
 Spøg at drive, Naar hun Dig ei behersker; Lad andre
 Piger nyde Deel i Dit muntre Sind; Men ingen
 bør Dit Hierte Til Eiendom indtage, Det Binen hør-
 rer til. Med Krus i høire Haand, Den venstre om
 Din Phyllis, J Morgen om en anden, Og saa hver
 Dag paa Raad, Det Livet ret forsøder, Og giver al
 Nyde let. Dog uden Pige, Nymphæ, Er best hver
 Dag at drive Ved Binens søde Kluk. O Kande,
 søde Kande, Du meer end Livet er.

Ug.

Og. Nok mærker jeg, at I ikke kiende de
 rolige, de stille, de indtagende Fornøielser. Vel smar-
 ger Vinen god, men kun til Maade; Den Syge bør
 vedergvæge sit Hjerte ved den. Men da jeg ikke kan
 svinge som I, saa vil jeg sige eder en Sang, som
 Bion har gjort om langt andre Følelser: Skyggesfulde
 Lunde, hellige Stæder, I med Mos begroede Stene,
 Mindende Bænder og faldende Vække, I med Grana-
 ter og Figen tilbakte Huler, I røre mit Hjerte. Lifiig
 lyder Faarets Brægen i mine Øren, Yndig er det at
 see Geden paa Klippen. Roe, din Brølen er ange-
 nem, og Hestens Brincken er ei uden Følelse. See
 Matten beklædes med Mørkhed, Lynild iler slangeviis
 frem over Marken, Torden brøler med sin Røst,
 Dog skielver dette Hjerte ikke, Thi Uskyldighed boer i
 det. Nu fornyer Naturen sig, Solen fremtræder, og
 Stjernerne svinde bort, Fuglene quiddre i Skoven,
 Fiskene springe i Vandet, Perleedraaber hænge paa
 hvert Blad, og Sole vise sig i hver Draabe. Utter
 fremvælder Søen Maaner i hver Bølge, Og Natter-
 galen slaaer Triller for sin Mage. Hvilket Syn, at
 staae i Dalen, Og see op til de optaarneede Bierge, At
 være sverst paa Fjeldet, Og see ned i den dybe Afgrund;
 Synet taber sig over det store Hav, Og Verden er
 uden Grændser. Rolig, henrykt er jeg, Men dog
 kan Glæden vore. Galatea kommer, Og al Skisn-
 hed med hende. Yndighed flager om hendes Læber,
 Og Kysskhed sidder paa hendes Kinder. Undseelig
 seer hun paa mig, Men dog seer hun, Med en mild

Und:

Undseelse seer hun. En sagte Ild løber giennem mine
 Aarer; Tale vil jeg, Men Elskov hammer Tungen.
 Dinene tale, Kinderne blusse Af Elskov og Verbs-
 dighed. Saa megen Glæde ved eet Diekast, Eet
 Haandtryk vilde gjøre fuldkommen lykkelig. Det skeer,
 og de Ord legges til: Vion, jeg er din. Fra den
 Tid veier Galatea Op mod den hele Natur, To Gal-
 lateer vilde røve min Lykkelig. Tævent flyde nu
 mine Dage, Smaa hoppe om mig, I dem seer jeg
 mig hoppe, Derfor elsker jeg dem. Af, at jeg en
 Lovsang kunde, Værdig nok din Magt og Værd, Siunge
 for dig store Gud, Du al Verdens Hersker, Styrrer,
 Du, du store Jupiter; Du det bød, Og Verdner
 løbe Udi fast bestemte Kredse; Du det bød, Og
 Sieler fløde Fra dit store Almagts Hav. Tanker spen-
 des, Geisten flyver; Gierning din vi deri kiende;
 Jorden grønnes, Frugter bær; Liv og Nænde alting
 fylder; Prægtig Bolig vi besidde; Det jo og din
 Gierning er. Ewig vil jeg derfor prise Denne Ma-
 jestæt og Magt; Naar Elysisk Mark mig favner,
 Knæler jeg for Thronen ned. Vise Plato, Du min
 Leder, Du Almagts egen Tolk, Der alt Dunkelt
 du forklarer; Socrates, din store Lærer, Maaskee
 større end du selv, Herlig der afmaler Dyden, Og
 dens Løn indsamler vist. Vort I vilde, ækle Lyster,
 Som af Dumhed kun tilbedes; Støi, og Stimen,
 Viin og Utugt; I som Glæde kalde Jer; I som El-
 skovs hellig Navn, Lær vanære og paatage; Kom du
 Elskov, sande Lyst, Kom Naturs Betragtning, Hvile

For

For min matte Ciel og Geist, Kom Goddædighed,
 du Moder Til al sand Fornøielse; Kom du Gudsfrygt,
 idel Glæde, Kom du Læsning, Sindets Trøst; Da
 Lyksaligheden vover, Og sin rette Hvide naaer. Uvis
 Vellyst andre elske; Jeg den sande attraaer kun, Og
 vil Dyden steds se favne, Op til Himlen svinge mig.

1. Bacch. Vel var det denne lange Enak
 engang fik Ende; Længe siden havde jeg løbet bort, der-
 som ei Bacchi prægtige Optog skulde just gaae her forbi.

2. Bacch. See der han kommer, Med Cim-
 bler og Harper, Tigre drage hans Vogn, Selv spiller Pan
 paa Fløite, Og den sande Glæde Tindrer i hvert Ansigt.

Sil Ei springer og dandser Philosophen som
 de, Altid er Glæde paa hans Læber, Og Sorrig udi
 hans Hierte. Nei, Vinen den fryder, Og drikke ville
 vi; -Kander skulle tømmes Vor Bacchus til Ære, Op
 Karle og Piger Springe om i Dands, Til de listige Dun-
 ster Betage Hiernen, Og Fødderne falde Bort under Jer.

Æg. Alle tænke ikke paa een Naade. Jeg vil
 imedens gaae hjem til min Phyllis, passe paa den Hiord,
 som Jupiter har betroet mig, see til mine Huusfolk, og
 glæde mig over den Sundhed, den Lykke, den Stilhed
 i Sindet, som han den store Olympi Behersker haver
 givet mig.

Noe og Grythe.

Noe. Lyksalig Dag, du Foraars første Dag, idel Glæde indgyder du i mit Hierte, thi den lange Vinter har nu Ende, og Grythe gaaer nu ud. Ak, hvor længselsfuld har jeg seet hen til den Kant, hvor Din Baaning ligger. Paa Etie har jeg gaaet, og svævet om Dit Hus: men altsammen forgieves; Ei kunde jeg faae et Blink af Dig. Kielne Forældre holdte Dig indsluttet, at ei Vinterens Kulde skulde skade Din Hud. Ved Noffen maatte Du hendrive de lange Aftner. Mon Du ogsaa haver tænkt paa mig? Ei maatte jeg besøge Dig: Anstændighed forbød det; men hvi tøver Du? Her saae jeg første gang Dit Ansigt, lig den blide Himmels. Ved disse Enebærbuske oplivede Du mit nedslagne Sind. Lev, lev, jeg elsker dig; Disse søde Ord vare Henning for min Siel. Men Gedderne bræge: Grythe kommer! Mon de, som elske, bedrage sig selv? Nei, hun kommer; Hvilken Morgenrøde i min Siel. Grythe, Elskværdige, er Du Noes Grythe?

Gryt. Ja Grythe er Din, ligesaa Kielen, ligesaa sm som forduin. Hvilke sex Maaneder. Noe, Min Glæde; Lad mig omfavne Dig. Gode Belønning — Glæde — Vinter — Længsel — Jeg dæer.

Noe.

Roe. Grythe! Du blegner! Skræk — Angest —
 Vand — (Han tier noget; løber endelig til en Kilde, samler
 Vand i begge sine Hænder, og stænker hende i Ansigtet.)

Gryth. (slaaer Pinene op) Min Roe, hvilken
 Glæde, at see Dig; thi Du var endog forsvundet i
 eet Dieblif.

Roe. Nu bliver jeg lykkelig paa nye, da Sund-
 hed staaer atter malet i Dine Kinder, og Dine Pine
 brænde af Kierlighed. Føel mit Hjerte, det slaaer for
 Dig. Men hvorledes har Du fordrevet denne Vinter,
 og levet uden mig? dog jeg har ogsaa maattet undvære
 Dig, og endda levet; Haab om Foraar opholdt mig.

Gryth. Forud tænkte jeg, at det ikke var mue-
 ligt, ei at see Dig, og dog leve. Men Du var saa dybt
 indprentet i mit Sind, at mig syntes stedse at see Dig,
 at tale med Dig; vaagende tænkte jeg paa Dig, og i
 Drømme stod Du for mig, og da var jeg mere frie, end
 jeg nogensinde har turdet være i Din Nærværelse. Lige-
 som Hiulet gik om paa Rokken, saa vankede Tankerne
 i mit uroelige Sind. Tusinde gange vilde jeg nedkaste
 mig for mine Forældres Fødder, og sige: Lad Roe blive
 min. Deres høie Mod holdt mig tilbage, thi ingen
 agte de mig værdig, uden han haver seet den blaae
 Bølge, og det skummende Hav, og ført Rov hiern fra
 fremmed Strand. Gid slikt ei ansaaes for Helte-Gier-
 ning, eller gid jeg være mindre sm; Dog nei, ikke vil

jeg berøves min Lyksalighed. Ved hver gang Hiulet dreiede sig om, nævnte jeg Noe, og Du var stedse paa min Tunge. I min troe Timmes Varm nedlagde jeg min Bekymring. Hun bifaldt min Kierlighed; Gid Solen snart sees over hine Biergetoppe, sagde hun; Et venligt Smil kastede hun til mig, naar jeg gjorde Forslag at faae Dig i Tale. Timerne glæde, og det var langt over Midnat; Endda var jeg ikke træt af at tale om min Noe, og den Gamle nikkede dertil, og blundede.

Noe. O sød Fornøielse, at elkes af Grythe; Om nogen vilde tilbyde mig, at herske over den hele Dal, og at forlade Dig, saa vilde jeg svare: Et Kys af Grythe er mere. Og at see Dig i en andens Arm, det vilde overstige Nastronds Plager.

Gryth. Men Allerkierefte, hvorledes har Noe hendrevet denne Vinter? har Du saa ofte tænkt paa mig, som jeg paa Dig?

Noe. Utallige gange tænkte jeg paa Dig; Skovene gave Gienlyd af Grythe; I Trærnes Vark staaer Grythe udgravet; Grythe svævede for mig om Dagen og om Natten, men med ingen kunde jeg tale om Grythe. Priset være Freya, at hun heri haver giort Din Skiebne lykkeligere end min; hun tage stedse fra min Fornøielse, lade mig alene føle Elskovens Byrder, og Dig ikke, uden dens Belyst, saa er jeg lykkelig, fordi Du er lykkelig. Stundom bedede jeg Dyr,
stun-

stundom fangede jeg Fuglen i Garnet, men alting var tomt for Glæde, thi Grythe var ikke hos; Alt see Grythe, at tale med Grythe, at favne Grythe, det gjør Klar til Dage, men uden Dig blive Dage til Klar. Ofte vilde jeg omfavne Dine Forældres Knæ, og sige: Grythe elsker mig; men jeg fandt mig uden Fortienester. Om Din Bølg sværmende jeg, kastede Loffespise ud for Fuglene, og raabte: Fader jer fange ved Grythes Bølg; Elskerens Stemme, tænkte jeg, trænger maaskee til Grythes Siel. Men intet vilde høre mig. Ak, hvilken Belønning vilde da ikke et Glimt af Dig have været. Engang fangede jeg Haren i Sneen. Driftig gik jeg til Din Faders Dør, bankede paa, den ærværdige Gamle kom ud; Støttrende sagde jeg: En Gave — mit Hierte — Fader — Haren fanget i Sne; Ikke vidste jeg hvad jeg sagde, thi Grythes Fader stod for mig. Blodet flød mig i Kinderne, ligesom da jeg første gang saa Dig. Min Søn, svarede Din Fader venligen, jeg har ingen Gave forskyldt af Dig, men dog vil jeg tage imod den, at det ei skal synes, at jeg forsmaaer Din Gave. Han bad mig sidde ned, han iskienkede den klare Mod, og drak mig til; ikke frydedes mit Hierte, thi Grythe var borte; saa nær hende, og dog ikke see Grythe. Hvert Dieblik laae Dit Navn paa min Tunge, men Frygten overvandt Haabet.

G r y t h. Elskelige, saa nær, og ei sees. Usædvanlig Bekymring omspændte engang mit Hierte; Det var ligesom det vilde springe af Livet. Uden Tvivl var min

Kiereste mig da nær. Ak, at jeg havde haft Kundskab herom, Kierlighed skulde selv have givet mig Anslag at komme ind i Stuen, men nu er alting glemt, thi jeg sidder ved min Noes Side.

No e. Ei kurrer Duen saa sødt i Skoven, som Din Stemme henrykker min Siel. Tusinde Fornøielser indsamler jeg paa Dine Læber, Honningens Sødhed maae vige for deres. Røde ere de, røde som Tyttebæret. Ei blomstrer Myren af Multer saa skøn, som Dine Kinder farves af Lue og Mælk. Hvidere ere Dine Tænder end den hvide Uld, og Din Hud er blødere end Uderfuglens Dun. Din Næse lugter af Birak, og dine Trin ere som Freyas. Fuldkommen er Du, og min er Du, og jeg er Din; Giv mig tusinde Kys. Ak kunde alle Norges unge Karle see min Lyksalighed; de vilde beundre Dig, og glemme min Lykke ved at skue Dig.

G r y t h. Som Duggen lædsker den tørstige Jord, og Rønnen glæder Kramsfuglen, Som Mos fryder Rønnen, og Tødderen flukker for sin Mage; Saa trykkes min Siel ved Noe. Han er min Glæde, Elskov brænder i mit Bryst. Forhen tænkte jeg at være lyksalig; Blomsteret fornøiede mig paa Marken, naar jeg saae Gedde-Mælken i Espanden, da takkede jeg Allfader for hans Gave. Mine Forældres Naasyn overgydede mig med en stille Fryd, og jeg priste mig salig, at være deres Dotter. Men jeg saae Noe, og min Siel blev henrykt; Glæde, Hvile, Fryd, Liv, Lyst og Fornøielse

er nu alene hos ham. Du taler, og mit Hjerte hæver; Dine Dine møde mine, og min Siel forvirres; Uroe og Længsel forøge min Fryd, og jeg finder Behag i Smerte. — Men Noe, min Noe, Du, ved hvilken jeg lever, paa det yndige Foraar følger den grumme Vinter; Lad Glæde ei vugge os i Søvn. Du gaaer nu i Dit attende Aar, Tiden er forhaanden, at Vre bør søges. Mit Hjerte føler hele Bægten af det Raad, jeg nu vil give. I mine Dine er Du mere end værdig min Elkov, men Fædres Skikke sige nei. Gaae derfor paa den med Blod besprængte Vei, træd de Norske Heltes Fodspoer, og søel, at Du er Normand. Tænk paa Belønningen, Grythe er Belønningen, og kaster sig da i alles Paasyn i Dine Arme, thi Helten er da, efter Folkets Tanker, hende værdig.

Noe. Jeg skilles fra Grythe, langt fra hende vanke paa det vilde Hav; hun imedens sukke, og for-gaae af Sorrig! Maa skee mine Dine aldrig see hende mere, og hendes tomme Skygge alene svæver om mig paa hendes Hvi.

Gryth. Nei Allerkiereste, Haabet skal give mig Kræfter, og paa onde Dage skulle de glade følge, og Julen skal oprette, hvad Sommeren haver taget. Freya har forsikret mig herom, thi da jeg for nogle Dage var nedsænket i Bedrøvelse, og kunde ei tænke for Sorrig, aabenbarede sig en mere end menneskelig Skabning for mig; aldrig havde jeg forhen seet Freya, og dog kiendte

jeg hende strax. Med Ni'dhed sang hun: Dit Sorg-
 beflemt Bryst Mit Sind til Medynkrerer; Fra Gu-
 ders Bolig steg jeg ned, Og Kierlighed vil trøste; Ei
 anden Bei lykkelig gjør, End den med Blod er tegnet;
 Strax Noe Seilet hidser, Og hen til fremmed Land,
 Med Rovbegierlig Mand, Sin kække Krigshær bringer,
 Strax Grythe Løn skal være, Af elsket Fader legges
 I sierrige Arm. Tael kun, han strax skal fare, Og
 Freya Borgen er, At han med Ere kronet, Skal
 lande i sin Havn. Jeg selv vil ham beskytte, Og
 fiendtlig Pål afvende; Ei Sværd skal hannem skade,
 Thi Hunget jeg optager. Vel tungt at stilles ad,
 Naar fæll's Elskov brænder, Men Klogskab byder det,
 Naar Maalet opnaaes kan.

Noe. Gudinden befaler, forsikrer sin Skyts,
 derfor maae jeg ikke tøve længer; Jeg vil strax give
 mine Forældre mit Forsæt tilkiende, reise om i Dalen,
 samle Folk, nedstige til Strand-Bredde, skyde Snef-
 ken fra Land, hugge ned for Fode, sanke Rov, komme
 hjem, nedlægge det for Dine Fødder, og nyde Beløn-
 ning paa Din Mund.

Gryth. Elskværdigste, iil, skynd Dig, lad
 mig favne dig, førend Vinteren kommer, Julen vil da
 blive dobbelt Jul, og intet skal mere adskille os. Men
 en Bøn haver jeg til Dig: Gudindens Lofte er vel vis,
 hendes Beskyttelse mægtig, men styrk Dig dog ikke i for
 megen Fare, tænk paa din arme Grythe, og overvei,
 at Elskov gjør frygtfom. Noe.

Noe. Elskov skal haade tæmme og oplive mit Mod; Jeg vil tænke paa Belønningen, og Grythes Grindring skal gjøre det saa, at jeg hverken ved Feighed eller en overdreven Tapperhed skal miste hendes Person. Men jo længere jeg nu er hos Dig, jo længere bliver jeg siden borte fra Dig. Farvel — sidste Kys — elsk Noe — glem Frygt — I Striden skal Du svæve for mig.

Gryth. Mit Hierte sønderrives — Glade Sammenkomst — Sorgelige Skilsmisse — Adskilt ved Havet — Siendens Pile — Skrak — Haab — Min Noe, Noe, min Bekymring, elsk Grythe, Grythes Siel higer efter Din — Du er han borte, den elskværdigste er borte, og du staacr her, hvi løber du ikke efter ham? Hvilken Pine! af Kierlighed maae jeg være grum. Naadige Freya, tilgiv en elskende Pige en uskyldig List, tilgiv, at hun har misbrugt dit Navn; Selv haver du jo elsket; Du er idel Elskov; Du er de Elskendes Beskytterinde; Bevar min Noe, lad ham uskad komme tilbage, med Hæder og Seier. Dog du Grumme, hvad haver du gjort? Du haver skuffet din Kiereste; jeg vil kalde ham tilbage, med Graad vil jeg omfavne ham; Jeg haver digtet om Gudinden, det var mit eget Naasfund, vil jeg sige. Men, hvad! paa anden Maade kunne vi ei naae vort Dnske? Hierte tie, bær din egen Byrde, haab, og — da skal jeg vel finde Veie at komme snart til Noe, thi der er ifkun en Haandbred imellem Døden og Livet.

Stærkodder og Jøleif.

(Anledningen er taget af Saronis 6te Bog, Dag. 104 og 105, 116, 117 og 118.)

Stærkod. Signet være du elskte Land, hvor Frode før herskede; Hvi maatte denne gode Konge saa tidlig sætte Livet til? Nu længes jeg efter at tale med hans Søn, thi ikke vil jeg haabe, at han er saa vanslægtet, som Digtet siger. Men hisset seer jeg min gamle Staldbroder, med hvilken jeg ofte haver druffet Øl af Horn, og fældet Kiemper til Fode i at brydes ved Frodes Hof. Vær velkommen Jøleif; Thor formere din Styrke! Er Jngeld saa blødagtig, som han udraabes for?

Jøleif. Ei beskrives han saa ilde; at han jo fortjener værre. Tapperhed er foragtet, og tapre Mænd ansees for rasende. Hans Faders Mordere holder han for sine beste Venner, og deres Søster hviler i hans Skib. Udi Sange prise de Tiderne lykkelige, og afmale Frode som Tyran. Han hører det, og tier, og drifter dem til, og Skamsuldhed bluffer ei paa hans Rinder. Bænken er for haard, og Hynde legges paa den; Skammeligt er det at sove paa Straae, og Bolstere dække Legemet. Solen maae ei skinne paa Jssen,

og noget, de kalde Hat, skal afværge dens Straaler. Misd er hver Dags Drif, og neppe vil Trællen smage Ol, reent Vand overlades til Hundene. Salt Mad hæmmer Fordæielsen, og Flekkesinker lugter ilde i Næsen. Tydske Kofke tillave stegt og sødet, og Soddan gjør Maden ukiendelig. En Kof agtes mere end en Kiempe, og Alvorlighed er forsvundet. Jeg er den firdste af hans Faders Benner, som forlader Hoffet; Thi Kramsfugle smage ei min Gane, og det ækler mig, at see Mænd vende Gumpen af en gildet Hane i Munden, at see Skisge-Fagter i Stædet for kiælen Bluefærdighed, at see Fruentimmer overgaae Mandfolk i Driftighed, at see dem oftere selv frie end blive befriet.

Stærk o d. Jeg ulyksalige Mand. Blødagtig-
hed drev mig fra Hagleiks Hof, og her finder jeg Li-
derlighed; Frodes Søn liderlig. Til, skynd dig til
Lethra, og fordriv det skamløse Pak. Giv Landet
igien sin Meenhed og Styrke, og red Sønnen af
Din Ven,

I s l. Du vil kun høste Foragt og Fortræd; O
hvor ondt vil min Vens Forhaanelse gjøre mig!

Stærk o d. Ei kan qvindagtig Mand, Ei skam-
løs Horeffare, Den tapre Helt forhaane; Han deres
Dom beleer, Hans Afsyn fælder Dom. Til Kon-
gens Borg jeg haster: Uværdig Konge-Søn, Uværdig
den, som elsker Sin Faders Mordere; Som Pligt og

Guder glemmer; Som Narren høire Katter End
 Heltens store Mod. Vær Konge, elsk Dit Folk, Hvis
 ei, da stiz af Thronen, Og lad en bedre sidde. Ei
 glemmer jeg de Dage, Da Frode Spiret holdt, Ret-
 viished herskte da, Og Fred var udi Landet; Men
 Fienden skælvede; I Klæder, Mad og Drikke Vær
 Kongen tarvelig, Saa stort et Mynster fulgtes Af
 Hyrde, Helt og Bønde. Ei blev i Middden druknet
 Den Styrke, Landet værger, Den Klogskab, Landet
 styrer, Man elskte Rignet, men Ei faldt man det
 til Fode. De Danske Danske vare, For dem tog
 Fienden Flugt, Og fremmed Mand ei herskte Blandt
 Skjolds Afkom og Et.

I sl. Forgivees mærker jeg det er, at ville
 bringe Dig fra Dit Forsæt, men tænk paa Isleif, naar
 du væmmes ved at see Frodes Søn. Nu haster jeg
 fra dette uheldige Land; men fortæl mig dog, hvor-
 dan det gik Dig i Upsal?

Stærk o d. Der Hugleif herskede, Af gammel
 Konge-Stamme, Men ung udi sit Sind Fra Sigtun
 Sedet flottes; Thi Kongens Grav og Høie Vebrei-
 delse udbredte. I Upsal Lyst kun hersker, Man Gu-
 der tiener der Med Cimler, Tromme, Biælde;
 Letfærdig udi Dandsen, Man Nærvinger om.
 Ridd-Gryder altid færdig Staae udi Mad og Orden;
 Ei mandigt Ord der høres, Men kun en Leste-Sang.
 I Munden Middden gydes, Man neppe Forskiel
 fiender

fiender Imellem Mand og Qvinde. Blødagtig udi
 Sagter Den første nærmer sig Den sidste kielne
 Lader. En Gøgler mere agtes End kiække Strids-
 mands Mod; Den sidste Hunger lider, Naar Dand-
 seren fuldt op Af Kongens Naade nyder. Forvorpne
 Land og Tid, Naar lette Spring de sættes For Hel-
 tens tunge Gang; Naar Skiggens Smil og Latter
 Langt over Wiisdom sættes; Naar Kongen Guier' er
 Gmod fortiente Helte, Men Skatter sæses ud Til
 Sangere og Daarer; Naar Kongen som en Qvinde,
 I finest Klædning gaaer, Med pene Skridt fremtriner,
 Og taler lespende. Mit Mod affkyer det Land, Min
 Krop vil sig ei bukke For Bellystaandend' Qvinde,
 Og Mand, der Møe vil være, Og ændre Landets
 Skik. Best styres Neger, naar En Kiæk ved Koret
 sidder, Og Helte er ham næst; Naar Qvinde bli-
 ver Qvinde, Og Dandseren ei sædes I Naadet
 ind at komme. Men uventet Lyd Mit Dre treffer,
 Hiffet hopper Hagleik, Kongen han hopper, Landets
 Gavn borthoppes, I bløde Klæder han fremgaaer.
 Mon Kongen det er? Vist er det ham; Gøglere,
 Narre og Qvinde Omringe ham jo, Paa sligt bør
 Konger fiendes.

I 81. Heraf mærker jeg, at Sverrige ei bliver
 det Land, hvorhen jeg bør haste. Imidlertid, naar
 Regenten ei forsømmer sin Pligt, indseer jeg ikke, hvor-
 for han ei undertiden maae fornøie sig, uagtet vore
 strænge Sæder.

Stærk o. b.

Stærkod. Hvad Fornøielse? Vigt er Fornøielse. At beherske sine Undersaatter, at skifte Netten til dem, at gjøre dem lykkelige, det er Glæde og Hvile for Sielen. Og naar han vil have Belyst, tilladelig Belyst, da har han sin Dronning. Men min Hu staaer til Lethra, Farvel Ven, enten skal jeg forandre Tingeld, eller og døe.

Lycoris, Daphnis,
 en Najade.

Lyc. Iblant disse Citron-Buske vil jeg sætte mig, og tænke paa min Daphnis; thi næst ham er intet behageligere end Landets Yndigheder. Hvilken sød Lugt dunste disse Blomster ei ud! Hvor prægtig prunker det Gule iblant det Grønne! Mange smukke Træer findes her, men intet som Citron-Træet. Paa det hænge modne og umodne Frugter, udbrudte, nyskabte og falnende Blomster iblant hinanden. Fornemst er det iblant Træerne, ligesom min Daphnis iblant Hyrderne. Hvor sødt triller Nattergalen, men Daphnis Stemme er dog sødere. Hvoraf mon det komme? Ikke veed jeg det, men det veed jeg, at i hans Selskab er jeg best fornøiet, og at mig ligesom fattes noget, naar han er borte. Længe kiendte jeg ikke Aarsagen hertil, men tilsidst mærkede jeg, at Traurigheden altid forsvandt ved hans Komme. Men jeg hører en Sang, det er Daphnis Sang.

Daphn. Naar andre gaae til Hvile, Mit Hierte Attraae finder, At naae den yndig Nøe; Thi stille

stille Glæde boer Ved hendes saure Side. Et vist jeg ikke kender, Gjør hendes Selskab sød. Hos lystig Selskabs Broder Mig Tiden falder lang. Jeg kiedes ved at dandse, Og verelviis at svinge Vor Dals udvalgte Mæxer. Min Lyst det forhen var. Men nu at sidde, tie, Og Jomfrue-Haand at holde, Lycoris at beskue; Det ene Bellyst er.

Lyc. Daphnis!

Daphn. Lycoris!

Lyc. Sæt Dig ved min Side; thi da tænker jeg alene paa Dig.

Daphn. Det er al min Længsel. Men deilige Lycoris, hvoraf kommer det, at Arachne, Chloris, Telesilla ere nu ei mere skionne i mine Dine, og at Du alene er skion? Ingen Sygdom har dog forandret dem, og forhen kunde jeg see paa deres Skionhed, og mit Sind blev dog lige roligt. Nu gider jeg ikke engang see paa dem; og jeg seer ingen uden Dig, og det glæder mig, men dog er jeg betaget med en Slags Banghed derved.

Lyc. Et bedre gaaer det mig Daphnis. At dandse med Mycon, Amyntas, Tityrus, Menalcas, er nu en Pine. Men at sidde stille hos Dig, er idel Fryd. Jeg er gandske forandret, og synes ei at kunne
leve

leve uden Dig. Dit Nafn glæder mig, men der er dog noget, jeg veed ikke hvad, som foruroliger mig derhos, og gjør mig frygtagtig. Maaſkee vi gjøre vore Forældre imod? Men hvorledes kan det være dem imod, at vi fornøje os? Ljndblertid tør jeg dog ikke ſige dem, at Din Nærværelſe glæder mig mere end deres, og altid maae jeg ſlaae Dinene ned, naar de ere hos, og Du kommer til. Mon der ſkulde være noget Ondt deri, at vi trykke hinanden i Hænderne?

Daphn. Det kan ikke være; thi jeg har ofte trykket Pigers Hænder i Dands, men jeg har hverken følt Fornøielſe eller Smerte derved. At vore Forældre ſkulde fortryde herpaa, er ikke nueligt, da jeg ofte har ſeet min Fader trykke min Moders Haand; ja kysſe den, og Munden med. Vil Du tillade mig, at gjøre ligesaa; thi herudi maae være noget Godt, ellers havde mine Forældre ei gjort det.

Lyc. Kan jeg nægte Dig noget? Forleden Dag ſaae jeg og Turtel-Duerne gjøre ligesaa.

Daphn. Ak, hvilken Vellyſt! Hvilke bløde og behagelige Læber. Mælk er min beſte Mad, den ſmager liſtig, men dette er liſtigere; gierne vil jeg lade andre beholde min Part af Mælken, om det end var i otte Dage, naar jeg kun imedens maatte ſtedſe hefte paa Dine Læber.

Lyc.

Lyc. Hvilke Fornemmelser! Dine Kys ere behageligere end Druen. Men jeg bliver saa urolig derved; mig synes at have tabt noget; forhen var jeg mere stille fornøiet: Nu er min Glæde heftigere, men blandet med en vis Uroe. Mon vi og handle ret? dog vor Fryd skader jo ingen, og hvor kan det være Uret, min lille Daphnis, at holde af Dig?

Daphn. Ret eller uret, saa er jeg overbevist om, at det er sand Glæde, at kysse Lycoris Mund. Vel sandt, der feiler mig endda noget; min Glæde voxer, og tillige min Uroe; hvordan dette kan være, begriber jeg ikke. Men jeg vil søge at slukke denne Attraae, ved at sroe Mund til Mund, Bryst til Bryst, Die til Die; maaskee det da kan blive godt; kunde jeg kun blive Lycoris, da vilde jeg først være fornøiet, thi da var jeg stedse hos Dig.

Lyc. Af Daphnis! bliv den Du er; thi jeg fornemmer, at det vilde være mig utaaleligt, at miste Dig. Men mit Hierte betynges, mine Dine briste i Graad; mon det og skulde være uret, at kysse Dig. Dertil ere de Kys alt for søde. Kan det og være uret at fornøie sig, uden at fornærme nogen. Men Daphnis, hvad mon det kaldes, som vi føle for hinanden? thi alting har jo dog et Navn. Om jeg uskyldige Dige ei veed det, saa kan det dog ikke feile, at I jo maae vide det; Du som veed alle Ting, som danser saa net, som spiller saa listig paa Fløite, som sjunger saa yndig, som kysser saa indtagende.

Daphn.

Daphn. Hvad jeg veed, det haver Du lært mig. Lidet var det bevendt med min Sang og med mit Spil, før end jeg første gang saae Dig paa hiin Høi ved Cereris Fest. Nye Styrke og Behændighed fik jeg til at dandse, naar Du holdt mig ved Haanden. Og naar Du ikke er i Dandsen, da kan jeg neppe slæbe Gødderne frem. At kysse, har Du lært mig; thi Længsel derefter, fandt jeg aldrig ved at see paa anden Hyrdinde. Ak lad Din Aande besiele mig, den Aande, som lugter bedre end Balsom; heft Dine Læber til mine.

Lyc. Min Frygt vover, og tillige min Attraae. At nægte Dig noget, var kun at gjøre mig selv ulykkelig; thi min Siel higer efter Din. Mon Maanen skulde have nogen Følelse, ved at skinne i Floden? De see begge blidt paa hinanden, ret ligesom Du paa mig, og jeg paa Dig; Hvo veed? Levende Væsener boe i Floderne, i Træerne, i Maanen, i Stierne; maa see de og ville være sammen, ligesom vi? Maa see Solen derfor løber saa rundt om Jorden? Du smiler, og seer stedse paa mig.

Daphn. Forhen saae jeg ofte med Fornøielse paa Maanen, og dens milde Skin i Vandet; men nu er hvert Dieblif tabt, hvorudi jeg ikke seer paa Dig. Mine Ord ere for svage, til at udtrykke hvad jeg føler; thi min ganske Siel forestiller sig intet andet end Dig. Hefstigheden af min Attraae forvirrer mit Sind;

gjerne vilde jeg flye, men jeg kan ikke, og hvorhen flye? Dit Billede staaer indgravet i mit Sind.

Lyc. Daphnis min Glæde! Min Smerte er ei mindre; dog kan jeg ikke tænke paa at flye fra Dig. Ak, at Guderne ville stille den Ild, som brænder i min Siel, og give mig igien den liden Fornemmelse af Uroe, og den søde Bekymring, som jeg fandt i Begyndelsen, da jeg lærte at kiende Dig. Mine Kræfter forsvinde, og jeg synker under Byrden af Glæde, Uroe, Sorg, Frygt, Længsel, Begierlighed. Men Himmel, hvad seer jeg? Vandet røres; see did, noget opstiger deraf; monne ei Guderne see saa ud? Maae see det Væsen, den Nymphe, som boer deri?

Ma j. Uskyldig Hyrde, Næ, Det kielne Sprog mig glæder, Og den Natur, som findes I Elskovs rene Luc, Der brænder i Jer Bryst. Gaaer til Forældre hen, Og siger friligt ud, Den Geist I ledes af, Strax Hymens Vaand skal knytte De unge Hiertet sammen; Uroe skal da forsvinde, Utaalte Glæder samles, Og tage Sielen ind, Fast Guder skal misunde, Lyksaligheden ny. t I ægte Fryd og Bellsst. Men vil I ei adlyde, Da Fryd skal reent forsvinde, Og Corrig Hiertet flemme, Og Elskov traurig endes; Thi ægte Elskov kun I Hymens Arme findes. Vanarrig Elskov ene I Etæder søges maae, Som bramme af stor Pragt; I stille Hyrde-Bolig, Keen Elskov, ægte Fryd, Naturens egne Gaver, Sit Sæde derimod

Har

Har uden Tvist opslaget. Gaae nu lykkelig Par! Og nyd den sande Glæde, I Dyden ene findes. Fornøiet her at leve, Givr og fornøiet der, Hvor Dyden skal belønnes.

Daphn. Saa var det da Elskov, som foruroligede vore Hjerter; den Elskov jeg skundom har hørt tale om, og aldrig kunnet fatte.

Epc. Min Amme har undertiden fortaalt mig om Elskov, men altid har hun forestillet mig den, som kielen og fornøiet; dog dette Hjerte har fundet dens Uroe, hvorvel den er meget bortgangen ved Nympkens Tale. O hvor inderlig længes jeg efter reent at fordrive den ved Hymens Hielp, endskiønt dette er en gandske mørk Tale for mig.

Daphn. Ja, klogere er jeg ikke heller paa den. Smidlertid ville vi haste hjem, og aabenbare vore Forældre den hele Sag, og da vente Virkningen af Nympkens Løfter.

Skaldens Sang ved Regnalds Grav.

Mørkt blev det, Og Dagen bortveg, Stierner fun-
 klede ikke, Maanen svøbte sig i Skye, Solen er borte,
 Naturen tier, Stille er det, Fælt stille. Helten er
 død, Regnald er død. Til Guders Volig han opsteg;
 Ved Sværd sig Bei did banet; I eget Sværd han
 faldt. Høimobighed det voldte; De store Siele ei
 Kan for de Smaae sig bukke. Før Døden vælger jeg,
 End Skambesudlet Liv. Hvad Død! ved Døden han
 Et evigt Navn opnaaer. Valhalla, rette Liv! Paa
 Bænk med Odin sidde! Valkyrier istienke Den klare,
 listig Misd. Einherier de grues, Fra Sædet springe
 op: At figte, før var Lyst; Men Regnald ene gielder
 Meer end Valhallas Helte. Ja Odin selv han skielver,
 Regnald meer tapper er; Ved lange Hævd sig trøster,
 Og Norners affagt Dom. Meer ædelt dog det var,
 For Heltehaand at falde, End Fenris Ulven tiene Til
 grusom Hævn og Føde. Hvad Skin mit Die blinder?
 Regnald i Herlighed. En majestætisk Mine Krigs-
 guden viser frem; I Die Odin tindrer, Som Tyr han
 Sværdet svinger. Taagefulde, mørke Skyer Dæmper
 den Gld, det Skin, Som opfylder Luftten; Min Siel
 forgaaer: Dødelige kunne ei skue den Glands. Suser

I Vinde, Hvizler I Træer, Springer I Bierge,
 Dands du Jord, Udbasuner hans Vere, Nander Fryd
 ud; Thi Helten Seier har fanget, Syvald ligger for
 hans Fodder, I Valhalla ligger han, Lethræ Throne
 viig, Hans Throne er større. Hvi vil du græde Al-
 laug? Ewig Vere beklæder din Mand; Hyl ei Hiordys,
 Guder misunde din Søn; Thorgils see din Ven, Og
 mærk paa hans Spor; Othar bliv stor ved ham. Ewig
 Vere skal dig krone, Du ophsiet yndig Næ, Lidt er
 Kongedatters Rang, Men at føle Heltens Værd, Det
 Dig ene stor skal gjøre, Og paa Tidens flygtig Binge
 Sigrids Navn vist vore vil. Den som vandrer forbi
 hine Store Stene og den Hvi, Som vor Heltens Aske
 skjuler, Modet reise vil i Bryst. Vædle Aske, du ud-
 dunster Uforfærdet Sind og Næ; Helte skabes ved at
 skue Mindesmærket af din Grav. Vædle Danske, Ver-
 dens Under, I vil stedse Priis erholde, Hvis I Helten
 altid følge, Stor i Død og stor i Live, Helten ene ube-
 tvunget, Da enhver for Syvald knælte. Kiere Land
 og Fødested, Gid utalte Led maae flyde, Og en Reg-
 nald aldrig fattes, At betegne hvert af dem. Forsæn-
 gelige Ønsker! Helten er for stor, Ingen opnaaer
 hans sande Værd; Næse skal du dig, O Fæderneland!
 At have besiddet En Regnald.

Leonidas og Ismenias.

Leon. Den Thebanſke Feldtherre er her bleven ſat Stævne af mig. Ei ſkulde jeg troe, at han indbilder ſig at overtale mig til ſit Partie; thi han kiender viſt, hvordan en Spartaniſk Borger tænker. Men kan jeg derimod haabe, at bringe ham paa rette Bei igjen? Onſke vil jeg det, men vanſkeligt er det at blive dydig, naar Laſter engang have indtaget vort Sind. Dog han kommer, jeg maae ſøge at ſkiule den Fortrydſe, ſom hans ſlette Opførelſe har opvakt i mit Bryſt, for derved, om mueligt, at vinde ham.

Ismen. Store Konge, Du Grækerlands enefte Støtte, Du ſom alene tør møde den mægtige Kærrer, da alle andre flye, ſtor ved den Tanke, men langt ſtørre, derſom Du forſkaffer Fædernelandet Fred.

Leon. Hvorledes ſkal jeg gjøre det?

Ismen. Det er let; thi Perſerne forlange intet uden lidet Jord og Vand, til Tegn paa vort Venſkab.

Leon. Giig Underdanighed.

Ismen. Ligesom Du vil, men kun en Underdanighed i Ord; thi det Perſiſke Rige er en rhyre Stat, hvor Stadtholderne i Jonien, Lydien, gjøre alle-

rede

rede hvad de ville. Hvor meget mere vilde det ske med os længere bortliggende Græker?

Leon. Men Græker falde sig underdanige af et fremmed Folk? Græker frygte for Barbarer?

Ismen. Det er kun et Navn, opfundet af Hovmod. Tænk Leonidas, Du kan leve; Du kan blive ved at regiere, Du kan faae større Regimenter, Du kan blive overvældet med Rigdom; alene at Du giver den Persiske Konge et forfængeligt Navn af Herre, og een gang seer ham, og beviser ham den sædvanlige Ære.

Leon. Det er at falde ned for ham, og tilbede ham som en Gud. O Zemenias, er Du en Græker? Forgieves smigrede jeg mig med det Haab, at oppuste den sande Ære paa nye i Dit Hierte; thi nu merker jeg, at hvor Æren engang er uddød, der kommer den aldrig mere til Live.

Ismen. Hvad kalder Du Ære? Er det ei Ære at være fornem, mægtig, anseet, riig, at have mange Slaver, mange at herske over?

Leon. Nei, det er Ære, at opfylde sin Pligt, at føle Menneskets og Borgerens sande Høihed, at elske sit Fæderneland, at stride, at døe for det, at være Herre over sig selv, at agte Æren mere end Livet, og Skam værre end Døden. Hvo ei tænker saa, er ingen Græker, ingen Spartaner, men god nok til at bære gyldene Lænker i Persopolis, til at opvarte i Fruerstuen udi Susa.

I s m e n. Hvad nu? Vil Du gjøre mig til en Bagoas? En Thebanisk Polemarch opveier vel en Spartaner.

L e o n. Skal Mang og Værdighed afgjøre det, da bliver vel en Konge mere end en Polemarch.

I s m e n. Ja, en Konge under Ephorers Opsigt, og som altid staaer under Formynderskab.

L e o n. Altid skal det være min Nøds, at adlyde Lovene, og at glæde mig over, at de bestemme mine Gierninger.

I s m e n. Ja, de bestemme og, hvor tynd den sorte Suppe skal være. Eders Tapperhed er derfor virkelig Klaserie og Kiede til Livet, o I Spartaner.

L e o n. Den er ei feig, som modig kan døe. Men lader os sætte Væbrenheder tilside, og siig reent ud, om Du ei vil formaae Dine Thebaner til at føie deres Folk til de andre Grækers, og med dem møde Herxes i Marken.

I s m e n. Det lader jeg vel blive. Har Klaserie betaget eder, at I endeligen ville døe, og figte imod den Mand, der anfører Millioner, da tænker jeg ikke saaledes, men vil redde mig og mine Landsmænd.

L e o n. Nedrige Siel! Er det at redde, naar man lever som Træl? Døer jeg, da døer jeg dog frie, og seer mit Fædreland endda frit. Tusinde Perser, Trælle vilde jeg siige, skulle først falde for min Haand; hvo veed, om dette ei affrækker dem fra at drage videre frem, og bære Skjold imod et Folk, der har besluttet enten at vinde eller døe.

I s m e n.

J s m e n. Ewig klinger Frihed for vore Dren, et intet betydende Navn; og Velstand, Noelighed, Fred, Kongens Venfkap, magelige og gode Dage, lutzer fande og virkelige Fornøielfer, agtes for intet.

L e o n. Er Frihed intet? Er det da intet, at være en Stat, at være et Folk, at have fit eget Sprog, fine egne Sæder, Skikke, Love? Er det da intet, at beherfkes, regieres, styres af og ved Mænd, fødte iblant os selv, undervifte i vore Love, Skikke og Sprog? Er det da intet, at have fine egne Guder, og at dyrke dem paa den Maade, man vil? Er det da intet, at naae evigt Navn, og at ophøie det Grækifke over alle andre Folks? Er det da intet, at regieres afene ved Love, og ei ved Lune; at ikke ære andet end fande Fortienefter, at ei krybe for den nedrige Hofmand og den stolte Yndling, at ei tilbetle fig hans Smil, at kiende, at føle, at fmagte Menneskets fande Værd, at ophøie Menneskets Natur, at kunne frit tale til fit Fæderne-lands Befte? Er dette intet, da fig quindagtige og af Konge-Maade fvimlende Mand, hvad du kalder noget.

J s m e n. Saadan Brede var bef, at giemme til Fienden. Noget kalder jeg: at beherfkes af een Konge, at ære Kongeflammen i ham, at fee Befalinger haftigen iverkfatte, at finde Orden og Fred allevegne, at give de Store den tilbørlige Være, at bukke for Majeflåten, at føie fig i Tiden, at dæmpe fin Stolthed, at agte Liv og Noelighed høiere end alle Ting, at lave andre have Byrden og selv nyde Nytten, at hverken tale, tænke eller fkrive om det, man ikke er

sat til; men intet kalder jeg: at brumle i Forsamlinger, at gribe efter Skygger, at misliende sig selv af Hovmod, at ansee dem for Trælle, der dog ei bære Pænker, at svelte ved Frihed, og dog holde sig for lykkeligere, end de, som i Cenevolds Lande fedes ved god Føde, at

Leon. Nok; lev længe, lev vanæret, lev Barbar, bliv efter Døden kaldet Forræder; ei misunder jeg Dig saadan Lykke. Lad Xerxes fylde Dine Kamre med Guld, lad Joniske Tæpper bredes paa Dine Gulve, Lydiske Piger danser i Dine Sale; Alt saadant undværer jeg gierne, men derhos slikker jeg ikke det Støv, Xerxes træder paa, ei har jeg nødig angstfuld at see paa de syv Persiske Fyrsters Jagter, og at daane af Skræk, naar en Nynke sidder i deres Bunde. Fattig, men frie; forhungret, om Du vil, men Græker, træder jeg Din Bøllyst og Trældom under Fod. Nu gaaer jeg hen at figte for Grækenlands Beste, for Verdens Beste, imod Tyrannie og Overmod, og hvad enten jeg lever eller dør, da skal ingen rive Friheden fra mig, et evigt Navn bier mig, men evig Skiendsel vogter paa Dig.

Z v i s t i g h e d e n.

Amant alterna Camœnæ.

(skrevet 1775.)

Palæmon og Menalc paa eet Sted komme
sammen,

Sig satte under høi harmonisk-lydend Furre.

Den blanke Maane sig i jævne Bølger speilte;

Alt om dem stille var, og Zephyr ene aandet

I ranke Furretræe, og Balsom dunstet ud.

Den alder-bøied Tityr med dem i Følge var.

Her gammel Trætte yppet blev om Fortrin udi Sang:

Lad Tityr os nu dømme, den feirest Skald i Skoven.

Om jævne Marker syng Du først; om Bakker, Skov,

jeg siunger;

Menalc saa taledede. Velan, mit Minde hertil gives:

Til Svar Koehyrden gav; min Koe Dit Saar skal

overvinde.

Begynd du først Menalc, mig derpaa Naden træffer;

Og lige mange Vers til os afmaalt skal være.

Uf Hiorden beste Kalv skal med Dig følge hjem,

Om

Om Tityrs Dom Dig Prisen, og Tabet mig, tilkiender.
 Jeg derimod tre Faar, Menalc den raske svarte,
 Af Hiorden sætter ud; men Du dem først skal vinde.
 Forundret eders Tid og Drift jeg hører an,
 Den gamle Tityr sagde; men Alderdommen mig,
 Til at adskille sligt, heel ubegvem har gjort:
 Jeg nu ei føler som i Amaryllis Dage;
 Min Gld er slet forgaaet; dog vil jeg det nu prøve.
 Og her Menalc begyndte; hans Røst i Bierget gjaldt.

Menalc. Dryader hører til, og Dreader tier!
 Om Skove vil jeg sunge,
 Om mos-begroede Top, om Vandets høie Fald,
 Om Bøkkens sagte Rusen.
 Smedens Faaret gif, og Blomster-Høie søgte,
 Jeg udi Lynget laae,
 Ved Foden af Steen-Ceg, udstrakt paa Timian,
 Og Bien om mig surret.

Palæmon. Hør, Flora, hør min Sang! Du
 Hyrderø Trøst, Bubona,
 Annam min Tale nu!
 Jeg sunge vil om Mark, om Engens gule Blomster,
 Om Myrten og om Anemon.
 I Rosmariners Skygge, jeg Koen saae i Græs
 Til spille Over gange.
 Mit Leie Kløver var, og Mælken var min Drik,
 Omkring mig Frøer kvækket.

Men.

Men. Steen-Eegen Skygge gav, og Solens Straaler
brød ;

Menalc imedens pusted ;

Ehi Delos Gud ham brændte , og Nosmarinens Lavhed
Beskytted ei hans Iffe.

Med mit Haar Zephyr leegte , og giennem tykke Buske
Jeg Solen saae i Vandet ;

Udi hver Bølgekast Dianæ Broder spille ,
Og Glæde spille med.

Pal. Mig Zephyr førte til en yndig Dunst af Myr-
ten,

Med Nosmarinen blandet.

I Skov er dumpig Lugt; paa Mark man Kande drager,
Og suer Sundhed ind.

Der giennem tykke Buske ei Verdens Die sees ;
Her uden Skiul og Dække

I Majestæt det skues , i Ege, Kieer, Vand og Mose,
Og alt blir Lys og Liv.

Men. I høie Eege-Top sig muntre Gøg bestræber
At Wagen tage ind.

Bogfinken Dret fylder , og Faarets spæde Brægen
Om Elskov'minder mig.

Til Siel mit Dre bliver , til Følelse mit Sind ,
Naar Nattergalen triller,

I Buske , Skove boer , og alt med Sang opliver ;
Imedens Marken tier.

Pal.

Pal. I Skoven Navne skrige, der Uglen tumler sig,
 Og Kragen har sit Leie.
 Mit Syn knap Ornen følger, i Skyen den sig svinger,
 Og hen til Solen søger.
 Mit Dre Lærken fryder, den uden Ophold siunger,
 I Vaar, og Høst, og Sommer;
 Den Aftenstiernen hilser, og Dagens Komme priser,
 Naar Nattergalen tier.

Men. Nyt Syn mit Die glæder, hvorhen jeg det end
 vender,
 Nye Udsigt aabner sig.

Snart Bierg det Grændse sætter, snart over Bierg det
 seer:

I Løv-beprydte Dale
 Nu Busk i Kader møde, nu strøede rundt omkring,
 Nu Skov, som Himlen truer.
 Sølvbølgen vælter sig i hvilyst grønne Græs,
 Og rinder sagte bort.

Pal. For lutter Syn Du intet seer, Træe, Bakker, Maal
 Dig sætte,

Forvildet er Dit Syn.
 Du aldrig skuer klare Dag, ved halv Lys alting seer,
 I Mørket stedse travet.
 Men mit Syn Himlen ender, umaaleligt det er,
 Og ingen Hinder finder;
 Min Hiord jeg overseer, og intet mig undgaaer,
 Mens Faaret borte bliver.

Men.

Men. Jeg fløiter, Faaret kommer, min Køst det
 fiender strax,

Hen til sin Hyrde iler.

Naar jeg dets Uld afflipper, det kielent seer paa mig,
 Og roelig, stille staaer.

Jeg det til flydend' Bække, og kielig klare Vand,
 Med kielig Omhue fører.

Din Koe af Hede biffer, forgieves søger Lye,
 Din Mark ei Skygge har.

Pal. Din Løn henriver hvasse Torn, og Faarets
 lodne Klædning

Paa skarpe Pigge hænger:

Mig Koen Føde giver, og spendte Yver nære
 Min Kone og de Smaae.

Om Heden end mig brænder, jeg mandig seer dog ud,
 Og Mælken sødt da smager;

Min Thestylis med egen Haand ved Hiemkomst mig
 aftørre,

Og sætter Børn paa Knæ.

Men. Jeg Hede ikke finder; kun den Lycoris voldes;
 Hun skiules i hver Busk.

Med eet Du alting seer; og Thestylis kun seer,
 Naar hun for Dig sig viser.

Lad Zephyr Lovet røre, strax der Lycoris er,
 I Dalen skiules hun;

Lad Naag bag Busken springe, Lycoris strax i Sindet
 For Die malet staaer.

Pal.

Pal. Din Elskov sværmer kun, det Skov og Dale
 volde;

 Dig Marken Sandhed maler:

Jeg Thestylis seer komme, langt over grønne Enge
 Mod hende Hjertet flyver.

Het som paa tyk bevokset Slette,

 Brandgule Villie skinner frem;

Bed eget Skin vort Die lokker:

 Saa skinner Du blant Qvinderne.

Men. Lycoris gaaer; man Juno seer: hun smiler;
 Venus smiler,

 Og Gratier om hende svære:

Hun sjunger; Nattergalen tier, Stillitsen hører til,
 Og hver en Nymphe mærker.

Op under hendes Fied den kielne Rose voxer,

 Samt Lilier og Lavendel.

Selv Tiger Bildhed mister, for hendes Fod sig bøier,
 Den slikker, og blir tam.

Dalæmon blev nu taus, og Tityr Prisen dømte,
 Menalc at høre til, og Maanen svandt bag Bierg.
 Hermed blev Striden endt; Menalc blev Egnens Skald.

VII. Samtaler i de Dødes Rige.

(første 1773.)

F o r t a l e.

Den ældste, saavidt bekiendt, som haver skrevet Samtaler imellem de Døde, er den Græker Lucianus, hvilken har efterladt os et Mønster, vanskeligt at opnaae. Af de nyere have Fontenelle i Frankerige, og Littleton i Engelland ogsaa indlagt sig megen Ære ved dette Slags Skrivemaade. Udi Tydskland ere vel og udfomne mange saadanne, men de indeholde enten Uvisdnyt, eller ubeviselige Ting, og ere desuden opfyldte med plat og væmmelig Skicmt. Udi disse, som jeg her lader fremtræde for Lyset, har jeg søgt at give nogle af vore store Konger og ypperlige Mænd deres Characterer, og derhos at afbilde Landets Tilstand i forskiellige Tider, og tilligemed gjort mig Umage for, saa meget mueligt, at glemme alt, hvad jeg haver læst hos bemeldte Skribenter, for at stræbe efter det Originale, hvilket at naae, haver været min Tanke; om Udfaldet maage Læseren domme.

Første Samtale.

Harald Harfager Konge i Norge,
Hagen Adelssteen hans Søn,
og to Norske Bønder.

Har. Nu har jeg længe ikke seet min Søn, og havde derfor vel Lyst at tale med ham, thi denne Norske Bønde, som nyligen er ankommen her, skal nok overbevise ham om Odelens-Rettens Stadelighed.

I. Bønd. Ja den duer slet ikke Faer; det har sviet til mig, at den er til, og derfor har jeg maattet forlade Huus og Gaard, efterat jeg havde sat al min lille Eiendeel til paa Skriver og Advocat.

Har. Hvad er det for et Dyr, en Advocat?

I. Bond. Han lader sig betale for at tale for en anden, og for at fordreie Retten for ham.

Har. Saa er han da Din Mund, men har Du ikke selv Mund at tale med?

I. Bond. Vel har jeg saa, men den kan ikke tale saa konstig, at Dommerne kunne forstaae den, og hvad jeg kunde sige i een Time, det vide de at forlange til eet Aar.

Har. Ak! da gik det meget bedre til i mine Dage. Man trættedes, man blev vred, man fordrede hinanden ud, og eet Dieblif afgjorde Sagen; Sværdene deelte Retten. Men der kommer jo min Søn; ret heel beleiligt. Nu har jeg faaet den Mand, som skal overbevise Dig om, at jeg handlede klogeligen, da jeg affkaffede Odels-Retten, og Du derimod daarlig, da Du førte den ind igien.

Hag. Jeg tager gierne imod Overbeviisning, men jeg tænker, at Norge takker mig endnu, fordi dens Indvaanere nyde Frihed og Sikkerhed ved min Anordning.

Har. Deilig Sikkerhed; Tapperheden er forsvundet, før sad den i Bryst og Hænder, men nu i Munden, og Bonden berøves ligesuldt sin Eiendom.

For=

Fortæl min gode Mand Din Skiebne, og den indbildte Lykfsalighed vil snart forsvinde.

I. B o n d. Jeg havde i nogle Aar besiddet en skøn Gaard med Ager og Eng, Skov og Saugbrug. Ufor- modentlig kom min ældre Broders Søn hjem Uden- lands fra, enten fra Engelland eller Frankerige, hvor han havde faret som Matros. Han begyndte strax Trætte med mig, og vilde skille mig ved Gaarden. Vi maatte begge for Skrивeren. Det kostede mig mangan blank Daler. Min Advokat vilde vise, at han havde ei lyst i rette Tid. Men det hjalp ikke. Skrивeren var som en Steen. Siden trak han mig fra Ret til Ret, tilsidst maatte jeg paa min Fod gaae til Kjøbenhavn, og der faldt endelig Dommen efter fire Aar saaledes ud, at jeg var og blev af med Gaar- den. Siden har jeg maattet gaae og tigge i Bøigden, og er derfor glad, at jeg nu er kommet herhid.

H a r. Ikke forstaaer jeg alt, hvad han siger, men det veed jeg, at i min Tid bleve de fleste Sager afgjorte ved Ene-Kamp, og at, naar en Sag endeligen kom for Retten, blev den afgjort i en halv Time uden Skrивer og Skrивerie. Nu min Søn, har Du ikke gjort en god Gierning, da Du skilte Kongerne ved den Rættig- hed, som jeg havde erhvervet dem? vist ere Dine Nor- ske blevne frie, sikre og roelige!

H a g. Vel bifalder jeg ikke den vidtløftige Rettergangsmaade —

H a r. Og dog har Du selv givet Anledning dertil ved Dine skønne vidtløftige Love.

H a g. Mig synes dog haade i Lovene og i Rettergangen at see Sikkerhed; thi i Din Tid, min Fader, mistede en Mand strax sin Eiendom, og denne Gonde besad den dog i fire Aar fra den Tid af, at Sag var anlagt imod ham.

I. B o n d. Ja jeg blev qvælet i fire Aar; det havde været mig bedre, om de strax havde taget mit Liv.

H a r. Ret; det holder jeg med; hvad svarer Du hertil?

H a g. Alt man burde og adspørge denne Mand's Kone og Børn, om de hellere strax havde villet miste Gaarden, end besiddede den i fire Aar. Men lad saa være, at Rettergangen er noget for vidtløftig, saa var den dog ikke af den Art i min Tid; og saa er dette kun et ringe Onde imod de Fordele, som Odels-Retten fører med sig, ved at holde Folk i Landet, ved at paa-tvinge dem Kierlighed til Fædernelandet, ved at indprænte dem Lyst til at dyrke deres Jorder, da de ere visse paa, at de ei skulle gaae fra Slægten.

H a r.

Har. Siig, at den holder de ældste Sønner i Landet, og jager de yngre ud, at den opvækker Had iblant Brødre, og at den, ja just den, gisz alle Eiendomme uviffe.

Ha g. Meget af dette er nu forekommet, ved det at de senere vise Konger have tilladt en Fader at skifte Gaarden iblant sine Børn. Men tillad mig, o min Fader, at siige, at det ei tilkommer ham at tale om Eiendomme, Uvished, thi han ophævede jo alle Eiendomme, og tilegnede Kongen alting, saa at alle Mennesker vare Slaver, og Kongen ene var Herre.

Har. Det var just min Statskonst. Derved var Riget stærkt; hvilken Fred herskede i min Tid i Landet! indbyrdes Krig var aflagt; alle maatte lyde min Villie; det hele Rige kunde da anses for et Huus, hvorudi kun er een Herre, og alle andre ere Tienere. Men forsøg engang at lade blive to Herrer i saadant Huus, strax er alting i Uorden, og Huset bliver opfyldt med Partier; jo flere Herrer, jo værre. Og om dyr Tid indfaldt, da sørgede jeg for mine Undersaatter, thi nu hørte de mig til, nu gjorde de Arbeid for mig. Men, hvorfor skulde du sørge for dem? Du havde jo ingen Deel i dem.

Ha g. Vist nok; Island, Grønland, Færø vidne om Norges Lyksalighed ved Eiendoms Ophævelse; den Lov kunde have tient til, om den havde staact

længere ved Magt, at flytte Norge Verden om, og at overlade det gamle Norge til Bjørne og Ulve. I mine Undersaatter havde jeg den Deel, som en Fader haver i sine Børn; O! I mine kiere Nordmænd, hvor elskede jeg eder, og I elskede ogsaa mig. Ikke forløbe I eders Huse, naar Kongen kom; ikke blev eders Korn afmeiet og givet mine Heste til Foder; glade besaaede I eders Agre, glade høstede I dem ind.

Har. Jeg kan tænke, at der voxede mere Korn, siden de stunge ved Arbeidet.

Hag. Ja Glæden gjorde, at de udtørrede Mosser, at de nedhug Træer, at de vandede Agrene, at de bortvæltede Stenene, og udryddede Buskene.

Har. Det samme skulde vel Frygten og have lært dem at gjøre.

Hag. Ja den drev dem til Island.

Har. Men Du staaer og tier god Karl; hvi taler Du nu ikke imod Odels-Netten?

I. Bond. Jeg grunder paa, at Du maae være Harald Harfager, om hvilken Sturlesøn skriver, at han baade ophævede Odels-Net og Eiendom, saasom han selv vilde eie alting.

Har.

H a r. Hvad har Du derpaa at sige? Eier ikke Kongen baade Land og Undersaatter?

I. B o n d. Jo ligesom Vor Herre, som styrer det, men lader Menneskene nyde Frugten deraf.

H a r. Hvad vilde Du da vel have gjort, om Du havde levet i min Tid?

I. B o n d. Sturlessøn skriver; mange fornemme og rige Norske flyede da af Landet for Kong Haralds Overmod, Vold og Tyrannie.

H a r. Baade Du og Din Sturlessøn ere nogle næsvise Knægte; fort fra mit Udsyn!

I. B o n d. Jeg vidste ikke, at J var Konge her.

H a r. Al at jeg nu var Fisker i Norge; her er ingen Høihed, ingen Vælde, ingen Magt. Den Ringeste er min Eigemand. Kunde jeg slippe herfra, gierne vilde jeg dse paa nye.

I. B o n d. Men den Du kalder Din Søn, han seer saa roelig, saa fornøiet ud. Mon Du ikke være den gode Kong Hagen Adelsteen, som gav de Norske Eiendom igien; Odels-Retten kunde Du vel have ladet blive. O! lad mig omfavne Dine Knæ.

H a g. Sliq Hæ har her ikke Sted; Kongen og Bonden, Trællen og den Frie, ere her lige. Den Dydige alene har Fortrin.

I. B o n d. Ikke heller omfavner jeg Dine Knæ som Konge, men som Dydig, Du Landets Fader.

H a g. Staae op; vær min Ven, og betænk, at vi ere hinandens Lige. En dydig Bonde veier langt mere end en ond Konge.

I. B o n d. Men den gode Konge veier dog meest.

H a r. Lidt mindre ærbødig vare Dine Morſke imod Dig, min fiere Hagen, da de nødte Dig, til at spise Heste-Risb.

H a g. Ak! bebreid mig ei dette; da var jeg svag, og tilfidesatte den erkjendte Sandhed for mine Landsmænds Yndest.

H a r. Men siden Frihed gjør saa lykkelig og arbeidsom, og Landet saa frugtbart; hvi sulde da Dine Morſke nu saa meget? See der kommer een, og seer heel gulsten og bleeg ud, han er vist en af Dine Folk, som er bleven lykkelig ved Frihed!

2. B o n d. O Glæde! at jeg slap fra det usle Liv hen til en Egn, hvor intet Varke-Brød behøves, og hvor man ei har nødig at æde Mass med Evinene.

Dog

Dog jamrer det mig, naar jeg tænker paa mine Smaae, som jeg efterlod halvdøde af Hunger.

H a r. Hvor er Du fra ?

2. B o n d. Fra Norge.

H a r. Det kan ikke være; thi der segne Træerne under Byrden af Frugter, der kan Jorden neppe frembære den Mangfoldighed, som den giver af sig, der er lutter Overslødighed, Lyst og Glæde.

2. B o n d. Vidste jeg, at Du sagde dette af Spot, da skulde jeg give Dig et dygtigt Drag.

1. B o n d. Du tænker endnu, at være i de Levendes Land, og befinder Dig dog i Skyggernes.

H a r. See her har Du et øiensynligt Vidne paa den Herlighed, Du har forskaffet Landet. Hvis derimod Kongen, Jarlerne, Herserne havde eiet Bønderne, saa havde de og sørget for dem, ligesom man sørger for sine Hunde og Høns og Gææs, for den Nytte skyld, man haver af dem.

H a g. Jeg seer, at Tilstanden maae nu være slet i mit kære Fødeland, og det smertes mig, men jeg er vis paa, at Friheden er ikke skyld deri. Dog denne Mand kan best forklare Aarsagerne, da han er nyligen kommen fra de Levendes Land.

2. B.

2. **W o n d.** Aarsagerne ligge klarligen for Dagen. Vi have i nogle Aar efter hinanden, helst i det sidste, havt anseelig Misvert. Fiskerierne have ikke heller villet slaae ret ind. De Fremmede, som forhen vare saa begierlige efter at kjoobe vore andre Vare, have nu ingen synderlig Lyst til dem. Korn og Fedevare ere dyre i den ganske Verden for mange Aarsagers Skyld, som jeg tildeels ikke kiender, saa at lidet er at faae, og det lidet kan man ikke faae, fordi man har intet at give derfor.

H a r. Vel nok; men havde J selv ingen Eiendom, og hørte derimod Kongen og andre Herrer til, saa kjoobte de Korn til eder, og saa havde J ikke nødig at døe af Hunger.

2. **W o n d.** Gud bevare os fra at miste vor Frihed; ligesaa gierne ville vi døe: ellers døe kun saa af Hunger, hvorvel mange sulte, og hvor skulde vore Herrer vel faae Korn fra, da samme Misvert vist traf deres Eiendele som vores, og de i denne almindelige Ulykke vist vilde være lige saa lidet i Stand til at kjoobe som vi, og om de kunde kjoobe noget, da først fornemmelig forsyne sig selv.

H a r. De vilde vist være i Stand til at forsyne eder; thi omendskiønt J og eders Jorder hørte dem til, saa vilde dog et vist særdeles Stykke Jord høre dem egentligen til, og det alene være i Stand til at
føde

føde haade eder og dem, saasom det vilde være saa meget bedre end anden Jord, ved det J maatte dyrke det for dem, og anvende al Flid derpaa.

2. B o n d. Jeg forstaaer det; vor Jord skulde aftage, paa det at deres kunde tiltage, og som vor Jord maatte nødvendig være mere end deres, saa vilde de visselig ikke blive i Stand til at føde os, og Norge da indbringe langt mindre Korn end nu. Men hvad vor Konge angaaer, da sørger han ret faderlig for os uden at eie vore Jorder, og han har sendt os en Mængde Korn, men det er umueligt for en Konge at føde alle sine Undersaatter, helst i et Land, hvor de mange Klipper og Myrer hindre, at al Jorden ei kan ved nogen menneskelig Konst gøres frugtbar.

H a r. Dine Norske tale vel for sig.

H a g. Det maae de takke Friheden for, som opløster Sindet. Men mine Norske ere og Dine Norske, thi jeg er dog vis paa, at Du elskede dem, og at Du tænkte at handle ret i hvad Du foretog Dig.

H a r. Det er rigtigt, som Du siger, men nu indseer jeg nok, at jeg haver taget feil.

Anden Samtale.

Sverre Konge i Norge, Christian 3.
i Danmark, og Canzler Johan Friis.

Ev. **N**ei min gode Christian; derudi lod Du Dig snakke for; ellers har jeg intet imod Dig, men at Du skilte Norge ved sit Raad, derudi handlede Du ikke vel.

Chr. Kan vel være, thi nu betragter jeg Tingene anderledes, end da jeg levede i Berden, men det Danske Raad forestilte mig, at det burde saa være, at Norge havde saa ofte gjort Oprør, og at dette var det sikkerste Middel at holde bemeldte Rige i Aue.

Ev. Sikkerheden vil jeg ikke trætte imod, men man kan være ligesaa sikker ved at behandle de Norske vel, thi dette mit gamle, kække og modige Folk vøres lige stærk ved Belgierninger og ved slet Medfart, og elsker ligesaa oprigtig, som det trofast hader.

Chr.

Chr. Vel nok, jeg har intet derimod, og har ogsaa i min hele Regiering viist, at jeg søgte mere at vinde Folks Gemytter ved Godhed og Sagtmodighed end ved Strænghed. Men dette maae Du og tilstaae mig, at der hører stor Konst til at vedligeholde Foreningen imellem to Riger, der ved Naturen ere skilte fra hinanden, og hvis Indvaanere ere af stridig Sindelav.

Sv. Det nægter jeg ikke, men jeg paastaer kun, at saadant erlanges mere ved Mildhed end ved Strænghed, og at det Norske Folk hører i Eærdeleshed til dem, som ville regieres ved Lempe; hvor milde vare ei Hagen Adelsteen, Erik Jarl, Magnus den Gode, Oluf Kyrrer, Eisten, og hvilket lyksaligt og indvortes fredeligt Regimente førte de ei ogsaa!

Chr. Rigtigt, men de vare dog strænge, naar det behøvedes. Magnus udjog sin Faders Banemænd, og der vare dog nogle, som ei vare fornøiede med Hagen Adelsteen. Du selv viste Dig jo og nogle gange stræng, vel drevet af Nødvendighed, men dog stræng.

Sv. Strængheds Nødvendighed nægter jeg ikke aldeles, men at skille et heelt Rige ved sit Raad, det er en ganske anden Sag end at straffe enkelte Personer.

Chr. Mig er dog bleven sagt, at det Skotske Parlament er bleven ophævet og forenet med det Engelske,
saale-

saaledes at de begge kun udgiøre eet, og at de Skotske fast stedse blive overstemmede af de Engelske, saasom de sidste ere mange flere i Tallet. Dettz er vel en Uleilighed for Skotland, men heraf flyder det store Gode, at begge Riger ere paa en fast Fod forenede sammen, at de nu holde Fred og Venkskab, og ikke bekrige hinanden som forhen, og derved ogsaa ere mægtigere, og bedre i Stand til at begegne udvortes Fiender.

Sv. Foreningens Nytte kan ingen bestride, men den bør ei have Sted paa det ene Riges Bekostning; desuden er der stor Forskiel imellem at have slet intet Raad af Indfødtte, og at tvende Raad ere forenede sammen, thi i sidste Fald kan dog det ene Riges Larm frimodigen fremsættes, og Haab være at finde Bifald af den indsigtsfuldeste og ædelste Deel af det andet Rige; og endda have mange Skotter forsikret mig, at de aldeles ikke ere fornøiede med denne Forening af begge Parlementer. Overalt har jeg Aarsag til at troe om Dig, at Du haver ikke nær saa vel kiendt Norge, som Danmark og Holsteen.

Chr. Derudi vil jeg selv give Dig ret, thi de tvende sidste Lande gave mig saa meget at bestille, at jeg derover ikke kunde saa ofte tænke paa Norge, som jeg gierne baade vilde og burde. Men der kommer min gamle ærlige Canzler Johan Friis; han var med i Raadet at affkaffe det Norske Raad, og kan derfor videre underrette Dig om Aarsagerne hertil.

Sv.

Sv. Jeg og Din gamle Herre have en Trætte sammen, om han gjorde vel i at affkaffe det Norske Raad; jeg siger Nei, og han vil undskylde det.

Fr. Undskyldning behøves ikke, hvor Noes har Sted. Følgerne vise det, thi Norge har aldrig været mere lydige og roelige, og følgerigen lykkelige, end siden det mistede sit Raad.

Sv. Men om jeg end vilde tilstaae Dig, at Undertrykkelse gjør roelige Gemytter, da den dog tvertimod gjør misfornøiede, saa kan den dog aldrig gjøre lykkelig, og det bliver alligevel en god Regierings Pligt, at befordre ligesaa meget sine Undersaatters Lykkelig-
hed, som egen Sikkerhed.

Fr. Vel; det nægter ingen god Statsmand. Men hvad Marsag kan Du ellers give til Dine Nordmænds mere Holighed og Fredelighed siden den Tid end forhen?

Sv. Marsagen ligger tydeligen for Dagen. Din gode Konge, som ikke feilede i noget, uden i dette ene, at han affkaffede Norges Raad, indførte den luttrede og rensede Lære, og affastede Paven's Nag, som jeg i min Tid ei heller stort brød mig om; Sæderne bleve derved mildere; man lærte bedre at kiende sine Pligter. Norge har desuden ingen Naboe uden Sverria, som den for de jævnlige Kriges Skjold bærer et bittert Had til, altsaa har den ingen at holde sig til,

thi i Landet er ingen Adel, ingen Mægtige. Siden kom Christian den Fjerde, som i mange Tilfælde viste, at han elskede Norge; Souveræniteten befriede det og for den Haardhed, som de adelige Lehus herrer udøvede, og overalt maae man tilstaae, at Norge blev temmelig lemfældig behandlet, indtil en trykkende Gield nødte Regeringen til at medtage, saavel Norge, som Danmark.

E h. r. Mig synes at Du, endskiønt i de Dødes Rige, veed ligesaa godt, hvad Norge er hærdet, som om Du levede.

S v. Jeg har nøie erkyndiget mig hos dem, som jævnlig ankomme her fra de Levendes Lande, om Tilstanden i dette mig saa fiere Land. Men min gode Johan, seer Du altsaa, med al Din Klogskab, at Norges Troskab ei er Frugterne af Undertrykkelse, men af medfødt Ærlighed, som ved Tidens Længde er blevet til en fast Natur. Du længes jeg kun efter at høre Marsagerne, hvi Norge mistede sit Raad.

F r. De jævnlige Grafald og Oprør nødte en hertil.

S v. Da det Danske Raad affatte Christian den Anden og valgte Fridrik den Første og siden denne Christian, lode jo de Norske sig behage hvad det gjorde. Vel sandt, at nogle af dem fulde til den fordrevne Konge, men den gang kunde der endnu tvistes om, med hvem det var

Pligt

Pligt at holde; og overalt fulde kun nogle til ham; den største Mængde blev holdende paa Kong Frideriks Haand. Men hverken Friderik eller Christian havde nødig at erobre Norge, som de maatte gjøre med Danmark.

Chr. Det beste bliver vel at tilstaae, at vi have feilet, og her er det ingen Skam at tilstaae sine Forseelser.

Sw. Nei er det ikke, og jeg vil endda være saa billig, at jeg vil tilstaae, at det Danske Raad ei haver gjort dette af Ondskab, men bildt sig ind at handle ret, thi da den meste Danske Adel, helst den Jydske, holdt med Christian og Friderik, saa ansaae den det lidet Frafald, som engang skede i Norge til Christian den Anden, for saa farligt, at den derover meente let at kunne forebygge saadant i Fremtiden ved reent at afskaffe det Norske Raad, og at opsende fast lutter Danske Lehnsherrer, hvilke, som vante til den Danske Forsatning, og alene Kiendere af den, og uvante til Norge, kunde let, henvænde af Fædernelandets Kierlighed, tænke, at det var billigt, at Norge burde i alle Ting fire Danmark.

Fr. Det er ligesom Du kunde læse ind i mit Hierte; thi jeg har altid anseet Danmark som Hovedriget, og hvor kunde jeg anderledes, da Kongen fast altid er der.

Chr. Saaledes kan jeg dog ikke sige, at jeg haver tænkt, thi jeg haver altid anseet mig for Konge over to lige Riger, hvorvel jeg ikke nægter, at have dog altid baaret nogen mere Kierlighed for Danmark, deels ved Omgangen, og deels maaskee fordi man altid elsker det meest, som man haver havt meest Unag for.

Fr.

Fr. Herudi ligger nok ogsaa tildeels Grunden af Sverres store Kierlighed for Norge, som er bleven bestyrket derved, at han var en indfødt Nordmand, og eiede intet andet Rige. Dog her gielder hverken Dansk eller Nordmand; alle udgiøre eet Selskab, og udi det synes mig ei at finde ligere Personer end Sverre og Christian, imellem hvilke jeg venter, at een af deres værdige Landsmænd snart anstiller en Sammenligning.

Chr. Ikke tør jeg ligne mig med Sverre, som i priselige Egenskaber af Tapperhed, Klogskab, usøfærdet Mod og Bestandighed, haver havt saa sine Lige.

Tredie Samtale.

Hagen Hagensen Konge i Norge, og
Christian den Fierde i Danmark.

H a g. **M**in Siel fryder sig, og min Glæde fordobles, naar jeg seer Dig, Du værdige Konge over mit fiere Fødeland, Du, som frem for alle Konger efter Foreningen bør med rette kaldes Norges Konge.

C h r. Da intet betydende Høfligheder og Falskhed have ikke Sted i dette Land, hvor den nøgne Sandhed hersker, saa kan jeg ikke troe andet, end at Du mener, hvad Du siger; jeg føler selv Rigtigheden deraf, hvorvel ikke i den Bidde, som Dine Ord medføre.

H a g. Jeg har snarere giort for lidet af Dig end for meget, thi de Norske vare paa en Tid blevne satte endeel tilbage, helst efterat de havde mistet deres eget Naad. Du derimod besøgte Norge jævnlig, Du reiste fra et Sted til et andet, uforfærdet gif Du til Skibslige til det yderste Finmarken, Du anhørte selv Undersaaternes Klagemaal, imodtog deres Begjæringer, gav dem nye og bedre Love og Forordninger, udbredede

Lærdom, og viste i alle Ting, at Du ingen Forskiel gjorde imellem Danske og Norske.

Chr. Det var min Pligt, thi jeg var jo Konge over begge Riger.

Hag. Det have og andre været, og dog ei saa ofte seet til Norge.

Chr. Jeg regierede ogsaa dobbelt længere, end de som ellers have regieret længe.

Hag. Vel regierede Du længe, men Du alene haver dog oftere besøgt Norge, end alle Dine Formænd af Din Stamme.

Chr. Jævnlige Krige og Uroeligheder hindrede dem.

Hag. Du havde og Krige. Nei, det bliver en evig Sandhed, at ingen Dansk Konge haver mere knyttet de Norges Hierter til Regieringen end Du, og gjort af Danske og Norske eet Folk, saa at Dig fornemmelig maae tilskrives Foreningens Varighed, som jeg seer at strække sig ind i Evigheden, og saalænge Folk bygge og boe i Danmark og Norge.

Chr.

Chr. Du fylder mit Sind med Glæde, thi denne Forenings Barighed spaaer mig mine tvende Folks Lyksalighed. O hvor ligge I mig paa Hjertet, hvor gierne vilde jeg miste af min Glæde her for at forøge eders.

Hag. Ord Menneſkevennen værdige! ophøjede Helt, retſkafne Konge, Du var Dine Undersaatters Fader, og du bliver den ſildigſte Verdens Forundring.

Chr. Ei mindre yndet var Du i Din Tid; Du efterlod Riget i Flor og Velſtand, og Du dæmpede de borgerlige Krige.

Hag. Al at jeg maatte dæmpe dem! hvit vare mine Norſke ei ſaa fredelige i mine Dage, ſom i Dine?

Chr. Det var et Raſerie, ſom Omſtændighederne paaførte dem, men Du indblæſte dem Fredens Aand, og i mange Tider efter Dine Dage vare de roelige og lykkelige.

Hag. Ja jeg agtede den fredſommelige Konge, ſit Folks Fader, høiere end Erobreren, dets Bøddel; men i min ſidſte Tid lod jeg mig af Skingrunde overtale til at begynde en unyttig Krig, hvor jeg opofrede en ſtor Deel af Landets beſte Ungdom, og ſatte ſelv mit Liv til.

Chr. Men den Krig havde dog den Grund for sig, at igien vinde tilbage forlorne Provincer, som forhen havde hørt til Riget, og hvorofte lade ei de beste Fyrster sig ved saadant forlokke. Men jeg derimod havde langt mindre Marsag til min første Krig; det var alene en daarlig Ungdoms Hidsighed, som forførte mig; og dog løb den bedre af, end de tvende følgende, hvoraf den sidste var Nødværge, og den første maatte føres, da en mægtig, listig, farlig, uretfærdig og ærgierrig Fyrste nærmede sig mine Lande, en Fyrste, der traadte alle guddommelige og menneskelige Love under Fødder, en Fyrste, der truede min Fædrenetroe med Undergang; og dog forlod Himmelen mig begge gange; jeg kan tænke for at straffe mig paa min gamle Alder for mine Ungdoms Synder.

S a g. Neppe havde enten jeg eller Du ført disse ubetænksomme Krige, dersom ei smigrende Hoffolk havde været, løgnagtige Skalder, hykkelske Lovtalere. Ak! den beste Fyrste er omgivet med saadanne, fra hans Ungdom af udspeide de hans Tilbøieligheder, ei for at rette dem, men for at svinge sig selv paa Verdens Top, for at tilsnige sig nogen guul Jord, kjøbt med Brødres Taare; have vi Lyst til Krig, Ære, Nødelighed, Videnskaber, Fred, Jagt, Bygninger, Pragt, Fruentimmer, alle enten i sig selv gode Tilbøieligheder, eller som dog kunne blive gode, i det mindste uskadelige, naar de ret bestyres; strax indfinde disse Humler sig,
 surre

furre om os, døgne Lyden af vore Pligter, og gjøre, at de beste Lyster, ved at overdrives, blive skadelige for os selv, for Land, Neger og Undersaatter.

Chr. Glade maae vi derfor være, at vi nogenlunde have opfyldt vore Pligter, at vi, uden at blues for meget, kan tænke paa vor førte Bandel, og at vi nu ere komne til Sandheds, Oprigtigheds og Uskyldigheds Land, hvor vi uden quælende Omforger, uden nagende Sanvittighed, hvile af vort Arbeide.

Fjerde Samtale.

Bugenhagen den Danske Reformator,
 Brocman Bisp i Sielland, og en
 nu nyelig afdød Præst.

B u g e n h. **U**rværdige Gamle, sig mig, hvo Du er, og hvor Du haver opholdt Dig?

B r. Jeg var Bisp i Sielland; mit Navn er Brocman, og —

B u g. Jeg har nok; mange have fortalt mig, hvor berømt Du i Din Tid har gjort Dig ved Dine Skrifter, hvilket dog bør som intet agtes imod de mange Sieler, Du haver frelst ved Dine opbyggelige Prædikener, og ved Dit ustraffelige Liv. Ja nogle kunne endog Dine Prædikener uden ad, og roser jeg Dig, at Du haver saa flittig brugt Skriften, men = = =

B r. Jeg veed, hvad Du vil sige, at jeg haver for hyppig anført Skriftens Sprog, for sielden forklaret dem, og alt for ofte forklaret det ene vanskelige og mørke Sprog ved andre lige saa vanskelige og mørke;

jeg

jeg indseer nu denne Feil, og vilde ændre den, om jeg endnu levede.

B u g. Denne Feil kommer ikke i Betragtning imod Dine mange andre Dyder, og er kun ringe imod deres, som lidet eller intet anføre og forklare Skriftens Sprog, og hvis Prædikener ei ere nær af den Kraft, som Ciceronis, Platonis og Senecæ Skrifter, hvilke undsee sig ved Guds Ord, prædike lutter Morale, grundet alene paa spidsfindige Beviisligheder, eller, som endda værre er, prunke alene med tomme og glatte Ord. De gisre det, sige de, for at blive forstaaelige, og betænke ei, at Almuen er bevandret i Skriften, og hæfter gemeenligen dog noget Begreb til dens Ord, og som oftest det rette, hvorvel ei altid i sin fulde Bidde, eller altid med sin behøvrige Indskrænkning, hvorimod den aldrig hæfter noget Begreb til deres konstnæssige, philosophiske og veltalende Talemaader.

B r. Du taler ret efter min Smag, og dette gjør mig desto begierligere efter at vide, hvo Du er.

B u g. Jeg er Bugenhagen.

B r. Af lad mig omfavne vor Danske Luther.

B u g. Med den Mand tør jeg ikke maale mig, thi alt hvad jeg vidste, maatte jeg takke ham for. Men det glæder mig, at den Danske Kirke haver beva-
ret

ret denne byrebare Mands Lærdom, alene at den ved alt formegen Kunst haver noget fordunklet den, dog ei saa meget som hans Landsmænd; og Du min ærlige Brodman kunde nok ogsaa have ladet være, at skrive Dit Systema, ihvorvel det er ikke nær sat saa meget paa Skruer som mange andre.

Dr. Jeg fulgte min Tids Smag, efter hvilken ingen Theologus var agtet, uden han havde skrevet et Systema.

Bug. Ak! hvor mange Bøger kunde Verden have været befriet for, dersom ei Indbildning om sig selv, og Foragt for andre, samt Uvidenhed havde frembragt dem, thi ellers kunde man gierne have ladet sig nøie med Melanchtons og Calvini Systemata.

Dr. Du indseer jeg alt for sildig, at de fleste af deres Eftermænd, som have villet gjøre det bedre, have kun indviklet Tingene desmere, og paa en elendig Maade tvunget mange Skriftens Sprog i deres Hierners Form.

Bug. Ja desværre, man er alt for langt vejet fra den fiere Eenfoldighed, som Luther og Melanchton indførte, og man har villet give Aristoteles Magt at forklare Skriften, og gjort Jesu klare Lære til et spidsfindigt Haarfløverie. Men hvad mon det er for en Mand, som kommer der? han seer saa bister og vred ud.

Dr.

Pr. Nei, jeg kan neppe holde det mere ud; ingen Disputazer, ingen Distinctioner, neppe agter man her paa Forskiel imellem Materiam og Formam; ingen taler om Categorier. De snakke idelig om Erfarenhed, Beskuelse; de maae være lutter Mystici. De tillegge Guds Ord en besynderlig Kraft, og jeg har dog fundet langt mere i min Hebenstreit. Sid jeg var igien ved Universitetet; der taltes ikke meget om Bibelen, mindre om Martyrerne og Guds Kirkes Skiebne, men alle kiendte Kisbyes Collegium; i den Bog ligger og en virkelig Skat forborgen, nam bene quidistinguit, bene docet.

Bu g. Hvorfor saa vred min Ven? Her bør ingen Sindslidelser have Sted.

Pr. Ja jeg er nylig kommen her, og desuden er her saadan underlig Tænkemaade, at jeg skal have ondt ved at vænnes til den.

Bu g. Alting læres med Tiden; men siig mig og den gode Brocman, hvordan staaer nu til i Danmark med Theologien?

Pr. Det er mig kiert at see Brocman, thi den brave Mand har ved sit Systemra viist, at han har været en god Orthodox, hvorvel det er ikke nær lærdt, fiint, spidsfindigt nok.

Br,

Pr. Og nu beklager jeg, at det er ikke ensfoldigt og skriftmæssigt nok.

Pr. Hvor kan dog Selskab fordærve. Men hvo er den anden gode Mand?

Pr. Det er Bugenhagen.

Pr. Nu han var en brav Mand for sin Tid, men Theologien har siden faaet langt anden Anseelse.

Bug. Og jeg tænkte, den sande Theologie var kun een, nemlig den, som er grundet paa Skriften.

Pr. Ja med den, min gode Mand, vil I nu omstunder ikke komme ret langt mere. Eders Theologie er god nok i sig selv, men den er alt for bar; nu har den faaet en pynteligere Klædning. I tænkte, at eet klart Skriftens Eprog, høit nogle faa, var nok til at bevise en Sandhed, men vi føre dem an i Snese-tal, og ofte saadanne, hvor ingen uden vi kunne indsee, at de bevise den Sag. Men det fornemste er, at vi have saa vel sammensvriet alle Ting, at de nu hænge sammen som i en Kiede, og at intet er mere mærkt for vor Fornuft.

Bug. Da ere der endnu mange Ting, som jeg ikke engang kan begribe her.

Pr.

Pr. Det kommer deraf, at I ikke have lagt eder efter Philosophien.

Bu g. Jo noget; udi Melanchtons Skrifter læste jeg flittig.

Pr. Den Mand! han behøvede selv at gaae i Skole; desuden havde han vrang og farlige Meninger! og viste med sine Tvivl, at han ei nok indsaae Tingene.

Bu g. Det kom af hans Indsigt, og at han følte Vanskelighederne.

Pr. Nei; sig, at det kom af hans Uvidenhed.

Pr. Lad nu den Sag berøve, og fortæl os Theologiens nærværende Tilstand i Danmark, og om den er indrettet efter eders Behag.

Pr. Tildeels; for noget hørte man intet uden om Distinctioner; man beviste alting; man stillede alting op i en god Orden, ligesom en Krigshær; men nu snakkes saa meget om en ubekendt Ting, de kalde critica sacra; man vil, at Patres skulle læses, som forhen stode smukt forvarede paa Hylterne; man er færdig at dræbe Folk med Grækkisk og Hebraisk; og man drager Kirkehistorien for Lysen; og i alt dette ligger jo ikke eet eneste Beviis. Og Historier ere jo dog og
blive

blive kun Eventyrer: Overalt staaer ikke eet eneste Ord om alt dette i Kishyes Collegium, som dog har hiulpet saa mangen brav Student frem.

Br. Men hvorledes er Prædikemaaden?

Pr. Den er adskillig. Nogle faa hyppige Sprog paa Sprog, ligesom J gjorde, og det er godt nok for Almuen. Nogle andre faa prædike lærdt, og sammenlignede vore adskillige Danske Versioner, hvilket staaer mig ei ilde an, thi man bør for alting gøre det saa, at en Prædiken er brav tør; men det bedste er, naar man nøie distingverer i den, gjør uendelige Deelninger og Under-Deelninger, og taler ret konstmæssig; men denne Gave er desværre meget sielden.

Br. Jeg mærker altsaa, at J bifalder disse Maader at prædike paa; men hvilke af de nu brugelige vrage J?

Pr. Den som sammendynger alt for mange Ting i en kort og presset Stil, og indretter alle sine Beviser efter den allernyeste Philosophie, saa at man aldrig hører eet eneste Skriftens Sprog.

S u g. Den Maade forkaster jeg ogsaa, thi Skriften er Grunden til al vor theologiske Kundskab, og da den største Hob er enfoldig, saa bør en Prædikant opholde sig længe ved en Ting, og forklare den paa
mange

mange Maader, thi fatter Almuen ei een Forklaring, saa fatter den vel en anden.

Pr. Ja denne saa kaldte opbyggelige Maade, som mange bruge, er just den værste af alle, thi ved den ville de tale til Hjertet, røre, bevæge, som de kalde det, og derudi er ingen Undervisning. Desuden legge disse sig undertiden efter smukke Ord og Talemaader, og en Slags Beltalenhed, som aldeles ikke dner, og aldrig bør have Sted i Prædikener.

B u g. Naar Beltalenheden er tom, og ikke christelig, da dner den ikke, men ellers seer jeg ei, at den skader, naar den kun altid er af den flydende, lette, overflødige, som Ciceronis og Chrysofostomi; thi den sammenpakkede, som Demosthenis, er vel ypperlig i trykte Prædikener, hvor Læserne have Tid at tænke, men derimod des slettere i mundtlige, thi da prædiker man Folk ud af Kirken, helst de enfoldige, og de floge maa endog have Tid at tænke, thi en Præst bør ei paastaae, at hans Menighed skal ophsje sig til ham, men han bør nedlade sig til den, prædike katechetisk, blive alt for alle, saasom hans Hensigt bør ei være at blive navnkundig ved sine Prædikener, men at vinde Siele til Christus, og at forbedre Menneskene.

Pr. Jeg mærker nok, at J var bleven en god Prædikant for Kierlingerne i Wartow.

B u g. Ja den, som ei kan prædike godt for dem, bør ei være Præst.

Pr. Nogle prædike meget om Pligter og om Moralen, men derudi er ingen Lærdom eller Konst.

B u g. Hvo siger, at Prædiken skal være en Konst? At prædike Moral, som ei er grundet paa Guds Ord, ducr ikke; jeg læser da langt hellere Cicero om Pligterne; men at indprente Dyden, Pligterne, paa den rette Maade, deri beslaaer just den hele Christendom.

Pr. Det er Pharisæisk og en selv udvalgt Gudsdyrkelse. Nogle prædike exegetice, som de selv kalde det, og dog prædike de ikke lærd, thi de sammenligne ingen Versioner, men bestemme næie hvert Ord i Texten, hvilket jeg ikke seer, hvortil det nytter.

B u g. Saa nytter det ei heller at tænke, eller at vide, hvad man taler om. Men det er sandt, at, naar en Prædiken er puur exegetisk, saa er den lidet nyttig for den gemene Mand, og da er al Opmuntring, Nærelse, Salvelse, og maaskee Overbevisning selv borte, hvilket sidste de dog tænke just derved at frembringe. Nei, Exegesis bør være kort, men derhos tydelig og tilstrækkelig.

Pr. Nu det er det første fornuftige Ord, jeg har hørt af eder. Men at en lumpen Skolebog som Cicero

cero skal kunne hielpe en Prædikant, det har jeg aldrig før hørt, da den er ikke tienlig til andet end til at lære Vocabler og Phraser af.

Ung. Jeg mærker, at J har studeret eders Autores ligesaavel som eders Prædikestoel; men jeg haaber, at J faaer andre Tanker, naar J haver været her noget.

Dr. Det samme haaber og ønsker jeg; Men nu er det best, at vi begive os herfra til det udvalgte Selskab af Luther, Melanchton, Calvinus, Musæus, Calixtus, Chemnik, Tillotson, Saurin, Mosheim, Leibnik, Bourdaloue, Pascal og de flere, hvilke, hvorvel af forskjellig Mening udi Live, dog her omgaaes venligen, da de ere blevne bedre oplyste, og altid have havt en redelig Hensigt.

Femte Samtale.

Peer Dyr, og en fransk Financier.

Dyr. Naar jeg estertænker den Tilstand, det af mig saa høit elskte Land er geraadet udi, saa smerter det mig overmaade, og gode Tidender om Forandring med det, vilde forsøge min Glæde. Men der kommer een, maaskee han kan give mig Underretning derom. Gode Ven! er Du fra mit elskelige Danmark, eller maae Du takke andet Land for Din Fødsel?

Fin. Nei, jeg er fød i det lykkelige Frankerige.

Dyr. O! at det var lykkeligt. Thi endskiønt det ikke er mit Fæderneland, saa ønsker jeg dog, at det maae gaae alle vel. Naar er ellers den Forandring skeet? Ere de tunge Skatter ophævede? Ere de borgerlige Krige stillede? Har Velstand indfundet sig? Er Gielden betalt?

Fin. Gud lade aldrig den blive betalt.

Dyr.

Dr. Jeg vil vedde, at Du er en af vore ny-modenske Financierz.

Fin. Ja, jeg havde med Financerne at bestille; men havde ingen andre Principia end de rette, som altid burde have havt Sted. Men hvo er Du, som seer saa suur og streng ud?

Dr. Jeg er Peder Dyr, som og eengang har forestaaet det kiere Danmarkz Financer, som annam- mede dem i en slet Tilstand, og efterlod dem i en blomstrende.

Fin. Naar var det?

Dr. Da Friderik den Anden regierede.

Fin. Saa længe siden, da havde man neppe de rette Principia i Cameralsager, thi man meente, at udrette alting ved Sparommelighed, og var dum nok til at holde Overdaad for skadelig.

Dr. Ja til de dumme hører jeg og, thi Overdaad forderver Sæderne, og naar de ere fordervede, saa er alting tabt.

Fin. Hvad! Sæder; de ere kun Skrækbilleder, Dyder og Sæder, hvormed man skræmmer Børn. De bringe intet ind i Pungen. Den maadelige, sparsom-

melige fortærer intet; for ham dør gjerne Kunstneren, forhungrer Haandværksmanden. Udelanden, Høerkarlen fæder derimod Landet.

Dr. Og Du har været Financier i et christeligt, i et fornuftigt Land?

Fin. Hvorfor ikke? Jeg saae paa Nyttens. Ved mig har Landet blomstret. Jeg bragte Kunst i Veiret; Handel og Wandel trivedes; Bygninger reiste sig: Alting var i Nørelse; og hvorved mener Du, at jeg udrettede dette?

Dr. Ved en klog Sparsommelighed og Flittighed.

Fin. Nei! ved Skatter, og Skiebne kom mig til Hielp ved at sende nogle Aar efter hinanden en stor Død iblant Qvæget.

Dr. Du taler som en Rasende, thi Skatter forarme Folk, betage dem Modet, og tvinge dem til at vandre ud, og Qvægdsd gjør Fødevarer dyre.

Fin. Destobedre; jo dyrere alting er, og jo fattigere Almue man haver, jo mere blomstrer en Stat, thi Armod og Dyrhed gjør flittig; derfor pønsede jeg og paa nye Paalæg Nat og Dag. Paa den anden Side holdt jeg de Rige og Fornemme til at fortære
brav,

brav, for derved at føde de Kinge, saa Du maae troe, at der kom et nyt Liv iblant Folket.

Dr. Men hvor længe varede det? Og mon ei Almue blev overdaadig ved de Stor's Mønstre? Bleve ikke ogsaa mange Overdaadighedsvare indførte fra fremmede Stæder?

Fin. Tilbeds, men hvad skader det? Handelen kom derved i Drift, og Folket lærte at blive flygtigt og vittigt. Du tænker i alle Ting ligesom den stakkels Sully; han raabte alene paa Agerdyrkning og paa Sparommelighed; men hvad Ainselse havde Frankerige da i Verden? nei, den viste sig langt anderledes siden ved Colbert, og under Ludvig den Store.

Dr. Det kan ikke feile, at Du jo og bifalder at giøre Gield, og har Du vist været en af dem, som har raadet dertil.

Fin. Hvad andet? Det skaffer Omløb; en slet Rismand, som ei veed at handle saaledes med laante Penge, at han i det mindste vinder ligesaa meget til, som Dienterne; og hvad større Berviis paa et Lands Velstand, end at det kan faae Credit?

Dr. Altsaa er den Mand, som ødelægger alt sit, rigere end den, som vedligeholder og forvarer det.

Fin. Gode dømt. Dine Indsigter maae være meget indskrænkede, naar Du vil sammenligne en enkelt Mands Tilstand med en Stats.

Dr. Mange enkelte Personer udgøre jo dog en Stat, og en Stat kan jo ikke bestaae uden af Personer.

Fin. Om jeg end forklarede Dig alt dette, saa er Din Indsigt dog for sløv til at fatte det.

Dr. Lad saa være. Men hvor kommer det, at alle, som paa nogen Tid ere komne fra Frankerige, klage med een Mund over Landets almindelige flette Tilstand, og Du beskriver den dog saa herlig?

Fin. Sagen er, at der i nogle Aar haver været Misvæxt, og at Vinen haver geraadet flet. Men den fornemste Grund er denne, at Menneskene ere gemmenligen misfornøiede med det nærværende, tilbøielige til at dable dem, som sidde ved Roret, hengivne til at klynke, uwillige at meddele Staten noget.

Dr. Heri kan være noget rigtigt, men en almindelig Klage maae dog have sin Grund, og frygter jeg for, at Du og flere Dine ligesindede have ved eders onde Konster fordervet Landet. I søgte kun at drage alting til Hovedstaden, at blinde Monarkens Dine ved den Glands, som omgav ham, at bringe ham til at troe, at alt svæmmede i samme udvortes Glimmer i Landene,
som

som i Hovedstaden. I Hyflere søgte selv at berige eder, og at vinde Fyrstens Naade ved at fylde hans Giemmer med Undersaatternes sidste Skierv, og hans Giemmer vare, og bleve dog tomme, thi Overdaad og Umættelighed maatte vel tømme dem. I eders Verden hersker ofte en tyk Dunstkrebs, som Soel og Sandhed ei kunne igiennemtrænge; men her kan intet skjules i denne pure Lust; Dækket falder af eder, og enhver annammer den Løn, som hans Gierninger have fortient, og vee da dem, som have ført Konger bag Lysset, som have spillet Vold med hele Folks Velfærd, som have under Uerligheds-Ham bedraget Staten, og under Navn af Patrioter vilst sig virkeligen at være Landets Fiender.

Fin. Ak! Skræk overfalder mig; de Armes Taare falde ned paa mig som gloende Regn; giv mig et godt Naad.

Dr. Jeg kan ikke, hvor gierne jeg vil, thi Du faaer at høste, hvad Du har saet.

Siette Samtale.

Erkebisp Absalon. En Minister.

Abs. Den Sætning er rigtig: Folkets Røst er Guds Røst; naar en Klage, en Begiering eller et Ønske er bleven saa almindelig, at man med Rette kan tilegne den det hele Folk, saa er den og gandske vist grundet, og saa er det høi Tid at give Agt paa den.

Min. Ja, jeg legger endnu mere til; det er da Regjeringens, Kongens Pligt at følge denne Røst, thi Kongen er for Folket, og Folket ikke for Kongen; Folket var til, længe før Konger bleve. Men Hyflere forestille Tingen ofte anderledes, og sige, at Publicum er intet, betyder intet, eller gjøre Hoffet, den snevre Cirkul, til Publicum.

Abs. Ja saaledes var allerede nogle sindede i min Tid, hvorvel den krigeriske Aand, som da besteede Hof-Folket, gjorde, at de dog følede at have Fæderneland, at de ei ansaae Embede alene for Levebrød, og de smaa Hof-Tjenester med at lukke Døre op, sætte Stole, vække Haandklæder, for at veie imod Scipionis og Epaminondas Bedrifter.

Min.

Min. Da tænkte dog nogle saaledes i min Tid. At gaae Slots-Trapperne op og ned i tive Aar, det kaldte de at tiene Kongen i tive Aar, thi de vare dog saa forsigtige, at de ei nævnede Landet, som maaskee endelig aldrig randt dem i Sinde. Men at komme til min Ministers Pligter igien, da fordrer jeg af ham, at han skal være let at faae i Tale for enhver, thi han er en offentlig Person.

Abf. Saaledes maatte de alle være i min Tid, hvor fordervede de end ellers vare, og kan jeg ikke forestille mig Mueligheden af en Minister, som lukker sig inde.

Min. Da er det ikke alene mueligt, men endog virkeligt. Videre paastaer jeg, at en Minister bør være taalmodig, give de Klagende Tid at tale, og svare dem vel, thi det er allerede tungt nok for en Sægende at faae Nei, men ulideligt at faae enten intet eller et haanligt Svar, som ofte er geleidet med stolte og frække Gebærder.

Abf. Taalmodig vare ikke heller alle Embedsmænd i min Tid, ofte afviste de Folk med haarde og grove Ord, og kan jeg ikke sige mig selv gandske frie for denne Feil i Henseende til min Opførsel imod Skaaningerne.

Min. Ja, da var det godt for Dig at have Kirkens Rettigheder, at skyldes paa, men Du har for Næsten været
saa

faa stor en Mand, og saa nyttig for Dit Fæderneland, at man bør tilgive Dig denne Forseelse.

U b s. Gud give! at jeg kunde tilgive mig den selv, men her seer man Tingene i et ganske andet Lys end i den jordiske Verden. Dog trøster det mig, at Fornøielsen over mine gode Gierninger overveier Misfornøielsen over de flette.

Min. Vi ville ikke tale mere herom. Til en god Ministers Egenkab regner jeg ogsaa, at han ikke op-
høier den Stand alene, som han er af, hvad enten han er Borger eller Adel; thi de ere alle Borgere af een Stat, og alle derfor pligtige at tiene deres Fæderneland efter deres Sindsigter og Kræfter. Men at de Adelige ville tænke, at alle Embeder ere alene for dem, at de ere fødte til Værdigheder, hvad enten de have Fortienester eller ikke, det er ei alene en daarlig Tanke, men endog en skadelig, saasom den sætter Fiendskab imellem Stænderne, og gjør, at Folk af flette Egen-
skaber ofte komme til Embeder.

U b s. Denne Feil begyndte allerede at indsnige sig, imedens jeg levede. De Geistlige og Adelen tilvældede sig Magten, og jeg kan ikke nægte, at jeg jo hjalp dem heri, da jeg ved Fødsel var af en høiadelig Stamme, og ved Embede den fornemste geistlige Mand i Riget. Smidlertid gjorde jeg dette i en god Mening, saasom jeg tænkte, at Religionens Ansæelse vorte tilligemed
Geist:

Geistligheden, og at det var bedre, at kun faa besad adelige Friheder, end saa mange Bønder, som forhen brugeligt var, thi jeg tænkte, at det gav Uorden, naar mange havde Deel i Regieringen, og valgte Kongen.

Min. Maaskee Du ei heller havde Uret heri, men derfor havde Du ei havt nødig at hielpes saa meget til Bondens Trældom, hvilken dog i Din Tid ei nær naaede sin Høide, og derover endda ikke kunde ødelægge Krigsstaten, som den siden gjorde. Men hvad synes Du om den Regel, at en Minister ei bør være egennyttig, og at han bør tiene for saa lidet som mueligt, helst om han selv besidder Midler, eller og ingen Familie har, og fornemmelig om Landet er i en slet Tilstand, og den offentlige Skat udtømmet.

U b s. Denne Regel er fortreffelig, men det lader, at de Christne have overladt denne Dyd til Hedningene, til Aristides, til Phocion, til Epaminondas.

Min. Gandske vist. Deviiis derpaa haver man i en stor udenlandsk Minister, som længe talte for Folkets Frihed, men tilsidst lod sig ved Værdigheder og Penge overtale til at forlade Folkets Partie, og at gaae over til Hoffets.

U b s. Det var meget ilde giort. Vel sandt, at jeg altid holdt med min Konge, thi jeg bar et personligt Venkskab for ham, men dog opførte jeg mig altid
imod

imod ham som en virkelig Ven, og aldrig som en
 Syfler, thi jeg sagde ham ofte mange haarde Sand-
 heder, og det endog paa en haard Maade, og han soer
 altid vel, naar han fulgte mine Raad, og, naar han
 veeg fra dem, maatte han altid siden tilstaae, at han
 havde handlet ilde.

Min. Lykkelig Konge, som har saadan Ministre,
 men ogsaa lykkelig Ministre, som har saadan Konge.
 O hvor ofte har vort Danmark maattet svie, fordi
 tvende saadanne Personer ei trusse ind sammen. Men
 hvad hieipe vore Klager; nu ere vi befriede fra den
 ustadige Verdens Foranderligheder; derfor ville vi
 glemme dem, og forsøie os til de Saliges Selskab.

 Syvende Samtale.

 Signe, Hagbarth.

Sig. Hvor kan dog Indbildningen, Vanen, Opdragelsen bedrage os, overtale os til at troe Ting, som ikke ere til. Forgivees har jeg søgt efter Freya; Intet Sted kan jeg finde hendes Guld-Sal. Hvor er den Belyst, som jeg skulde nyde i Hagbarths Selskab? Ak! hvor sød var den i Verden! jeg brændte med Glæde, følte neppe til Smerte i Ildens Hede, thi jeg ilede i min Kieresttes Arme; og nu seer jeg ham næsten aldrig, og møder han mig, da vender han sig strax fra mig. Men der staaer han i dybe Tanker; jeg vil nu liste mig paa ham, saa han ei skal undgaae mig. Nu har jeg Dig dog engang fat. Men ak! det er kun Skygge.

Hagb. Ja Signe, Du er og kun Skygge. Til at nyde den Belyst, som vi attraaede, behøves et Legeme. Daarligen handlede vi derfor, da vi skilte os ved det. Jeg meente, at vor Elskov skulde fornøjes i denne Verden, og tænkte ikke paa, at Nander ei kunne elske, saaledes som jeg vilde. Valhallæ Glæde foragtede jeg, og holdt Freyæ høiere, og see begge ere tomme.

tomme. Valhalla, Einherier, Valkyrier, Serinner
ere Dunst, hvad Under! Odin selv er ikke til; ingen
Fenris Ulv gøres fornøden at sluge ham. Her vans-
ker jeg elendige Skygge; snifer, begierer, eftertrag-
ter, og nyder aldrig. Forrige Lyksalighed vælger mig
desmere.

Sig. Al skulde vi da evig flye og søge hinanden;
skal en kort Vellyst belønnes med saadan Qual?

Ha g b. Ja saaledes forsvinder al legemlig Vellyst,
og efterlader kun Pine i Sielen. En kort Tid var min
Siel opfyldt med ubeskrivelig Glæde; Signe fyldte
hvert et Rum; hvert Sted, hver Tid, hver Nige-
malede Signe for mig; uden hende var ingen For-
nøielse, og i hende var al Glæde. Men dog hvilede
Attraaen undertiden, Begierligheden blev stundom
sløv; men nu voxer den hvert Dieblif, og stilles
aldrig. Hvilken Uroe!

Sig. Gierne vilde jeg give dig samme Navne,
men de døe i min Mund. Kaserie hersker i mit Bryst.
Hvor er nu min stille Roe, min søde Eenlighed, mit
uskylldige Liv, mine yndige Niger, min moersomme
Haandgierning, min kierlige Fader, min Vre, mit
Alt? Du har røvet det; Du er min Ulykke. For-
bandet være den Dag, da jeg først saae Dig. Misundt
levede jeg før. Siden Faders Vnk, Moders Sorg,
Folks Forhaanelser, og, hvilken haard Tilstaaelse, mit
eget

eget Hierte frikiender mig ikke. Al var jeg uskyldig for mig selv, da veiede al anden Spot ikke. Men nu trykke Centnere mit Hierte, Bølger af Skam vælte ind paa mig, gid jeg kunde knuses, og Verdner styrte ind over mig. Gode Haab, at blive til intet, intet, før saa følt for mig, men nu Belyst — Dog — forgieves er det Dnske; evig, evig skal jeg bære denne tunge Last: Hagbarth svæver stedse om mig, med Bæmmelse og Lyst udstrækker jeg mine Arme, og han forsvinder.

H a g b. Ja du forsvinder. Gid du kunde forsvinde, reent forsvinde; gid denne Tænkraft maatte døe! Men den rører sig stedse; Bedrøvelige Gave! Mon jeg forførte dig? Du mig; Hvilke Diekast; Du saae mig; Jeg saae dig; Det var ude: Hvorfore smilede du? Hvilke Anslag gav du mig? Du, du, bedrog dine Piger; Du favnede mig; det smiler endnu ind i min Siel, dog med Smerte. Hvilke hvide Arme, runde Bryste; skalkagtige Dine, kysser mig engang; Skygge; Deilighed blive Skygge; Er det mueligt? Erfarenhed — ja bedrøvelige — Hvi pine mig yndige Forfængeligheder? Grusom omfavnede du mig; Du foer en Gld i mit Sind; Du trykte mig til dit Bryst, og ledte mig til Galgen; gid det dermed havde været endt. Enddog elsker jeg dit sneehvide Bryst. Al! at Elskov ei var til. Din Elskov var Had. Nu jeg døer. Nei, nei, den Glæde smager jeg ikke. Hvo myrder ved Elskov? Du, du; Al

Veninde; dog Nei, lad mig flye for dig, men hvorhen? dit Billede følger mig allevegne. Min Siel er bleven til det.

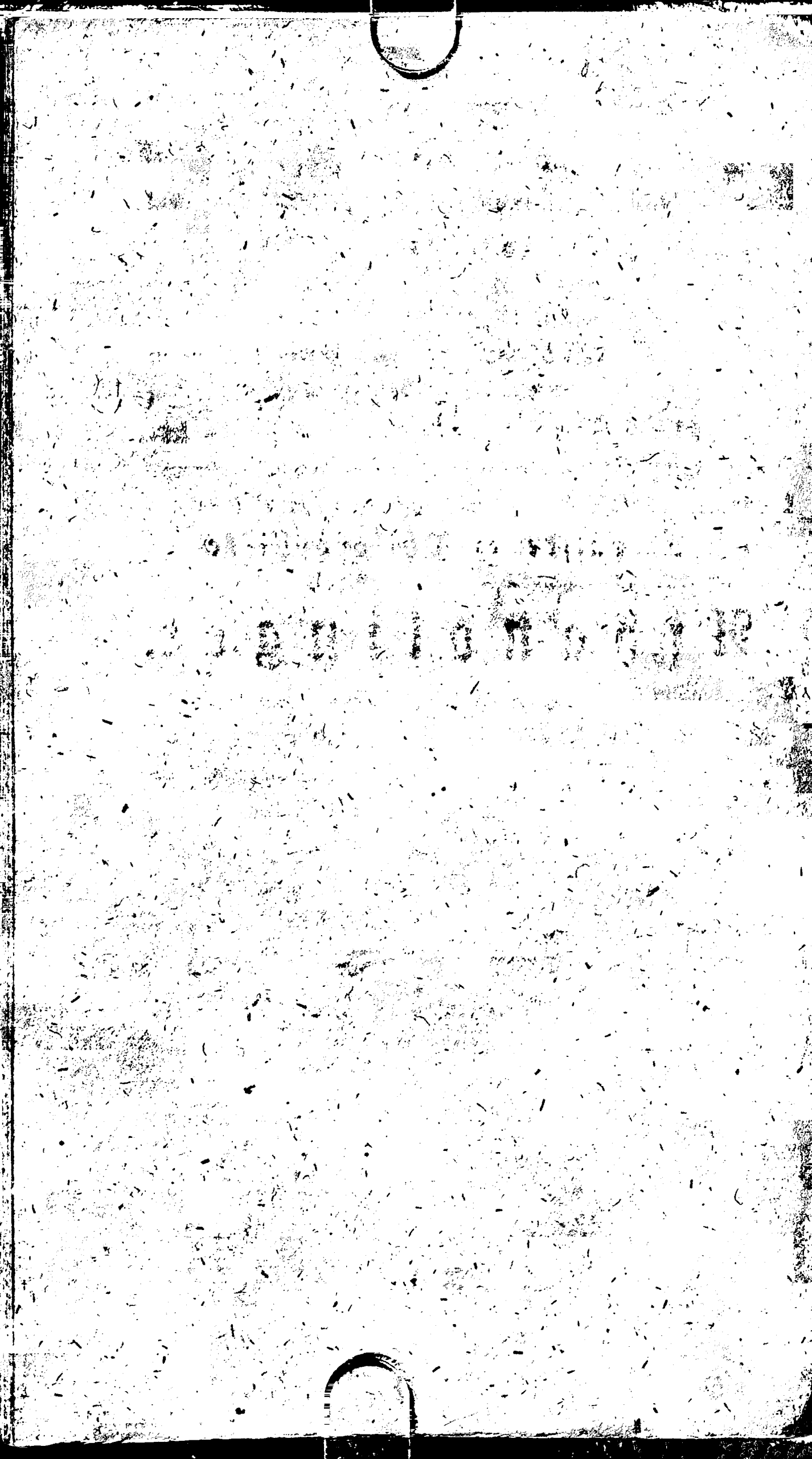
Sig. Utaknemmelige, du flyer, tag min Ulykke med; men den er bleven til mit Bæsen. Jeg hader, jeg elsker, jeg affkyer, jeg tragter efter; det, som var min Glæde, er min Skræk, en Skræk altid nærværende, en uafsladelig Higen, ingen Husvælelse, ikke et Haandtryk, ikke et Kys, hvilken Skiebne; Tyran, du er borte, og dog altid er — Hagbarth, hvi elskede du mig; hvi hadede du ikke? Vegge havde da været lykkelige; dog — Nei — hvad — Uroe bedre end intet — Nei, gid jeg var intet — Hvad vil jeg; jeg veed ikke; Afgrund aabne dig, slug mig, endda lever jeg, og Hagbarth tilligemed. Ak at jeg kunde sige, denne Dag har dog Ende.

II.

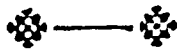
Moraliske og Philosophiske

A f h a n d l i n g e r.

I.

Alf hvad Aarsag Hedningene saa gruelig forfulgte de Christne.

(Skrævet 1761.)

Da der i den hedske Historie findes saa Spøer til Forfølgelses Geist, saa har det opvakt saa megen større Forundring hos mange, hvi Hedningene udviste sig at være saa heftige Forfølgere af de første Christne; ja nogle have anseet dette for en uopløselig Knude, og endeel Ildesindede have heraf taget Anledning at sværte de første Christne, udraabende dem for Rebelle, onde Borgere, oprørske Undersaatter. Nu er det vel langt fra, at jeg vil uden Forskiel tage alle Christne, der levede i de første Tider, i Forsvar; tvertimod, jeg skal siden vise, at nogles slette Opførsel bør ansees, som

Biaarsager til Hedningenes heftige Grumhed; men den Romerske Dyrighed var paa de Tider alt for oplyst til at fordømme hele Selskaber for de Feil, som enkelte Personer af dem kunde begaae. En almindelig og derhos tilstrækkelig Marsag maa derfor udfindes, og den finder man just i den Forligelighed, som Hedningene have tilforn udvist imod alle andre Secter og Partier; thi hvorfor taalte de vel hinanden indbyrdes? Fordi deres Gunders Magt var indskrænket til visse Steder og til visse Ting; saaledes var Osiris og Isis kun Guder for Egypten og for Egypterne; een Gud regierede i Havet, en anden i Floderne, den tredje paa Biergene; den ene var ei riddier over den anden; de faldt ei hverandre ind i Embedet. En Romer gjorde sig ingen Betænkning over at dyrke de Egyptiske Guder, naar han var i Egypten; og da Rom tilsidst blev, som en Samlingsplads for alle Folk, saa fandtes der og fast alle Gunders Dyrkelse, og næsten al den Overtro, som ellers overalt var adspredt paa Jorden. Steenhuggere, Tapetvævere, Bygningsmestere, Purpurfarvere, og allehaande slige Folk vandt ligemeget, enten Jupiter, Apollo, eller Diana dyrkedes; de vare lige fornødne, og derfor var og hver saadan Gudsdom dem lige kierkommen. Prægtige Fester, Optog, Skuespil, Fegtninger, Bryden, Løben, vare i Brug til alle Gunders Ære, saa at Almuen ansaae dem derfor allesammen med lige glade Dine. Og i hvor mange end Guderne bleve, saa var dog Overtro som en udtømmelig Kilde, saa at alle deres Opvartere

tere kunde rigeligen og rundeligen leve. Vel vare der nogle bedre oplyste, som holdte for, at Guddommen ifkun var een, og ansaae alle de andre Guder enten for opdigtede og for Hiernesvind, eller og i det høieste ei anderledes, end som vi ansee Englene; ja der vare vel og nogle, som nægtede al Guddom; men disse sidste Tal var ifkun saare lidet. Overalt beholdte saavel de første som de sidste gemeenligen deres Lærdomme hos sig selv, foruroligede ei den offentlige og vedtagne Gudstieneste, og gjorde deres Meninger ei bekiendte uden for nogle saa fortrolige Venner. Aarsagen hertil var deels Frygt; thi de havde Socratis Exempel for sig, i det denne store Mand blev taget af Dage fornemmelig under det Paaskud, fordi han vilde indføre den Lærdom om een eneste Gud, en Lærdom, der kulfæstede alle andre Religioner, som dyrkede mange Guder, en Lærdom, der alene vilde raade, og ei taale nogen Sidemand, hvorfor og Hedningene, der ellers syntes at være saa ligegyldige og koldfindige i Religionen, mistede deres sædvanlige Taalmodighed, og ei kunde forsones uden med Philosophens Blod; for hvilken Aarsag ogsaa Plato, Socratis Discipel, siden fremsatte med Barsomhed, ja Mørkhed, den Lærdom om een eneste Gud, og Aristoteles forlod Athenen, sigende, at han vilde hindre Athenienserne i at forsee sig anden gang imod Philosophien; i Diagora havde de og et Exempel, som kunde opvække Frygt, thi denne Mand, der nægtede al Guddom, undgik ei Socratis Skæbne uden ved Flugten. Deels hindredes floge Hedninger, som troede

een eneste Gud, ogsaa fra at fortplante denne Værdom, ved den Mening, at enten Sielen er dødelig, eller og at Guddommen har Behag i Menneskenes mange og adskillige Tanker om sig, eller i det mindste Medlidenhed, naar de vildfare. Desuden troede ikke disse Hedninger at have noget Kald til at omvende andre; de gode Tanker, som de vare faldne paa, havde de ei uden efter megen Møie og lang Tid udsundet, og vare endda som oftest meget vaklende i dem. Hvad skulde da vel bevæge dem til at underkaste sig Had, Foragt, Forsølgelse, ja Døden, for at bringe andre paa nye Meninger?

Med de Christne havde det sig derimod ganske anderledes; de troede alle at have et guddommeligt Kald, en guddommelig Befaling, at omvende alle andre. De troede at forsvømme een af deres væsentlige Pligter, om de efterlode dette. De vare befalede at have Kiærlighed til alle, og de fandt sig overbeviste om, at alle bleve evig ulyksalige, som ei erkjendte een eneste Gud, hvorfor de holdte for, at det var deres Skyldighed endog med egen Fare at lede Verden paa Sandheds Vei. I Følge disse Sætninger lærte de overalt i Tide og i Utide, efter Pauli Formaning, at de Meninger i Religionen, som Menneskene da overalt vare indtagne af, vare falske, opdigtede, diævelske, og saaledes beskafne, at de derved gjorde sig evig ulyksalige, ligesom og alle deres Forfædre derfor vare og evig vilde blive i saadanne Omstændigheder. Templerne maatte
 efter

efter flige Grunde enten derfor lades øde, eller og ned-
 brydes, Ofringerne ophøre, Gudernes Billeder nedrives.
 Enhver kan let tænke, hvad Forbittrelse alt dette maatte
 opvække hos alle dem, der ei antog deres Lærdomme.
 Af Tacitus og Svetonius kan man og see, hvor stort
 Had Almueen bar til dem, saa at, om den havde faaet
 Lov til at følge sin Drift, saa havde Verden snart kom-
 met til at svemme i Blod. Men Regenterne vare mere
 milde, fordi de vare mere politiske; saalænge de med
 det Gode kunde nogenlunde holde begge stridige Partier
 i Tømme, grebe de ei til Sværdet, sparende deres
 Undersaatteres Blod, vel vidende, at Statens Styrke
 bestaaer i Borgernes Mængde. De fleste af de saa
 kaldte ti Forsølgelser hør derfor ei tilskrives Keiserne,
 men nogle ildefindede Stadtholdere, og som oftest den
 gemene Mands Oprør. Martyrerne have ei heller
 været saa mange, som man gemeenligen indbilder sig,
 hvilket Dodwel, den lærde Englænder, i sin Afhand-
 ling, at Martyrerne have været saa, har tilstrækkeligen
 bevist, endskiønt jeg gjerne tilstaaer, at han vel og
 har alt for meget indskrænket deres Tal.

I det første Seculum forfulgte Keiser Nero de
 Christne. Han vidste, at de vare forhadte, og derfor
 ansaae dem for beqvemest til at vælte Skylden paa,
 at have stukket Rom i Brand, som han dog selv i sit
 Diaserie havde gjort. Marsagen til denne Forsølgelse var
 altsaa heel særdeles, og synes den ei heller at have strakt
 sig uden for Staden Rom. Skribenten vidner, at, end-

Kjønt Folk vidste, de Christne vare uskyldige i den dem tillagde Sag, saa vare dog alle vel fornøiede med, at de bleve straffede, saasom de betragtede dem som det menneskelige Rixns Fiender. Domitianus opvakte imod Slutningen af sin Regiering den anden Forsølgelse, som dog varede ei meget længe, men tog Ende med hans Død. Et Nygte, som han havde hørt, at iblandt de Christne fandtes nogle af Davids Afkom, af hvilken een efter manges Mening skulde engang besidde den ganske Jord, drev denne frygtsomme og mistænkelige Tyran til at forfølge dem. I Begyndelsen af det andet Seculum bleve de forfulgte under Trajanus, hvilket dog efter kort Tid hemmedes ved Plinii den yngres fornuftige Brev til bemeldte Keiser. Derimod gave hverken Adrianus, Antoninus, Marcus Aurelius eller Severus nogen Befalning til at forfølge dem, som Tertullianus udtrykkelig vidner, der levede i og efter Severi Tid. Vel veed jeg, at de store Forsølgelser sættes under disse Keisere, saa og at adskillige Christne under dem bleve aflivede, og deriblandt anseelige Lærere, som Justinus, Polycarpus, Irenæus, men alt saadant maa tilskrives Pøbelens Oprør, og endeel nidkiære hedenske Stadtholdere. Det tredie Seculum derimod kan og bør med rette ansees som den egentlige Forsølgelses Tid, da Keiserne Maximinus, Decius, Valerianus og Diocletianus udstædte Befalninger imod de Christne, saa at der efter min Regning indtil Constantinus den Store blive kun syv af Regenterne befalede Forsølgelser. Den sidste var den største, thi den varede i ti samfulde Aar,

ei alene i Diocletiani, men endog i hans Eftermænds Tid. Karsagerne, hvi Regenterne selv i dette Seculum forfulgte de Christne, maa søges i følgende Grunde: 1) De Christne vare nu blevne saa mange i Tallet, at Templerne begyndte næsten at staae reent øde, saa at Præsterne og alle de, der hidindtil havde levet af den hedenske Gudstjeneste, saae nu ei andet end deres fuldkomne Udødeliggelse for Dine, hvorfor de gjorde deres yderste Glid for at ophjælde Dyrigheden til at bruge Vold. 2) Disse Præster vare tildeels af de anseligste Slægter i det Romerske Rige; mange vare selv Raadsherrer og høie Embedsmænd, eller og beslægtede med dem, ja med Keiseren selv. 3) De fleste Keisere, som regierede i dette Seculum, vare hverken saa gode eller saa politiske, som de forrige; mange komme ved Magt og ved flette Midler paa Thronen, og vare af ringe Herkomst, sælgelig ei opsoedte og underviste i Statens sande Grundlove og Hemmeligheder; den ene satte den anden af, og søgte som oftest at gjøre sig et Anhang, og troe Tienere, ved at forfølge dem, som hans Formand havde beskyttet, og tvertimod. Saaledes haandthævede Alexander Severus de Christne, men hans Morder og Eftermand Maximinus forfulgte dem. Ligeledes opførte sig og Philippus, den Araber, og hans Eftermand Decius. 4) Kan det ei feile, at jo Keiserne helst saae at holde den Religion vedlige, hvorudi de vare opdragne, i det mindste at hindre, den ei ganske skulde undergaae, og som de mærkede, at de Christne ideligen toge til, og Hedningene derimod toge af,

beslut-

besluttede de at forsøge, hvad den yderste Magt nu kunde udrette, siden en fin Politik, og Tolerance ei havde formaaet at standse den Christne Lærdoms Fremgang. Maaſkee de og fornam en Aftagelse i deres Indkomster. Thi siden de første Christne ei alene prædikede et strengt Levnet, men endog virkelig førte det, og havde Afſkye for al Overflødighed og Pragt, saa er det meget fatteligt, at Konster og Haandværker maatte særdeles aftage, og følgelig ogsaa Forbrugelsen af mange, ja de fleste Ting, der ei tiene til Livets Nødvendigheder, men Bequemmeligheder og Zirater. Og endelig 5) opførte de Christne sig nu i mange Ting anderledes end tilforn; en stor Deel af dem vare Fanatici, og fulde af underlige Griller; thi nogle ansaae det for Synd at gaae i Krig, ja at forsvare sit Fæderneland og sig selv; saaledes lærer Lactantius; og om de end gjorde det, saa vilde de ei imodtage de Belønninger, som alle Romerske Soldater finge, der havde forholdt sig tapperligen; sligt roser Tertullianus. Forfølgelserne havde nødt mange til at skjule sig i Ørkener; der finge de saadan Smag paa et eenligt og afsondret Levnet, saa at utallige Mennesker, helst i Ægypten, bleve ved, deres hele Livs-Tid at leve for sig selv, ørkesløse, uden at være sig og deres Medborgere til mindste Nytte, under Paaskud at undgaae Verdens Fristelser, at desto bedre forarbejde deres Saelighed, og at bede for andre. Egteskaber komme ogsaa herved i Foragt; andet Giftermaal fordømtes reent af endeel, som af Tertullianus; og Somfruestanden

ophøie

ophøiedes af alle, i det mindste ansaaes for en langt større Fuldkommenhed end Ægtestanden. Hvo der læser Cyprianus, kan tilfulde herom blive overbevist. De statskloge Hedninger begyndte herover at ansee de Christne for skadelige Folk, og Menneskenes Ødelæggere, som det var best i Tide at dæmpe. De Christne gave altsaa tildeels selv Anledning til at forfølge sig, ved at antage Meninger, og paalægge sig Byrder, som ingensteds findes anbefalede i Skriften. Lyksalige havde de været, og lyksalige vilde vi og være, om intet i Religionen antoges, uden det som uimodsigeligen og grundigen kunde bevises af den hellige Skrift. Da de Christne finge Overhaand, toge disse selsomme Meninger mere til end af, og bleve efter min Tanke de fornemste Aarsager til det store Romerske Herredoms Undergang. Med hvad Dine de da levende Hedninger have anseet eenlig Stand, kan læses iblant andre hos Zosimus og Nutilius. Intet Folk har nogensinde besiddet større Statsklogskab, og været meer politisk end det Romerske; intet har derfor heller med større Iver og Omhu opmuntret Ægtefæber, sat Beslæmninger ud for dem, der avlede og opfødte flest Børn, og røddet alle de Hindringer af Veien, der legges for Giftermaale. Hvorledes kunde de da vel ansee dem, der, saavidt det stod i deres Magt, søgte at ødelægge Verden? Endeel Christne, indtagne af de daarlige Tanker, at Verdens Ende var nær, at det tusinde Aars Rige skulde begynde, at den Romerske Vælde var nær sin Undergang, hertil forførte af nogle i Skriften vrang-

geligen

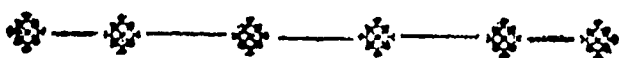
geligen fortolkede Steder ved Papias og andre flere med ham lige kloge Mænd, spaaede lutter Ulykker for Staten, som man kan see hos Lucianus. Vel er det sandt, at alle Christne vare ei af disse Tanker, og at de, som vare det, ansaaes af de Retsfaste for Kiettere, og kaldtes Montanister, Gnostici, med mere; men imidlertid var deres Antal meget stort, som tænkte saaledes og forsgedes dagligen; i alle andre eller og de fleste Ting vare de enige med de øvrige Christne, og paa-stode ogsaa selv, at de vare Christne; overalt, vare disse Lærdomme bekiendte, og offentligen antagne af anseelige Lærere, og deres skadelige Virkninger og Følger alt for tydelige og følelige; hvorfor man ei maa undres over, om Hedningene bleve forvildede, skare alle Christne over een Kam, og tilskrive Lærdommen selv det, som kun kom af dens Misbrug.

II.

Om Videnskaber,

med Hensigt til Norge.

(skrevet 1761.)

At berømme Videnskaber, vil vel synes overflødig, det samme som at bringe Lys og Varme til Solen; men desværre! det er nødvendigt, særdeles i dette Land. Videnskaber vrages af to slags Folk: De, der selv besidde Videnskaber, og de, der ere ganske ukyndige. De første foragte enten i Almindelighed alle Videnskaber, eller og nogle især. Af de første ere ikkun faa, og maaskee ingen anden end den navnkundige Rousseau i Geneve, dog veed han for meget til at driste sig at sige, at Videnskaberne ere i Verdens nærværende Forfatning unyttige, hvilken Forfatning han og tilstaaer umuelig nu kan forandres. Følgelig løber hans hele Mening ud paa et Hiernesvind og en Ordkrig. Han bilder sig nemlig ind, at Mennesket har i Begyndelsen været ligesaa dumt og vildt, som det mest vilde og dumme Dyr, ei havt uden Følelser, følgelig ei for-

num=

nummet anden Smerte og Fornøielse end den, som umiddelbar rører vort Legeme. Denne Tilstand anseer han for lykkelig, og er vred paa de Hændelser, som efter hans Formening først have sat os ud af den, og siden paa de Mennesker, som efterhaanden have ført os end længere fra den, og ved Eftertanke opfundet Videnskaber og Konster. Det er ei at frygte for, at hans Mening skal faae mange Tilhængere; thi aldeles intet at tænke, ei at være i Stand til at giøre Betragtning over nogen Ting, følger ei heller over de sandelige Fornøielser, som jeg nyder, at gaae nøgen, at løbe paa Skoven, at sove under aaben Himmel, at drikke Vand og æde Olden og Nødder, som Svinene og Ekhornene, at sønderrives af vilde Dyr, heri vil vel ingen finde Behag; den Lærde og den U lærde, den Dydige og den Lastefulde, den Kloge og den Dumme ville vel blive enige i at forkaste sliq Tilstand.

Cre der faa, som foragte alle Videnskaber, faa ere de derimod mange, som foragte visse af dem. Enhver Lærd er gierne indtagen af den eller de Videnskaber, han har lagt sig efter; de andre foragtes enten reent af ham, eller og, om han er meget billig, sættes langt neden for den, han har gjort til sin Afgud. Men intet er skadeligere for Videnskaber, intet derhos daarligere og latterligere. De Ukyndige falde herved paa de Tanker, at det meste i Videnskaberne er uvisst, Grillenfængerie, Ordkrig, unyttigt, overflødigt. Jeg for min Part anseer ingen Videnskab
for

for ringe, endskiønt jeg maa bekiende, at jeg desværre! besidder alt for ringe Kundskab i dem alle, og for mig synes det umuligt at indføre nogen Rangforordning imellem dem, eller at sige, hvilken der er størst, hvilken mindst. Vel paastaer jeg ei, at de ere alle lige nyttige, eller lige store Beviser paa den menneskelige Forstands Høide; men det paastaer jeg, at de ere alle nyttige, nødvendige, umistelige, og tiene alle, hver paa sin Maade, og i sin Orden, til at ophøie vor Forstand, at forbedre vort Hierte, at forsøge vore Kornsælsler, at forfremme vor Belfærd. De, som sige anderledes, indsee ei deres Omkreds, deres Sammenbindelse. Derfor skade de deres egen Videnskab, uden at mærke det, førend alt for sildig, naar de ved falske Slutninger, og prægtige Ord indtage enten Mængden, visse anselige Mænd, eller nogle Ministre, ja endog Regentere selv imod nogle Videnskaber med Foragt, og til andres derimod alt for store Ophøielse. Heraf kommer det, at i visse Aldere visse Videnskaber dyrkes saaledes, at alle andre derover sættes tilbage, eller i det mindste standse i deres Fremgang. I de ældste Tider kiendte Grækerne fast intet andet end Poesien, hertil kom siden Physiken, denne gjorde Plads for Disputerekonsten, Socrates indførte Moralen, en sund Philosophie begyndte at gjøre stor Fremgang, men en alt for hæftig Begierlighed til Tragoedier, Comoedier og Beltalenhed, hindrede dens videre Fremvert, Kritiken begyndte derpaa at vise sig; at kunne rette de Gamles Vers, at skrive Regler i de skønne Videns-

r. Deel. S skaber,

skaber, at undersøge Alderdommens Skikke og Folke-
 nes Herkomst var og blev derpaa i meget lang Tid fast
 alene Grækernes Beskæftigelse, de eneste store Ting;
 Romerne havde imidlertid og begyndt at legge sig efter
 Videnskaber; Poesien var hos dem og den første; at
 skrive Skuespil, og at være erfaren i Lovkyndigheden
 var hos dem i lang Tid det Rette, det Sande, det
 eneste Store; Betsalenheden kom derpaa, og regie-
 rede i Ciceronis Tid fast alene, thi Philosophien dyr-
 kedes vel af samme store Mand med ligesaa stor Flid
 som Betsalenheden, men saa Romere traadte i hans
 Fodspor, og Varro var fast den eneste, som med
 Alvor lagde sig efter sit Lands Antiquiteter. Den saa
 udraabte Augusti Alder glimrer i mine Tanker næsten ene
 i Poesie og i at skrive vel; Konsterne taler jeg her
 ikke om; ei heller siger jeg det for at sværte Augusti
 Alder, hvis Priis jeg kiender og skønner paa, men
 kun for at vise, at just ei alle Videnskaber da vare i
 Flor, som mange tænker, efterdi det har behaget
 Voltaire at mærke den ud iblandt mange andre. At
 declamere og at gruble i Grækernes gamle Vers, endog
 til de mindste Ting, kom derpaa i Moden. Under
 Nero var Poesien igien i Anseelse, siden Keiseren selv
 heller vilde være Poet end Regent, og var dog lige
 fikket til begge. Under Domitianus blev Tilstanden
 igien den samme, og gif det poetiske Raaserie da saa
 vidt, at alle Philosopher ved en Forordning bleve drevne
 i Landflygtighed. I det andet Seculum synes mig, at alle
 Videnskaber ere bleone jævnt dyrkede, at man i mange
 haver

haver fra den Tid Mesterstykker, og i næsten alle gode Stykker. Denne Alder vilde jeg derfor heller mærke frem for Augusti, som den mest glimrende og beste i Videnskaber. Under Marcus Aurelius lod det dog, som Philosophien mest herskede. I det tredie Seculum regierede uden Tvist den nye Platoniske Philosophie. I det fjerde skeede en stor Forandring, ved det Christendommen fik Overhaand, og Hedenskabet gik til Grunde. Enhver, som da vilde ansees for en lærd Mand, maatte legge sig efter Prædikestolen, og at udforske Guddommens Dybheder. I det femte Seculum var Tilstanden omtrent den samme. De Lærde iblandt Hedningene lagde sig i disse tvende Seculer, saavel som i det siette, da de sidste af dem levede, fornemmelig efter Philosophie og Mathematik. De Christne i det siette Seculum synes mest at have beskæftiget sig med at skrive Forklaringer over Bibelen. I det syvende lagde alle sig efter at føre Helgenes Bedrifter i Pennen, og at digte Mirakler, det ene prægtigere end det andet. Det ottende fulgte samme Smag. Nogle ville vel ei ansee dette for en Videnskab, men hvad skal man gjøre, naar man ei finder nogen anden? Værker fulde af digtede Mirakler kunne maaskee ansees for Poemata i ubunden Stil. I det niende, tiende og ellefte Seculum regnede der Chroniker ned. Araberne begyndte da og at legge sig efter Videnskaber, og som alle andre Folk først efter Poesien; siden kom en grublende Theologie paa Thronen hos dem, efterhaanden Medicin, Chymie, Mathematik, Historie, og

tilsidst intet. I det tolvte Seculum oversvømmede den Scholastiske Theologie og Philosophie alting, og regierede det Seculum igiennem, saa og det trettende, fiortende og femtende. Den Romerske Lovkyndighed svingede sig paa samme Tid i Veiret. I det femtende Seculum begyndte man med Iver at dyrke de lærde Sprog, og ei at ville lade noget Latinsk Ord gielde, med mindre det kunde vise sit Borgerskab hos Cicero. Reformationen forandrede i det sextende Seculum Theologien aldeles; Philosophien skulde nu reent fordrives, i det mindste maatte den ei have Sted i Theologien. Man lagde sig med stor Flid efter at læse Patres, og med Iver efter Kirkehistorien. De gamle Hedenstke Auctores var og i stor Priis; ingen Møie var for megen, intet Arbeide for stort, for at forklare og oplyse dem. Det varede dog ei længe, før den Scholastiske Philosophie atter kom ind i Theologien. Ludvig den Fiortendes saa paaraabte Alder, fordi den i alle Maader ligner Augusti, bragte det Franske Sprog til sin Høide, med de lærdes Forliis, og skaffede Physik og Mathematisk Anseelse. Imod Slatningen af forrige Seculum ansaaes det for Ret at lade haant over Philosophien, i det mindste ei at berømme uden en ubestemt Philosophie; men Leibniz, og siden Wolf, udvidede den Aristoteliske Philosophie, og skaffede den sin forrige Glænde igien. Nu omstunder synes Naturhistorien og Deconomien at tage Overhaand; den sidste især udgives for Videnskabernes Dronning; vist er det, at den bringer Penge ind, naar den rettelig drives, og

der=

derfor let kan vinde alene Bifald hos de Ukyndige, der angaaende Videnskaber strax spørge, til hvad Nytte? Jeg siger ellers med Billie, at det synes, thi da Ustædighed og Letsindighed er vor Alders Hoved-Character, saa kan man ei vide, om de, der ere af disse Tænker i Dag, ei blive af andre i Morgen, og at den Kunst at fange Fluer inden kort Tid maaskee ansees for den vigtigste Videnskab; i det mindste hører den sandelig til Deconomien. At tale alvorlig, da opvække de Folk, som ophøie een Videnskab over alle andre, ja fast alene, mig baade til Latter og Medynk over sig, thi jeg er vis paa af det, som tilforn er skeet, at den vil, endskiønt med ligesaa stor Uret, inden saa Nar ligesaa dybt nedtrykkes, som den nu opreises, og en anden komme i dens Sted. Imidlertid er denne Omverling beklagelig og skadelig for Videnskaberne, hvis Fremgang den hindrer, ja endog ofte gjør, at de gaae tilbage. Lad os derfor heller, om vi ei ere i Stand til at dyrke dem alle, som en Aristoteles, en Cicero, en Leibniz, en Grotius, en Gassendus, en Newton, dog i det mindste elske og agte dem alle, som hine store Mænd have gjort, og enhver for sig søge at udvide sin Videnskab, uden at forringe de andre. Skeer dette, da vil Videnskabernes gyldne Alder komme paa Jorden, og Menneskets sande og væsentlige Værdighed tiltage og staae i sin fulde Flor. Det var ingen Ære for Cartesius, at han, indtaget alene for Philosophien, raadte Dronning Christina fra at samle Latinske og Græske Manuscripter, spørgende, hvortil saadant gammelt

Snaus duede; de Italienske fornemme Herrer, hvilke ventelig, i det mindste ei alle, ikke have været uersfarne i andre Videnskaber, havde liden Ære af, da de spurgte, til hvad Ende Grev Marsigli samlede saa mange Naturalier, kaldende dem Duffetsøi; de af vort Rigs-Raad, som ansaae Tycho Brahes Astronomiske og Chymiske Arbejder for unyttige og overflødig, have tilføiet sig en evig Ælam. Liden Ære indlagde de sig, som ved Reformationens Tider vilde drive Philosophien i Landflygtighed. Underledes tænkte den store Melanchton.

Hvad de Folk angaaer, som besidde ingen Videnskaber, og derfor seragte dem, da er det just deres Ukyndighed, som bringer dem dertil; thi ingen Kunst, ingen Videnskab foragtes uden af dem, som ei kiende den. Men endskiønt disse ei besidde Videnskaber, saa ville de dog ei holdes for dumme, ufornuftige Folk, for Taasser, det veed jeg vist, thi Egenkierlighed bringer gemeenligen endog den, hvis Forstand og Indsigt er mest indskrænket, til at ansee sig selv for klog nok, at dømme en Newton, at undersøge, om en Regent behersker sit Land vel eller ilde, om en Helt anfører sin Krigshær, som han bør. Dersom disse Folk holdte sig inden for deres Skranke, da vilde jeg gjerne tilstaae dem at have naturlig Fornuft, men nu da de efter egen Tilstaaelse, om de ville være oprigtige, maa bekiende, at de vide lidet, og som oftest aldeles intet af de Ting, som de dømme om, saa
fra-

fraktende de sig selv al Fornuft. Hvad kan være daarligere end at dømme om det, man ei forstaaer, og hvad skeer dog oftere? En som ikke har lært Algebra, vil dømme, om den nytter eller ei; og til at dømme herom med Grund, maa først mange andre Videnskaber læres, som han ligesaa lidet kiender til, og som han hverken har Lyst, Tid, Hovud, Leilighed eller Evne at lære. Saa ere dog saa ubillige, at de foragte alle Videnskaber veent, nei nogle af dem nyde kun saa slet en Skiebne, men de fleste maa dog taale, at der almindelig holdes for, at der i dem er meget Unyttigt, meget Overflødigt, og at det, som i dem tiener til Nytte i Verden, er kun saare lidet. Nogle Videnskaber, som ved en lang Tid have faaet ligesom Hævd paa deres Værdie, blive alene uanfægtede, i det mindste saalange visse Personer legge sig kun efter dem. Saaledes anseer Almueen det for tilbørligt, at den, som tænker at blive Præst, lærer Latin, og hvorfor? ikke fordi den indseer, hvad Nytte en Præst har af Latinen, og hvortil han kan bruge den, men fordi den er bleven vant hertil, og mener, at det skal saa være, troende altsaa uden at undersøge. Legger derimod nogen anden sig efter Latin, eller er kun flittig i at læse, saa spørger Almueen strax, om saadan Person tænker at blive Præst. De Videnskaber derimod, som Almueen ei før har hørt tale om, anseer den for Vidunder, for sælsomme, for farlige Ting. Væbelen veed, at han, før disse blev bekiendt, har ædet, drukkert, fordøiet, formeret sig og samlet Penge, saa at disse nye Ting ei

kan tiene hertil, følgerig maa de være unødvendige, unyttige, thi intet er nyttigt hos Pøblen, uden det nu af mig opregnede. Vel er sandt, at Botanik, Naturhistorien, Experimentalphysik, som hos os have den uheldige Skiebne at spørges om, hvortil due de? hvortil nytte de? visseligen tiene til Folkets Formrelse, til Sundhedens Bestyrkelse, til Rigdoms Forøgelse, men ei strax, kun efterhaanden, hvorfor deres Nytte ei falder Almuen i Dinene, som strax vil have Fordelene i Hænderne, strax vil være rig. Og skulde man sige dem, at nogle Videnskaber, i det mindste nogle Dele af dem, ville maaskee ei yttre Nytten herudi, førend i deres Børns Tid, ja maaskee ei før om tusinde Aar, da vilde de see heraf, lidet bekymrende sig om de Fordele, som de ei selv skulle nyde, og trædende deres Afkom under Fødder. Saadanne betænke ei, at, om deres Forfædre havde været ligesindede imod dem, saa maatte de nu undvære tusinde Bequemmeligheder, tusinde Fordele, tusinde Fornøielser, som de nu besidde. Skibsfarten er uden Tvist en af de nyttigste, en af de fordelagtigste Opfindelser, hvis Nedleggelse vilde forstyrre alle Stater, gandske forandre vore Indretninger, men nogle tusinde Aar ere gangne bort, førend man har kunnet bringe den til den Vished, den Hurtighed, den Nytte, den Almindelighed, som vi nu omstunder see den i. Mange Videnskaber, utallige flygtige Hoveder have med forenede Kræfter, med utrættelig Flid i denne saa lange Tid maattet arbejde herpaa. Endnu kan Skibsfarten i alle

sine

sine Dele udvides, ønskeligt og nyttigt var det, om det skede, intet uden de samme Videnskaber kan bringe dette tilveie; Formodningen er stor, at Udfaldet engang vil krone vore Ønsker, vore Bestræbelser med Lykke, men Tiden, naar det kan ske, er ubekjendt. Skal vi derfor lade Modet falde, skal vi lade os nøie med halvgjort Arbeide, skal vi stikke Hænderne i Lommen? Ingenlunde; gemene Sieler tænke kun saa, og lad dem tænke, som de ville, naar de kun tillade andre at tænke anderledes, naar de kun ikke lægge Forhindringsstene i Veien for dem, ved at lade haant over deres Glid, ved at dadle det, de ei forstaae, og som mange af dem, formedelst deres svage Forstand, aldrig blive i Stand til at kunne forstaae.

Det er sielden, at andre end de, der have visse Embeder, Stand, eller Midler, kunne lægge sig efter Videnskaber. De første behøve dem uomgiængeligen til deres Forretninger; de andre ansees gemenligen i den slesne Verden for ei at have havt en god Opdragelse, dersom de i det mindste ei have en løslig Kundskab i visse Videnskaber, og de tredie have af alle best Tid og Leilighed til at lægge sig efter og at forfremme Videnskaberne, da de gandske og aldeles kunne opofre sig til dem. Enhver ser heraf letteligen, hvi der er saa stor en Mangel paa Videnskaber i vort Land, saa at Theologien er fast ene nogenlunde bekjendt. Embederne ere saa, de fleste ere geistlige, hvilket gjør, at Theologien dog er i nogen Flor. Skolerne ere saa,

følgerig deres Antal ringe, som Embedspligt uomgien-
 gelig nøder til at legge sig grundigen efter de lærde
 Sprog. Sorenskriverier, Laugstole, Ober-Hofretten
 og Stædernes Magistrat hindre dog, at Lovkyndighed
 ei gandske drives i Landsflygtighed. Store Embeder
 ere heel faa, og Universitet er her ikke. Men, om
 Embederne end vare aldrig saa mange, saa vilde dog
 Videnskaber ei ret blomstre i et Land, hvor der fattes
 Personer af Stand og Midler. Her er ingen Adels-
 intet Hof. Lad os igiennemvandre alle Lande; vi skal
 finde, at i ethvert Riges Hovedstad ere fast ligesaa
 mange Lærde, ligesaa mange og talrige Bibliotheker,
 udgives ligesaa mange Skrifter, og forfærdiges lige-
 saa mange Konststykker, som næsten ellers i det øvrige
 gandske Land. De mange bemidlede Personer, som
 ere i saadanne Stæder, gjøre ei heller lidet hertil,
 thi om de end ei selv dyrke Videnskaberne, saa opmun-
 tre og befordre de dog deres Elskere ved Understøttel-
 ser og Belønninger; vel just ei altid, fordi de indsee
 Videnskabernes Nytte og Ypperlighed, men fordi de
 synes, at de have noget artig, noget besynderligt hos sig,
 eller og fordi de mene derved at skaffe sig Anseelse, og
 at blive holdte for vittige Mænd, siden de mærke, at de
 Store og Regenterne selv gjøre Væsen heraf. Men
 Rigdom mangler og vort Land, og her ere faa bemid-
 lede Folk, i hvad de end tænke om os, som ere vore
 Naboer. Da Sagen har sig saaledes, saa er det ei
 at undre over, at Videnskaberne ere saa ubekiendte
 hos os; man maa snarere beundre, at de endda
 ere

ere saaledes, som vi finde dem, hvilket maa tilskrives de Norſkes naturlige gode Hoveder, Hurtighed, og Nyſgierrighed, hvilken ſidſte ſaa langt fra er en Feil, at den ſnarere maa kaldes en Moder til alt Godt, naar den ret anvendes. Det er klart af alt det hidindtil ſagde, at intet Land i Europa er i ſlettere Omſtændigheder i Henſeende til Videnskabers Fremveſt og Udbredelſe, end vort, da vi ei engang have et Univerſitet; det er og klart, at vi aldrig kan vente, at de kunne komme i ſaadan Flor hos os, ſom hos andre, ſaa længe Omſtændighederne ere ſaadanne, og hvilke, ſom det ſynes, ei lettelig kan forandres. Imidlertid er dette og viſt, at de kan dog noget forbedres og udvides hos os. For at bevise dette, maa jeg igiennemgaae den adſkillige Grad af Kundſkab, ſom Embedſpersoner beſidde. Men da Præſterne ere ſaſt de enſte Lærde hos os, ſaa vil jeg af dem tage mit Exempel. De fleſte Præſter ere paa Landet, og derfor falde de fleſte paa de Tanker, at der behøves ei ſtor Lærdom til at prædike for Bønder, hvorfor de, ſaaſnart de ere ſlupne ud af Skolerne, og i en Haſt blevne klar ved Academiſt, faſte Studeringerne bort, og aldrig mere tænke paa dem. Det enſte, ſom de da vide, og nogenlunde ſtedſe beholde i Hukommelſen, er lidet Latin, gemenligen dog uden Smag, og en Færdighed i at ſige paa Prædikeſtolen alt, hvad der falder dem ind. Grunden til denne ſlette Tænkemaade bliver gierne lagt i Kiøbenhavn, hvor de komme ned fremmede og ubeſkiendte, og derfor ſom ofteſt falde i ſlette Hænder.

Ere

Ere deres Forældre bemidlede, hvilket burde befordre de Unges Studeringer, da giver det dem snarere Anledning til at fornøie deres vilde Lyster i en Stad, hvor der er saa megen Leilighed til Forsførelse. Denne første Klasse, som indskrænker sit hele Embedspligt til at sladdre noget hen, hvordan det endog er, er en Spot, en Banære for deres Land. Andre gaae dog noget videre; siden Religionen indeholdes i Bibelen, saa finde de, at det er fornødent at læse flittig i den, og dersom de vide et eller andet nyt Europæisk Sprog, saa læse de Forklaringer i det over denne hellige Bog. Somme umage sig og med at læse Latinske Forklaringer, endskjønt de ei ere saa mange som de andre. Gaae nogle saa vidt, at de søie Kundskab i et Theologisk System hertil, saa bilde de sig ind at have naaet en retskaffen Theologisk Lærdom, og ansee de Geistlige, der gaae videre, for dem, der befatte sig med unyttige Ting, og alle andre Videnskaber for Pedanterie, for smaa Ting, for farlige og skadelige. Dersom disse studere, som man kalder det, til deres Prædikener, og have desuden gode udvortes Gaver, saa tilstaaer jeg gierne, at de blive taalelige Prædikantere. Men gjøre de sig ingen Umage, ride alene paa Postiller, eller flikke i hob uden Skionsomhed af Danske, Svenske, Tydske, Hollandske, Engelske, Franske Skribentere, da bliver deres geistlige Taler utaaelige, og lige en Kiortel, der var besat med Lapper af allehaande Farver, syede uden Orden oven paa hinanden. Dersom Opdragelsen blev bedre indrettet, troe Tilsynsmænd af Forældrene beskit-

kede at vaage over de Unge i Kiøbenhavn, ingen befordrede til Embeder uden efter nøie Examen, ingen forfløttat fra et ringere Kald til et bedre, uden han havde aflagt uimodsigelige og offentlige Prøver paa sin Dygtighed, saa er jeg vis paa, at vi inden kort Tid skulde see mange grundige Theologer iblandt os, hvoraf vi dog, Gud ske Lov! have nogle, ja endog saadanne, som indsee andre Videnskabers Nytte, i hvor adskilte de end ved første Diekast kan synes at være fra Theologien.

Det er langt fra, at jeg fordrer lige meget af alle. Der er stor Forskiel paa Hoveder, Anførsel, Tid og Leilighed; men det paastaar jeg, at de fleste kunde og burde gjøre meer end de gjøre. De, som ikke vide, og maaskee ikke ville vide Videnskabernes Nytte, ville nu vel spørge: Til hvad Ende skal man bryde sig med saa meget? Hvortil nytter det? For at besvare dette daarlige, dette dumme Spørgsmaal, vil jeg nu alene holde mig til Theologien. Hvilket er da best, at vide en Ting, eller rettere at tale, at bilde sig ind at vide den, fordi man haver lært den uden ad, og fordi eens Forældre, eens Sødsfende, eens Ammer, eens Lærere troe, at den er saaledes, eller og selv at have overveiet den, og undersøgt den paa alle muelige Maader. Den, som gjør det sidste, kan alene siges, at vide Tingen tilgavn. Treffer end den første Sandheden, som dog oftest gaaer ham glip, da er det af en pur Hændelse; opkommer nogen Tvivl hos ham, da veed han ei at redde sig, langt mindre kan han dæmpe Tvivl
hos

hos andre, og føre dem til en sand Overbeviisning. Men at tænke ordentligt og tydeligt, det er en Gave, som heel saa besidde af Naturen, og som ei falder uden i de største og rareste Geniers Lod. Men det jeg ei besidder af Naturen, kan jeg erhverve ved Konst og Flid. Logik og Geometrie meddele Orden og Tydelighed. Nu besidder jeg da dem, men det er ikke nok, jeg maa have noget at øve disse Gaver paa. Gud, Verden og Sielen ere de første Ting, de vigtigste, som forestilles for fornuftige Væsener. Den Videnskab, som handler om dem, kaldes Metaphysik; thi jeg vil nu ei indlade mig i de mange smaa Inddeelninger, og særdeles Navne, som forekommer saavel i denne Videnskab, som i de andre, hvorvel de ere rigtige, og grundede paa Tingenes Natur. Jeg har nu lært, at der er en Gud, og at han haver frembragt og opholder Verden. Min Hierte maatte være meget fløv, om jeg ei fik Lyst til at kiende denne Verden. Jeg studerer derfor Physiken og Naturhistorien. Jo længere jeg kommer i dem, jo bedre lærer jeg at indsee Guds Egenskaber. Vil jeg reent overlade mig til disse Videnskaber, som ere uendelige, saa faaer jeg ei Tid til at tænke paa Theologien; jeg skædsfer derfor selv min Fremgang i dem, endskiønt imod min Villie, men glemmer dog aldrig, saa længe jeg lever, iblandt at faste et Die til dem. Jeg har nu og lært, at Gud maa have aabenbaret sig for os paa en meer særdeles Maade end i Naturen, og denne Aabenbaring indeholdes i den Bog, som kaldes Bibelen. For at forstaae den, nødes jeg til grundigen

digen at lære de Sprog, hvorpaa den er skrevet, Hebraisk og Græsk. Philosophien, hvoraf jeg alt har lært endeel, og hvoraf jeg endnu lærer Naturens Ret, Moralen, den naturlige Theologie, giver mig de Grunde ved Haanden, hvorefter jeg i Almindelighed kan prøve, om denne Bog er guddommelig eller ikke. Men da jeg er sat til at lære andre, og derfor selv maa nødvendig være overbevist, at det er rigtigt og sandt, hvad jeg lærer dem, og da der indeholdes adskillige vanskelige Ting i Skriften, som ei kan opløses uden ved Kritik, Kundskab i Antiquiteter, i Jødernes Skikke, i de Østerlandske Sprog, i Græske og Latinske Auctores, saa nødes jeg og til at legge mig herefter; kunde jeg lære det altsammen, da var det vel, imidlertid er det min Pligt at lære saa meget som jeg kan. Du ved jeg vist, at Bibelen er guddommelig; men nu forelægges mig saa mange adskillige Meninger, hvilke alle beraabe sig paa den. Jeg maa altsaa prøve dem, for at see, hvilken der haver Grund i den hellige Skrift, hvilke der ellers ere den nærmest, og hvilke der meest vige fra den. Mange af disse Meninger grunde sig ei heller paa Skriften, men paa menneskelige Sætninger. For nu at udfinde, hvorvidt det kan tillades menneskelige Sætninger at have Sted i Religionen og Theologien, ja endog Regentere selv at mænge sig i dem, maa jeg lære baade den verdslige og geistlige Historie, som desuden er umistelig for mig, for af den at lære Guds Huusholdning i Verden, Kirkens Etiebne, og Menneskenes Dyder og Laster; videre, den Homer-

ske

ske Ret, Havens Ret, mit Lands egne Love, jus publicum universale, Politiken med mere. For at lære alle disse Videnskaber, og at kunne læse de bedste Bøger i dem, forstaaer det sig selv, at jeg maa forstaae Latin og de nyere Sprog, jo flere jo bedre. Naar en forstaaer alt dette, da vil jeg kalde ham en grundig Theolog, og enhver indser vel lettelig, at ingen kan siges at forstaae sin Videnskab, uden han forstaaer den grundig. Heraf følger jo, at ingen fortjener, i den strengeste Mening, Navn af Theolog, uden han er erfaren i alt det jeg har opregnet. En Læge, en Lovkyndig, en Philosoph, en Mathematicus, en Historieskriver behøve, om ei just saa vidt udstrakt en Kundskab, som en Theolog, dog ikke stort mindre, og ingen tør vel sige, at deres Videnskaber ere unyttige, naar han med Agtsomhed har igien-nemlæst det foregaaende. Hvor bliver nu det ringe, det smaae, det foragtelige, det overflødige, det unyttige i Videnskaber? Det forsvinder jo altsammen. Endog til Embedsførelse er saa meget nødvendigt. Hvad da, om jeg vilde betragte den ubeskrivelige Fornøielse, som Videnskabers retskafne Dyrkelse tilbringer dens Elskere, en Fornøielse, som overgaaer alle andre, som er reen og pur, og som ingen kan tage fra os, en Fornøielse, som styrker os i Modgang, og hindrer, at vi ei ligge under Byrden, og som tæmmer os i Medgang; den uudsigelige Nytte, som de have ved at vejlede os til Dyden, deres store, deres sande Nytte, en Nytte, som langt overgaaer den Fordeel, de tilbringe Staterne ved Handel, Fabriker, Skibsfart, Myndt,

Decc:

Deconomie; den ei urimelige Tanke, at Forstandens Dyrkelse, naar dermed følger Hjertets Forbedring, som altid bør være i Selskab sammen, og som gemenligen ogsaa er det, naar Forstanden er ret oplyst, at Forstandens Dyrkelse, siger jeg, forhøier vor Værdighed i det andet Liv, og tilveiebringer os en større Grad af Fuldkommenhed, følgelig af Lyksalighed.

Man vil maaskee indvende imod de Ting, som jeg paastaer, at en Theolog bør vide, at de ere for mange i Henseende til vor Forstands Kræfter, og den Tid og Leilighed, som vi have i Verden til at anvende paa Studeringer. Men dette gjør ei noget til Sagen; nok, at en grundig Theolog burde vide alt dette; nok, siger jeg, for at gjøre den urimelige Mening til intet, at vi kan lære for meget i Henseende til Nytten og Nødvendigheden; nok, for at vise Videnskaberne ere umistelige endog til dette Livs nødvendige Brug; nok, for at stoppe Munden til paa deres Fiender, og at igiendrive deres dumme Bebreidelser. Desuden er det vist, at der dog haver været nogle Theologer, yndede af Tiden og Omstændighederne, som have været erfarne i alt det af mig opregnede. Følgelig kan de, som ere i samme Omstændigheder, og ei have opnaaet det Maal, ikke undskylde sig uden med Lادhed, eller en fordervet Tankemaade om Videnskabernes Unødvendighed. At fordre meget, tiener og til en Spore for dem, der alt vide noget, og maaskee indbilde sig, at de ei

behøve at lære mere, ved at vise dem, hvor meget det hører til, inden man kan siges at vide en Ting grundig.

Er Fornuften Himlens Gave og vor ypperste Klenodie, saa ere vi og forbundne til at dyrke, at udvide den, ei at lade den mulne, forraadne, forvisne; thi hvor stor vil vor Straf da ei blive? Fornuften alene skiller os fra de ufornuftige Dyr; vi blive værre end de, om vi forsamme at udarbejde den. Mennesket, dette ædle Guds Billede, er lig en Markat, dersom det er uden Fornustens Forbedring, uden Videnskaber; saa siger den udydelige Linnæus, og han havde saa meget mere Grund til at sige det, som han henværte Mennesker og Abber til eet Slags. Dog nogle dømmes ved deres Omstændigheder, og for dem uovervindelige Hindringer, til at være Markatte; dem datter jeg ikke. Men andre, særdeles Folk af Stand, af Midler, hvad skal man sige om dem, naar de ere frivillige Markatte? Jeg for min Deel vil al min Tid stræbe, at komme ud af denne Klasse, endskiønt jeg vel veed, at min Kundskab i Henseende til Videnskabernes Omkreds, stedse vil blive som intet.

III.

Om Hjertets Egenskaber.

(Skrævet 1762.)

At være viis som Salomon, stærk som Samson, tapper som Cæsar, mægtig som Alexander, lærd som Leibniß, det altsammen er vel noget Stort, noget Ypperligt; Wiisdom og Lærdom i Særdeleshed fortiene stor Pris; men alt dette er ei værd at agte, ja endog skadeligt, dersom Hjertet er ondt. Et godt Hjerte er den ædelste Eiendom i Verden; derved bliive vi lykkelige, baade her og hifset; derved vinde vi alles Hjertes; derved befordre vi vort eget Gavn; derved fremme vi andres Beste; derved erhverve vi egentligen alene Navn af Menneske; derved blive vi lyksalige. Verden vilde være lyksalig, dersom alle eller de fleste lagde sig efter at besidde gode Hjertes. Thi vel ere nogle saa saaledes danneoe af Naturen, at de bringe med sig et nogenlunde godt Hjerte, hvilke dog uden Tvivl have i deres Barndom enten for saa vidt havt en god Opdragelse, at de ei have seet onde Exempler, eller og havt en Mentor ved Siden af sig, som ideligen har foreholdt dem,

hvor vanhældige de Laster ere, hvortil deres Forældre
 eller andre, hos hvilke de ere blevne opdragne,
 have været hengivne; men, siger jeg, disse ere viffe-
 ligen faa, thi det gode Hierte, om de end have det,
 quæles ved det, deres Forstand ei oplyses. Desuden
 skal man altid finde, at saadanne gode Gierninger ge-
 menligen ere meget ufuldkomne; og, at de ei gjøre
 noget dybt Fald, maa som oftest tilskrives Mangel paa
 Leilighed og Fristelse. Et godt Hierte erhverves alt-
 saa ved Naturen, ved en god Opdragelse, ved grun-
 dige Videnskaber, ved moden Estertanke. Jo meer
 oplyst vor Forstand er, jo bedre er og vort Hierte.
 De, som gjøre godt, uden ret at kiende det Godes Na-
 tur, vide neppe selv, at de gjøre godt; det skeer alene
 ved Drift, ei ved Overbevisning. Imidlertid, da det
 dog er bedre, at det Gode skeer, end at det ikke skeer,
 af hvad bevægende Aarsag det end fremkommer, saa
 var det at ønske, at vi havde mange saadanne naturlig
 gode Mennesker. Men Ønsket er forgievet, thi Op-
 dragelsen er alt for slet, de onde Exempler for mange,
 Hielpemidlerne for faa og svage, og gemenligen saa-
 ledes beskafne, at Lasterne ei udryddes, men den ene
 Last kun tvinges ved den anden. Saaledes indprædiker
 man Børn Hovmod, Ergierrighed, Ambition, og
 derved vel holder dem fra at begaae gemene og nedrige
 Gierninger, men derimod vænner dem til finere Laster,
 som ere langt vanskeligere at fordrive end de grove.
 Men, vil maaskee nogen sige, siden Studeringer,
 Videnskaber opfostre Dyderne, danne Hierterne, hvi

fom-

kommer det da, at saa mange Studerende leve ilde, ja værre end de Allerdummeſte? Det nytter mig ei at nægte Tingen; den ligger deſværre klarligen for Dagen. Det ſtaaer altsaa kun tilbage at underſøge, hvoraf dette Onde kommer. De Lærde, ſom leve ilde, kan deles i tvende Klaffer; de, ſom en Tid gjøre det, men ſiden forbedre ſig, eller viſſelig vilde have gjort det, om de havde levet længere, hvilket man kan ſlutte af en og anden ringe Begyndelſe i det Gode, ſom de have foretaget ſig; og de, ſom beſtandig leve ilde, og vælte ſig i de affkyeligſte Laſter. Hoved-Urſagen hos dem begge maa vel ſøges i Opdragelſen, at de ei i deres Ungdom ere blevne formanede til Dyden, at de have havt onde Exempler for ſig, at de ei ere blevne anførte til de meſt fornødne Videnskaber, ſom, paa hvor forkert en Maade de end læres, føre ved ſig ſelv til Dyden, og plante den i Hjerterne, men til lutter Curioſa, eller og ſaadanne, hvorved Brød og Embeder fornemmeligſt erhverves. Naar nu ſaadanne have lært noget, alene for at hielpe ſig frem i Verden, eller og meget, alene for at vide meget, og derhos faaet onde og fordærlige Vaner, hvad Under da, om de ſiden foreſtille laſtefulde Perſoner paa Verdens Skueplads. Ere deres Hjerter gode af Naturen, falde de af ſig ſelv paa, naar de komme til Alder, at legge ſig efter grundige Videnskaber, eller og begynde de ved en og anden Leilighed at eſtertænke det Grundige, ſom de maaſkee undertiden i Ungdommen kan have lært, og formedelſt ſtarke Sindsbevægelſer og farlige Friſtelſer næſten ſat tilſide

og glemte, da kan saadanne igien komme til rette, og efterhaanden tage til i Dyder, thi vor Forbedring skeer sandelig aldrig paa eengang, men langsom og er mange Aars Arbeide. De derimod, som ere fødte, saa at sige, med onde Hjerter, som derhos hænge altid i Curiosis alene, og som ved en lang Bane ere blevne hærdede i det Onde, de, siger jeg, fremture i at gjøre ondt. Da de have lært Adskilligt, og tænke paa mangehaande Ting, men aldrig grundigen lært og undersøgt de vigtigste Ting, og de dog iblant tænke paa Gud, Verden og Sielen, saa giver deres onde Hjerter, deres høie Tanker, de have om sig selv, som altid følge saadanne, og det som de have lært, dem Vaaben i Haand til at tænke slet om disse allervigtigste Ting, og at misbruge deres svage Fornuft til at styrke sig selv i det Onde. Altsaa er det ikke Videnskabernes Skyld, men den gale Maade de læres paa, og deres Misbrug, som bringer de Lærde til at leve ilde. I Stedet for at lære Theologie og Philosophie, lære de, som forhen er sagt, alene Curiosa; og dersom de endda lærte dem paa den Maade, at derved blev dem sagt den høiere Nytte, som kan drages ud af dem, saa var det endda vel; thi af alle Videnskaber vel anvendte kan man lære at kiende Gud, og at følge Dyden. Og alle igien, endog Theologie og Philosophie, kan læres saaledes, at man hverken kiender Gud eller Dyden. Men om denne Sag agter jeg at handle vidtløftigere i en særdeles Undersøgning om Opdragelsen. Saa meget maa jeg dog sige, at sande Lærde aldrig har været ugudelige;

Forfa-

Forfarenheden beviser det. Melanchton, Erasmus, Grotius, Boyle, Locke, Gassendus, Newton, Leibniz, Wolf have ei været ugudelige eller levet ilde. Det er kun halv Lærde, saadanne, som aldrig have giort deres Studeringer til sande Videnskaber, der aldrig have overveiet Tingenes Grunde, som have levet ilde, og derved hos endeel Ukyndige bragt Videnskaberne i et Slags Foragt. Nei, naar de rettelig læres i Ungdommen, deres rette Brug og Hensigt vises, da maa de nødvendig være og blive et af de fornemste Baaben imod Laster, og en af de bedste Ledere paa Dydens Vej. De fornøie ei alene mere, end noget andet i denne Verden, de lære os ei alene utallige, til dette Liv nyttige Ting, men de, ved at oplyse Forstanden, forbedre tilligemed Hjerterne.

Et af Naturen godt og fromt Herte, en herlig Opdragelse, og en grundig Undervisning i Videnskaberne ere de tre Ting, som forenede sammen frembringe det beste Herte. Men det er sielden, at de alle findes hos een Person. Er Hertet af Naturen ei synderlig godt, da kan det ved de tvende andre Midlers Hielp dog visselig gøres godt, men det er dog underkastet flere Fristelser end det første. Har Opdragelsen derhos ei været i alle Maader, som den burde, og fornemmelig onde Exempler blevne viste det unge Herte, hvorved det er bleven vant til adskillige onde Tilbøieligheder, saa ere Fristelserne end flere, større og vanskeligere at overvinde i den modne Alder. Heraf kommer

det, at saa faa ret gode Hjerter findes, helst iblant Fruentimret, som gemenligen er overladt til sig selv, og ikke nyder en god Opdragelse, langt mindre undervises i nyttige Videnskaber. Men ret onde Hjerter ere ogsaa faa, i det mindste de, hvis Virkninger vise sig, hvilket sidste maa tilskrives Frygt for Lovene og for Straf, og at Hjerterne i sig selv ei ere saa onde, som de kunde være, og de allerværste, det maa man takke den Undervisning for, som de faae i Christendommen i Ungdommen, og de Prædikener, som jevnligen holdes, thi i hvor vel begge ere ofte flette nok, saa har dog Sandheden, og hvad større Sandhed er vel i Verden, end den, som leder til Dyd og Gudsfrygt, den Kraft hos sig selv, at i hvor slet og lidet overbevisende den end fremsættes, saa efterlader den sig dog saadanne Indtryk i Sielen, som aldrig reent kan udslættes, og jevnligen ved bequemme Leiligheder vise deres Frugter.

Men at komme til et godt Hjertes Egenheder igien, saa vil jeg ei opholde mig ved at beskrive de adskillige Grader, som ere herudi, men alene skildre det beste Hjerte, saaledes som jeg forestiller mig det, og hvortil visselig hører meer end ei at gjøre Uret, som dog nogle mene at være nok til Fuldkommenhed. Nu til Sagen. Et godt Hjerte bær altid Verbødighed for Gud sin Skaber; det tvivler aldrig paa hans Virkelighed; det har Tillid til ham; det erkjender hans Godhed; hele Naturen maler for det hans Væsen, hans

Egen-

Egenskaber; det seer hans Storhed, hans Visdom, saavel i den mindste Nide, som i de mange tusinde Stierner; det seer alt dette med et levende Indtryk, med en fast Overbevisning, og bevægis derved i alle Ting frivilligen at efterfølge hans Villie, som det veed at være hans. Et godt Hierte undersøger alle Ting, troer intet, før det haver Grunde for sig, hvorpaa det kan bygge sin Troe; er ligesaa frygtsom for at antage noget som Guds Villie, der ei er det, som at forkaste noget, der er Guds Villie; holder sig lige langt borte fra Overtroe og fra Bantroe; skulde det ved denne Undersøgning geraade i nogen Slags Tvivl enten om Sielens Udødelighed, om Guds aabenbarede Ord, eller og om den Religions Rigtighed især, som det er opdraget i, saa er det dog under den stærkeste Tvivl langt fra at bespotte eller forhaane de Meninger, og de Folk, som troe dem, thi da det alene er omhyggelig for Sandheden, saa estertænker det den med største Alvorlighed og Omhu, frembær sine Tvivlsmaal med Beskedenhed, og er villig til at lade sig undervise af fornuftige og billige Personer. Naar det nu har overvundet alle sine Tvivl, da er det saa fast i Sandheden, og saa overbevist om den, at det aldrig mere tvivler paa den, og lader sig i alle sine Gierninger veilede af den, og saa har det desuden den Fordeel af denne skarpe Undersøgning, at det bestandig er medlidende imod Bildfarende og Tvivlende, og søger alene ved Grunde at overbevise dem; griber aldrig til Sværd, Baal og Brand, betænkende,

at det selv har været i samme Tilstand, eller om det ei har været det, hvor meget der dog hører til at kiende Sandheden med fuld Overbevisning, og hvor let man i en saa misfornøiet Undersøgning kan tage fejl i et og andet; imod dem, som nægte Guddommen, er det alene strængt, det fornøier sig over, naar saadanne forbydes og hindres at udsprede deres Gist; Guds Fornægtere blive det næsten aldrig ved Bildfarelse, men gemeenlig af pure Ondskab eller Letsindighed, thi iblant oplyste og flebne Folk er det neppe andet mueligt, end at den fløveste Forstand maa begribe, naar det bliver sagt den, at der er en Gud, og at han bør dyrkes; derfor er og et godt Hjerte saa stræng imod en Guds Fornægter, som dog aldrig gaaer til at dræbe eller indelukke ham, men alene til at betage ham Leilighed til at gjøre ondt, holdende for, at det tilkommer ingen uden Gud at herske over Samvittighederne; derhos tager det sig og meget vel vare for ei let at anse en anden for en Guds Fornægter, førend han er bleven fuldkommen overbevist derom; det vogter sig og for ei ved Consequentier at paabyrde en anden saadant, i hvor rimelige de end kan være, vel vidende, at de fleste Mennesker ei tænke og handle efter en sund Logik, og følgelig ei raisonnere consequenter.

For sine Forældre, foresatte Dyrighed og fornemmelig Regentere bærer et godt Hjerte den skyldige Høiagtelse og Kjærlighed, og om de end ei skulde handle ret med det eller andre, saa knurrer det aldrig derved, og nødes det ved uomgiengelige Årsager til at beklage sig

sig, saa skeer det med de mest milde Ord og paa den ærbødigste Maade, som være kan. Det forstaaer sig, at et godt Hierte elsker sin Hustru, sin Mand, sine Børn, sin Slægt, sine Venner, sine Undergivne, og over alle jordiske Ting sit Fæderneland. Men, naar det nu gjør alt dette, saa kan det endda ei være nær saa godt, som det burde, og maaskee kun alene ved et lidet Skillerum være skilt fra det allerværste, thi alle disse nu opregnede Pligter ere saa fornødne, at de ere uomgiengelige nødvendige, og at endeel kan øve dem blot af en pur Drift, af Frygt for Straf, af Haab om Binding, og andre flere saadanne urene Hensigter.

Nei, et godt Hierte er taalmodigt, naar det lider Uret af andre, bered at tilgive dem, naar de bede derom, ja endog at bevise dem Tienester, endskjønt de ei bede derom. Et godt Hierte ønsker, at alle Mennesker vare ligesaa oplyste, som det selv er; holder derfor ei nogen Deel af sin Kundskab tilbage, er ei viis, ei lærd for sig selv, men til hele Verdens Nytte. Et godt Hierte hader, forfølger ei andre, fordi de ere af anden Troe, af andet Folk, end det selv er; siger ei, naar det gaaer Tyrken ilde, det er tilpas til dem, de Hunde, de Barbarer, men ynkes over dem, betænkende, at de ere hans Medborgere, hans Næste. Et godt Hierte kan vel ei hindre sig fra at føle, at det veed meer end mange andre, men det foragter dem ei derfor, tvertimod søger at oplyse dem; ere de halstarrige, ufornuftige, paaftaaende, mundstærke, foragte de ham, han

taaler

taaler det altsammen, beegner dem ei haant igien, og, gemenligen i al sin Underviisning, stiller sig ei en, at det vil lære andre, men at det snarere vil belæres af dem. Et godt Hierte er aldrig falsk, det siger aldrig andet, end hvad det mener, men derfor ei altid alt hvad det mener; det skyer de intet betydende Complimenter som en Pest; men er derfor ei grov, tvertimod tager sig meer i Agt end Complimentmagerne, at forhaane andre med Ord eller Miner, og viser altid i Gierningen, at det er alles Ven. Det gjør sig aldrig tilgode paa andres Omkostning, opholder sig ikke med smaa Ting, støder ei sin Ven eller nogen for Hovedet for at bringe et vittigt Indfald an, leer ei af andres Gang, Klæder, Mansketter, Opsørsel, men søger kun at indrette sig selv og sine egne Ting fornuftig, og skulde en anden føre sig saaledes op, at han blev latterlig med nogen Grund, da advarer han ham i Centrum som en Ven, paa en alvorlig og tilligemed mild Maade. Intet giver meer et letsindigt Giemyt tilkiende, en Hierte, som ei tænker, et Hierte, som om det end ei allerede er gandcke fordervet, dog er nær ved det, end den utidige Dadeln over andre, denne Latter over hver en Ting, som man ei tilforn har seet, og som man derfor holder for Uret. Et godt Hierte hovmoder sig ikke, thi om det end veed, at det besidder meer Kundskab end de fleste andre, saa veed det dog tilligemed, at dets Kundskab er som intet at regne imod Videnskabernes vidt udstrakte Grændser, og at det neppe nogensinde naaer de Mænd, som med Rette fortiene at kaldes Store;

dog

dog gjør det sig stedse Umag for at naae dem, men indbilder sig aldrig at være dem lig. Dersom Mennesket af nogen Ting burde blive hovmodigt, saa var det alene af Visdom, Klogskab, Lærdom, thi det alene kan egentlig kaldes hans eget, saasom han ved sin egen Glid og Eftertanke har maattet gjøre saa meget til at erlange dem; men nu er et Menneske, jo klogere, jo visere, jo lærdere han er, jo mere ydmyg, og jo mindre hovmodig; følgelig jo dummere, jo vanvittigere, jo ukyndigere han er, jo hovmodigere, stolttere og utaaleligere er han. Altsaa er det kun Toffer alene, som ere haarde, umenneskelige imod andre, som indbilde sig selv at være alene vise, som sætte Næsen i Veiret, og slaae med Nakken, eller og maa deres Hjertes Grund og Bund fordervede. Er det gode Hjerte i Selskab med saadanne Folk, eller med dem af næst foregaaende Slags, saa lader det sig aldeles ikke merke med, at det har udfundet deres Character; lee de ham ud, opholde de sig over en Fold paa hans Kiortel, begynde de ham grovt, han bliver derfor altid den samme, og hevner sig best ved ei at blive dem lig. Det artigste er, at disse Superkloge bilde sig ind, at han et merker det, og derfor ansee ham for en Toffe, da det er dog dem selv, som bære saadan Character. Et godt Hjerte er ei forfængeligt, følgelig ei heller avindsygt; det fortryder ei paa, at andre have smukkere Klæder, Heste, Bogne, Borde, Speile; det tragter ei efter, at det Giestebud, som det agter at gjøre, skal blive bedre, prægtigere end andres; nei det gaaer sin

Nei ligefrem, det opfører sig i saadanne Ting efter An-
 stændighed, og efter sine Omstændigheder; det støder
 sig ei over, om en Ringere sættes over det, bliver før
 optaget til Dands, har den Ære, at dens Sundhed
 drikkes først; nei, et godt Hierte merker ikke engang saa-
 dant; det er langt ophøiet over slige smaa Ting. Ne-
 drige og uværdige Gemytter røres kun alene af dem.
 Skulde et godt, et ædelt Hierte sige sig over, at det
 ei blev budet til Giest med de Fornemste? Skulde det
 mene, at sligt skede sig til Foragt? Nei, et saa-
 dant Hierte er over al Foragt. Smaa Sieler have kun
 slige Tanker. I Fornøielser holder et godt Hierte
 Maade; det bruger dem, for desto fyrigere at gaae til
 sit Arbeide igien; Fornøielserne selv blive en rig Kilde
 for det til nyttige Betragtninger. Alle Tidens Erfar-
 ring haver lært, at de Fornøielser, som Landet giver,
 Spadseregang, smukke Udsigter, Jordens Dykning,
 Haugevæsen, Fuglesang, Vandfald, Fædrift, Fiske-
 jagt, dog ei parforce, som kun tiener til at forurette
 Dyr og Mennesker, at de, siger jeg, have været alle
 ædle, alle høie Sieler Forlystelser, og paa en behagelig
 Maade afverlet Tiden for dem, og deelt den imellem
 Arbeide og Fornøielse; hvorimod det er et vist Merke
 paa enten et letsindigt, uestertænksomt, ustadigt, dumt
 eller og ondt Hierte, som slet ingen Lyst finder herudi.
 Andre Fornøielser, som smukke Skuespil, Dands, Kort
 og Legemsøvelser betiener og et godt Hierte sig vel af,
 men ei ofte. Intet er større Beviis paa et Menneske,
 som ei tænker, som fortjener at staae i den nederste
 Klasse

Klasse af menneskelige Skabninger, nærmest Dyrene, end den umaadelige Lyst til at spille Kort, saa man et kan undvære det nogen Dag. Et godt Hierte spiller vel ogsaa, det spiller for Selskabs Skyld, for ei at holdes for særfindet, ja undertiden vel ogsaa for at hvile sig fra alvorlige Forretninger; men det har ingen Begierlighed til at spille, det vrede ei, om det taber, det glædes ei, om det vinder, og det spiller ei heller alt for vel og med al for stor Estertanke, thi det viser en Attraa, en Lyst til denne skadelige og daarlige Passion, det viser en alt for stor Længsel efter at vinde andres Penge. Jeg vil haabe, at jeg ei har nødig at skrive, at et godt Hierte ei gjør Kunster i Spil, ikke nægter at betale sin Gæld, thi det var saa meget som at skrive, at et godt Hierte ei bør være en Skielm, en Bedrager, en Misbæder. Si! disse fire nu beskrevne Tilbøieligheder, nemlig Falskhed, Hovmod, Forsængelighed og unyttige Fornøielse er Fruentimret alt for meget hengiven, og hvor kan det være andet, naar man betragter den elendige, den daarlige, ja, jeg er nær ved at sige, umenneskelige Opdragelse, som det faaer, og som hver Dag bliver værre; det som ei gjør os til Mennesker, maa jo være umenneskeligt.

Et godt Hierte lader ei Munden løbe i eet, thi da kan man lettelig forsee sig, men det taler med Estertanke, med Synd. Det giver lettelig efter, og er ei paastaaende, thi Stivhed i sine Meninger er en Pest for Selskab; det vil ei altid føre Ordet, det lader sig
let

let sige, det berømmes lettelig andre, det taler sielden ilde om fraværende, det er ei snart til at dømmes; det er strengt imod sig selv, mildt imod andre. Kommer dets Ven i Nød, det er strax redebon til at hjælpe ham endog med egen Skade; ja om det er mueligt, forekommer det endog hans Begiering. Kan det ei tilstaae en anden hans Forlangende, saa afflaaer det dog paa saadan Maade, at den anden tydelig merker, at det gaaer det til Hjerte. Et godt Hjerte er ei snart til at føre Processer; det giver heller efter noget af sin Ret, for at have Fred med alle. Dersom det ei kan rette andres Feil, saa giver det ei tilkiende, at det haver merket dem, thi hvortil skulde vel sligt da nytte? Fornemmelig er et godt Hjerte hjælpsom, gavmild, dog med Skisnsomhed, hengivet til det Gode, ei for Ære, men for at gjøre godt, og fordi Dyden er blevet saadan Bane hos det, at det ei kan andet end gjøre godt, og da er et Menneske først ret dydig, forligelig imod sine Fiender, medlidende, saa at det trænger ind til Sielen, naar han seer andre lide. Denne Følelse, denne Fornemmelse er det visseste Kiendetegn paa et godt Hjerte; den som ei veed heraf at sige, han kan være vis paa, at han ei haver et godt Hjerte, følgerlig er langt fra at være en Christen, da han ei engang er et Menneske.

At bedrage, sværge falsk Eed, forfordele sin Næste, lyve, kan ei skee uden af dem, der besidde de værste Gemytter, eller og ere opfødte paa saadanne Steder,

hvor

hvor en lang og bestandig Vane har gjort flige Mis-
 gierninger til næsten tilladelige, i det mindste ligegyldige. Den kiere Fordeel forarsager, at man anseer
 for ringe Ting, Toldsvig, falsk Maal og Vægt, Svær-
 gen og Banden, at man ei vinder een eneste Skilling
 paa hver Ailen, men vel tyve, hvilket sidste man har
 forbeholdet hos sig selv, og derved gjør sig skyldig i
 Jesuiternes ugudelige Moral, angaaende reservationes
 mentales, eller den Korst at sætte sine Ord saaledes
 paa Skruer, og indrette dem saa tvetydige, at den, jeg
 taler til, forstaaer eet derved, og jeg hos mig selv et
 andet. Jesuiterne fordømmes af alle Protestanter med
 een Mund, og de fleste følge dog i Levnet deres Lær-
 dom. Det er klart, at et godt Hjerte aldrig begaaer
 saadanne Laster, ei heller kan begaae dem, uden strax
 at ophøre at være et godt Hjerte, og at blive til et ondt.
 Dersom Mennesket vilde betænke, hvor affkyelige disse
 her af mig opregnede Laster ere, saa skulde det ei saa
 let af en lumpen Vinding lade sig overtale til at begaae
 dem, thi naar de først ere blevne til en Vane, saa ere
 de ei saa let igien at aflægge, som dog nødvendig bør
 skee, og derhos alt det stiaalne tilbagegives til dets
 rette Eiermand eller og deres Arvinger, dersom vi
 ville vente at nyde Lyksalighed i det andet Liv. For-
 gieves trøster man sig ved Christi Fortieneste, dersom
 man ei ændrer sit onde Liv og Levnet; saa længe Gud
 vil, at vi skal blive Mennesker, det er have fri Villie,
 og det vil han visselig altid, saa er det endog for ham
 selv umuligt at gjøre de Onde salige, saalænge de

vedblive at være onde; thi Gud kan ei gjøre den Ting, som i sig selv er sig modsigende. Skal da saadant Menneske fortrivle; nei det skal han ikke, han skal først sætte sig for at forandre sit Levnet, dernæst skal han give tilbage til enhver, hvad han haver staalet fra dem, og endelig skal han aldrig meer begaae slige eller andre Laster. Da vil Gud vist skienke ham Troen, og da kan han med Grund tilegne sig Christi Fortieneste. At sætte sin Omvendelse op til sin Dødsfeng, det er at gjøre sin Ondskab tusinde gange værre, og det er meget uvist, om man da faaer enten Tid eller Tanker til at omvende sig; saa, ja uendelig saa, ere vel da blevne frelste.

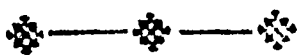
Med alle de Dyder, som et godt Hierte besidder, har det dog ogsaa sine Feil, og som endog yttre sig efter de Omstændigheder, det befinder sig i. Grunden til visse Feil findes hos alle Mennesker, næsten ingen undtagen, i Brede og Ukyndighed. En herlig Opdragelse, en stærk Eftertanke, en bestandig Dvelse i Dyden, en ægte Gudsfrygt formaae dog at dæmpe dem, saaledes, at de aldrig udbryde. Undertiden ere dog Omstændighederne saa beskafne, at de bryde som en vældig Strøm igiennem alle Dæmninger, og man næsten kan sige, at det var umuligt for Mennesket at undgaae at overvindes af dem. Dersom en vil berøve mig alle mine Eiendele, fratage mig mit Liv, saa er det billigt, at jeg forsvarer mig, men det baade kunde og burde skee uden Brede. Den Koldfindige kan og gjøre det; men

den

den af Naturen hidfige, hvilken Tilbøielighed han dog ved alle foregaaende og mindre Tildragelser haver tvunget, geraader nu i fuld Fyr og Flamme. En af Naturen ukjendt, men Mester ved alle forommeldte Midler over denne vældige Passion, er i saadanne Omstændigheder, at det næsten for nærværende Tid kan kaldes umuligt for ham at gifte sig, og bliver derhos fristet enten af en, han er forlovet med, eller og af en anden, men af et Fruentimmer eller Mandfolk af elskværdige Egenskaber; hvor let er det da ei at falde? Dog et godt Hierte, forledet enten af Brede eller Elskov, kommer snart igien til Rette, og falder aldrig igien i samme Forseelse, særdeles i den sidste, thi den første er noget vanskeligere, ved det den saa hastig overrasker os.

IV.

Om den bedste Maade at prædike paa.

(skrevet 1762.)

Bisse Folk paastaae, at det nytter hverken at prædike, eller skrive gudelige Bøger; dersom det stod til dem, da vilde de reent udrydde baade Guds Ord og Moralen. Men hvorfor? Jo, fordi Verden forbedres ei derved, fordi man ei er i Stand til, efter deres Tanker, at fremvise dem een eneste, som er bleven forbedret herved. Slig vrang Mening kommer enten af Mangel paa Indsigt, eller og af Ondskab og Lyst til at leve ilde, hvorfor man gierne vilde have saadant af Veien, som fører os vort onde Levnet til Gemytte, og gjør, at vi iblant maa udholde nogle kedsommelige og fortrædelige Timer. Dersom disse Ting bleve affskaffede, da vilde man i en Hast faae at see, hvad Nytte de have stiftet, saasom Verden vilde inden en kort Tid blive til en fuldkommen Nøverkule. At nu ei alle omvendes, ei alle blive dydige, dertil ere mange Aarsager, og den fornemste maa vel søges i Opdragelsen. Til-

deels

deels maa man og søge den i Veskaffenheden af Prædikenerne, thi jeg vil nu ei tale om, at nogle Prædikantere mere nedbryde ved deres Levnet, end opbygge ved deres Lærdom. Nogle Prædikener, dog de ere ikkun heel faa, ere saa beskafne, at de lære ondt i Stedet for godt, som den Prædikants, der fermanede sine Tilhørere, som vare Bønder, fra at bande, og derhos opregnede for dem utallige Eeder, som de aldrig før havde hørt nævne. Dette er ei at holde fra Laster, det er at lære dem. Andre, og de ere ei heller just saa ganske mange, ere saa uordentlige, ilde sammensatte og opfyldte med uvedkommende Ting, at Tilhørerne hverken lære ondt eller godt af dem. Nogle ere beprydede med en Slags Veltalenhed, som dog sandelig er den falske, saa at de indeholde intet uden tomme Ord, der vel kildre Uforstandiges Øren, men slet intet tiene til at forbedre Hjærterne, og som undertiden hverken Tilhørerne eller Læreren selv forstaae. Dette Onde kommer deraf, at endeel ei ville lade sig nøie med at fremsætte Tingen ordentlig, tydelig og jevn, men imod Naturen med al Magt være veltalende, ja endog arbeide i det Store af Veltalenheden, da de dog hverken have Forraad paa Tanker, Forstand paa nette, eftertrykkelige og bequemme Ord, eller Indsigt i Veltalenheds Regler, ei heller besidde den fine og søde Fornemmelse af det smukke, som Naturen alene giver, og gode Mænsters flittige Læsning og Overveielse bringer til Fuldkommenhed. Heel faa ere saa indtagne af Philosophien, og saa dybt ned-sænkte i høie og grundige Tanker, som kun ere en Spøg

for dem at forstaae, at de derover glemme at gjøre sig tydelige for deres Tilhørere, menende, at de strax skulle begribe de Ting, som de selv have anvendt lang Tid paa at fatte. De sætte altsaa tilside en af Prædikanternes vigtigste Pligter, at indrette deres Taler efter Tilhørernes Begreb og Omstændigheder. At ville tale om Monader, om den forud bestemte Harmonie, særdeles med philosophiske Konstord, for Ukyndige, det er det samme som at dadle Bønder, fordi de kjøre i forgyldte Karosser, gamle Kierlinger, fordi de fordreie Retten, og Riismænd, fordi de med Vold erobre Lande. Ja det er endog næsten latterligt, naar jeg for saadanne Tilhørere dadler disse Laster hos dem, der virkelig begaae dem; thi min Prædiken bør sigte til deres Forbedring, og deres Oplysning, som jeg prædiker for. At laste de Feil, som mine Tilhørere aldrig kan begaae, det er kun at indbilde dem, at de selv ere gode nok, og at bringe dem til at foragte andre. Menneskene ere alt for meget af Naturen tilbøielige til at see paa andre og ei paa sig selv; man har ei nødig at lære dem det. Saadan Prædikemaade er et uomstødeligt Beviis paa største Mangel af Skjønsonhed. Men alle disse Prædikemaader tilsammen have ei nær saa stort et Tal af Efterfølgere, som den, der alene bestaaer i gudelige Sukke og Ønsker, i ofte Igientagelser af det samme og det samme, hvorover og saadanne Prædikener blive usædvanlig lange, i Afhandlinger om Troen, det indvortes Menneske, Christi Forsoning, Næstfærdiggjørelsen; herlige og sande Ting, naar de blive grundigen

udførte, og naar der ei alene prædikes om dem; men som nu gemenligen kun tiene til at forstokke Almuen, og at bilde den ind, at Gud skal gjøre alting, den selv intet, at enhver, som kun gjør et Suk, kommer ind i Himlen, og at Hellighed og Levnets Forbedring ere overflødige Ting. Den salige Lutherus tænkte ganske vist ikke, at den herlige Lærdom om Troen og om Naaden, som han først igien drog frem af Mærket, skulde have saadan Virkning, og at den Lutheriske Kirke skulde saa meget tilsidefætte Moralen.

Naar en Prædiken grundigen og tydeligen afhandler enten en vis Deel af Lærdommen eller af Moralen, og derhos slutter med en god Anvendelse og Opmuntring, saa anseer jeg den for god, hvad enten der er bleven brugt den analytiske eller den syntetiske Maade; dog maa jeg tilstaae, at mig synes, den første Maade ei er saa beqvem som den sidste til at danne saadanne Prædikener. Naar man nøie vil eftertænke, hvad der kan siges over de mange Evangelier om Christi Mirakler, da er det fast ei andet end at bevise hans guddommelige Sendelse, og at han er Verdens Frelser. Vil jeg nu nøie betragte hvert Ord i Texten, saa faaer jeg ei Tid at udføre den Hoved-Sandhed, som ligger i Texten. Saadan nøie Forklaring over Ordene, der gaaer frem Skridt for Skridt, er til ingen Nytte for Almuen, og man prædiker jo ei for Professorer; ja, om man end prædikede for dem, saa vilde slige Prædikener ei fyldestgøre dem, thi de vilde

have alle Ting undersøgt efter Grundsprogene. Det var at ønske, at alle Præster besad den Gave at røre Hjerterne og at tale pathetisk, naar det kom til Anvendelsen og Opmuntringen. Men hertil hører først et naturligt Genie, hvilket fast alle tænker at have, og derfor uden Forberedelse gaae løs derpaa, og i Stedet for ægte Forgylkning give os uægte. Men et naturligt Genie er ei nok til Veltalenhed. Man maa og have læst Veltalenheds Regler hos Aristoteles, Longinus, Cicero og Quinctilianus, eller og de nyere, som følge deres Spøer, thi de elendige Rhetoriker, som Ungdommen lærer i Skolerne, forbedre ei, men fordærve Smagen; dernæst maa man flittig og med Eftertanke have læst de store Veltalenheds Mænd: Demosthenes, Cicero, Plinius, Bossuet, Flechier, Massillon, Barrow, Tillotson, Saurin, Superville, Mosheim. Disse maa man og for sig selv have søgt at efterligne i udarbejdede Taler, før man paa det hellige Sted drifter sig til at opløste sin Nøst i en høiere Zone. Har man ei gaaet til Verks paa denne Maade, og i det mindste læst nogle af disse, saa givr man best i, at man aldrig befatter sig med Veltalenhed, thi det er uomgiengelig fornødent, at en Prædiken er grundig, tydelig og sammenhængende, men aldeles ikke, at den er veltalende, thi Veltalenhed er kun en smuk Zirath. Lignelser, Allusioner, Metaphorer, kort sagt, alle Figurer bør derfor ingen befatte sig med, uden han veed med sig selv, at han besidder Veltalenhed, thi ellers kommer han kun slet fra dem, og vil bruge Fugl Phœnix

nix og Pelicanen, der føder sine Unger med sit eget Blod, til Lignelser, da dog begge Dele ere Digt, hvilket viser, at nogen Kundskab i Naturkyndigheden endog kan være fornøden i Prædikener. Ordsprog bør aldeles ingen bruge, thi de ere Pletter i Tungemaalene, og have ikke Sted uden i Comoedier og Satyrer. Vel ere nogle Ordsprog saa beskafne, at de kan bruges endog i den mest alvorlige og prægtige Tale, men de ere heel saa, og kiendes og skilles alene af dem, der ere Mestere i Talekonsten. Enhver seer lettelig, at jeg ved Figurer, Ordsprog ei forstaaer dem, som findes i Skriften, men kun dem, som Prædikanten selv opfinder, eller tager af andre Skrifter og daglig Tale, thi de bibelske indeholde vigtige Sandheder, og de ansøres ei for at vise Prædikantens Veltalenhed, men for at bevise eller ophjuse hans Sætninger; saa at, om de end ere aldrig saa veltalende, gjøre de dog ei Prædikanten veltalende, efterdi de ere ei opfundne af ham. Critiske Undersøgninger, Antiquiteter, Historier have aldrig Sted i en Prædiken, med mindre Texten umiddelbar fører did, og en Propheties Opfyldelse skal bevises, men da maa det endda skee saa kort og tydeligt som muligt, saa at alle kan begribe det. At flette en heel Prædiken sammen af Skriftens Sprog, det er hverken nyttrigt, ei heller konstigt, hvilket sidste maa skee mange tænke, thi dertil hører intet andet end en god Concordanz; ei heller havde da nogen nødig at gaae i Kirke, thi de kan hiemme læse i Bibelen. Kommer det an paa Konster, hvilket dog langt fra ei bør være

en Prædikants Diemeed, thi da prædiker han sig selv og ikke Christus, saa er det visselig langt større Konst at forklare nogle Sprog vel, end at anføre mange og forklare ingen; til det sidste hører alene Hukommelse, men til det første Flid, Lærdom, Skønsomhed; det sidste er en unyttig, og det første en nyttig Konst. Patres, dog hvad nytter det vel at anføre disse i vore Tider saa foragtede Patres; men jeg maa og vil anføre dem, thi endskiønt de have deres Feil, ja store Feil, (og hvilke Lærde, hvilke Mennesker have ei dem?) saa vare de dog store Homiletici; det er en Ære, man aldrig kan betage Basilius den Store og Chrysostomus, Skribentere, der ere værdige at læses af alle dem, der lægge sig efter den geistlige Betsalenhed; men disse store Mænd, tilligemed de forhen af mig anførte geistlige Oratores, hyppes ei Sprog paa Sprog, men betiene sig af dem med Skønsomhed. Derimod er det meget nyttigt, ja i Mysteriis nødvendigt, at betiene sig jevnlig af Bibelske Ord og Talemaader, thi om Mysteriis vide vi intet, uden hvad Gud har aabenbaret os, derfor bør alt, hvad vi derom sige, tages af Bibelen, hvorved alle vrangne Fortolkninger, Tillæg og Fratagelser forekommes. Det vilde og anstaae en Præst meget ilde, om man af hans Prædikener kunde slutte, at han var ubevandret i Skriften, vor Troes eneste Rettefnor. Idelig at anføre baade Capitel og Vers er efter mine Tanker overflødig, og kun at martre Hukommelsen for et unyttigt Praleris Skyld; det tager og for meget bort af Tiden. Meget ofte ere og Citationerne heel falske. Men betydelige

Ste:

Steder og dicta probantia bør ei alene heel nøie cite-
 res, men endog langsomt, ja igientages, paa det de
 Forskende vel kan indprænte sig, hvor de findes, og siden
 efterslaae dem. Deelningerne bør ei være mange, men
 saa saa som mueligt, thi Mængde af dem forvirrer og
 gjør Talem mørk; jo kunstigere de ere, jo slettere ere
 de. Deres Bestaaffenhed bør være saaledes, at enhver
 kan finde, at de tydeligen ligge i Ordene, og natur-
 ligviis flyde af Texten selv. Mange have ønsket, at
 det stod Præsterne frit for selv at vælge Texter; jeg
 vilde og ønske det samme, dersom alle Præster vare
 grundige og flittige Mænd, men da det ikke er, og
 vel neppe bliver, saa vilde vi endda faae langt flere slette
 Prædikener end nu. Skulde Forandring skee, da var
 det best, at ei visse Sprog bleve igjen indførte, men
 visse Materier, saa at man begyndte med at bevise Gud-
 dommen, og hvert Aar bragte til Ende en heel Cur-
 sus i Christendommen. Derved vilde Tilhørerne faae
 langt bedre Begreber, end de nu have. Hvad Exordia
 angaaer, da kan en Prædiken baade være god og slet,
 enten de ere det, eller ikke. Er Texten ei rig, og jeg ei vil
 af den tage en vidtsøgt Anledning at udføre en Materie,
 som ei egentlig ligger i den, saa gjør jeg vel, at jeg
 ved et langt og godt Exordium, dog opfylder min Pligt
 i at undervise andre, da det ellers er imod alle Belta-
 lenheds Regler at bruge et langt Exordium. Til at
 gjøre en beqvem Indgang, og som passer sig paa Tex-
 ten, hører sandelig ei heller liden Beltaalenhed, og dog
 er det hos os en Brug, at ingen Prædiken maa være
 uden

uden Indgang, hvorfor den og ofte bliver underlig nok. Man skal neppe hos Patres finde en geistlig Tale, der varer over een halv Time; mange ere og af den Mening hos os, at en Præst ei bør være længere end i det høieste een Time paa Prædikestolen. Da de Præster, som opholde sig der meget længe, gemenligen extemporere, saa bliver jeg, ligesaavel som andre, fied af flige lange Prædikener; er derimod en Prædiken god, da er den aldrig for lang for mig, med mindre Kulden skulde være meget streng. En ung Prædikant bør aldrig understaae sig at betræde det hellige Sted, uden at have mediteret. Naar han har længe prædiket, og har erhvervet sig stor Forraad af Tanker og Ord, da kan det tillades ham, i Mangel af Tid og naar uovervindelig Hindring indfalder, at extemporere, thi af saadan en er man vis paa endda ei at faae noget slet at høre. Alle Hoved-Tingene bør enhver skrive, men jeg vil ei raade nogen til at binde sig aldeles til Ordene. Ved en Prædikens Udarbeidelse bør intet andet bruges end enhver's egne Tanker og Bibelen. Postilryttere ere Leiesvende. Hvad udvortes Gaver angaaer, da var det at ønske, at alle besad dem; hos intet Folk er det muligt, og hos os mindst, hvor de aldeles ere overladte til Naturen, da de dog ved Konsten kan erhverves og forbedres; men Konsten maa ei, som i Frankerige, gjøre dem theatraliske. Naturen maa forbedres, men ei fordrives; alt affecteret duer ikke; det simple er det beste baade i Gebærder, Tale, Ord og Sæder.

V.

E I S K O V.

(Skrævet 1762.)

Kierlighed bør strække sig til alle, uden Forskiel af Stand, Alder, Røn og Troe; Venskab derimod kan kun være iblant faa, og maaskee ei ret hæftig, uden imellem fire til fem i det høieste; men Elskov derimod har ei Sted uden imellem tvende Personer af forskielig Røn; den alene, ligesom Guddommen, fordrager ingen Sidemand. Alle tale om Elskov, alle mene at føle eller i det mindste at have følet den. Vel nægter jeg ikke, at det og saa kan være, naar Elskovs ringeste Grader tages i Betragtning; forestiller man sig derimod Elskov kommet paa det høieste, da findes faa oprigtige Elskere, thi Elskov grundes deels paa en naturlig Fornødenhed, deels paa Behagelighed i Omgang og deels paa Hviagtelse. Den første er Moder til Lidderlighed, og til et Slags flygtig Elskov, som alene fortiener Navn af Elskov, fordi den ei vel kan kaldes Had. Heraf udspirer den ubestandigste, den nedrigste Grad af Elskov,

Elskov, som alene seer paa Legemet. Men hvor nedrig den end er, saa er dog ingen Elskov uden den, thi aldrig kan en Italiensk Sanger, en Tyrkisk, en Persisk Opvarter i Serraillet elske; det høieste, saadan en kan gjøre, er at ønske, at han kunde elske. Den Lyst, man finder i en andens Omgang, frembringer aldrig alene Elskov, men vel et Slags Kierlighed og Tilbøielighed. Høiagtelse alene er ei heller Elskov, den opvækker kun Beundring. Legemet ene er som Rødderne af Elskov, men Sielen Stammen, Grenene. Elskov grundet paa Naturens Fornødenhed og Behagelighed i Omgang, kan være meget listig, men bliver neppe bestandig, er og, imedens den varer, ei troe. Dog, besidder Fruentimret mange og store Undigheder, Suedighed og Konst, og Mandfolket er begavet med et meget sømt og kiølent Hierte, saa kan denne Elskov endda holde ud. Antonius viser det. Cleopatra kunde umuelig have nogens Høiagtelse; hun elskede ikke Antonius, men hans Værdighed, hans Magt, ja det som mere er, hun forraadte ham. Dog elskede Antonius hende til det sidste, dog aflivede han sig for hendes Skyld. Saa stor er Skønheds, Undigheders Magt, naar de forenes med List og suedig Opførsel, og aldrig haver noget Fruentimmer været listigere end Cleopatra. Elskov, som opkommer af naturlig Fornødenhed og Høiagtelse, bliver ei længe bestandig, men forvandles snart til en Art af Venkab. Her er formeget af Fornuften, i det forrige for lidet. En alvorlig Elskov bliver snart kold. En kold, ja en lunken Passion er ingen

ingen Passion. Den strengeste Fornuft og stor Elskov staae aldrig sammen. Hvo der vil bilde en anden ind, at han elsker, og dog ved alle Leiligheder tale om at tage sig vare, være bekymret for, hvad Folk sige, følge den frygtsomme, men kolde Fornuft, den er enten en Bedrager, eller en Toffe. Nei sand Elskov er lutter Geist, Fyr, Flamme, den løber over, den veed ei selv, hvor den er, den er aldrig glad, uden den har sin Elskede hos sig, den er lutter Længsel, idel Fortroelighed, Oprigtighed, den forekommer sin anden sig i alle dens Begieringer, den er sindrig til at udfinde dem, den bliver ei træt af at udvise Elskovsprøver. Al anden Elskov er falsk, opdigtet, hykkelsk. En stærk Passion maa endelig vise sig, og aldrig kan en Passion være sand, uden den er stærk.

Men saadan Elskov maa være grundet paa naturlig Fornødenhed, behagelig Omgang og Hviagtelse. Den første er Grunden til al Elskov, og findes hos alle Mennesker. Den anden gjør, at en Elsker fæster sig til en vis Person, og den tredie, at Elskoven bliver bestandig. Ingen kan forhindre sig fra at finde Behag i det, som forekommer ham behagelig; for saa vidt er Elskoven ei frivillig. Men den første Fornemmelse af Behagelighed er endnu ikke Elskov, den er kun en Gnist af Elskov. Saasnart man mærker at have fundet Behag i en anden Person, maa man vel staae paa Vagt, og undersøge baade sine egne og den andens Omstændigheder, om de ere saa, at de tillade en at

over:

overlade sig til Elskov, thi gier man det ei, og man derimod bliver ved at søge den Behageliges Omgang, da overrastes man af Elskov, og for seent sætter man sig da imod den. Thi denne Maxime er rigtig: *Obsta principiis, sero medicina paratur*, og ynker man sig da, men forgieves, og maa udbryde med disse Ord: *Video meliora, proboque deteriora sequor*. Elskov kan afværges ved Fornuft, Begyndelsen af Elskov kan og dæmpes ved Fornuft; men imod Elskov selv gielder ingen Fornuft; Tid og Erfarenhed kan alene slukke den, dersom man har gjort et galt Valg.

Elskov opkommer aldrig uden ved Behagelighed, og den er af mange Slags. Ekisnhed er eet. Den falder mest i Dinene. Den trækker strax Opmærksomheden til sig. Men er en deilig Person intet uden et smukt malet Vorbillede, uden Liv, uden Bid, da forvandles Elskoven snart til Koldsindighed. Er en Deilig stolt, utaalelig, spodsk, arrig, vredagtig, myndig, ond, da skeer det og sielden, at Elskov bliver ved, og forandres undertiden til Foragt, ja Had; iblant er dog Deiligheden saa stor, Elskerens Hierte saa dannet, og fornemmelig den Skisnne undertiden af god Lune, og ei altid spodsk og stolt, at saadan Elskov endda varer evig ved, men da bliver Elskeren til Slave, som aldrig skeer i den sande Elskov, thi der ere de begge Slaver, og derved egentlig at tale ingen af dem Slaver, men de begge frie. Lystighed er en anden Art Behagelighed. Besidder den Elskte ingen anden god

Egen:

Egenskab, da bliver Lystighed til Bildhed og Frækhed. Lystighed formaaer meget over alle alvorlige, dybsindige Folk, som have med vigtige Ting at bestille, der trætte Sindet, hvorfor de gierne søge Selskab i deres frie Timer med saadanne Lystige, der tilligemed besidde Geist og Vid. Heraf kan Elskov let opkomme. Ulykken er, at den Lystige gemenligen ei røres af Elskov, saa at den bliver kun paa den ene Side. Den Lystige vil lee af alt, vil have lutter glædelige Følelser, skyer al Nøie, kan ei med sine Tanker længe hænge ved en Ting, fæster sig ei til noget, men ligesom Sommerfuglen flyver fra det ene Blomster paa det andet. Den Alvorlige derimod, jeg siger ei den Suurseeende, den Fortrædelige, thi han spiller en stet Rulle i Elskov, den Alvorlige, siger jeg, gjør sig det sande Begreb om Elskov, at den er øm, kielen, omhyggelig, og saa at sig indsvøbt i sig selv; naar nu den Alvorlige er ved Behagelighed bleven fanget i den Lystiges Strikker, og han har eet, det virkelige, Begreb om Elskov, og den Lystige et andet, og den Alvorlige tilsidst mærker det, da bedrøver han sig, thi han vil elkes, ligesom han elsker; han begynder da at ansee den Lystige for letsindig, og den Lystige ham igien for besværlig. Elskoven bliver lunken, den faaer Koldfeber, den dør. Stor Forskiel bliver da imellem Tilstanden af disse tvende Personer; den Lystige tænker aldrig meer paa det forbigangne; skyer det, da leer den kun, og anseer da maaskee med Foragt, med Latter de kiene, de indtagende, de ømme, de henrykte Bevægelser, som den

Alvorlige har udviist imod sig. Det Billede, den Forestillelse, man haver i Sielen om en Ting, mener man, at alle andre bør have. Den Alvorlige derimod tænker alt for ofte, alt for meget paa det forbigangne; det krænker ham, at han saa ilde har anlagt sin Elskov, at en elskværdig Person ei tilligemed skal være troe, bestandig, kielen. Han maa aflægge sine Elskovs-Besvisninger, saasom Tiden haver overtydet ham om, at de ere forgiere, at de nytte ham ikke, men Elskoven kan han aldrig aflægge, han ønsker det umuelige, den Letsindige Bestandighed; det nager ham indvortes, han har nu ingen Fornøielse mere, det alvorlige er hans ene Forretning, og bliver derved efterhaanden til det tunge, det besværlige, det sorrigfulde. Han dør. Den Lystige fornemmer det, leer, gaaer til sit Spillebord, og siger: Tilpas til den Mar, som vilde gjøre Elskov til en Marter, som vilde elske, da han ei mere blev elsket.

Bittighed er og behagelig, den opvækker ogsaa til Elskov: dog er den alene, da opkommer deraf kun en Tidsfordrivs Elskov; men geleides den af Hjertets gode Egenstaber, da er den høit at sette, da bør den virke en evig Elskov, da findes i hver Samling nye Fornøielse.

Men af alle Behageligheder kan ingen ligned ved Undighed. Den sætter Farven paa alle Gierninger. Den virkelige Undighed kommer af Hjertets Egenstaber, den forstille af visse Hensigter. Ved den
sidste

sidste kan vel og Elskov frembringes, men den Elskov visner dog engang, og er Egtteskab bleven stiftet ved den, da bliver det snart fortrydt. Den uskyldige, den usminkede Yndighed er altid sig selv liig, den anden derimod ligner en Kugle, som kastes, der stedse er i Forandring, saa længe den løber, snart op, snart ned. Sand Yndighed fortjener sand Elskov. Naar Hjertet er godt, oprigtigt, sømt, høieligt, kjerligt, da udbreder det sine himmelske Egenskaber paa alle udvortes Dele. Da er hvert Diefast mildt, hver Gebærde liflig, hver Bevægelse yndig, hvert Ord sødt, da er ei Hovmod, ei Stolthed, ei Suurseenhed, ei Fortrædelighed hos saadan Person, thi Hovmod fornemmelig røber altid et ondt Hierte; ja Corrig selv bliver hos den Yndige ei modbydelig, ei besværkelig, men rørende, bevægelig, indtagende. To yndige Vines Graad er en stum Beltalenhed, stærkere end den mest lydelige, bevægeli- gere end Ciceronis, meer igiennemtrængende end Demosthenis; Naturens egen Beltalenhed, Hjertets, Sielens Beltalenhed. Men er den Yndige mild, be- leven mod alle, hvorledes er hun da mod sin Elsker? Hvert Diefast, som gaaer til ham, er henrykkende, det ligesom siger: at jeg er til, at Livet er mig sødt, det er jeg alene for din Skyld, du er mig selv, du er mit Liv, du er min Glæde, jeg vil ønske at være lut- ter Die for at betragte dig, lutter Ore for at høre din Røst, lutter Mund for at kysse dig, lutter Haand for at omfavne dig. Og saaledes er den Yndige ei eengang, men altid.

Sandelig, uden sand Elskov har Mennesket ingen ret følelig Glæde her i Verden. Uden Tilbøielighed til Elskov er intet godt Hjerter. Større, prægtigere, fuldkomnere Billede paa Himmels Glæde, paa de Saliges Tilstand kan ei gives.

Virkelig Yndighed maa opvække Høiagtelse, og sammenbindes den med Vid og Forstand end mere, hvilke sidste for sig vel kunne opvække Høiagtelse, men aldrig en kierlig Høiagtelse. Naar Høiagtelse først er fattet paa begge Sider, da er Elskoven uovervindelig, da trodser den Alvind, Mistanke, Bagvaskelse, Tiden og Døden. Da have de Elskende alting tilfælles, intet skjult for hinanden, da raadsføre de sig sammen, ja da tør de endog dristeligen sige hverandre, hvad der misligger dem indbyrdes, thi da er ingen Frygt hos dem, at nogen af dem skal tage det ilde op.

Saadan Elskov er Himlen paa Jorden, saadan Elskov forsøder alle Smertes; om sliig Elsker kan med Billighed siges, at det er en Person, hvis Siel lever i en andens Legeme. Jeg sætter, at saadanne Elskere vare i de Omstændigheder, at de kun havde et svagt Haab nogensinde at forenes sammen, deres Elskov bliver dog den samme, den er grundet paa Dyden, paa Hjerternes uadskillelige Sammensøielse, den triumpherer over alle Hindringer, ved Hindringer bliver den stærkere. To trækker paa een Knude, hver til sin Side, Knuden knyttes alt mere, den kan vel sønderrives, men

men aldrig opløses. Døden sønderriver Elskovs Bånd, men opløser det ikke. Een, som ret Elskov har truffet, er aldrig i Stand til mere at elske. Elskoven strækker sig ind i Evigheden; der fornyes den igien. Elskere i saadanne Omstændigheder lade sig aldrig overmande af Naturen. De som gjøre det, elske vel, men de have ei den rette Høiagtelse for hinanden, ei heller for sig selv. Og ere Elskernes Omstændigheder saaledes, at de for nærværende Tid umuelig kan faae hinanden, da er det ei Skrøbelighed, ei Feil at følge Naturen, men yderst Misgierning, affkyelig Last. Elskere bør stedse ikke gjøre hinanden uden Godt, og dette var jo det værste Onde. Herudi bør og kan Elskov følge Fornuften, i alle andre Ting veed Elskov ei at holde Maade. Rettskaffen Elskov sigter altid til et evigt, et uopløseligt Bånd; Flyvekierlighed, Lidderlighed til noget ganske andet; hiin søger at fornøie sin Elskerinde, denne kun sig selv. Jeg kiender ei affkyeligere Skabning, ei grovere Misdæder, ei fælere Bedrager, ei nedrigere Creatur end en Mandsperson, der forsører Uskyldigheden, der misbruger et kiønt, et forelsket, et oprigtigt Fruentimmers Fortrolighed til sig. Stort bedre er ei heller det Fruentimmer, som tilbyder sig selv, som overlader sig vovelvis, som ei elsker Personen, men Kiønnet alene, eller og Rigdom, Bærdighed, Ansæelse. Sand Elskov sigter altid til Egteforening, hvor pure, uskyldige, virkelige Fornøielser, Bøllyster nydes. Sandhed tvinger en ellers vellystig Poet til at udraabe:

Felices ter & amplius ,
 Quos irrupta tenet copula : nec malis
 Divulsus querimoniis ,
 Suprema citius solvet amor die.

Gemenlig er Mandspersonen den, som først
 fatter Kierlighed; thi om end Fruentimret fatter den
 først, saa forbyder dog Anstandighed og Sædvane
 hende at yttre den. En og anden elskværdig og af mig
 forhen opregnet Egenskab hos hende er altid Marsag
 hertil, og som oftest uden hendes Vidende. En be-
 hagelig Smil, en yndig Latter, en ringe Høfligheds
 Bevisning, et hastigt Diekast, formaae undertiden at
 opvække den heftigste Elskov. Nu er Mandspersonen
 fanget, Fruentimret ikke, og bliver ofte aldrig. Hans
 Tilstand er da at beklage, dersom han treffer paa en
 Person, der opholder ham med Løfter, der gierne vil
 have ham forelsket og ei selv være det, hvad en-
 ten hun nu er letsindig og lystig, og derfor vil have
 Løier med ham, vil lee paa hans Bekostning, eller
 hun og er forskængelig og alt for meget indtagen af sig
 selv, og derfor seer gierne mange Tilbedere for sine
 Gødder, og er altsaa af det Slags, som de Franske
 kalde Kofetter, eller hun maaskee er stolt og haardhier-
 tet, og derfor finder Behag i at pine og plage andre,
 menende, at Knæesald, Ydmygelses, Tilbedelser, til-
 kommer hende, og er en Told, som alle bør yde hende;
 er hun gierrig, da søger hun kun at snappe Penge
 hos sin Elsker, og betiener sig da af alle optænkelige
 listige

listige Midler. Alle disse gjøre kun Nar af deres Tilbedere. Thi det er en afgjort Sag, at den Forelskte enten elkes eller foragtes af sin Elskerinde. De samme Ophævelser, som gjøre ham elskværdig, indtagende i den oprigtige Elskerindes Dine, gjøre ham foragtelig i den forskiltes. Er hun vellystig, da kan det vel hændes sig, at hun elsker ham for en Tid oprigtig, men det falder tilsidst ud paa begge Sider til Skam og Ufskye. En Elsker maa ellers være saa oprigtig som han vil, han staaer dog stor Fare for at handle imod den sande Elskov, dersom hendes Hovedkarakter er Vellyst. Naar en Mandsperson erklærer sin Elskov for et Fruentimmer, bør hun strax gaae i Raad med sig selv, og efterforske sit Hierte, om det og er høieligt til ham, og derpaa, saasnart mueligt, give ham Svar, thi falder det da ikke ud efter Dnske, saa kan saadan nye Elskov dog let fordrives, men smigrer hun for ham, og Elskov derved faaer Overhaand hos ham, da bliver han reent ulykkelig, dersom hun engang viser sin Falskhed og bedrager ham. Heraf kan flyde skrækkelige Ulykker, ja Selvmord, som saadant Fruentimmer siden har paa sin Samvittighed.

Men da Elskov i sin Begyndelse er frivillig, saa kan det let hændes sig, at den ene elsker og den anden ikke, thi Elskov lader sig ei tvinge. Derfor, naar kun Mandspersonen faaer oprigtigt Svar, saa baade bør og kan han være fornøiet. Ubillige og usorstandige Gemytter ere altsaa de, som herover fatte Had,

baade til Fruentimret, og til den, som foretrækkes dem. Smidlertid er det en almindelig Feil, og som vel neppe rettes, thi Elskov taaler ingen Medbeiler. Skinsyge følger altid Elskov. Den er ligesom Vedbenden, som ved at snoe sig om Vinranken, i Begyndelsen styrker og pryder den, men siden qvæler den. Et fornuftigt Fruentimmer maa derfor skye alle Leiligheder, hvorved hendes Elsker kan komme i den Tilstand, og han bør igien gjøre det samme paa sin Side, thi Elskov, hvor fuldkommen den end er, er desuden af sig selv meer end alt for tilbøielig til Mistanke.

Fruentimret vil gjerne elskes, thi alle dets Passioner fornøies ved denne ene Passion. Forsængelighed, Egenkierlighed kan ei have større Object end et Menneske, der ei lever for sig, men for min Skyld, der elsker mig høiere end sig selv, der er villig til at opofre alle Ting, ja Livet selv, for at behage, fornøie, tiene, redde mig. Stolthed kan ei heller have større Object end at see en Person for sine Fødder, der altid er min Ligemand, og ofte min Overmand, en Person drevet hertil, ei ved Frygt, men ved den inderligste Kierlighed; at høre ham berømme mig, opløste mig til Skyerne, ja sætte mig iblant Gudinderne, at guddommeliggjøre hvert mit Trin, min mindste Bevægelse. Sierrighed finder og sin Regning ved Elskov, thi da Elskeren er færdig at opofre sit Liv, hvor meget meer sine Penge? Belyst, ja det er ei engang

engang fornøden at nævne den, thi Elskov er intet andet end lutter Belyst, og af alle Arter Belyst er Elskov den største. Kan vel større Belyst optænkes end to Forelskedes, der se hinanden, der male Billedet af det kiereste, de have, i hverandres Dine, der omfavne hinanden, der sroe Mund til Mund, hvor Ordene vanke vilde paa Tungen, hvor Tungen den stammer, hvor behagelig Gysen løber over Legemet, hvor Dinene halv lukte re matte af Geist, hvor Nanden er færdig at forlade sin egen Bolig og søge en anden, behageligere end sin egen, hvor Følelsen er lutter Fornøielse, hvor den hele Person er lutter Følelse, Sielene flyde sammen, to blive een, og man veed af intet andet i Verden. Den lykkelige, den trygge Elskov nyder sig Belyst! Rigdom er da intet, Throner kun Støv, Sceptere Duffetøi. Krigen maa da længe nok rase, Stæder forstyrres, Regieringer vendes op og ned paa; Elskov føler dog intet uden sig selv; Daphnis har nok i sin Galatee; Galatee i sin Daphnis. Saaledes er deres Skiebne, som Venus under vel.

Det er derfor underligt, at mange Fruentimmer, som gierne ville elskes, ei opføre sig saaledes, at de kan elskes. Elskov fordrer intet andet end Elskov; Elskov er sig selv Belønning. Naar jeg engang har erklæret mig at elske, da er det og billigt at vedblive at elske den, som elsker mig. Men sand Elskov er mild, venlig, fuld af Længsel efter sin Elsker, omhyggelig

for ham, forekommer hans Begiering. Fører den sig anderledes op, da bær den kun Navn af Elskov, da er den kun dens Skygge. Fruentimret flager over, at vi ere flygtige, ubestandige, troeløse, og de ere som oftest selv Skyld deri. De tænke ved forstilte Strængheder, ved antaget ærbart Væsen at ophidse os meer; det gaaer og an med os alle i Førstningen, naar kun alt Haab os ei betages; men have vi længe elsket, viist Prøver paa Bestandighed, da forkisler slige Konster, slige nedrige Haandgreb, Elskoven hos de fleste af os. Det fornemste, Elskere bør legge sig efter, er at udforske hverandres Gemyts-Art og Beskaffenhed; i Mangel heraf, skeer det saa ofte, at den heftigste Elskov varer kun kort.

Er Elskeren stolt, da maa den anden vel tage sig vare for at sige det mindste Ord, at gjøre den mindste Gebærde, som kan hentydes til Foragt, eller hvorover han kan støde sig, og jevnlig berømme ham, dog saaledes, at han ei faaer mindste Anledning at troe, det skeer af Falskhed, Hyflerie, Smiger, eller er forstilt. Hvad den Stolte begierer, som er nogenlunde mueligt, det maa strax udrettes med Nædebonhed uden Evang, og som oftest givres meer end han forlanger, ja han undertiden forekommes.

Med den Mistænkelige maa man vel agte sig, at sige halve Ord i hans Nærværelse enten til ham selv eller
andre

andre, at viske med andre, og fornemmelig derhos at lee, at tale med andre og end meer at lee med dem, og holde op hermed, naar han kommer nær, og allerfarligst er det da at synes forfærdet. Og skulde noget af alt dette skee, da maa man ved første Leilighed sige ham, hvorum man har talet, hvoraf man har leet, og det, uden at han har nødig at spørge derom, thi det er meget farligt, at vie saa længe, indtil den Mistænkelige selv spørger, og langt farligere at sige ham noget, som ei hænger vel sammen, og er urimeligt, thi vel lader han sig ei mærke med, at han ikke troer det, men han giemmer det hos sig selv, og synes selv at have Ret, naar han ei er fortroelig imod den, som ei er fortrolig imod ham.

Den Skinsyge, hvis Karakter slægter meget den Mistænkelige paa, maa beegnes med ei mindre, ja langt større Varsomhed.

Uf den Gierrige maa jeg ei fordre Foræringer, og ved alle Leiligheder vise mig at være sparsommelig.

Kortelig, jeg maa aldeles ikke støde nogen i hans Hoved-Passion, men snarere paatage mig den, dersom jeg vil beholde hans Hjerte. For en Person af Geist maa jeg vise, at jeg sætter Priis paa Geist; Elsker han Studeringer, da maa jeg og agte dem; er Musikken hans Liv, jeg maa ei hade den. Med den
fiel-

Kielne, den ømme, den heftige, den elskværdigste Character i Elskov, maa jeg og være kielen, øm, hæftig, og elsker jeg ret, da behøver jeg ei at tvinge mig til at være kielen. Min Mund siger da ei, jeg elsker, og min Lyd er derhos ligegyldig. Mine Gebærder, mine Dine fornægte da ei mine Ord. Mine Kys ere da ei efterladne, mine Favnetag lunkne. Nei, der er Liv, Geist i alle mine Foretagender. Dinene ere muntre, levende, spillende, og end oftere kielne, matte, døende; det behageligste Syn for en Elsker. Hver Haandtryk, hvert Diefast, geleides da af en yndig Smil, thi ellers sige de ei meget, ellers trænge de ei til Hjerterne.

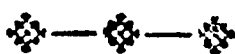
Men dette er besværligt; hvo vil paatage sig saa megen Nøie? Intet er besværligt for en Elsker, naar det kommer an paa at beholde sin Elskedes Hjerter. Vil jeg ingen Umage gjøre mig for hans Hjerter, vel an! saa er jeg ei heller forelsket, saa taber jeg og hans Hjerter. At vinde Hjerter er Kunst, men at beholde Hjerter langt større Kunst. De fleste maa alt for silde beklage deres Skjædesløshed i at undersøge hverandres Character, og at rette sig efter den, i det mindste saalænge, indtil de herstke over den, da det siden gierne gaaer an, at den ene kan med Frimodighed og Oprigtighed dadle den andens Feil. Men fremfor alle Ting maa dette agtes med den Kielne, at man søger ved alle Leiligheder at være i hans Selskab, at man stedse

over=

overgyder ham med Elskovsbevisninger, og at man aldrig beviser sig lunken heri, eller lader sig mærke med, at den Tid, man er fra ham, gaaer snart, thi den Kielse er vel alt for delikat til at lade sig mærke med, hvorledes han vil elskes, saasom han retteitg mener, at Elskov selv bedst veed, hvorledes den bør elske, og at den ingen Forskrifter behøver, men saadan Opførsel saarer ham dog i det inderste af hans Hjerte, betager ham Modet, og bringer ham paa de Tanker, og maaskee ei uden Grund, at den anden ei elsker ham.

VI.

Føielighed.

(Skrevet 1762.)

Ligesom Personens Character ellers er, saa bliver Føielighed enten en Dyd eller en Last. Er han oplyst, og haver de rette Begreb om Pligterne, hvorvidt de aldrig bør eftergives, og naar det igien er en Pligt at eftergive noget af Pligterne, da bliver Føielighed en Dyd, ja jeg tør sige i Omgang, i Selskab den største; men er Personen uoplyst, da bliver Føielighed derimod en stor Last, og Anledning til meget ondt. I alt det, som angaaer ei virkelige, evige og bestandige Dyder, udfordre Høflighed, Menneskelighed, Kierlighed, at man giver efter, at man retter sig efter det Land, de Folk, man er hos, saafremt man vil være elsket og anseet. Almueen i England fordrager ei at see nogen gaae med Pung bag i Haaret; thi ellers anseer den ham for en Fransmand, og tør vel endog forhaane ham offentlig. En fornuftig, en retskaffen Philosoph retter sig herudi efter Almuens Smag. Hans Dyd er jo den samme, enten han gaaer med en Pung,

en

en Vidſk eller en Cofarde. Almuen er vel daarlig og ubefindig i ſin Paaſtand, men den veed ikke bedre, den er uoplyſt; alle uoplyſte ere haardnakkede, ſtive, paaſtaaende. Den Fornuſtige, ſom er opluſt, bør juſt viſe ſin Fornuſt deri, at han giver efter i ligegyldige Ting; ellers blev han værre end Almuen. Intet beviſer meer enten et dumt eller og ilde cydragen Menneſke, end den Paaſtand, at alle andre ſkal i alle Ting rette ſig efter ham. Jeg vil ſætte, min ſtørſte Luſt er at dandſe, men jeg kommer i et Land, hvor Dandſ anſees for Narrerie og maaskee for Synd, jeg gjør da meget ilde, ja Uret, om jeg vil give mig til at dandſe, eller i offentlige Selskaber med ſtor Iver forſvare Dandſ, og beſkrive dem ſom Daarer, der foragte den. Det er nok, at jeg ei fordømmer Dandſ, men tier ſtille, naar andre dadle den, thi min Føielighed bør ei gaae ſaa vidt, at jeg bliver falſk, og ſiger tvertimod det, jeg mener, thi da forſecr jeg mig imod en ſund Morale. Dyden maae aldrig opofres af Føielighed, Venſkab, Frygt, Kierlighed eller Elſkov. Om jeg for at behage viſſe Perſoner, med hvilke jeg ved min Ankomſt til London var bleven kiendt, vilde drage ind paa en Badſtue, og jeg forudvidſte, at alle Londonske Badſtuer vare berugtede Huſe, da gjorde jeg meget ilde, ſaaſom jeg derved vilde ſætte mit gode Navn og Rygte i Fare hos alle Fornuſtige og Dydige, for at behage Liderlige og Skummet af Folket. Enhver eſtærtænksom kunde da ei andet end dømme ſlet om mig, thi den Regel er ſikker:

Siig

Siig mig, hvem du omgaaes med, og jeg skal siige dig, hvo du er. Om jeg end aldrig bedrev der nogen ond Gierning, saa var dog Formodningen imod mig, og en virkelig Dydig bær ogsaa altid Dydens Stempel paa sig. Befinder jeg mig i Selskab af smaa Geister, hvor min Gud, min Frelser, min Troe spottes, da er det Misgierning, om jeg tier hertil, meget meer, om min Føielighed gaaer saa vidt, at jeg bifalder dem, hvilket dog for ofte skeer af svage Gemytter. Saadan Føielighed er ikke Føielighed, den er Nedrighed.

I alle ligegyldige Ting bær enhver derimod, saa meget mueligt, rette sig efter det Selskab, han befinder sig i, dog saaledes, at man fornemmelig seer paa sin Stand, saa at, om jeg ikke kan være føielig imod nogle, uden at støde andre, jeg da er føielig imod dem, som gaae mig nærmest an. Saaledes bær en Mand imod sin Kone, en Kone imod sin Mand være føielig fremfor imod alle andre; dernæst Børn imod Forældre, Forældre imod voksne Børn; siden Slægtninge indbyrdes; Herret og Tienere imod hinanden, og endelig hver imod dem, som ere af samme Stand som han, en Geistlig imod en Geistlig, en Officeer imod en Officeer; men skulde man ved Føielighed imod andre ei støde nogen af disse, da bær man være føielig imod enhver. For Exempels Skyld; jeg er Præst og befinder mig i et lystigt og uskyldigt Lav, hvor der falder paa at dandse; Selskabet vil og have mig til at dandse. Er jeg fanatick, da anseer jeg Dands for Synd; om da

da alle mine Medbrødre dandsede, saa var jeg dog ei at bevæge dertil. Fanatici ere ei af en søielig Art. Men naar jeg ikke er Fanaticus, saa er Decorum, Anstændighed, det eneste, hvorefter jeg herudi bør rette mig. Lad nu være, at dette Selskab bestaaer af lutter oplyste Personer, som nøie vide at skille imellem virkelige og Modens Dyder og Laster, men mine Ordensbrødre derimod og Folk i Almindelighed ansee det for utilbørligt for en Præst at dandse, saa bør jeg ikke dandse; gjør jeg det, da handler jeg ei alene ilde mod mig selv, men og mod andre, som jeg giver Forargelse, og derved begaaer en Forseelse. Den Stærke bør rette sig efter den Svage. Dersom forommældte Selskab havde været end mere oplyst, saa havde det under saadanne Omstændigheder aldrig begiært af en Præst, at han skulde dandse. Skulde derimod alle Mennesker i et heelt Land falde paa de Tanker, at det ei var uanstændigt for en Præst at dandse, hvorfor skulde han da ei undertiden dandse med? At bilde sig ind at være ene viis, det er at være egensindig, forstaae i ligegyldige Ting, thi endskiønt jeg holder for, at der ei i Verden gives virkelige ligegyldige menneskelige Gierninger, saa kan man dog gierne ansee visse Ting for ligegyldige, saalænge de betragtes for sig. Dands for sig er ligegyldig; men et Menneskes Dands er aldrig ligegyldig, thi et Menneske dandser aldrig uden enten i en god eller ond Hensigt. God, naar han gjør det for at bevæge sig, og af al Slags Bevægelse er Dands næsten den sundeste, og mest over-

enstemmende med Legemet, for at nyde en uskyldig, utvungen og frie Fornøielse, for at behage den eneste, som han elsker, eller og for at vinde sit Brød, og vise sin Kunst; ond, naar han derved vil forsøre Uskyldigheden, lokke Fruentimmer, ved uanstændige Gebærder forarge kydske Dine og Sæder, naar han derved over tilsidesætter og forsømmer vigtigere Forretninger, og endelig om han dandser sig og andre ihjel, enten ved at springe for meget, eller ved at drikke en hastig kold Drik, hvilket sidste dog alene kommer af Uagtsomhed.

Men, vil nogen sige, bør jeg for at fornøie andre, sætte mine egne Fornøielser tilside, og gjøre det, som er mig imod? Ja det bør jeg. Thi at gjøre det, som behager mig, det er ingen Kunst, ingen Føielighed. Har jeg derimod ei Lyst til at spille Kort, til at være i meget stort Selskab, og jeg dog gjør det for at behage andre, for at være Selskab lig, da er jeg ret føielig. Saadan var Alcibiades, han kunde skikke sig iblant alle; han var ei Athenens, men Verdens; Borgere. Dog gif han for vidt, thi han var endog føielig imod Laster. En herlig Opdragelse gjør altid føielig, omgiengelig, beleven. Tidlig Ægteskab holder disse Dyder ved lige, thi intet godt Ægteskab kan være uden Føielighed. Derimod skeer det ofte, at de, som leve længe for sig selv, eller og aldeles ikke gifte sig, blive egensindige, paaftaaende, fortrædelige, ved det de ei have dagligen nogen om sig, som de maa rette sig

sig efter. Det skeer ofte, at vise, lærde, duelige, dydige Personer dog ei almindeligen elskes, alene fordi de ei ere søielige. Vil man derfor være elsket, have Lykke i Verden, trænge igiennem med sine Forehavender, saa maa man legge sig efter Søielighed, beegne alle høflig, ei med Hestighed sætte sig imod andres Meninger, gjøre andres Fornøielser til sine, opofre sine egne Fornøielser, og endelig give efter i alle Ting uden i Dyden alene.

VII.

S a n d h e d.

(Skrævet 1762.)

For ædle, retskafne Gemytter er Sandhed en saare vigtig og ypperlig Ting. Mængden, Pøbelen agter den derimod ikke, saasom den ei føler den, med mindre den er geleidet af nogen sandselig Fordeel. Derfor skattes Videnskaber saa ringe af de fleste, efterdi de ei kan begribe, hvad behageligt der kan være ved dem, at et Menneske derfor skulde indelukke sig, søge Enlighed, negte sig buldrende Fornøielser, hænge over Bøger, grave i Jorden, kige paa Himlen, berøve sig Sønnen, rode i Indvolde, og blive sort af Aske, Kul og Støv. Her er efter deres Tanker kun lutter Ubehageligheder, intet andet end Nøie, Arbeide, Beskøftning. Men den sande Videnskabernes Elsker han er ligesom Veen, der med Nøie suer Honningen af Blomsterne, og sparer ingen Umage; ligeledes høster han Fornøielse ved Slæb og Arbeide, thi Dii posuerunt sudorem ante virtutes. Dyden erhverves alene ved Stræben; sand Fornøielse alene ved Dyden. Dette er

er den evige, den uforanderlige Lov, som Guddommen har fastsat. De som ville forandre den, favne kun Bøllystens Skygge, Bøllysten selv flyer for dem.

Det som gjør Videnskaberne's Ovelse til en Dyd, er Kierlighed til Sandhed. Thi Tragten efter Penge, Ære, Anseelse, Høihed er nedrig, og noget der er uden for Videnskaberne, da Videnskaberne i sig selv ved den Fornøielse, de give, ere Belønning nok for deres sande Elskere. Naar ovenmeldte Ting gøres til Hovedhensigt, da er saadan lærd Mand kun at ansee som en Daglønner, en Overløber. Den værste Hensigt er at vinde Penge, og har Sallustius Ret, naar han siger, at aldrig nogen god Mand higer efter dem. Begierlighed efter Ære, et stort, et udødeligt Navn er vel en ædlere Drift, men dog uanstændig og skadelig, dersom den er vor Hovedhensigt. Vel var det at ønske, at alle dyrkede Videnskaberne alene for deres egen Skyld; men det skeer vel næsten af ingen, i det mindste af heel faa. Man maa derfor være fornøiet, om de Lærde have deres fornemste Diekast henvendt til Videnskaberne selv, og derhos tillade dem ogsaa at see med paa Ære, ja endog Fordeel; thi det gielder om de fleste, hvad Poeten siger: Virtutem quis enim amplectitur ipsam, Præmia si tollas.

Dersom Videnskaberne selv bør være de Lærdes fornemste Diemeed, saa bliver Sandheden igien det fornemste i dem. Thi ingen Videnskab er nyttig, uden

den er sand; men Sandheden bliver alligevel forskjellig efter Videnskaberne. Sandhed er endog Poesiens Object; thi lad være, at den skildrer Personer, som aldrig ere til i Verden, saa maa den dog forestille de Personers Dyder, Laster, Handlinger, enten saaledes som Menneskenes almindeligen ere i Verden, eller og som de burde være. Naar en Poet ei rettelig udfører de Characterer, som han har tillagt sine Personer, naar han lader en Gierrig uden tilstrækkelig bevægende Aarsag blive ødsel, da forseer han sig imod Poesiens Regler, da skriver han det, som ikke duer, hvorfor? fordi han da viger fra Sandhed.

Sandhed, denne Himmelens Dotter, er saa elskværdig, at den, som eensgang har smagt dens Sødhed, vil ei bytte den bort for al Verdens Guld, Throner og Purpur. De alene, og ingen andre, som nyde en sand Belyst, naar de opdage en nye Sandhed, de alene ere ret i Stand til at udvide Videnskabernes Grændser. Thi de, som fornemmelig drives af Ære eller Fordeel, de haste for meget, de ere bange for ei snart nok at naae disse Herligheder, og derfor skynde sig med at udgive deres Opdagelser, deres Skrifter, hvorved de ei faae Tid at modne, ei at tale om, at urene Hensigter formørke Forstanden, og skiule Sandhed. Polygraphi forfremme derfor sielden Videnskaber, thi enten sige de, hvad som tilforn er sagt, eller og fremsføre de Usandheder. Hvad det første angaaer, da er det ei altid en Last, thi vel kan de Sandheder

være

være tilforn sagde i Verden, men derfor ei i det Land, hvor Skribenten skriver. Hvor fornøieligt er det at opdage Sandheder, hvor den ene Sandhed rekter den anden Haand, den ene flyder af den anden. Efter mit Begreb og min Følelse er det større, fornøieligere at udlede Sandhed endog i de mindste Ting, end at overvinde Folk, indtage Stæder. At jeg opdager en Sandhed, det skeer alene ved mig selv; den Ære deler jeg med ingen. En Krigshelt udretter derimod ei stort uden ved andres Hielp. Hvilken Tankekraft maa den ei have, som udfinder en nye Sandhed; om hvor mange Ting maa han ei have Kundskab; og hvor fornøieligt er det ikke at vide meget, at oversee mange Ting i deres Sammenhæng. Slige Undersøgelser forstyrre ei Sindets Roe, de hindre Lediggang, de dæmpe Passionerne. Men hvad Nytte er ved dem? Det som fornøier, er det ei nyttigt? have vi andet af dette usle Liv end Fornøielse? Hvad! om alle, i det mindste de Store, de Mægtige, lagde sig efter saadant, mon det da ei vilde staae meget bedre til i Verden? Foruden at Videnskaber oplyse Forstanden, saa hindrer deres flittige Dvælse deres Dyrkere fra at tænke paa mange andre unyttige og onde Ting, thi de udfordre det hele Mennecke, de behøve al vor Tid. Krig, Uenighed, Evedragt, Blods Udgydelse, vilde da blive ligesaa rare i Verden, som de nu ere almindelige. Desuden foraarsager meget i Videnskaberne en kiendelig Nytte, og maaskee end mere kan komme til i Tiden at frembringe Nytte. Men om alt dette

ikke var, saa vilde Sandhed alene formaae Videnskaberne's Elskere til at dyrke dem; thi da de fleste Mennesker ere nedstunkne i Uvidenhed og Overtroe, og indtagne af Løgn, forudfattede Meninger og Bedragerie, hvor smukt, fornøieligt er det da ikke iblant saa mange blinde at kunne see, og lede dem paa rette Bei, som ville ledes. At vide Usandheder er at vide intet; at vide Sandheder, men derhos ei ret indsee deres Forbindelse indbyrdes, hvorledes den ene flyder af den anden, det ene Beviste beviser det følgende, er ei stort bedre, i det mindste nyde saadanne ingen retskafne Fornøielser af Sandhedens Betragtning, thi derudi har vore Tidens store Skribent ret: *Vegeter c'est mourir, beaucoup penser c'est vivre.* At tvivle er Vidensbegyndelse, men at tvivle altid og om alting, er daarligt, latterligt, ubehageligt, elendigt.

Ligesom Objectet og Udførselen af Sandheden er forskjellig, saa bliver og Følelsen, Fornøielsen af den forskjellig; men for at føle Sandheden maa man og fra Grunden forstaae den Videnskab, hvorudi den afhandles, thi ellers lader man sig ofte indtage af det behagelige og falske. Skinneri *Etymologicum Anglicanum* behager mig, men langt meer Grams Forklaring over *Angelsaxiske Ord*, thi i det første møde mig mange ubestemte, vilkaarlige, tvivlsomme, ja falske Forklaringer, i det sidste derimod ingen uden grundige, og saadanne, som ere bragte til al den Visshed, det *Etymologiske Studium* formaaer at

imod=

imodtage. Holbergs Danske Historie er vel behagelig, men langt meer for en ret Kiender Torfæi og Grams Historiske Afhandlinger. En Livius, en Plutarchus, en Rollin læses med Fornøielse, men med ulige større, en Thucydides, en Xenophon, en Polybius, en Cæsar, en Sallustius, en Tacitus. Eschinis Tale for Ctesiphon fryder Sindet, men Demosthenis henrykker det. Platonis Løsning lokker os til at troe vigtige Sandheder, men Leibnitii Theodicæa nøder os til at troe dem. Robaults Physik lægger nogle Sandheder for Dagen, men Nollets, Egners langt flere. I Ptolemæi System maa man lyse efter Sandhederne, i Newtons lyse de os. Grotius om den Christelige Troes Sandhed opvækker hos os et Ønske, at den var sand; Ditton, ved at bevise Christi Opstandelses Visshed, tvinger os enten til at give den Bisfald, eller og at affige Fornuften; Virgilius, Young opløste begge Sielen, sætte den uden for sig, drukne den i Bellyster, men den første i Jordiske, den anden i Himmelske; Biblen! Ja her standser min Pen, Skrift formaaer ei at afmale de Fornemmelser, som den opvækker, Ord ei at udfige dem, Fornuft ei at begribe dem.

Saa store, saa ubegribelige Fornøielser berøve de sig selv frivilligen, der ei skønne paa Sandheden, der ei indsee dens Høihed, og dens Glæds.

Hvad mon formaae Haller til at underkaste sig saa ubehagelige Syner, saa modbydelige Forretninger efter de flestes Tanker? Sandhed. Hvad haver styret Linnæi Fed over saa mange Bierge, hvad haver

ei trættet hans mageløse Flid? Sandhed. Clusius faldt ned af Pyrenæerne, brækkede Arm og Been, blev plyndret af Miquelch; Sandhed førte ham dog did op igien. At opdage nye Planter, noget nyt ved de allerede opdagede, synes for dumme, ukyndige Folk ei den Umage værd. Socrates drak Gift, mistede sit Liv for ei at opofre Sandhed. Cicero jages i Landflygtighed, fordi han siger Sandhed, han kaldes tilbage, han bliver end stærkere ved at sige Sandhed, han ombringes. Galilæus kastes i Fængsel for Sandhed, han maa forsværge den. Aristoteles nødes til at forlade Athenen for Sandhed. Apostlerne, de første Martyrer, aflives for Sandhed; for Religionens Sandheder. Socrates og Aristoteles vare Philosophiske Martyrer (at jeg nu skal tage det Ord Martyr i en meget vid Mening); Cicero var en Politisk Martyr; Galilæus en Astronomisk, Clusius en Botanisk. Hvor har ei Sandheden rørt disse Hjærter! at de for smaa Ting i Mængdens Mine imod andre at regne, have endog opofret deres Liv; og hvor lidet maa vel og den stærste Deel, den ukyndige Høb agte Sandheden!

Man kan vel og vise sig at elske Sandhed i daglig Tale, Omgang, Selskab, Liv og Levnet, og det bør man gisre, saafremt man vil være et godt Menneske, en ærlig Mand, en Christen; men da mange andre have vel og vidtløftigen herom handlet, saa er det ei min Sag at undersøge det.

VIII.

Den lærde, den vittige, den grundige,
den store og den største Lærde.

(Skrevet 1762.)

Sielens Kræfter i Henseende til Forstanden ere fire. Først formaaer den at forestille sig de Ting, som Sandserne bringe til den; dette er vel dens nedrigste Kraft, men derhos dog Grunden til alle de andre. Dernæst kan den igien opvække Billederne af disse Ting hos sig, uden de udvortes Sandser's Hielp; og denne Kraft kalder man Hukommelse. Jo oftere Sielen forestiller sig de selv samme Ting og Billeder, jo stærkere bliver Hukommelsen, thi den, som alle andre Kræfter, forøges ved jævnlig Brug. Naar disse Forestillinger blive meget levende, saa foraarsage de, at mange andre Billeder kan ei have Rum, og da udspirer Indbildningskraften, som tilligemed har den Evne, saaledes at forhøie i Smukhed, og forringe i Hæslighed de forestilte Ting, at den derved frembringer saadanne Billeder, der ved første Dickast ei synes at forekomme en i Naturen,

Naturen, men som dog alene grunde sig derpaa, at man tager Egenfkaber fra et Væfen og tillægger et andet, for Exempel: naar Poeterne ville tillægge en Person den høieste Grad af Gefvindighed, faa foreftille de fig, med hvilken Fart Winden blæfer. Den fierde og tilligemed ypperfte Kraft kaldes Skifnfomhed, og beftaaer deri, at man ligner og fkiller den ene Ting imod og fra den anden, og derved erfarer dens Fuldkommenheder og Mangler, at man flutter fra det ene til det andet, og derved opftiger fra Virkningen til dens Åarsag, og nedftiger igien fra Åarsagen til Virkningen. Naar man noie eftertænker disse Kræfters Egenfkaber, da er der intet Menneffe, fom er fund og frift, og hvis Lemmer, fom høre til Forftandens Brug og i alle Maader ere vel dannede, der jo haver Evne til at erlange dem, og ingen derfor, fom er dem berøvet, uden ved Mangel af Øvelse. Den første Kraft er Grunden til dem alle, og den har viffelig alle Menneffer. Hvis derfor Gri og Newtons Omftændigheder havde været lige; om de havde havt een Opdragelfe, feet de famme Ting, omgaaet med de famme Personer, levet paa een Tid, i eet Land, været i famme Lyftens Omftændigheder, faa havde de og foreftillet een Person. Under disse Betingelfer havde Newton blevet Grus, og Grus Newton. Men naar Omftændighederne i vore første Åar have været ulige, faa hjælper det ei, om de end fiden blive aldrig faa lige; stor Ferffiel vil der endda altid være imellem faadanne Personer. Naar man

faa

saa at sige intet haver tænkt, fordi ingen haver bragt en paa at tænke, eller og tænkt paa ganske andre Ting end den anden, saa bliver det vanskeligt, og maaskee umuligt, at bringe saadan en til at tænke paa samme Ting og i samme Orden, som den anden. Villien kan da ei høies; den er ved Banen bleven befæstet; den finder nu Smag i ganske andre Ting, i ganske andre Fornøielser. Hvor vigtig er da ei Opdragelsen, naar den rettelig eftertænkes. Vor Siel er sandelig ligesom en Tabula rasa, det kommer an paa Kunstneren, hvad han vil indgrave i den. Plato takkede derfor Gud med god Grund, at han var fød Menneske og ei Dyr, Græker og ei Barbar, og endelig, at han var kommet til Verden i den Stad, og paa den Tid, Socrates levede. Naar man nøie vil eftertænke de forskjellige Omstændigheder, som alle Mennesker befinde sig udi, saa vil den Forundring lettelig bortfalde, hvi der er saa stor Forskiel imellem deres Forstands Kræfter. Det er umuligt, at nogen kan i lige Grad have de tre sidste Forstandens Kræfter, thi den enes stærke Dvelse udelukker den andens. Er min Begierlighed efter at vide meget uden Grændser, og jeg derfor uophørligen forestiller Sielen nye Billeder, og maaskee temmelig ofte de samme og de samme Billeder, men derhos ei sammenligner dem, saa bliver min Hukommelse overmaade stærk, min Skønsomhed herimod svag; og saaledes vice versa. Det skeer derfor aldrig, at den, som besidder den største Hukommelse, er tilligemed overmaade meget judicieus, og den meget judicieuse har gierne en maadelig Hukommelse.

Hukommelse bringer frem den Historiske Kundskab, Indbildning den Poetiske, Skønsomhed den Philosophiske. Jeg siger ikke, at en Historicus behøver alene Hukommelsen, en Poet Indbildningen, en Philosoph Skønsomheden, thi hver af dem vilde blive meget stet i sit Slags, dersom han kun besad een af disse Kræfter. Nei, en Philosoph af Profession kan ofte i sin Videnskab kun besidde en historisk, eller poetisk Kundskab. Imidlertid, endskjønt Hukommelse er ringere end Skønsomhed, saa er den dog meget nødvendig, og bør i Ungdommen fornemmelig meget øves; thi har jeg ei Forraad paa Forestillelser, Billeder af Ting, hvormed skal da min Skønsomhed bearbejde sig? Den vil blive meget manglende og stet, da den kun, af Mangel paa Kundskab og Tanker, kan sammenligne saa Ting, og derved vil den i de saa Ting ofte ei engang blive i Stand til at indsee deres fulde Sammenhæng. Og da de Billeder Naturen giver os, om et Menneske endog rejste meget, ere ei tilfrækkelige, og desuden kun vise os det nærværende, at jeg ei skal tale om, at vi ikke altid ere i Stand til, og befinde os i saadan Stilling, at vi kan overse det hele, og alle dets Dele i den Ting, som Naturen fremviser, saa er Læsning meget saare nødvendig, hvorved jeg gjør andres Erfaringer til mine, og faaer Naturens og Menneskets foranderlige Stikkelser i alle Tider at vide. Latterligere Folk er derfor ei efter mine Tanker end de, som lade haant over al Læsning, som ei ville benytte sig af andres Erfaringer, som alene stole paa deres egen

egen Praxis, som ville selv udfinde alting, og derfor udfinde intet. Naar jeg har læst, seet, tænkt, erfaret, overveiet meget, da gaaer det gierne an at tage en Ting op fra Roden, at forestille sig den, ligesom den nu først skulde opfindes og undersøges, og at forsøge alle muelige Erfaringer med den, samt dreie og vende den paa alle Kanter. Da er det godt, for at komme til en fuldkommen Vished og Overbevisning, at tvivle paa den, at stille sig an, ligesom man nu først skulde til at gaae i Skole, og at overveie alt, hvad der er baade for og imod den. At øve Hukommelsen for lidet er daarligt; at øve den for meget ei mindre, thi naar jeg ei gjør andet end læser, og idelig opfylder Forstandens med mangehaande Ting, saa forvirres den ei alene ved Mængden, men faaer endog ei Tid at tænke. Desuden ere mange Ting ei værd at læse og vide. Den som veed mange smaa Ting, veed ofte ei store og nødvendige. Saadanne, som vide meget, men alene andres Tanker, og have selv ingen, kan dog i det mindste gjøre samme Nytte som Lexica, og i visse Tilfælde anses for levende Bibliotheker. Af dette Slags Lærde ere mange, ja maaskee de fleste, næst de vittige. Al-
 latius, Morery, Hendorich, høre iblant de nyere til denne Classe; og Athenæus iblant de Gamle. I Skrifter tiene de kun til at samle Materialier, og dem bringe de ei engang i nogen god Orden.

De som ei læse meget, og fæste deres Tanker bestandig paa visse Ting, som de enten ophøie eller fornødre

nedre over deres Værdie, dem kalder jeg de vittige Lærde, de ere tilbøielige til at læse og skrive Vers, Taler, Satyrer. Men da de ei have Forraad paa Tanker, og derfor heller ingen Skønsemhed, saa indeholde deres Skrifter ei heller andet end tomme og prægtige Ord. Svinge de sig for høit i Veiret, da blive de uforstaaelige; og gjøre de sig for nedrige Begreb om den Ting, de handle om, da mene de ved et eneste Mundsveir, ved et eneste lystigt Indfald at afgjøre de vigtigste Ting, at kuldkaste de fasteste Sandheder. Verden vrimer nu omstunder af saadanne, som have intet andet Beviis for deres Lærdom end den dumme Nøbels Forundring. Af alle Lærde fortiene de mest at staae i den nederste Klasse, og due de næsten til intet andet end at forvirre alting. Til saadanne bør af de gamle regnes de saa kaldte Asiatiske Oratores, Aristides, Staius, Lycophron, og af de nyere den unge Crebillon, de la Mettrie, Edelman, Voltaire i sine philosophiske og historiske Skrifter, la Beaumelle, Marquis d'Argens og Millioner andre. Dog maa herved iagttages, at jeg ei anseer alle i forrige og i denne Classe, hver i sit Slags for lige gode; thi aldrig øver nogen Hukommelsen ganske og aldeles alene, ei heller Indbildnings-Kraften, men ethvert Menneske besidder noget af alle tre Sielens Kræfter; men dog kan han saa meget øve den ene, at man derover gierne kan sige, at han forskimmer de andre. Ligesom nu enhver besidder meer eller mindre af de andre Sielens Kræfter, saa fortienet han og høiere eller lavere Sted i sin

i sin Classe. Jeg sætter: en har tredive Grader af Hukommelse, fem af Vittighed, een af Skionsomhed; en anden derimod kun tive af Hukommelse, fiorten af Vittighed og to af Skionsomhed; den tredie atten af Hukommelse, tolv af Vittighed, sex af Skionsomhed; hvo vil tvivle paa, at den første bør kun have det nederste Sted, den anden et høiere, og den tredie det høieste? Og denne Proportion kan forandres, og forandrer sig ogsaa virkelig uendelig.

De der have temmelig Læsning, og flittig overveie og sammenligne alt det de vide, de erlange stor Skionsomhed, og dem kalder jeg de grundige Lærde. Deres Stiil er tør og maver, thi de mangle fast aldeles Indbildnings Kraften og al Vittighed. De lægge sig og gemenligen kun efter een Videnskab; da Hukommelse=Lærde derimod ville vide alt, og de vittige lade sig alene nøie med at beskue Tingenes Overflade. Til de grundige regner jeg iblant de Gamle: Pythagoras, Democritus, Hipparchus, Euclides, Archimedes; i Middelaalderen: de saa kaldte Scholastici, og de gamle Jurister, Bartolus, Baldus &c.; og iblant de nyere: Ramus Philosophen, Budæus Philologen, Victorius, Clusius, Keppler, Brahe, Wolf, Wulfinger, Bauhinus og mange Jurister og Mathematici. Dog bliver efter Tiderne stor Forffiel imellem disse, og Archimedes trang saa dybt ind i de Mathematiske og Mechaniske Videnskaber, at han derfor bør regnes iblant de største Genier, Verden har frembragt.

En stor Lærd fortjener ingen at kaldes, uden han har stor Skisnsomhed. Dette er hans fornemste Egenfkab. Af de store Lærde ere ellers tvende Slags: De som forene mest af Hukommelse og Skisnsomhed sammen, og de der forene mest af Indbildnings-Kraften og Skisnsomhed med hinanden. Efter mine Tanker fortjene de første Fortrinet, thi de ere altid grundigere. Af dem finder jeg iblant de Gamle: En Polybius, Thucydides, Xenophon, som og haver besiddet stor Vid, hvorfor han ogsaa fører den deiligste Stil, man vil forlange, Plutarchus, Demosthenes, Longinus, Callustius, Cæsar, Tacitus, Plinius den yngre, Virgilius, Horatius, Varro, Marcus Aurelius; og iblant de nyere: En Thuanus, Gassendus, Selden, Puffendorf, Clericus, Haller, Linnæus, Boileau, P. Corneille, Shakespeare, Young, Pope. Af det andet Slags store Lærde ere iblant de gamle: En Homerus, Herodotus, Isocrates, Livius, Ovidius, Seneca, hvis Imagination næsten haver overveiet hans Judicium, Lucianus, Keiser Julianus, Libanius; og iblant de nye: Ossorius, la Fontaine, Racine, Voltaire som Poet, Milton, Bayle, Cartesius. Mange ville vel forundre sig over, hvi jeg sætter i denne Classe endeel Poeter, og i den forrige, som dog indbefatter ringere Lærde, adskillige Philosopher. Men jeg svarer hertil, at jeg ei her seer paa Videnskaberne selv, og den Nytte, de have i Staten, thi da bør Philosophien vel gaae langt over Poesien, men paa de Grader af Sielens Kræfter, som enhver Lærd har anvendt. Det er ellers unægt-

ligt,

ligt, at en Videnskab øver meer een Sielens Kraft end en anden. Den ypperlige Baco synes mig fortreffigen at beskrive, hvilke Egenheder enhver Person faaer ved hver Videnskab, naar han siger: Historiers Læsning gjør forstandig, Poeters sindrig, de Mathematicke Videnskaber subtil, Natural-Philosophien meget dybsindig, Moralen alvorlig og anstændig, Dialectica og Rhetorica færdig og hurtig i Disputer. Nu kan Forældre vælge, og lade deres Børn studere visse Videnskaber frem for andre, eftersom de ansee een Egenhed bedre end den anden.

Hvad de største Lærde angaaer, da ere de saadanne, der i al muelig Forhold og Grad forene sammen alle Sielens Kræfter. Enhver kan let tænke, at de maa være heel saa, saasom alle Omstændigheder sielden ere saa føielige, at de løbe sammen for at danne saadan en. Derfor skeer det og, at man af dem i et Seculum finder i det høieste kun tre til fire, og i mange undertiden ingen. Hele Middelalderen kan ei fremvise nogen, ei at Genierne vare da jo ligesaa gode som før og nu, men mange af Hielpemidlerne fattedes, og maa skee de fleste; derfor finder man ei heller nogen af dem i de ældste Tider; Plato er den første, hans Discipel Aristoteles den anden. Siden forekommer ingen, næsten i tre hundrede Aar. Naturen syntes at være udtømmet. Endelig frembragte den Cicero. Men efter ham syntes Naturen veent at have tabt sine Kræfter. Sexten hundrede Aar ginge bort, og man saae ingen, som for-

tiente at regnes iblant de største Lærde, iblant disse
 mægtige Genier, som fortjene den største Verbødighed,
 Høiagtelse af alle Lærde. Erasmus, Hollands og
 Rotterdams Vre, oplyste endelig Verden, og var
 den eneste i sit Seculum, nemlig det sextende. I det
 følgende findes to; Baco Verulamius og Hugo Gro-
 tius. Dette bryster sig af Newton og Leibniz, flere
 kan efter min Indsigt ei staae i denne Classe. I de forrige
 haver jeg derimod langt fra ei nævnet alle, men kun
 fåa mange, som kunde tiene til Exempler for at oplyse
 mine Sætninger. Hvad de største Lærde angaaer, da
 have de vel, som Mennesker, undertiden feilet, og de
 Feil bør vi ogsaa rette og lægge for Dagen, saasom Mæng-
 den ellers vilde lade sig blinde af Præjudicium Auto-
 ritatis, men det bør skee skielvende, og med største
 Ydmyghed og Undseelse, thi naar de have feilet, hvor
 meget lettere da ikke vi? De som beegne dem haardt,
 grovt og myndigt, burde betænke det uendelige Num,
 der er imellem dem selv og dem, de laste, og idelig see
 paa deres egen Ringhed. Smidlertid giøre mange det
 ikke. Nu omstunder er det en Vane at forhaane Plato
 og Aristoteles. Cicero ansees og af endeel Super-
 ficielle for superficial. Meer end een Asinius dadler
 ham. Burman understaaer sig at sige om Erasmus,
 at han, om han nu kom igien i Verden, kunde ikke
 blive mere end Skolemester. Hvorledes har man ei be-
 gegnet Grotius? jeg vil tie herom. Pfaf har anseet
 Leibnitii Theodicea for et Spøg af hans Imagination;
 hvilken Mørkhed! Newton har hidindtil havt den
 beste Lykke.

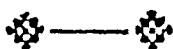
Dogle

Noale ville vel undre sig over, at jeg iblant Sielens Kræfter ikke regner Memme, hurtigt Begreb, men jeg anseer den kun for en Færdighed og Ovelse af en betragtede og sammenlignende Hukommelse.

Paa samme Maade, som jeg har inddeelt de Lærde, kun og Kunstnere, Generaler, Statsmænd, Regentere inddeles. At jeg nu alene skal holde mig til den sidste Klasse, nemlig de største, hvo vil da betage Raphael og Rubens Æren af at have været de største Malere; Praxiteles og Lysippus de største Billedhuggere; Epaminondas, Cæsar, Turenne, Eugenius, de største Feltherrer; Lycurgus, Hertugen af Sully, Colbert, de største Statsmænd; Marcus Aurelius den største Regent? Herved maa dog agtes, at jeg ei opregner alle dem, der henhøre til denne Klasse, men kun nogle for Exempels Skyld, og at jeg ei befatter mig med de levende; nam de his Judicium in arduo est.

IX.

M u n t e r h e d.

(Skrævet 1762.)

Al alle Feil er Blyhed den største, Munterhed er Modset derimod, Dumdriftighed er Munterhed uden Forstand og drevet for vidt. Uforskammenhed er en Last, som har stor Lighed med Dumdriftighed, og forstilt Undseelse og Stilhed en anden Last, som ligner Blyhed. En slet Opdragelse er alene Aarsag til Blyhed, en god Opdragelse derimod giver et frit og utvungen Bæsen; men Munterhed er noget meer, og kommer derfor ikke alene af Opdragelsen; thi vel er den det modsatte af Blyhed, men tilligemed det modsatte af Sorg, Tungvindighed, Menneskehæd, Fortrædelighed, som alle ere Sindets enten Feil eller Laster. Munterhed er altsaa en moralsk Dyd, der opnaaer sin største Fuldkommenhed ved Overensstemmelse af Opdragelsen, Temperamentet, Fornuften og Dvælsen, følgelig er den ogsaa meget meer end Lystighed, der har kun Temperamentet til Grund, og undertiden derhos en Slags Dimgang i Verden, hvorfor den er meget

get ujevne, og undertiden nærmer sig nu til Uforskammenhed, nu til Tungfindighed, mest det første, naar Lystigheden er af Temperamentet, mest det sidste, naar god Omgang er forbundet med Temperamentet. Munterhed derimod er altid jevn, giver i det mindste aldrig noget Spring, har maadelige Sindsbevægelser, fast umærkelige Sindslidelser, er ikke overmaade lystig, og aldrig nedslagen. Saaledes er den fuldkomneste Munterhed beskaffen. Men saa opnaae den Hvide. Nogle ere muntre alene ved Fornuft og Dvælse; saaledes vare Socrates og Epictetus, thi man finder ei, at nogen af dem havde god Opdragelse, og Socrates var tilbøielig til Brede, og Epictetus til Enlighed, som er et Slags af Tungfindighed, hvorved det minste. Nogle nyde god Opdragelse, og besidde en sund Fornuft, men deres Temperament er alt for lystigt, det koger over; saaledes var Horatius. Nogle have et godt Temperament og god Fornuft, men deres Opdragelse har enten været for blød eller for haard; Ovidius viser os de førstes Villedde, Agesilaus de sidste. Ere Opdragelsen, Temperamentet og Fornuften gode og overensstemmende, da følger Dvælsen af sig selv upaatvivlelig; da bliver Villedet ligesom Cyri hos Xenophon, dog det er maaskee en Digt, eller som Marci Aurelii et sandt og virkeligt. Etionnere Afskildring kan af et naturligt Menneske ei gives end hans. Den samme som Undersaat; den samme som Herre; uforanderlig i Lykke, uforanderlig i Ulykke; sig selv lig i at byde og i at bydes; Monark over Ber-

den, Monark over sig selv. Den eneste i Historien og hvis Historie derfor næsten anses for en Digt. Men er det og vel muligt at være altid munter, altid sig selv lig? Tages denne Sag i den strengeste Mening, da gaaer den vel neppe an; nogle smaa Ujevnheder ere vor Natur medfødte og indplantede; men Munterhed, saa vidt den er mulig, bør enhver lægge sig efter. Temperamentet, dersom det ei er efter Dunst, er vel en stor Hinder, dog det kan overvindes; Socrates overvandt det; man mærkede fast aldrig, at Brede var hans Sinds Tilbøielighed; herudi større end Marcus, som synes næsten ingen Laster at have været medfød. Bør vi være mindre end Socrates? Vi have flere, vigtigere bevægende Grunde, han havde kun Haab, vi have Visshed; vi styrkes ved en mægtig Arm, vi stride selv anden, han ene, og denne Anden er mægtigere, er visere end alle Colegran forvandlede til ligesaa mange Socrater; vi forurette Dyden, os selv, det menneskelige Selskab, Gud, dersom vi ei ere muntre. Munterhed, Fornøielse ere Dydens Belønning, en Følge af Dyden, Dydens Skygge; Skyggen følger altid Legemet, Munterhed Dyden. Vel nægter jeg ikke, at de, som undertiden ere tungsindige, ja endog de, som jevnlig er saa plagede, ogsaa kan være dydige, men deres Dyd er sandelig dog svag, deres Tillid skrøbelig. Den stærke Dyd er munter, uforsædet, uforsagt. Saa længe Sinds Lidelserne ere hæftige, er Dyden, Christendommen ei rodfæstet hos os; da kan man ei være munter. Naar jeg derimod

er

er dydig, naar jeg er en Christen, naar jeg har Fred med Gud, med alle, med mig selv, hvorfor skulde jeg da vel være bedrøvet? Troens Helte: Ignatius, Polycarpus, Laurentius, Cyprianus, Johan Huss, Hieronymus Pragensis, Lutherus, de vare muntre, de vare frimodige. Hvorfor skulde jeg frygte? Hvad Marsag har jeg at klage? Maaskee, fordi jeg er til, fordi jeg har Lemmer, som ere bekvemme til at udrette Sielens Villie, fordi jeg har Fornuft, som styrer mit Legeme; fordi hvert Lem skaffer mig nye Fornøielse, fordi Jord, Luft, Hav, Himmel kappes om at behage mig, at kildre mine Sandser, at fordrive Tidens Langsomhed, at udvide mine Begreber, forbi alle Mennesker, alle Ting i Naturen tiene mig, ofte uden at vide det, ofte imod deres Villie, fordi mig befales at elske mig selv, min Næste, min Gud, fordi at just ved den Befaling opkommer den liffigste, der sødste Harmonie i min Siel, fordi Guds Villie, mit eget Beste, min Fornøielse stemme overens med hinanden, fordi ingen sandselig Lyst er mig forment, naar den er til mit sande Beste, fordi jeg til Belønning, at jeg haver glædet mig her i Verden, skal i den anden Verden nyde end større Belønning uden Maal, uden Ende? Bør dette bringe Mennesket til Sorg? Jeg maa da vel spørge, naar han bør glæde sig? Maaskee naar han i Altide og for ofte nyder sandselige Fornøielser, som efterlade sig et Døde i Sielen, en Bekymring i Sindet, en Svækkelse, ja undertiden Ødelæggelse i Legemet, en Straf i det andet Liv?

Laster, Misfornøielse, Uroe, Straf her og hisset ere uadskillelige; Dyder, Munterhed, Sielesfred, Fornøielse her og hisset ere end meer uadskillelige, forstaae, naar Lasterne og Dyderne følge os ind i den anden Verden. Spørgsmaal! hvad Balg man nu skal gjøre? Daarligt, affindigt Spørgsmaal! Og dog gjøre mange, de fleste, hvad siger jeg? næsten alle Mennesker, ei engang noget Spørgsmaal, uden Betænkning, uden Estertanke vælge de Sorg og Smerte. Hertil ere mange Aarsager, men jeg vil nu kun afhandle den, som flyder af min Materie. Ofte, ja for ofte, forestilles Christendommen som noget tungt, vanskeligt, modbydeligt, stridende mod Naturen; Gud afmales som en Tyran, der fortrønes ved mindste Glæde, som piner her, og piner hisset. Hvad Under, at Naturen rebellerer, som overladt til sig selv, søger Glæde, Fornøielse, Munterhed, saalænge den er fri for de Skrække-Villeder, som Imaginationen digter, og uden for den ikke findes. Mange, som virkelig have Religion, falde herover til Overtroe, pine og martre sig selv; hidindtil begaae de ifkun Feil, men bliver Overtroe til Natur hos dem, da indfinder sig affkyelige Laster: Menneskehød, Brede, hastig og haard Dom over andre, Haardhed, Umildhed, Stivhed, Forfølgelses Geist, høie Tanker om sig selv, Foragt for andre. Dyder fordres da af andre, og man haver selv ingen, fuld af Tanker om Gud, om Himlen, vaagner man da op i Helvede. Med Pine, med Nøie, med Konst gøres denne Verden til et ulyksalig Livs Forstue, en Indgang til et andet ulyk-

ulyksaligere Liv i den anden Verden. Saa meget fo-
 ster det somme at blive ulyksalige. Men Ondskabs
 Top have disse Folk naaet, naar de anstrynge deres fæle
 Laster med Dydens Farve; naar de i Guds Navn, naar
 de af Kierlighed til Giele, forstyrre Sielens Værktøi,
 Legemet, og frembære for Gud forbudne Brændoffere.
 Naturen skielver, naar den hører sliq Lærdom, end
 meer, naar den seer sliq Levnet. Den overlader sig
 derfor aldeles til sandkelige Fornæielser, og enten for-
 ener Laster og Religion med hinanden, menende, at
 Gud er god, at Christus har syldestgiort for alle, ei
 betænkende, at Straf følger allerede her i Verden Læ-
 sterne i Hælene, hvor meget meer i den anden; eller
 og afkæster den aldeles al Religion, og mener at finde
 Fornæielse andet Sted end i Gud, og, for at nyde
 sin egen indbildte Lyksalighed, gior sig selv til et Fæ,
 uden Haab, og Verden til en Daarekiste, en latterlig
 af sig selv sammenløben Maskine, og Gud enten til
 intet, og med det samme alting til intet, eller og til
 afmægtigere end en Klods, dummere end den ringeste
 Skabning, kortelig til noget, som imodsiges sig selv.

Den sande, den rette Christen, det er den vise,
 den ene fornuftige dødelige Skabning, er langt skilt
 fra begge disse Daarligheder, det fuldkommenste
 Mønster paa saadan en findes i ingen uden i Christo.
 Jo nærmere man træder i hans Epoer, jo nærmere
 forenes man med Guddommen. At opnaae hans Dy-
 ders Hvide er umuligt, men at følge dem er muligt.

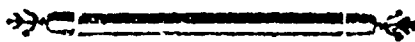
Og

Og han, han var ikke streng imod andre, han for-
 domte ingen, han gjorde vel imod alle, han var kier-
 lig, beskeden, gavmild, han var altid af et lige Sind,
 uden naar Menneskenes Nøste nødte ham til at tale
 med Jver, eller han og bar Straffen for vore Syn-
 der; han var altid munter, hans Embede udfordrede,
 at han ofte maatte omgaaes med Bedrøvede, men
 han gjorde alting uden Affectation, han besøgte og de
 Glade, han gik paa Bryllupper, han indfandt sig ved
 Giestebuder, han havde smukke Klæder, han brugte
 vellugtende Sager, han skyede ikke Fruentimrets
 Selskab, han plagede sig ikke med Faste, uden
 naar han vilde vise sin Almagt, han forestilte Gud
 som Godheden selv, han henviste til uskyldige For-
 nøielser i Naturens Rige. Hvad Mønster bør vi
 heller følge end hans? dog med den Forstand, at vi
 vel gjøre Forskiel imellem, hvad han haver sagt og gjort
 som simpelt Menneske, og hvad han haver gjort efter
 sit Kald og sine overnaturlige Gaver. Ham kunde
 det anstaae at kalde Pharisæerne Dgle-Unger, som
 Gud havde han Næt dertil, som Prophet vidste han,
 at de fortiente det. Vi kan ei see andre ind i Hjertet,
 derfor nødes vi til at dømme vel om dem, der leve
 ndvortes skikkelig, ligesom Pharisæerne, og om vi end
 ere visse paa deres Ondskab, saa bør vi dog ei tiltale
 dem saaledes; Kierlighed og Høflighed forbyde os det.
 Christus drev med Magt dem, som solgte og købte, ud
 af Templet; han gjorde det som Gud og Konge. De
 fleste af os have ei Magt at befale og tvinge andre.

I alle

I alle andre Ting derimod bør vi følge Jesu Fodspor. Johannes var hans kjereste Discipel; hvorfor? han var god og kjerlig. Have vi Kierlighed, da have vi og Fred, da ere vi og muntre. Den sande Christen er altsaa munter, jævn, glad af Ansigt og Gebærder, ei suurseende, mild imod alle, streng imod sig selv, roelig, fornøielig, bruger alle Verdens og Sandsernes Fornøielser, dog uden at hænge sit Hjerte til dem, haader Laster, men ei Personer, er ei vredagtig, mindre arrig, forekommer sine Fiender med Belgjerninger, givr vel mod alle, nøder ingen sine Meninger paa. Det gaaer dem, der fordømme al uskyldig Lyst, ligesom dem Christus taler om, der sie Myggene og sluge Camelene. Lovise, den himmelskfindede Lovise, var efter mine Tanker større Helgen end alle suurseende og streng dømmende Casuister. Dyden fandtes hos hende med alle sine Skønheder: Hun var munter, belevet, høflig, godgjørende, jævn, rolig, indtagende, saa at, om Dyden kunde skildres, burde hendes Person afmales. Med saa mange yndige Egenskaber var hun frie for Laster, Ufuldkommenheder, og endskjønt fuldkommen for Menneskene, indsaae hun dog sin Ringhed for Gud. Ustraffeligere, renere og maaskee meer tænke paa Gud ved sit Spillebord, i en Dands, ved Musikken, paa Skuespil, i sit Purpur, i sin Høi-
 hed, paa sin Throne, end mange indbildte Helgene i deres ivrigste Andagts Dveller. Veris paa dette er Sygesengen, Dødens Strid, det Vidne, som aldrig lyver. Hvilken Hengivenhed til Gud, hvilken Glæde,
 hvilken

hvilken Nands Oploftelse, hvilken Tillid, hvilken Underkastelse under Guds Villie fandtes da hos hende! Og hun havde dog meer at miste her i Verden, end Millioner andre, der krympe sig ved Døden. Om trent lige Exempel, endskjønt noget mindre i viffe Omstændigheder, findes i Oberkammerherre Carl Adolph von Plessen. At gaae ud aldeles fra Verden for alene at sørge for sig selv, det er ingen Dyd; men at være i Verden, at bruge Verden, at overvinde Verden, det er Dyd. Ere vi ei andre Mennesker til Nytte, da besidde vi ingen Dyd; De bør see vore gode Gierninger; da vil vist hos os paafølge en sand, en christelig Munterhed uden Ende.

Indhold af første Deel.

Samtaler og Idyller.

Samtale efter Luciani Maade imellem Eneiscus og Aristides.	Side 3
— imellem Eneiscus, Aristides og Lampria. —	25
Samtale imellem Hans og Peer, hvori tydeligen vis ses, at de danske Comoedier due slet intet, og ere ei værd at spilles.	— 51
Samtale imellem Petrus og Theodosius.	— 65
— imellem Christian og Eberhard.	— 85
Brynhild og Haldan.	— 99
Dthar og Eric.	— 105
Mirtil, Menalcas og Palæmon.	— 110
Frode.	— 117
Sarraka og Beive.	— 126
Nornerne.	— 136
Amynthas og Chloris.	— 142
Amymone eller den dænde Moder.	— 148
Negner og Svanhvide.	— 150
Den goddædige Hrde.	— 156
Hrolf og Einar.	— 164
Bacchi Fæst.	— 169
Roe og Grythe.	— 176
Stærkoder og Isleif.	— 184
Eneoris, Daphnis og en Najade.	— 189
Skaldens Sang ved Negners Grav.	— 196
Leonidas og Ismenias.	— 198
Tvistsigheden.	— 203

Samtaler i de Dødes Rige.

Harald Harfager, Konge i Norge, Hagen Adelsteen hans Søn, og to Norske Bønder. . .	Side 211
Sverre, Konge i Norge, Christian 3. i Danne- mark, og Cansler Johan Friis.	— 222
Hagan Hagenfen, Konge i Norge, og Christian den Fierde i Danmark.	— 229
Bugenhagen, den danske Reformator, Broeman, Bisp i Sieland, og en nyelig afdød Præst. . .	— 234
Peder Dre og en fransk Financier.	— 244
Erkebisp Absalon og en Minister.	— 250
Signe og Hagbarth.	— 255

Moraliske og Philosophiske Afhandlinger.

Af hvad Aarsag Hedningene saa gruelig forfulgte de Christne.	— 261
Om Videnskaber, med Hensigt til Norge.	— 271
Om Hjertets Egenskaber.	— 291
Om den beste Maade at prædike paa	— 308
Elffov.	— 317
Fæielighed.	— 334
Sandhed.	— 340
Den lærde, den vittige, den grundige, den store og den største lærde.	— 347
Munterhed.	— 358

